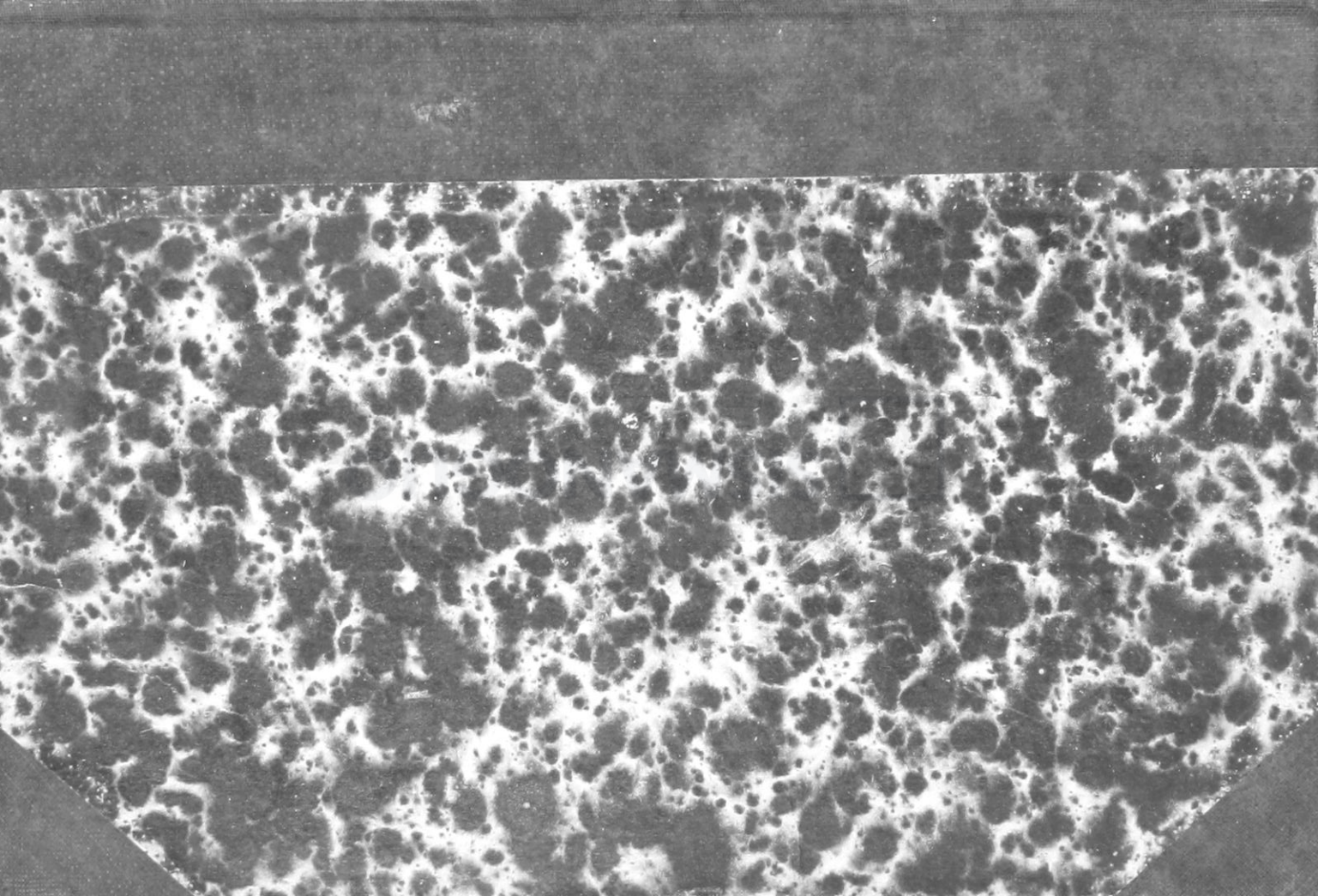

1374

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΗΣ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΗΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ

Μ. ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ

1881—1882

Ἐπὶ τῆς ἐφορίας τοῦ Σ. ἀγ. Δέρκων κ. Ἰωακεὶμ καὶ τῶν κκ. Κ. Εὐγενίδου, Π. Στεφάνοβικ, Α. Ψυχάρη, Σ. Κέπετζη, Ν. Θ. Σουλίδου καὶ Κ. Καλλιάδου, ὡς προέδρου τῆς ΞΗΡΟΚΡΗΝΗΣ.

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΧΟΛΑΡΧΟΥ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ.

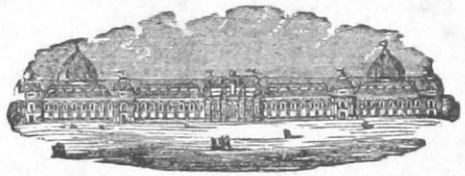

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

1883.

Τύποις ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΗΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ

ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ

1881—1882.

Τῇ λ' αὐγούστου, ἡμέρᾳ κυριακῇ, ἐγένετο ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς ἡ ἐναρκτήριος τῶν μαθημάτων τοῦ νέου σχολικοῦ ἔτους 1881—1882 τελετή. Ἐτέλεσε δὲ τὸν ἐπὶ τούτῳ νενομισμένον ἁγιασμὸν ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ', παρόντων τῶν μητροπολιτῶν Δέρκων, Ἀμασείας, Νεοκαισαρείας, Νικοπόλεως, Μιτυλήνης καὶ Μογλενῶν, ἁπάντων τῶν μελῶν τῆς ἐφορίας τῆς σχολῆς, τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου, πολλῶν τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, καὶ χορείας οὐκ εὐαριθμήτου φιλομούσων ὁμογενῶν καὶ φοιτητῶν τῆς Μεγ. τοῦ Γ. σχολῆς.

Μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἁγιασμοῦ, ὁ σχολάρχης πανοσιολογιώτατος ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Παλαμᾶς ἀπήγγειλε τὴν ἑξῆς προσλαλιάν.

Παναγιώτατε δέσποτα! γεραρὰ καὶ φιλόμουσος ὁμήγυρις!

Ἰδοὺ καὶ πάλιν νέον ἐπισυνάπτεται ἔτος, ἀρχόμενον σήμερον ἐν ὥραις αἰσίαις, εἰς τὸν μακραίωνα καὶ δοξης ἀθανάτου πλήρη βίον τοῦ ἀνωτάτου τούτου τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς ἑλληνικοῦ ἐκπαιδευτηρίου, τῆς Μεγ. τοῦ Γ. σχολῆς. Ἕκαστος ἄρα κατανοεῖ τρανότατα τὴν μεγίστην τῆς παρούσης ἡμέρας σπουδαιότητα, τῆς οὕτω φαιδρῶς καὶ πανηγυρικῶς ἀνὰ πᾶν ἔτος ὑπὸ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας καθαγιαζομένης καὶ ἐν μέσῳ τοσαύτης καὶ τοιαύτης εὐαγοῦς ὁμηγύρεως ἑορταζομένης. Καὶ δικαίως· διότι σήμερον μετὰ δίμηνον ἀπαραίτητον συνεχῆ καὶ ἀτάραχον ἀναψυχὴν καὶ ἀνάπαυσιν καὶ τελείαν, οὕτως εἰπεῖν, σωματικήν τε καὶ πνευματικὴν ἀργίαν καὶ ἠρεμίαν, ἄρχεται πάλιν ἡ πνευματικὴ ἐκείνη καὶ τελεσφόρος δεκάμηνος πυρετώδης ἐνέργεια, δι' ἧς ἐκπληρούμενος πιστῶς καὶ ἐπακριβῶς ὁ ἱερὸς τοῦ ἐθνικοῦ τούτου τῶν Μουσῶν φυτωρίου σκοπὸς παρασκευάζει ἑκάστοτε νέους, τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πατρίδι καλοὺς καὶ δοκίμους ἐργάτας, ὅπως ἐργασθῶσι καὶ οὗτοι, τό γ' ἐπ' αὐτοῖς, ἐν καιρῷ καρποφόρως εἰς τὸν ἱερὸν τῆς πατρίου ἡμῶν σοφίας ἀμπελῶνα, καλλιεργοῦντες τὰ ἱερὰ τῶν πατέρων ἡμῶν γράμματα καὶ διαπαιδαγωγοῦντες κατὰ Χριστὸν τὰς ἐπερχομένας γε-

νεάς, καθ' ἃς ἐνταῦθα μαθητευόμενοι διδαχθήσονται ὑγιεῖς καὶ ἀσφαλεῖς ἀρχὰς χριστιανικῆς σοφίας καὶ ἠθικῆς. Ἐφ' ᾧ μόνον σωτήριον καὶ ἀναγκαῖον ἐφόδιον ἤδη τὴν ἐξ ὕψους πανσθενῆ χάριν καὶ δύναμιν ἐπικαλεσάμενοι ἅπαντες, διδάσκοντές τε καὶ διδασκόμενοι, ἁπτόμεθα καὶ πάλιν ἐπ' ἐλπίσιν ἀγαθαῖς μελλούσης ἀφθονωτέρας συγκομιδῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου πνευματικοῦ ἀγῶνος.

Καὶ δή, ἀξιότιμοι καθηγηταὶ καὶ φίλτατοι μαθηταί, ἐνισχυθέντες ὑπὸ τῆς θείας χάριτος καὶ ἐξαιτησάμενοι συναρωγοὺς καὶ συναντιλήπτορας τὰς ἁγίας καὶ θεοπειθεῖς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τοῦ προεξάρχοντος τῆς παρούσης ἐναρκτηρίου πανηγύρεως πνευματικοῦ ἡμῶν πατρὸς καὶ ἱεροῦ ἀγωνοθέτου, ἐπιληφθῶμεν αὖθις προθύμῳ νοΐ τε καὶ σώματι τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἱερῶν ἡμῶν καθηκόντων μετὰ τῆς ἀξιεπαίνου ἐκείνης ἐπιμελείας, φιλοπονίας καὶ αὐστηρᾶς ἀκριβείας, ἥτις ἀείποτε διέκρινε καὶ διακρίνει τοὺς ἐν τῇ Μεγάλῃ ταύτῃ τοῦ Γένους σχολῇ πνευματικῶς ἀγωνιζομένους. Καὶ ἡμεῖς μέν, ἀγαπητοὶ συνάδελφοι, εἰδότες καλῶς ὅσα τε καὶ οἷα παρ' ἡμῶν ἥ τε μήτηρ Ἐκκλησία καὶ τὸ γένος ἀπεκδέχεται καὶ μετὰ πεποιθήσεως προσδοκᾷ, μὴ φεισθῶμεν πρὸς τοῦτο μηδὲ χρόνου μηδὲ πόνων, ἕνα καὶ μόνον ἐν παντὶ σκοπὸν προτιθέμενοι τὴν κατὰ Χριστὸν διάπλασιν τῆς καρδίας καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ νοὸς τῆς ἐμπεπιστευμένης ἡμῖν νέας ταύτης γενεᾶς.

Ὑμεῖς δέ, φίλτατα τεκνία, ἐπιλαμβανόμενοι ἤδη τῆς

ἐξακολουθήσεως τῶν ὑμετέρων διανοητικῶν ἀγώνων, φιλοτιμήθητε ἀξίους ἑαυτοὺς ἐπιδεῖξαι οὐ μόνον τῶν δαψιλῶν τούτων τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἀφειδῶν τοῦ ἡμετέρου γένους δαπανῶν τε καὶ θυσιῶν καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας ἀνατροφῆς, ἀναπτύξεως καὶ προαγωγῆς ἀτρύτων μόχθων καὶ πόνων τῶν τε κατὰ σάρκα καὶ τῶν πνευματικῶν ὑμῶν πατέρων, ἵν' οὕτως ἐκπληρωθῶσι καὶ ἐν ὑμῖν αἱ ἀγαθαὶ καὶ χρηστὰι ἁπάντων ἐλπίδες μελλούσης δόξης τε καὶ εὐκλείας.

Πρὸς πλήρη δὲ καὶ ἀσφαλῆ τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ μόνου τῆς ἐν τῇ Μεγάλῃ ταύτῃ τοῦ Γ. σχολῇ πολυετοῦς ὑμῶν φοιτήσεως σκοποῦ ἐπιτυχίαν ὀφείλετε τοῦτο μὲν νὰ ἔχητε πάντοτε ὡς μόνον ὁδηγὸν καὶ γνώμονα ἐν πᾶσιν ὑμῶν καὶ τοῖς ἔργοις καὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῖς διανοήμασι, καὶ ἐν τῷ νοὶ καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ἁπάσαις ὑμῶν ταῖς αἰσθήσεσι τὸν φόβον τοῦ Κυρίου καὶ τὰς θείας αὐτοῦ ἐντολάς, εἰδότες καλῶς, ὅτι ἀρχὴ σωτηρίας ἀνθρώπων, κατὰ τὸ σοφὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, καὶ ρίζα πάντων τῶν ἐν ἡμῖν ἀγαθῶν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος· διότι, ἐὰν ἐσαεὶ μνημονεύητε, ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐργάζεσθε κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα, Θεὸς παρέστηκεν ἔφορος, καὶ ταῖς πράξεσιν οὐ μὴ ἁμάρτοιτε, ἀλλ' ἕξετε ἐν ὑμῖν τὸν Θεὸν διηνεκῶς συνοικοῦντα. Τοῦτο δέ, εὐγενῆ καὶ ζηλωτὴν πρὸς ἀλλήλους προστησάμενοι ἅμιλλαν ἔν τε τοῖς μαθήμασι καὶ τῇ λοιπῇ ὑμῶν ἀναστροφῇ, ὀφείλει ἕκαστος, ἵνα, ἐπαναλαμβάνων καθ' ἑ-

κάστην καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀκριβῶς τὸ Πυθαγόρειον ἐκεῖνο προσαρμόζων, « πῆ παρέβην ; τί δ' ἔρεξα ; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη ; » μὴ καταδαπανᾷ εἰκῇ καὶ μάτην οὐχὶ μόνον τὰς ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ τὰς ὥρας τῆς πολυτίμου αὐτοῦ νεότητος, τὴν ὁποίαν ἅπασαν ὀφείλετε νὰ θυσιάσητε, οὕτως εἰπεῖν, πρὸς τοῦτο καὶ μόνον, τὴν χριστιανικὴν δηλονότι ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν τοῦ νοὸς καὶ τῆς καρδίας, ἀκροώμενοι πάντοτε ἐπιμελῶς τῶν διδασκομένων, μηδέποτε ἀσύντακτοι καὶ ἀπαράσκευοι εἰς τὴν σχολὴν φοιτῶντες, πειθόμενοι προθύμως τοῖς νόμοις καὶ ταῖς διατάξεσι τῶν ἀρχῶν τῆς σχολῆς, αὐστηρὰν περὶ τὰ ἤθη κοσμιότητα ἔν τε τῇ σχολῇ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς διατηροῦντες, τὸ προσῆκον ἀπονέμοντες πάντοτε πανταχοῦ σέβας τοῖς ἀνωτέροις καὶ χριστιανικὴν πρὸς πάντας, οἰκείους τε καὶ ξένους, ὁμοίους τε καὶ κατωτέρους φιλαδέλφειαν ἐπιδεικνύμενοι, τὰς κακὰς συναναστροφὰς ἀποφεύγοντες καὶ μόνον περὶ τὰ καλὰ καὶ λυσιτελῆ καὶ τῷ νοὶ καὶ τῇ ψυχῇ, ὡς φιλόπονοι μέλισσαι, διηνεκῶς περιβομβοῦντες. Μὴ φείδεσθε λοιπόν, ἀγαπητὰ τεκνία, πόνων πρὸς τοῦτο· διότι πανταχοῦ καὶ πάντοτε διὰ δυσκολίας καὶ πόνων, κατὰ τὸ εἰρημένον ἐκεῖνο, τοῖς ἀνθρώποις πέφυκε τὰ χρήσιμα παραγίγνεσθαι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας ἐν πατράσι Βασίλειος ἀπεφήνατο, ὅτι πόνοι γεννῶσι δόξαν καὶ κάματοι προξενοῦσι στεφάνους. Νεότης δὲ πονεῖν οὐκ ἐθέλουσα, ὡς ἕτερος πάλιν λέγει σοφός, πρὸς τὸ γῆρας κακοπραγεῖ. Μακρὰν ὑμῶν πᾶσα περιττὴ καὶ ἄσκοπος

πολυπραγμοσύνη καὶ ματαιότης, ἔστωσαν δὲ ὑμῖν δύο καὶ μόνον ὁδοὶ καὶ γνωσταὶ καὶ συνήθεις καὶ φίλαι καὶ ποθηταί, ἡ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ πρὸς τὴν σχολὴν ἄγουσα· διότι διὰ τούτων καὶ μόνων ἀφίξεται ἕκαστος ἀσφαλῶς καὶ αἰσίως εἰς τὸ ποθητὸν τέρμα καὶ τὴν ἐφικτὴν τελειοποίησιν τῆς τε πνευματικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως.

Περαίνω δὲ τὸν λόγον, ἱερὰν ἐκπληρῶν ὀφειλήν, ἤτοι ἀναγράφων καὶ δημοσίᾳ ἤδη ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου καὶ μετ' εὐφημίας καταλέγων τὰ ὀνόματα τῶν μαθητῶν ἐκείνων, οἵτινες ἐν ἑκάστῃ τάξει διεκρίθησαν κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος κατά τε τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν διαγωγήν. Καὶ δὴ ἀριστεύσαντες ἐν πᾶσι καὶ τοῦ κοινοῦ ἐπαίνου ἄξιοι τυγχάνοντες ἐν τῇ Α΄ τάξει εἰσὶ τρεῖς· Παναγιώτης Μεταξᾶς, Ἀβραὰμ Φιλιππίδης καὶ Γεώργιος Μουτεβελλῆς.

Ἐν τῇ Β΄ τάξει δώδεκα : Νικόλαος Καλογριᾶς, Κωνσταντῖνος Ξανθόπουλος, Σταῦρος Παπαδόπουλος, Γεώργιος Ἀσταρτζιὲφ, Ἀθανάσιος Ἰωάννου, Γεώργιος Νικολάου, Ἀθανάσιος Νικολάου,, Θεόδωρος Ἀστερίου, Ἀναστάσιος Δάγγας, Σταῦρος Μπόλας, Κωνσταντῖνος Μανδέλης καὶ Δημήτριος Κωνσταντίνου.

Ἐν τῇ Γ΄ τάξει δέκα καὶ ὀκτώ : Δημήτριος Μπαλαγιάννης, Κλεώνυμος Ἰορδάνου, Δημήτριος Πέτρου, Κορνήλιος Σπαθάρης, Ἀθανάσιος Καλαϊτζῆς, Νικηφόρος Νικολάου, Ἄγγελος Ἰωαννίδης, Ξενοφῶν Αὐγουστίδης, Δημήτριος Καλμικίδης, Κωνσταντῖνος Σπανούδης, Ἀπόστολος Ἀναστασίου, Περικλῆς Φύρας, Κωνσταντῖνος Σαράφογλους, Γεώργιος Δίμπογλους, Γεώργιος Κωνσταντινίδης, Λεωτσάκος Λογοθετίδης, Φραγκίσκος Δαμασκηνίδης καὶ Χρῆστος Θεοχαρίδης.

Ἐν τῇ Δ΄ τάξει εἴκοσι τέσσαρες : Θεόδωρος Χριστοδούλου, Χαραλάμπης Λεοντίου, Δημήτριος Δημητριάδης, Βασίλειος Στυλιανίδης, Ἀριστοτέλης Ἰακώβου, Δημήτριος Χριστοδούλου, Ἰωάννης Κρουστανόπουλος, Ἀβραὰμ Ἰωάννου, Παναγιώτης Σταματιάδης, Παναγιώτης Σαραβάνος, Χαραλάμπης Δημητριάδης, Ἰάκωβος Σαράφογλους, Γεώργιος Καζακίας, Ἰωάννης Φιλικὸς, Κλεόβουλος Κοκολάτος, Ἐπαμινώνδας Σαραντίδης, Σταῦρος Κιρκασιάδης, Κλέαρχος Μαντζουρανῆς, Ἰωάννης Κωνσταντίνου, Τρύφων Εὐαγγελίδης, Διονύσιος Θεοχαρίδης, Ἐλισσαῖος Παναγιώτου, Θεοφάνης ἱεροδιάκονος καὶ Ἀκάκιος ἱεροδιάκονος.

Ἐν τῇ Ε΄ τάξει δώδεκα : Σωκράτης Σταυρίδης, Μιλτιάδης Ἀδὰμ, Μωϋσῆς Ἰωάννου, Γεώργιος Βαφειάδης, Δημήτριος Χρηστίδης, Ἰωάννης Τσατάλας, Πέτρος Ἀποστολίδης, Ἀγγελῆς Γεωργίου, Ἰωάννης Ζωγράφος, Στυλιανὸς Στασινόπουλος, Γεώργιος Γεροπακάνης, Βασίλειος Ὀρφανίδης.

Ἐν τῇ Ϛ΄ τάξει ἕνδεκα : Ὑπάτιος Σπανούδης, Τιμολέων Μεγαράκης, Λεωνίδας Στυλιανίδης, Ἠλίας Ζησιμόπουλος, Σπυρίδων Κοντογόνης, Δημήτριος Βαφειάδης, Βασίλειος Παλαμήδης, Εὐστάθιος Παπαδόπου-

λος, Ἰωάννης Μαράσογλους, Πιττακὸς Ὀρφανίδης καὶ Φώτιος Φωτιάδης.

Ἕνδεκα δὲ ἐν τῇ Ζ′ τάξει οἱ ἑξῆς : Ἀντώνιος Ἀθανασιάδης, Δημοσθένης Οἰκονομίδης, Κωνσταντῖνος Σάμιος, Μιχαὴλ Κέπετζης, Γεώργιος Ἀντωνακόπουλος, Ἀναστάσιος Χασιλτζόγλου, Θρασύβουλος Οἰκονομίδης, Παναγιώτης Νικολόπουλος, Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης, Εὐστάθιος Πολυχρονίου καὶ Ἀθανάσιος Ἀποστολίδης.

Ἰδού, γεραρὰ καὶ φιλόμουσος ὁμήγυρις, τίνες καὶ πόσοι εἰσὶν οἱ κατὰ τὰς τελευταίας ἐνιαυσίους ἐξετάσεις ἐκ τῶν ἑπτὰ τάξεων μᾶλλον τῶν ἄλλων εὐδοκιμήσαντες μαθηταί. Ἔγνωμεν δὲ ἀνακηρύξαι ἐνταῦθα εἰς ἐπήκοον πάντων ὑμῶν τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἵνα τοῦτο μὲν αὐτοῖς τὸν ὀφειλόμενον ἀπονείμωμεν δημοσίᾳ ἔπαινον, ὑπεκκαίοντες οὕτως ἔτι μᾶλλον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ἅμα ὑπολειπομένοις τε καὶ μεθεπομένοις, αὐτοὺς τούτους οἱονεὶ λαμπρὸν καὶ ζηλωτὸν ὑπόδειγμα καθυποβάλωμεν· καὶ ταῦτα οὐ μόνον διότι οἶδε, κατὰ τὸ παλαίφατον ἐκεῖνο, ἐρεθίζειν πρὸς μίμησιν τὸ τῶν κρειττόνων ὑπόδειγμα, ἀλλὰ καὶ διότι, κατὰ τὸν θεῖον Ἀριστοτέλη, τοιούτῳ τινὶ μόνῳ τρόπῳ, ὡς ἐν παντὶ πάντες καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν οἱ μαθηταὶ εὐχερῶς τε καὶ ἀσφαλῶς ἀείποτε προκόπτουσιν, ἐὰν δηλονότι, τοὺς προέχοντας διώκοντες, τοὺς ὑστεροῦντας μὴ ἀναμένωσιν.

Ἤδη δὲ παραδίδωμι τὸν λόγον, κατὰ τὰ νενομισμένα, τῇ σεβαστῇ τῆς σχολῆς ἐφορίᾳ.

Μετὰ ταῦτα ὁ ἐκ τῶν ἐφόρων Ν. Σουλλίδης, ἀσθενοῦντος τοῦ ἐφοροταμίου Σ. Κέπετζη, ἀνέγνω τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκονομικῆς τῆς σχολῆς καταστάσεως κατὰ τὸ ἤδη λῆξαν σχολικὸν ἔτος 1880—1881, ἥτις καὶ ἐξεδόθη ἐν τῇ ἐτησίᾳ τοῦ ἔτους τούτου ἐκθέσει.

Ἐπεσφράγισε δὲ τὴν πνευματικὴν ταύτην πανήγυριν ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ἐπευξάμενος πατρικῶς τοῖς τε καθηγηταῖς καὶ μαθηταῖς τὴν ἐξ ὕψους πανσθενῆ χάριν, ὅπως ὑγιῶς τε καὶ καρποφόρως διανύσωσι καὶ τὸ ἀρξάμενον νέον τοῦτο σχολικὸν ἔτος.

Τὴν δὲ λ′ τοῦ ἰανουαρίου μηνὸς, τελουμένης τῆς ἐπετείου μνήμης τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, ἐτελέσθη πανηγυρικώτατα ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ἡ ὑπὲρ τῶν ἱδρυτῶν, εὐεργετῶν, συνδρομητῶν, ἐφόρων, καθηγητῶν καὶ μαθητῶν τῆς Μεγ. τοῦ Γένους σχολῆς νενομισμένη πατριαρχικὴ λειτουργία. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἀπηγγέλθη ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ὑπὸ τοῦ σχολάρχου τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς λόγος πρόσφορος τῇ ἡμέρᾳ, περὶ τοῦ « τίς ἡ ἀληθὴς σοφία καὶ ἐπιστήμη ». Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν συλλειτουργησάντων αὐτῷ ἁγιωτάτων συνοδι-

κῶν ἱεραρχῶν, μετέβη, ὡς εἴθισται, ἐν τῷ καταστήματι τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς. Ἐνταῦθα, παρόντων τῶν ἐφόρων, καθηγητῶν καὶ μαθητῶν τῆς σχολῆς, καὶ ἄλλων λογίων καὶ φιλομούσων ὁμογενῶν οὐκ ὀλίγων, τελεῖται πρῶτον σύντομος μνημόσυνος ἱεροτελεστία ὑπὲρ τῶν ἀειμνήστων εὐεργετῶν τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς, εἶτα δὲ, ἀναγνώσαντος τοῦ σχολάρχου τὸ πρακτικὸν τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου, δι' οὗ εἶχεν ἐκλεγῆ ὡς ῥήτωρ τῆς ἡμέρας ὁ καθηγητὴς Εὐάγγελος Ἀμαξόπουλος, ἀναβὰς οὗτος τὸ βῆμα κατήρξατο τοῦ λόγου αὐτοῦ, ἀντικείμενον ἔχοντος τὰ κατὰ τὸν θεῖον Πλάτωνα καὶ ἰδίᾳ ἀνάλυσιν τοῦ Συμποσίου, βραχεῖαν μέν, ἀλλὰ λίαν ἐντέχνως ἐξενηνεγμένην καὶ συνυφασμένην, συνδυάσας τελευταῖον τὸ θέμα σκοπιμώτατα καὶ πρὸς τὴν μνήμην τῶν γεραιρομένων τριῶν τῆς Ἐκκλησίας φωστήρων καὶ ἱεραρχῶν, ὧν ἥ τε διδασκαλία καὶ ὁ βίος ἐβασίζετο ἐπὶ τοῦ οὐρανίου ἔρωτος, ἤτοι τῆς θείας καὶ ὑψίστης ἀρετῆς, τῆς ἀγάπης, ἥτις, κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφήν, εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός· « Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί ».

Τῇ 22 τοῦ μαΐου ἤρξαντο αἱ ἐτήσιοι γραπταὶ καὶ προφορικαὶ ἐξετάσεις τῶν κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος δεδιδαγμένων ἐν ἁπάσαις ταῖς ὀκτὼ τῆς σχολῆς τάξεσι μαθημάτων. Τῇ δὲ 6 τοῦ ἰουνίου, ἡμέρᾳ κυριακῇ, ἐγένετο ἡ νενομισμένη τελετὴ τῆς ἐπιδόσεως τῶν πτυχίων τῶν ἀπολυομένων φοιτητῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, προεδρεύοντος τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πα-

τριάρχου μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἁγίας καὶ ἱερᾶς συνόδου καὶ συμπαρόντων οὐκ ὀλίγων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν λογίων. Μετὰ τὴν λῆξιν τῆς ἐναρκτηρίου τελετῆς ὁ σχολάρχης ἀνέγνω ἀπὸ τοῦ βήματος τὴν ἐπομένην ἔκθεσιν τῆς τε στατιστικῆς καὶ πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῆς σχολῆς κατὰ τὸ αἰσίως ἐπισφραγιζόμενον τοῦτο σχολικὸν ἔτος.

Παναγιώτατε δέσποτα,

γεραρὰ καὶ φιλόμουσος ὁμήγυρις!

Μετὰ τῆς αὐτῆς ἑτοιμότητος καὶ προθυμίας, ἀλλὰ καὶ πνευματικῆς ἅμα χαρᾶς τε καὶ ὑπερηφανίας, μεθ' ἧς διατελεῖ πάντοτε αὐστηρῶς καὶ ἐπακριβῶς ἐκπληροῦσα τὰ πρός τε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν κοινωνίαν ἱερὰ αὐτῆς καθήκοντα ἡ πατριαρχικὴ αὕτη Μεγάλη τοῦ Γένους σχολή, παρίσταται καὶ σήμερον ἐνώπιον ὑμῶν τῶν μεγαθύμων καὶ σεβαστῶν αὐτῆς προστατῶν καὶ ἑλλανοδικῶν ἵνα τοῦτο μὲν παράσχῃ δημοσίᾳ καὶ πάλιν, κατὰ τὰ νενομισμένα, λόγους τε καὶ εὐθύνας τῶν πεπραγμένων αὐτῇ καὶ κατὰ τὸ αἰσίως ἤδη ἀπολῆγον σχολικὸν ἔτος, τοῦτο δέ, τὰς ἐπευχὰς καὶ εὐλογίας τῆς τε μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ πάντων τῶν ἀπανταχόθεν πολλαχῶς ὑπὲρ αὐτῆς προνοούντων τε καὶ κηδομένων φιλομούσων ὁμογενῶν ἐπικαλεσαμένη καὶ ἐπὶ τῶν νεαρῶν τούτων τῶν πνευματικῶν αὐτῆς ὠδίνων γόνων, τῷ τῆς σοφίας ἀμαράντῳ στεφάνῳ πανηγυρικῶς αὐτοὺς καταστέψηται καί, ἀπολύουσα ἐν αἰσίαις ὥραις

τῶν μητρικῶν αὐτῆς κολπων, εἰς νέον αὐτοὺς προπέμψηται βίου τε καὶ ἐπιστήμης στάδιον.

Καὶ δὴ περιχαρῶς ἤδη τὸ ἱερὸν ἅμα δὲ καὶ δίκαιον τοῦτο καθῆκον ἐπιτελοῦντες, ἀρχόμεθα πρῶτον ἀπὸ τῆς στατιστικῆς τῆς ἡμετέρας σχολῆς καταστάσεως. Κατὰ τὰ ἀπὸ τριετίας ἤδη τεθεσπισμένα, αἱ ἐγγραφαὶ τῶν μαθητῶν τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους ἤρξαντο τὴν 20 τοῦ αὐγούστου καὶ συνεπληρώθησαν τελευτῶντος τοῦ σεπτεμβρίου μηνός, ἐξαιρέσει δέκα καὶ τριῶν μαθητῶν, οἵτινες, δι' εὐλόγους καὶ δεδικαιολογημένας αἰτίας μὴ δυνηθέντες ἐν τῷ ὡρισμένῳ καιρῷ προσελθεῖν, ἐγένοντο παραδεκτοί, ἀποφάσει τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου καὶ ἐγκρίσει τῆς σχολαρχίας, μεσοῦντος τοῦ ὀκτωβρίου. Ἐνεγράφησαν δὲ ἐν ὅλοις ἐν τῷ μητρῴῳ τῆς σχολῆς ἑξακόσιοι καὶ ἑβδομήκοντα τρεῖς μαθηταί, ὧν οἱ μὲν τριακόσιοι καὶ ἐνενήκοντα ἀνενέωσαν τὰς ἐγγραφὰς αὐτῶν, διακόσιοι δὲ καὶ ὀκτὼ πρὸς τοῖς ὀγδοήκοντα εἰσὶ νέοι ἐκ διαφόρων τῆς τε πρωτευούσης καὶ ἄλλων πόλεων καὶ νήσων σχολείων προσελθόντες. Τῶν μαθητῶν οἱ μὲν διακόσιοι καὶ ἑβδομήκοντα εἷς προέρχονται ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς προαστείων, ἑκατὸν καὶ πέντε πρὸς τοῖς τριάκοντα ἐκ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πέντε ἐκ διαφόρων τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας πόλεων καὶ χωρίων, πεντήκοντα καὶ ἐννέα ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τρεῖς δὲ πρὸς τοῖς πεντήκοντα ἐκ διαφόρων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους νήσων. Κατετάχθησαν δὲ πάντες οὗτοι, μετὰ τὰς νενομισμένας ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων καθηγητῶν ἐξετάσεις ἐν ἅπασι τοῖς ἐν τῷ τῆς σχολῆς προγράμματι ὁριζομένοις ἐν ἑκάστῃ τάξει μαθήμασιν ἐν μὲν τῇ Α΄ τάξει ἑκατὸν καὶ εἷς πρὸς τοῖς εἴκοσι, ἐν δὲ τῇ Β΄ πέντε καὶ ὀγδοήκοντα, ἐν τῇ Γ΄, ἑκατὸν καὶ ἑπτὰ πρὸς τοῖς δέκα, ἐν τῇ Δ΄, ἑκατὸν καὶ δύο πρὸς τοῖς εἴκοσιν, ἐν τῇ Ε΄, ἐνενήκοντα καὶ τρεῖς, ἐν τῇ Ϛ΄, δύο πρὸς τοῖς ἑξήκοντα, ἐν δὲ τῇ Ζ΄, ἑπτὰ καὶ τριάκοντα καὶ ἐν τῇ Η΄, τριάκοντα καὶ ἕξ· ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ σχολικοῦ ἔτους εἴκοσι μὲν μαθηταὶ ἐπὶ διαφόροις αἰτίαις, οἱ μὲν ἀνεχείας δήπου ἕνεκα, οἱ δὲ ἀξιώσεις ἔχοντες παραλόγους προβιβασμοῦ, οὐδόλως, καίτοι ἐγγραφέντες, ἐνεφανίσθησαν ἐν τῇ σχολῇ· τρέχοντος δὲ τοῦ σχολικοῦ ἔτους καὶ ἕτεροι πέντε ἐπὶ λόγῳ ἀσθενείας ἀπεχώρησαν τῆς σχολῆς.

Ἡ μεγάλη αὔτη τῶν μαθητῶν συρροὴ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σχολῇ καὶ ἡ ὑπέρμετρος τῶν τάξεων αὐτῆς συμπύκνωσις ὅσον, ἀφ' ἑνός, φαίνεται ἴσως παρήγορος καὶ κολακευτικὴ, καθὰ καὶ πέρυσιν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βήματος ἐλέγομεν, ἐπὶ τοσοῦτον ὅμως, ἀφ' ἑτέρου, οὐ μόνον παρακωλύει τὴν προσήκουσαν πρόοδον, ἀλλὰ δυσχεραίνει συνάμα καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὴν δυσχέρειαν ταύτην ἐπαυξάνει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ στενὸν καὶ ὅλως ἀκατάλληλον τοῦ παρόντος οἰκοδομήματος, οὐχ ἧττον ὅμως καὶ ἐν εὐρυτέρῳ οἰκοδομήματι, οἷον τὸ ἤδη παρασκευαζόμενον, τοσαύτη μαθητῶν πληθὺς ζημίας μᾶλλον ἢ ὠφελείας

παραίτιος γίγνεται. Ἐφ' ᾧ ἀνάγκη ἀπαραίτητος, ὅπως παρὰ τῶν δυναμένων ἡ δέουσα ληφθῇ πρόνοια καὶ ἐξευρεθῶσι τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαιοῦντα μέσα πρὸς διχασμόν, εἰ δυνατόν, τῶν κατωτέρων τουλάχιστον, τῶν καὶ πολυπληθεστέρων, τῆς σχολῆς τάξεων εἰς δύο τμήματα, περιλαμβάνοντος ἑκάστου οὐχὶ πλείους τῶν ἑξήκοντα μαθητῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἰδίᾳ πολλάκις ἐν ταῖς συνεδριάσεσι τῆς τε σεβαστῆς τῆς σχολῆς ἐφορίας καὶ τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου καθυποβαλόντες ἐκθύμως ὑπεστηρίξαμεν, καὶ ἤδη δημοσίᾳ κατὰ καθῆκον ἐπαναλαμβάνοντες πεποίθαμεν, ὅτι ἐν μέλλοντι, οὐχὶ πολλῷ ἀπέχοντι, ἐφαρμοσθήσεται καὶ τοῦτο, καὶ οὕτω τέλεον κατὰ πάντα ἡ ἡμετέρα σχολὴ καταρτισθήσεται, καὶ καρποὺς ἀποίσεται δοκιμωτέρους.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς στατιστικῆς τῆς ἡμετέρας σχολῆς. Περὶ δὲ τῆς ἠθικῆς αὐτῆς καταστάσεως, οὐδὲν νεώτερον, μᾶλλον ἢ ἧττον εὐφρόσυνον ἢ παρήγορον ἔχομεν εἰπεῖν οὐδὲ προσθεῖναι πρὸς ὅσα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἀνέγνωμεν δημοσίᾳ ἤδη οὐχ ἅπαξ καὶ ὁ βουλόμενος ἐν τρισὶν ὅλαις τῶν τελευταίων τριῶν ἐτῶν Ἐκθέσεσι δύναται ἀναγνῶναι. Αἱ αὐταὶ καὶ πάλιν ἐλλείψεις κατατρύχουσιν ἡμᾶς, αἱ αὐταὶ παιδικαὶ ζωηρότητες καὶ νεανικοὶ ὀργασμοί, ἀθῶοι μὲν ἄλλως, ἀλλὰ λίαν ἐν τοιούτῳ ἐκπαιδευτικῷ καταστήματι καὶ ἐν τοιαύτῃ μαθητευομένων πληθύϊ θορυβώδεις καὶ ἐνοχλητικοὶ διατηροῦσιν ἄγρυπνον καὶ ἀεικίνητον τὴν διεύθυνσιν καὶ τὰ αὐτὰ πάντοτε παραπτώματα προκαλοῦσι τὴν

ἐφαρμογὴν τῶν αὐτῶν ποινῶν. Τρεῖς δὲ μόνον μαθητάς, ἕνα τῆς τρίτης καὶ δύο τῆς τετάρτης τάξεως, ἠναγκάσθη ἡ σχολαρχία κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους τούτου νὰ ἀποπέμψῃ διὰ παντὸς τῆς σχολῆς διὰ λόγους συστηματικῆς ἀπειθείας καὶ παραδειγματικῆς ἐν τοῖς μαθήμασιν ἀμελείας· ἕτεροι δὲ τρεῖς τῆς ἕκτης τάξεως ἀπεβλήθησαν μὲν τῆς σχολῆς ἀποφάσει τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου, ἀλλὰ τῇ μεσιτείᾳ καὶ προσωπικῇ ἐγγυήσει τῆς σεβαστῆς τῆς σχολῆς ἐφορίας ἐγένοντο καὶ πάλιν δεκτοὶ μετὰ μηνιαίαν ἐκ τῆς σχολῆς ἀπομάκρυνσιν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ τοῦ λόγου γενομένου, ὀφείλω, ἵνα μὴ εἰκῇ καὶ μάτην τὸ ὄνομα ἑκάστου μαθητοῦ παρασύρηται, δημοσίᾳ ἤδη νὰ διακηρύξω, ὅτι ἡ κυρία ἀφορμὴ καὶ αἰτία τῆς παρατηρουμένης ἔν τισι χαλαρότητος τῆς ὀφειλομένης τάξεως καὶ πειθαρχίας ἰδίᾳ ἐν τῇ τετάρτῃ καὶ πέμπτῃ τάξει εἰσὶ νέοι τινὲς μαθηταί, οἵτινες, κακῇ τύχῃ, παρεισέφρησαν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σχολῇ. Ἐπειδὴ ὅμως δεκάμηνος ὅλη, ἀσύγγνωστος ἴσως, ἀνοχὴ, μακροθυμία καὶ συγκατάβασις τῆς σχολαρχίας οὐδόλως ἠδυνήθη νὰ μεταβάλῃ τὴν πονηρὰν αὐτῶν φύσιν, οὐδὲ νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς ἐλαχίστην τῶν ἰδίων καθηκόντων συναίσθησιν, διὰ τοῦτο ἐλήφθησαν ἤδη τὰ προσήκοντα μέτρα, ὅπως ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τοῦ ἐπιόντος ἔτους ἡ σχολὴ τῶν διεστραμμένων τούτων καὶ ἐπιβλαβῶν ζιζανίων, ἵνα μὴ ταῦτα, σὺν καιρῷ αὐξόντα, καὶ τὸν ἀγαθὸν καταπνίξωσι σῖτον. Συνεστήθη δ' ἐπὶ τούτῳ καὶ τοῖς σεβαστοῖς

καθηγηταῖς ἡ τήρησις καὶ ἐφαρμογὴ πάσης δυνατῆς αὐστηρότητος ἔν τε ταῖς ἐνιαυσίοις καὶ ἐν ταῖς κατὰ αὔγουστον πρὸς ἐγγραφὴν νέων μαθητῶν ἐξετάσεσιν. Ἐν ὅμως καὶ σήμερον δὲν δύναμαι ἐν σιγῇ νὰ παρέλθω, ὅπερ καὶ ἄλλοτε πολλάκις εἶπον μὲν καὶ ἐπανέλαβον, ἀλλ' ἄνευ, δυστυχῶς, ἀποτελέσματος, ὅτι τὸ μέγιστον τῆς εὐθύνης τῆς ἔν τισι τῶν παίδων ἐπιφαινομένης καὶ ὁσημέραι ἐνισχυομένης τάσεως καὶ κλίσεως πρὸς τὴν ὀκνηρίαν, τὴν ἀμέλειαν καὶ ἄλλα παντὸς εἴδους ἠθικὰ ἐλαττώματα, ὑπέχουσιν αὐτοὶ οἱ γονεῖς ἢ ἐγγυηταὶ αὐτῶν, οἵτινες μηδὲν τῶν πρὸς τὰ ἴδια τέκνα ἠθικῶν καθηκόντων, μηδ' εἰδότες μηδὲ κατανοοῦντες, ἢ πάντη ἀγνοοῦσιν ἢ ὅλως διαστρέφουσι τὸν προορισμὸν τῆς σχολῆς. Ἐφ' ᾧ οἱ μὲν θεωροῦντες τὴν σχολήν, ὑφισταμένην ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ, ὅπως οὗτοι ἀπαλλάττωνται μόνον τοῦ φυσικοῦ βάρους καὶ τοῦ θορύβου τῶν ἰδίων τέκνων, ἀδιαφοροῦσιν ὅλως περὶ τῆς ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἀγωγῆς αὐτῶν, μηδόλως ἐξετάζοντες οὐδὲ τὴν ὥραν, καθ' ἣν ταῦτα ὀφείλουσιν ἀκριβῶς ἀπέρχεσθαι εἰς τὴν σχολήν, ἵνα μὴ δύο πολλάκις τῆς πρωΐας ὥρας κατατρίβωσι μάτην ἐν ταῖς ἀγυιαῖς ἢ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ αὐλῇ τῆς σχολῆς παίζοντες καὶ μηδὲν ποιοῦντες, οὐδὲ τὴν ὥραν, καθ' ἣν ὀφείλουσιν ἐπανέρχεσθαι οἴκαδε. Ἕτεροι δὲ πάλιν τὰ πάντα παρὰ τῆς σχολῆς ἀναμένοντες, αὐτοὶ παντελῶς ἀμεριμνοῦσιν, μηδὲ κἂν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπισκεπτόμενοι τὴν σχολὴν καὶ τὰ περὶ τῶν τέκνων αὐτῶν διαπυνθανόμενοι, τί λέγω; καὶ

προσκαλούμενοι πολλάκις ὑπὸ τῆς διευθύνσεως κωφεύουσιν ἀσυγγνώστως. Τοῦθ' ὅπερ τρανότατα καταδεικνύει, ὅτι οἱ τοιοῦτοι γονεῖς καὶ ἐγγυηταὶ ἀγνοοῦσιν ἐντελῶς, ὅτι ἡ ποθητὴ καὶ δυνατὴ διανοητική τε καὶ ἠθικὴ τῶν τέκνων αὐτῶν τελειοποίησις καὶ μόρφωσις ἐπιτυγχάνεται πάντοτε ἀσφαλῶς διὰ μόνης τῆς στενῆς καὶ ἀδιαλείπτου, οὕτως εἰπεῖν, συμμαχίας τε καὶ ἐπιμαχίας τοῦ οἴκου καὶ τῆς σχολῆς, τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων. Περιττὸν ὅλως νομίζω νὰ ἀναπτυχθῶ ἤδη περισσότερον ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, ἐπαναλαμβάνων καὶ πάλιν ὅσα ἄλλοι τε καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐνταῦθα πρὸ ἐμοῦ, καὶ ἐγὼ αὐτὸς οὐχ ἅπαξ τέως καὶ εἶπον καὶ ἐλάλησα. Πέπεισμαι δέ, ὅτι καὶ οἱ γονεῖς τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἁπαξάπαντες, ὡριμώτερον κατὰ καθῆκον ἐπὶ τούτῳ σκεψάμενοι, ὁμολογήσουσιν ὁποίαν ἐπὶ τῶν τέκνων σπουδαίαν καὶ εὐεργετικὴν ἐνέργειαν καὶ ἐπιρροὴν δύναται νὰ ἔχῃ πάντοτε ἡ ὅσον οἷόν τε συνεχὴς ἀντιπαράθεσις καὶ σύγκρισις τοῦ πενταώρου διαστήματος, τοῦ ἐν τῇ σχολῇ καθ' ἑκάστην δαπανωμένου, πρὸς τὸ ὑπολειπόμενον τοῦ ἡμερονυκτίου χρονικὸν διάστημα, τὸ ἐκ δέκα καὶ ἐννέα ὅλων ὡρῶν, ὅπερ κατατρίβεται ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τῆς σχολῆς καὶ τῆς ἐποπτείας τῆς σχολαρχίας, καὶ καθ' ὃ συνήθως λαμβάνουσι χώραν καὶ συναναστροφαὶ κακαί, καὶ παίγνια ἀνάρμοστα καὶ ἀπρεπῆ, καὶ ἐκδρομαὶ ἐπιβλαβεῖς, καὶ περίπατοι ἄτακτοι καὶ ἄσεμνοι, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαύτης φύσεως, ζημιοῦντα πολλαχῶς τὴν νεότητα,

ΕΙΣΜΑΝΟΓΛΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ

τὴν μὴ παρακολουθουμένην μηδὲ ἐποπτευομένην ὑπὸ τῶν πατρικῶν ὀφθαλμῶν ἐν ταῖς διαφόροις ἐκτὸς τῆς σχολῆς κινήσεσι καὶ ἐνεργείαις αὐτῆς.

Ἡ σχολὴ μηδενὸς τῶν ἐπιτεταμμένων καὶ νενομισμένων μέσων πρὸς σωφρονισμὸν καὶ χαλιναγώγησιν τῶν δυσηνίων καὶ ἐπιρρεπῶν πρὸς τὴν ἀταξίαν φύσεων φειδομένη, ἐπιμελεῖται ἀκριβῶς καὶ ἀκαμάτως καὶ ἐπιδιώκει λίαν αὐστηρῶς τὴν μόρφωσιν καὶ διάπλασιν αὐτῶν· ἐν τούτῳ δὲ καὶ μόνῳ ὀφείλεται ἡ βασιλεύουσα γενικῶς τάξις καὶ ἡσυχία ἐν ταῖς τῶν μαθημάτων ὥραις, ὥστε δικαίως πολλοί, ἐπισκεπτόμενοι ἐν καιρῷ τῶν παραδόσεων τὴν σχολήν, ἐξέφρασαν τὸν θαυμασμὸν αὐτῶν ἐπὶ τῇ τάξει καὶ ἡσυχίᾳ, ἥτις ἐν ταῖς ἐργασίμοις ὥραις ἐπικρατεῖ πάντοτε ἀνὰ πᾶσαν τὴν σχολὴν καὶ ἐν ἑκάστῃ παραδόσει, ἐν τοιαύτῃ ὅλως ἀσυνήθει μαθητῶν συμπυκνώσει, ἤτοι ἑπτακοσίων ὡς ἔγγιστα μαθητῶν ἐν οὕτω στενῷ χώρῳ. Καὶ πᾶσα μὲν ἐπὶ τούτῳ χάρις καὶ δίκαιος ἔπαινος ὀφείλεται εἰς τοὺς σεβαστοὺς τῆς σχολῆς καθηγητάς, οἵτινες συνδυάζοντες ἕκαστος ἐν τῇ οἰκείᾳ παραδόσει μετὰ πολλοῦ μὲν ὁμολογουμένως τοῦ κόπου, ἀλλὰ λίαν σοφῶς ἅμα τε καὶ εὐδοκίμως τὴν διδασκαλίαν πρὸς τὴν ἐποπτείαν, ἐπιτυγχάνουσι τοῦ οὐ μόνον λυσιτελοῦς, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐαρέστου τούτου ἀποτελέσματος. Ἡ ἐν τοῖς μικροῖς δὲ καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ μεγάλῳ μεσημβρινῷ ἡμιώρῳ διαλείμματι παρατηρουμένη ζωηροτέρα ἴσως καὶ μᾶλλον θορυβώδης τῶν μαθητῶν κίνησις, ἐπιτρεπομένη ἐπίτηδες διὰ λόγους ὑγιεινοὺς ὑπὸ τῆς σχολαρχίας, οὐδόλως παραβλάπτει τὴν γενικὴν τῆς σχολῆς εὐταξίαν, ὁσάκις αὕτη δὲν παρεκτρέπεται τῶν διατεταγμένων ὁρίων καὶ μέτρων. Ἓν μόνον ἴσως ἠδύνατό τις τέως νὰ ἐπιμεμφθῇ τὴν ἡμετέραν σχολήν, τοῦτο, τὴν παντελῆ δηλονότι ἔλλειψιν πλήρους ἐντύπου κανονισμοῦ, διαγράφοντος ἀκριβῶς τὰ διάφορα τῶν μαθητῶν καθήκοντα, καίτοι ἡ σχολαρχία οὐκ ἐπαύσατο ἑκάστοτε δηλοῦσα τοῖς μαθηταῖς τὰ σπουδαιότερα τούτων ἐγγράφως, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἀγαθῇ τύχῃ, ἤδη ἀνεπληρώθη· διότι, ἀδείᾳ καὶ συγκαταθέσει τῆς σεβαστῆς τῆς σχολῆς ἐφορίας, τρέχοντος τοῦ παρόντος σχολικοῦ ἔτους, ἐν πεντεκαίδεκα ὅλαις μερικαῖς τε καὶ γενικαῖς τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου συνεδριάσεσι συνετάχθη πλήρης κατὰ πάντα κανονισμός, περιλαμβάνων λεπτομερῶς πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ποικίλα τῶν μαθητῶν καθήκοντα, ὅστις καὶ καθυποβλήθη ἤδη πρὸς τὴν νενομισμένην ἐπικύρωσιν καὶ ἐφαρμογὴν εἰς τὴν ἀνωτάτην τῆς σχολῆς ἀρχήν. Ἐλπίζομεν ἄρα, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐπιόντος ἔτους οἵ τε μαθηταὶ τῆς ἡμετέρας σχολῆς καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν, λαμβάνοντες γνῶσιν ἀκριβῆ τῶν διαφόρων τοῦ κανονισμοῦ τούτου ἄρθρων, καὶ ἔχοντες, ὡς εἰκός, πάντοτε ταῦτα ὑπ' ὄψει, φιλοτιμηθήσονται πρὸς τὴν αὐστηρὰν τούτων ἐφαρμογὴν καὶ τήρησιν, μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ φέρωσι πρὸς δικαιολόγησιν, ὡς συνήθως τέως ἐγίνετο, τὴν ἄγνοιαν τυχὸν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς διατάξεως.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον τῆς ἡμετέρας λογοδοσίας μέρος, ἤτοι εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς διανοητικῆς καὶ γραμματολογικῆς τῆς ἡμετέρας σχολῆς καταστάσεως. Συνῳδὰ τῷ προεκδεδομένῳ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἰουνίου προγράμματι ἡ διδασκαλία ὅλων τῶν ἐν αὐτῷ μαθημάτων ἤρξατο τῇ πρώτῃ τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς καὶ παρετάθη μέχρι τῆς εἰκοστῆς τοῦ λήξαντος μαΐου· ἅπαξ δὲ καὶ μόνον, τελευτῶντος τοῦ ἰανουαρίου, ἐξαιρέσει τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένων ἡμερῶν τῆς καταπαύσεως τῆς ἐργασίας, ἠναγκάσθη ἡ σχολαρχία, φειδομένη τῆς ὑγείας καὶ πάντων μὲν τῶν ἐμπεπιστευμένων αὐτῇ νεαρῶν τούτων ὄντων, ἰδίᾳ δὲ τῶν μακρόθεν ἐρχομένων, νὰ διακόψῃ ἐπὶ τετραήμερον τὰς παραδόσεις τῶν μαθημάτων, ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ἀφορήτου δριμύτητος τοῦ χειμῶνος. Ἐδιδάχθη δὲ κατὰ τὸ ἐννεάμηνον τοῦτο ἡ ὅλη τῶν ἐν τῷ προγράμματι ὁριζομένων μαθημάτων σειρὰ μετὰ τῆς ἀξιεπαίνου ἐκείνης ἐπιμελείας τε καὶ ἀκριβείας, ἥτις πάντοτε χαρακτηρίζει τοὺς καθηγητὰς τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, ἐμφορουμένους διηνεκῶς ψυχῇ τε καὶ σώματι ὑπὸ τῆς πρὸς τὴν γεραρὰν ταύτην μητέρα ἀγάπης καὶ τῆς ἱερότητος τῶν πρὸς αὐτὴν καθηκόντων, εἰς ὃ πάντως ὀφείλεται καὶ ἡ ἔκτακτος ἐν τοσαύτῃ πληθύϊ πρόοδος τῶν ἡμετέρων μαθητῶν.

Καὶ δὴ ἐν μὲν τῇ Α′ τάξει ἐδιδάχθησαν ἐκ τῆς χρηστομαθείας Βουτυρᾶ 152 γνωμικά, διάφορα διηγήματα καὶ ἀποφθέγματα Κύρου, Θεμιστοκλέους, Ἀριστείδου,

Περικλέους, Ἀλκιβιάδου, Φωκίωνος καὶ λοιπῶν, δύο νεκρικοὶ διάλογοι τοῦ Λουκιανοῦ καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ὁ λόγος εἰς τὴν παραβολὴν τοῦ Ἀσώτου καὶ ὁ περὶ προσευχῆς· ἐκ τῆς γραμματικῆς ὅλον τὸ τυπικὸν μέρος καὶ ἐκ τοῦ κανονικοῦ μέχρι τῶν ἐλλιπῶν ρημάτων μετὰ συνεχῶν τεχνολογικῶν, ὀρθογραφικῶν καὶ ἐπιστολογραφικῶν ἀσκήσεων, προφορικῶν τε καὶ γραπτῶν· ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς μέχρι τῆς τετραγωνικῆς ῥίζης· προεισαγωγικαὶ γνώσεις πολιτικῆς γεωγραφίας καὶ ἡ γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος· ἡ γραμμικὴ ἰχνογραφία καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν ἡ ἑρμηνεία τῆς λειτουργίας.

Ἐν τῇ Β′ τάξει ἐδιδάχθησαν τέσσαρα βιβλία τῆς Ἀναβάσεως τοῦ Ξενοφῶντος καὶ ὅλον τὸ τεχνολογικὸν τῆς γραμματικῆς μέρος μετὰ ἐπιστολογραφικῶν ἀσκήσεων· ἡ πρακτικὴ ἀριθμητικὴ μέχρι τέλους· ἡ γεωγραφία τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ τῶν λοιπῶν τῆς Εὐρώπης κρατῶν· ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπὸ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων μέχρι τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου· ἡ σκηνογραφία καὶ μέρος τῆς σκιαγραφίας, καὶ ἡ ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐν τῇ Γ′ τάξει ἐδιδάχθησαν τὸ ά βιβλίον τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφῶντος, ὁ Πανηγυρικὸς τοῦ Ἰσοκράτους καὶ ὁ κατὰ Λεωκράτους λόγος τοῦ Λυκούργου, τὸ στοιχειῶδες συντακτικόν, τὸ περὶ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως μέρος τῆς γραμματικῆς μετὰ γραφικῶν ἀσκήσεων, ἐπανάληψις ὅλης τῆς ἀριθμητικῆς μετὰ λύσεως

διαφόρων προβλημάτων· ἡ γεωγραφία τῆς Ἀσίας καὶ τῶν λοιπῶν ἠπείρων· ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπὸ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου· ἡ ρωμαϊκὴ ἱστορία μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου· στοιχειώδης γεωμετρία καὶ ἐπιπεδομετρία· ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία· ἀρχαὶ τῆς γαλλικῆς καὶ ὀθωμανικῆς γλώσσης μετὰ γραφικῶν καὶ τεχνολογικῶν ἀσκήσεων, καὶ ἡ ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς.

Ἐν τῇ Δ′ τάξει ἐδιδάχθησαν ὁ κατὰ Φιλίππου Β′ καὶ Γ′ καὶ ὁ περὶ Εἰρήνης λόγος τοῦ Δημοσθένους καὶ ἡ ὑπὸ Πλάτωνος ἀπολογία τοῦ Σωκράτους μετὰ τεχνολογικῆς, συντακτικῆς καὶ ἀναλυτικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐλευθέρα ἑρμηνεία τοῦ βίου τοῦ Θεμιστοκλέους ἐκ τῶν παραλλήλων τοῦ Πλουτάρχου βίων· στοιχειώδους συντακτικοῦ ἐπανάληψις μέχρι τέλους καὶ ἐκ τοῦ συμπληρώματος τῆς συντάξεως ὅλη ἡ δευτέρα περίοδος μετὰ θεματογραφίας ἑλληνικῆς καὶ ἐπιστολογραφικῶν ἀσκήσεων ἐν τῇ καθωμιλημένῃ γλώσσῃ· ἡ θεωρητικὴ ἀριθμητικὴ μέχρι τῶν ἀναλογιῶν· ἡ φυσικομαθηματικὴ γεωγραφία· ἡ βυζαντινὴ καὶ νεωτέρα ἑλληνοτουρκικὴ ἱστορία· ἀρχαὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ τὸ τεχνολογικὸν τῆς γραμματικῆς μέρος μέχρι τῶν ἀνωμάλων ρημάτων μετὰ θεμάτων ἐκ τῆς μεθόδου τοῦ Δέφνερ· ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ὀθωμανικὴ γλῶσσα καὶ ἡ ἱερὰ κατήχησις.

Ἐν τῇ Ε′ τάξει ἐδιδάχθησαν ὁ περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ λόγος τοῦ Δημοσθένους, ὁ Κρίτων τοῦ Πλάτωνος, τῶν ἱστοριῶν τοῦ Ἡροδότου τὸ Α′ βιβλίον, τῆς Ὁμήρου Ὀδυσσείας ἡ Α ραψῳδία μετὰ ἀποστηθίσεως· τὸ δεύτερον μέρος τοῦ συντακτικοῦ συμπληρώματος μετὰ θεματογραφίας καὶ συνθέσεων· ἡ γραμματικὴ τῆς ἐπικῆς διαλέκτου· τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας τὰ περὶ λατρείας, περὶ ναοδομίας, περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ τῶν ἀρχαίων ὀργανισμοῦ, περὶ ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ περὶ τοῦ πολιτεύματος τῶν Ἀθηνῶν· ἡ θεωρία τῶν ἀναλογιῶν, ἡ ἐπιπεδομετρία καὶ ἡ στερεομετρία· τῆς γενικῆς χημείας τὰ μὴ μέταλλα· ἡ ἀρχαία ἱστορία τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν· ἡ λατινική, ἡ γαλλικὴ καὶ ἡ ὀθωμανικὴ γλῶσσα μετὰ θεμάτων· ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὰ βιβλία τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν τριῶν πρώτων κεφαλαίων τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Ἐν τῇ Ϛ′ τάξει ἐδιδάχθησαν αἱ δύο πρῶται περίοδοι τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας μέχρι τοῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν· τῶν ἱστορικῶν τοῦ Θουκυδίδου τὸ Α′ βιβλίον καὶ ἡ δημηγορία τῶν Κερκυραίων· τὸ πρῶτον καὶ πέμπτον βιβλίον τοῦ Ἡροδότου, καὶ τῆς Ὁμήρου Ἰλιάδος τὸ Α, Β, Γ, Δ καὶ Ε μετὰ θεματογραφίας ἑλληνικῆς καὶ συνθέσεων ἐν τῇ καθωμιλημένῃ γλώσσῃ· ἡ λατινική, γαλλικὴ καὶ ὀθωμανικὴ γλῶσσα· ἡ ἄλγεβρα· ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἡ ψυχολογία· ἡ ἑλληνικὴ καὶ ρωμαϊκὴ ἱστορία καὶ ἡ ζωολογία ὁλόκληρος.

Ἐν τῇ Ζ' τάξει ἐδιδάχθησαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη περίοδος μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων· ὁ Γοργίας τοῦ Πλάτωνος, αἱ τρεῖς πρῶται ραψῳδίαι τῆς Ὁμήρου Ἰλιάδος μετ' ἀποστηθίσεως τῆς πρώτης, τὸ Α, Β καὶ Ε τῆς Ὀδυσσείας, Θεοκρίτου τὸ πρῶτον, δεύτερον, πέμπτον καὶ δέκατον πέμπτον εἰδύλλιον, τὰ πλεῖστα τῶν ἀποσπασμάτων τῶν μελικῶν ποιητῶν· ἡ γραμματικὴ τῶν διαλέκτων, θεωρία ρητορικῆς καὶ τεχνικὴ ἀνάλυσις ἀρχαίων ρητορικῶν λόγων· ἑλληνικῆς γραμματολογίας ἡ Α' καὶ Β' περίοδος καὶ ἐκ τῆς Γ' ἡ λυρικὴ ποίησις· συνθέσεις εἰς ἀρχαΐζουσαν ἑλληνικήν· ἡ τριγωνομετρία καὶ τὸ μηχανικὸν καὶ ἀκουστικὸν μέρος τῆς φυσικῆς· ἡ λογικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία· ἡ μεσαιωνικὴ ἱστορία· ἡ βοτανικὴ ὁλόκληρος· ἡ λατινική, γαλλικὴ καὶ ὀθωμανικὴ γλῶσσα μετὰ θεμάτων καὶ ἡ λατινικὴ γραμματολογία μέχρι Σαλλουστίου.

Καὶ τελευταῖον ἐν τῇ Η' τῶν τελειοφοίτων τάξει ἐδιδάχθησαν ἡ χριστιανικὴ ἠθική· ἡ Ἠλέκτρα τοῦ Σοφοκλέους, δέκα ᾠδαὶ τοῦ Πινδάρου, οἱ Ἱππεῖς τοῦ Ἀριστοφάνους, τὰ πλεῖστα τῶν ἀποσπασμάτων τῶν μελικῶν ποιητῶν· ἡ θεωρία τῆς ρητορικῆς· ἡ ἐπιγραμματοποιΐα, τῆς ἑλληνικῆς γραμματολογίας ἡ Δ' καὶ Ε' περίοδος· ἡ κοσμογραφία· τῆς φυσικῆς τὸ ὀπτικὸν καὶ θερμαντικὸν μέρος καὶ ὁ ἠλεκτρομαγνητισμός· ἡ ἱστορία τῆς φιλοσοφίας· ἡ νεωτέρα γενικὴ ἱστορία μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· ἡ ὀρυκτολογία καὶ μέρος τῆς γεωλογίας· ἡ λατινική, γαλλικὴ καὶ ὀθωμανικὴ γλῶσσα καὶ τῆς λατινικῆς γραμματολογίας τὸ αὐτὸ μέρος, ὅπερ καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ τάξει.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ὅλη σειρὰ τῶν κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος διδαχθέντων ἐν ἑκάστῃ τῆς ἡμετέρας σχολῆς τάξει μαθημάτων ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων καθηγητῶν· ἡ δὲ παρατηρουμένη ἔν τισι τάξεσι διδασκαλία τοῦ αὐτοῦ μαθήματός ἐστιν ἀποτέλεσμα τῆς γενομένης ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους γενικῆς μεταβολῆς τοῦ ἡμετέρου προγράμματος, καθ' ἣν ὥρισται ὅπως ἡ διδασκαλία τοῦ Ὁμήρου ἄρχηται ἀπὸ τῆς Ε' τάξεως, προσετέθη δὲ καὶ τὸ μάθημα τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γραμματολογίας, ὡς ἕκαστος δύναται νὰ ἀναγνώσῃ ἐν τῇ περυσινῇ τῆς σχολαρχίας λογοδοσίᾳ.

Καίτοι δὲ βάσκανος, κακῇ τύχῃ, ὀφθαλμὸς ἔβαλε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ καθηγητικὸν τῆς ἡμετέρας σχολῆς σῶμα, καὶ ὁ μὲν Ι. Ἀριστοκλῆς διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους ὅλως τῆς ἰδίας θελήσεως ἐπὶ εἴκοσι περίπου ὅλας ἡμέρας, ὁ δὲ Κ. Ζαχαριάδης καὶ Θ. Σαλτέλης ἐπὶ τέσσαρας ἐπίσης ὡς ἔγγιστα ἑβδομάδας ἕνεκα πονηρᾶς ἀσθενείας ἠναγκάσθησαν νὰ διακόψωσι τὴν τακτικὴν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν παράδοσιν, οὐχ ἧττον ὅμως ἥ τε προηγηθεῖσα καὶ ἡ μεθεπομένη τακτικὴ καὶ σύντονος αὐτῶν ἐργασία ἀνεπλήρωσε μέχρι τέλους τὴν ἀκούσιον ταύτην ἔλλειψιν καὶ συνεπλήρωσεν ἀκριβῶς τὴν ὑπὸ τοῦ προγράμματος ὁριζομένην περίοδον καὶ ἔκτασιν ἁπάντων τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐν ἑκάστῃ τάξει διδα-

σκομένων μαθημάτων. Ἐν ὅμως ἐζημίωσε μεγάλως τὴν σχολήν, ἡ σπουδαία καὶ ἀμείλικτος ἀσθένεια τοῦ καθηγητοῦ τῆς τουρκικῆς γλώσσης κ. Λουκίση, ὅστις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ φεβρουαρίου δεινῶς ἔτι μέχρι τοῦδε κατατρύχεται, κωλυόμενος ὑπὸ τῆς τοῦ παθόντος ποδὸς ἐξασθενήσεως εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πρὸς τὴν σχολὴν καθήκοντος, ἐν ᾧ οὗτος πάντοτε ἐπὶ αὐστηρᾷ τηρήσει καὶ ἀκριβεῖ ἐκπληρώσει διεκρίνετο. Καὶ αἱ μὲν ἀπουσίαι τῶν λοιπῶν καθηγητῶν δι' ἄλλων ἑκάστοτε ἀνεπληροῦντο μαθημάτων καὶ ὑπ' ἄλλων μὲν καθηγητῶν, συνεχέστερον δὲ ὑπὸ τοῦ σχολάρχου. Πᾶσαι δὲ αἱ φροντίδες καὶ αἱ προσπάθειαι τῆς σχολαρχίας πρὸς ἀντικατάστασιν προσωρινὴν μέχρις ἐντελοῦς τοῦ παθόντος καθηγητοῦ κ. Λουκίση ἀναρρώσεως δι' ἄλλου εἰδήμονος τῆς τουρκικῆς γλώσσης ἐναυάγησαν, μηδενὸς τοιούτου ἐξευρεθέντος. Ἐφ' ᾧ ἡμῖν μὲν ἤδη ἓν καὶ μόνον ὑπολείπεται τοῦτο, ἐπευχηθῆναι ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας τῷ καλῷ κἀγαθῷ τούτῳ ἡμῖν συναδέλφῳ ταχεῖαν καὶ πλήρη τὴν ἀνάρρωσιν· ὁ δὲ ζῆλος ἐκείνου ἀναπληρώσει πάντως ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἀκούσιον ταύτην τοῦ ἀτυχοῦς παρελθόντος ἔλλειψιν.

Καὶ οὕτω μὲν ἐγένετο ἡ λειτουργία τοῦ προγράμματος καὶ συνεπληρώθη ἀκριβῶς καὶ ἀνελλιπῶς ὁ κύκλος ὅλων τῶν ἐν αὐτῷ μαθημάτων κατὰ τὸ αἰσίως ἤδη διανυθὲν σχολικὸν τοῦτο ἔτος. Προνοοῦσα δὲ, ὡς εἰκός, ἡ σχολαρχία ἐγκαίρως καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος, εἰς δύο ἐπανειλημμένας συνεκάλεσε τοὺς καθηγητὰς

τῆς σχολῆς συνεδριάσεις, ὅπως συσκεφθῶσι περὶ ἀναγκαίας τυχόν τινος συμπληρώσεως ἢ ἄλλης οἱασδήποτε μεταβολῆς ἢ τελειοποιήσεως τοῦ προγράμματος· ἀλλὰ τὰ πάντα κατεδείχθησαν καλῶς ἔχοντα καὶ μηδεμιᾶς ἐν προσεχεῖ τοὐλάχιστον μέλλοντι χρῄζοντα προσθήκης ἢ μετατροπῆς. Ἐφ' ᾧ ἡ διεύθυνσις, ἐπομένη τοῖς ἀπὸ πέρυσιν ἤδη κοινῇ δεδογμένοις καὶ ἀποφασισθεῖσι περὶ τῆς ἐξ ὑπαμοιβῆς ὑπὸ τῶν καθηγητῶν κκ. Σαλτέλη καὶ Ἀμαξοπούλου διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν ταῖς τέσσαρσιν ἀνωτέραις, καθὰ γέγραπται ἐν τῇ περυσινῇ ἡμῶν λογοδοσίᾳ, τάξεσι, συνετάξατο τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐπερχομένου 1882—1883 σχολικοῦ ἔτους καὶ καθυποβαλοῦσα, κατὰ τὰ νενομισμένα, πρὸς ἐπικύρωσιν τῇ σεβαστῇ τῆς σχολῆς ἐφορίᾳ, ἀνηρτήσατο ἤδη, ὡς ὁρᾶται, ἐν τῇ σχολῇ πρὸς γνῶσιν τοῦ δημοσίου.

Καταπαύων ἐνταῦθα τὸ περὶ τῆς γραμματολογικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως τῆς σχολῆς κεφάλαιον τῆς παρούσης λογοδοσίας, ὀφείλω κατὰ χρέος ἱερὸν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν τοῦ δημοσίου, οὐχὶ βεβαίως πρὸς ἔπαινον τῶν σεβαστῶν τῆς σχολῆς καθηγητῶν, ὃν ἤδη ἐξησφαλίσατο αὐτοῖς ἔνδοξον παρελθόν, πλῆρες ζήλου καὶ αὐταπαρνήσεως, ἀλλ' ὡς ἓν ἔτι νέον τρανότατον δεῖγμα τῆς πρὸς τὴν σχολὴν καὶ τὰ γράμματα πολλῆς καὶ ἀπαραμίλλου αὐτῶν ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως, καὶ τοῦτο, ὅτι πολλοὶ τῶν καθηγητῶν, καθορῶντες τὴν κατατρύχουσαν τοὺς ἡμετέρους σπουδαστὰς οὐσιώδη ἔλ-

λειψιν διδακτικῶν ἔν τισι μαθήμασιν ἐγχειριδίων, ἀνεπλήρωσαν ταύτην λίαν ἐπιτυχῶς, ἅμα δὲ καὶ εὐδοκίμως. Καὶ δὴ ὁ μὲν καθηγητὴς κ. Καλλίφρων, πρὸς τοῖς γεγραμμένοις καὶ προεκδεδομένοις πολλοῖς καὶ ποικίλοις ἄλλοις ἐγχειριδίοις, ἐξέδωκε κατὰ τὸ τρέχον ἔτος τὸ δεύτερον μέρος τοῦ συντακτικοῦ καὶ συλλογὴν τῶν ἐν τῇ Δ' τάξει διδασκομένων Ἑλλήνων συγγραφέων· ὁ δὲ κ. Χουρμουζιάδης ἐποιήσατο νέαν ἐπηυξημένην τῆς ἀριθμητικῆς αὐτοῦ ἔκδοσιν· ὁ κ. Ἀριστοκλῆς ἐξετύπωσε τρεῖς τόμους τῆς σειρᾶς τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένων φιλοσοφικῶν μαθημάτων, περιλαμβάνοντας τὴν εἰσαγωγὴν, τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν λογικήν· ὁ κ. Ζαχαριάδης ἐδημοσίευσε τὴν ἑλληνικὴν μυθολογίαν, τὴν ἐπίτομον κοσμογραφίαν ἢ μαθηματικὴν γεωγραφίαν καὶ στοιχειώδη ρωμαϊκὴν ἱστορίαν· ὁ κ. Νοννόττης συνεπλήρωσε τὴν σειρὰν τῆς φυσικῆς ἱστορίας, ἤτοι βοτανικὴν, ζωολογίαν καὶ ὀρυκτολογίαν, καὶ ὁ σχολάρχης τὸ μάθημα τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Ὑπολείπεται ἤδη ἡμῖν, ὅπως ἐπευχηθῶμεν τὴν ταχεῖαν συμπλήρωσιν καὶ ἄλλων ἔτι τοιούτων ἐλλείψεων, ἵν' οὕτως ἀπαλλαγῶσι τέλος οἱ ἡμέτεροι μαθηταὶ τῆς σκληρᾶς καὶ ἐπιμόχθου ἀνάγκης τῶν χειρογράφων, τὰ ὁποῖα οὐ μόνον τὴν ὑγείαν αὐτῶν παραβλάπτουσιν, ἀλλὰ καὶ μέγα τοῦ πολυτίμου αὐτῶν χρόνου μέρος εἰς ἀντιγραφὴν καταστρέφουσιν.

Τοιαύτη, παναγιώτατε δέσποτα καὶ λοιπὸν φιλόμουσον ἀκροατήριον, ἡ κατάστασις τῆς μεγαλωνύμου

καὶ τοὺς χρόνους καὶ τὴν δόξαν τοῦ Γένους ἡμῶν σχολῆς ὑπὸ στατιστικήν, ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἔποψιν, ἀνθηρὰ ἀείποτε, εὐάρεστος καὶ λίαν ἅμα παρήγορος, ἐφ' ᾧ αὕτη καὶ πάντοτε μέν, σήμερον ὅμως κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ ἐπισήμῳ ταύτῃ τοῦ θερισμοῦ τῶν καρπῶν αὐτῆς ἡμέρᾳ, ἐν οὕτω δημοτελεῖ καὶ εὐσήμῳ πανηγύρει, προκαλεῖται δικαίως καὶ παρὰ παντὸς μὲν ἀνεξαιρέτως φιλογενοῦς φιλομούσου, ἰδίᾳ δὲ παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ διδασκόντων τε καὶ διδασκομένων, τῶν καὶ ἀμέσως τῶν ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν ἐπικαρπουμένων, ἐπισπᾶται τὰς εὐλογίας, τὰς χάριτας καὶ τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην πρός τε τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, τὸν παναγιώτατον ἡμῶν πατέρα καὶ ποιμενάρχην, τὴν περὶ αὐτὸν ἁγίαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, τὸ διαρκὲς ἐθνικὸν μικτὸν συμβούλιον, τὴν ἀνωτάτην ταύτην πνευματικὴν αὐτῆς ἀρχὴν καὶ κυβέρνησιν, τὴν σεβαστὴν ἐφορίαν καὶ πάντας τοὺς ἐνταῦθα καὶ ἀπανταχοῦ φιλομούσους ὁμογενεῖς, τοὺς περὶ αὐτῆς πολλαχῶς κηδομένους τε καὶ προνοοῦντας, διά τε τὴν πατρικὴν πρόνοιαν, τὴν ἀκάματον μέριμναν καὶ τὴν ἄφθονον καὶ παντοίαν ἐκείνην συνδρομὴν καὶ ἐπικουρίαν, ἣν ἁπαξάπαντες οὗτοι μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου καὶ ἀγαστῆς ὄντως καὶ ἀξιεπαίνου φιλομουσίας τε καὶ φιλοτιμίας ὑπὲρ αὐτῆς ἀδιαλείπτως ἐπιδεικνύουσι. Τῆς ζωηρᾶς ταύτης καὶ ἐγκαρδίου τῶν πάντων πρὸς πάντας εὐγνωμοσύνης ἑρμηνευτὴς ἤδη κατὰ καθῆκον καὶ κήρυξ ἐγὼ τρανὸς ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου γινόμενος, οὐκ ὀφείλω σιγῇ παρελθεῖν καὶ μὴ

τὰς προσηκούσας συνάμα ἀπονεῖμαι χάριτας καὶ τὸν δίκαιον ἀνακηρῦξαι ἔπαινον καὶ πρὸς ἕτερον ἐπίσης λίαν τῇ ἡμετέρᾳ σχολῇ εὐεργετικὸν κέντρον, τὴν ἀδελφότητα Ξηροκρήνην, ἥτις διὰ τοῦ ἀόκνου ζήλου καὶ τῆς ἐνδελεχοῦς καὶ δραστηρίας ἐνεργητικότητος καὶ συνεργασίας τοῦ τε προέδρου καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ προεδρείου μελῶν, ἅμα δὲ καὶ διὰ τῆς φιλοτίμου καὶ προθύμου συνδρομῆς ἁπάντων τῶν φιλομούσων αὐτῆς ἀδελφῶν, καὶ πάντοτε μέν, ἀλλὰ καὶ ἐφέτος οὐ σμικρὰν παρέσχε τῇ πολλαχῶς ταλαιπωρουμένῃ ταύτῃ μητρὶ αὐτῆς ὑλικὴν συνδρομήν, ἐπερχομένη ἑκάστοτε μόνη ἐπίκουρος καὶ σώτειρα ἐν ταῖς ἀδιαλείπτοις οἰκονομικαῖς τῆς ἡμετέρας σχολῆς δυσχερείαις, ἀνάγκαις καὶ περιστάσεσιν. Ἡ πρὸς πᾶσαν δ' ἐνγένει οἱανδήποτε εὐεργεσίαν ὀφειλομένη δικαία χάρις καὶ εὐγνωμοσύνη ἐπιβάλλει μοι ἤδη ὡς καθῆκον ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον, ἵνα ἐκφράσω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς ἡμετέρας σχολῆς καὶ πρὸς τὰς ἀδελφότητας Ζωσιμᾶ καὶ Ἰωνίαν καὶ τοὺς φιλομούσους ἐκείνους ὁμογενεῖς τῆς ἐν Κων]πόλει ἡμετέρας ἑλληνικῆς κοινότητος, οἵτινες, οἰκτῳ καμπτόμενοι πρὸς τὴν πενίαν καὶ τὰς ποικίλας στερήσεις ἐνίων μαθητῶν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς οἱ μὲν παρέχουσιν αὐτοῖς προθύμως τὰ πρὸς διδασκαλίαν ἀναγκαιοῦντα βιβλία, οἱ δὲ ἀποτίουσι τὰ νενομισμένα αὐτῶν εἰσιτήρια καὶ ἕτεροι χορηγοῦσιν αὐτοῖς τακτικῶς μηνιαίαν χρηματικὴν συνδρομὴν πρὸς συντήρησιν καὶ προμήθειαν τῶν πρὸς τὸ ζῆν. Ἐπιστέρανοῦμεν δὲ τὴν

εἰλικρινῆ ταύτην ἔκφρασιν τῆς πρὸς πάντας τοὺς γενναίους καὶ μεγαθύμους τούτους εὐεργέτας τῆς ἡμετέρας σχολῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διδασκομένων ἀπόρων εὐγνωμοσύνης διὰ τῆς θερμῆς ταύτης εὐχῆς, ὅπως ὁ ὕψιστος τῶν πάντων Κύριος σκέποι μὲν καὶ περιφρουροῖ τοὺς πάντας ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτοῦ αἰγίδα, διατηρῶν αὐτοὺς ἀείποτε παντὸς κακοῦ καὶ ἀντιξόου ἀνωτέρους, ἐπαυξάνοι δὲ ὁσημέραι καὶ τὴν εὐλογημένην ταύτην τῶν ἡμετέρων εὐεργετῶν χορείαν· διότι συναυξάνουσι, κακῇ τύχῃ, προϊόντος τοῦ χρόνου, αἵ τε τῆς σχολῆς δυσχέρειαι καὶ ἡ οἰκονομικὴ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας καχεξία.

Καταπαύων ἐνταῦθα τὴν τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους λογοδοσίαν, ἐπισφραγίζω κατὰ χρέος ταύτην διὰ τῆς πανδήμου ὁμολογίας τῆς ἡμετέρας εὐγνωμοσύνης καὶ τῶν προσηκόντων εὐχαριστηρίων πᾶσί τε τοῖς διὰ προσφορᾶς παντοίων βιβλίων καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος εἰς τὸν τῆς ἡμετέρας βιβλιοθήκης πλουτισμὸν συντελέσασιν, ὧν τὰ εὐγενῆ ὀνόματα ἐν ἰδίῳ, καθὰ εἴθισται, δημοσιευθήσονται ἐν καιρῷ πίνακι, καὶ τοῖς ἀξιοτίμοις διευθυνταῖς καὶ συντάκταις τῆς ἐν Τεργέστῃ ἐκδιδομένης Νέας Ἡμέρας, τῆς ἐν Σμύρνῃ Ἀμαλθείας καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ Λευκὰ Ὄρη, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἐκδιδομένων ἑλληνικῶν περιοδικῶν τε καὶ ἐφημερίδων, οἵτινες οὐ μόνον τὰ φύλλα αὐτῶν δωρεὰν τῇ σχολῇ τακτικῶς ἀποστέλλουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν κάλαμον καὶ τὰς στήλας αὐτῶν προθύμως πάνυ καὶ εὐγενῶς ἐ-

κάστοτε ὑπέρ τε τῶν συμφερόντων τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς καὶ τῶν διαφόρων τῆς σχολαρχίας δηλώσεων παρέχουσι καὶ ἀφιεροῦσιν.

Καὶ ἡ μὲν ἔκθεσις τῆς καταστάσεως τῆς ἡμετέρας σχολῆς τοιαύτη.

Καιρὸς δὲ ἤδη, παναγιώτατε δέσποτα καὶ λοιπὴ σεβαστὴ καὶ φιλόμουσος ὁμήγυρις, ἵνα ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῶν ἐξετάσεων τοῦ διανυθέντος σχολικοῦ τούτου ἔτους εἴπωμεν. Αἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζόμεναι τρεῖς κατὰ διαφόρους τοῦ ἔτους ἐποχὰς γραπταὶ ἐξετάσεις ἐν ἅπασι τοῖς ἐν ταῖς ἑπτὰ τάξεσι διδασκομένοις μαθήμασιν ἐγένοντο καὶ ἐφέτος τακτικῶς καὶ μετὰ τῆς δεούσης ἑκάστοτε αὐστηρότητος. Καὶ αἱ μὲν πρῶται ἐξετάσεις διεξήχθησαν τελευτῶντος τοῦ δεκεμβρίου μηνός, αἱ δὲ δεύτεραι, μεσοῦντος τοῦ μαρτίου, ὡς ἐξετασίμου ὕλης ἑκάστοτε χρησιμευσάσης τῆς κατὰ τὸ μεταξὺ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους δεδιδαγμένης ἐξ ὅλων τῶν μαθημάτων. Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δύο τούτων ἐξετάσεων, καθὰ ἐκ τῆς βαθμολογήσεως τῶν κυρίων καθηγητῶν καταφαίνεται, ἦν, καθόλου εἰπεῖν, λίαν εὐάρεστον καὶ παρήγορον ἐνταὐτῷ,ἀφ' ἑνὸς μὲν καταδεικνύον τρανῶς ὅτι οὐκ ἐπὶ πετρῶν σπείρομεν, ἀλλ' ἐπὶ γῆς ἀγαθῆς, καλὴν καὶ ἄφθονον ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι τὴν καρποφορίαν ὑπισχνουμένης, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὀλίγους συγκριτικῶς πρὸς τὴν μεγάλην ἑκάστης τάξεως τῶν μαθητῶν πληθὺν ὑποδεικνύον τοὺς μηδεμίαν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐλπίδα προόδου παρέχον-

τας· ὁ δὲ ἰδίᾳ λυπεῖ τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς ἐστὶν ὁ πλεονασμὸς τῶν τοιούτων μάλιστα ἐν τῇ πρώτῃ τάξει ἐκ τῶν κατὰ τὸ τρέχον ἔτος εἰς ἐγγραφὴν προσελθόντων ἐκ διαφόρων δημοτικῶν σχολῶν νέων μαθητῶν. Τοῦθ' ὅπερ καταδεικνύει τρανότατα τὸ πλημμελὲς καὶ ἀβάσιμον τῆς διδασκαλίας τῶν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει κατωτέρων σχολείων, τῶν ὁποίων δυστυχῶς τὰ πλεῖστα, ἰδιορρύθμως τε λειτουργοῦντα καὶ μηδεμίαν λογικὴν καὶ ὁμοιόμορφον ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τάξιν καὶ μέθοδον τηροῦντα, ἐλαχίστην ταῖς κοινότησιν ὑπηρεσίαν παρέχουσιν. Αἴτιοι δὲ ἀναμφιβόλως τοῦ κακοῦ τούτου εἰσὶν οὐχὶ οἱ πάσχοντες καὶ πενόμενοι διδάσκαλοι, οἱ ἐν συνειδήσει πάντοτε τὸ καθῆκον αὐτῶν ἐκπληροῦντες, ἀλλ' οἱ τὰ τῶν σχολῶν τούτων κατὰ καιροὺς διέποντες, οἵτινες οὐδέποτε σπουδαίως ἐσκέφθησαν περὶ τῆς σκοπίμου τῶν ἰδίων σχολείων διαρρυθμίσεως καὶ τῆς διοργανώσεως αὐτῶν ἀναλόγως πρὸς τοὺς τακτικοὺς νόμους καὶ τὰ εἰσοδήματα ἑνὸς ἑκάστου, καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἄλλας ἀνωτέρας σχολάς. Ἐφ' ᾧ συσκεψάμενος ἐπανειλημμένως ὁ καθηγητικὸς σύλλογος, ἐνέκρινε πρὸς ἀποφυγὴν ἐν τῷ μέλλοντι τοῦ τοιούτου κακοῦ τὴν ἐφαρμογὴν ἀλλοίας μεθόδου καὶ πλείονος, ὅσον οἷόν τε, αὐστηρότητος ἐν ταῖς ἐξετάσεσι τῶν πρὸς ἐγγραφὴν προσερχομένων τοῦ λοιποῦ ἐξ ἄλλων οἱωνδήποτε σχολείων.

Ἐπειδὴ δὲ ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις κατὰ τὴν τοῦ ἔτους διάρκειαν ἐξετάσεσι παρετηρήθη, ὅτι ἔνιοι τῶν

μαθητῶν τυχαίως ἢ καὶ ἐκ προθέσεως ἴσως ἀπουσιάζουσιν ἑκάστοτε ὅλως ἀδικαιολογήτως, διὰ τοῦτο ἡ σχολαρχία πρὸς καταστολὴν τοιαύτης καταχρήσεως ἐν τῷ μέλλοντι ἀπεφάσισεν, ὅπως οἱ τοιοῦτοι τοῦ λοιποῦ ἀποκλείωνται καὶ τῶν τελευταίων ἐξετάσεων, παρουσιάζωσι δὲ πρὸς ἐξέτασιν, ἐὰν θέλωσι, κατὰ τὴν τῶν ἐγγραφῶν ἔναρξιν.

Αἱ τελευταῖαι δὲ ἐξετάσεις ἀρξάμεναι ἀπὸ τῆς εἰκοστῆς δευτέρας τοῦ μαΐου παρετάθησαν μέχρι τῆς χθές.

Τῶν ἐξετάσεων τούτων ἀπεκλείσθησαν, κατὰ τὸν νόμον τῆς σχολῆς, ἕνεκα ἀπουσιῶν δεδικαιολογημένων τε καὶ ἀδικαιολογήτων, κοινῇ τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου ἀποφάσει, τῆς μὲν Α′ τάξεως 14, τῆς δὲ Β′ 2, τῆς Γ′ 5, τῆς Δ′ 7, τῆς Ε′ 3 καὶ τῆς Ϛ′ 4· διότι οὗτοι ἐκρίθησαν ἀνίκανοι προβιβασμοῦ εἰς ἄλλην τάξιν, ἅτε δὴ κατὰ πολλὰ ἐν ἅπασι τοῖς μαθήμασιν ὑπολειπόμενοι.

Ἐπὶ τριετίαν ἤδη, κατὰ τὰ ἀπὸ τοῦ 1879 τεθεσπισμένα, αἱ ἐτήσιοι ἐξετάσεις ἁπασῶν τῶν τάξεων περιωρίζοντο εἰς γραπτὰς μόνον. Ἀλλ' ἡ πάντοτε ἐν παντὶ διδακτικωτάτη πεῖρα κατέδειξεν, ὅτι αἱ γραπταὶ ἐξετάσεις ἐν ἅπασι μὲν τοῖς ἄλλοις μαθήμασι δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τὸ μόνον βέβαιον καὶ ἀσφαλὲς κριτήριον τῆς προόδου ἑκάστου μαθητοῦ, ἐν τοῖς γλωσσικοῖς ὅμως ἐν γένει μαθήμασι, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῷ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις ὁμολογουμένως ἐστὶν ἡ βάσις καὶ τὸ θεμέλιον πάσης διανοητικῆς ἀναπτύξεως καὶ ἡ

λυδία, οὕτως εἰπεῖν, λίθος τῆς πνευματικῆς ἱκανότητος καὶ δυνάμεως ἑκάστου μαθητοῦ, αἱ γραπταὶ ἐξετάσεις μὄναι εἰσὶν ἂν οὐχὶ ἐπισφαλές, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ἀνεπαρκές· διότι ὁ γραπτῶς ἐξεταζόμενος ἐν τοῖς τοιούτοις μαθήμασι μαθητὴς δύναται πάντοτε ἀβασανίστως ἐκεῖνα μόνον τὰ μέρη ἐκ τοῦ δοθέντος πρὸς ἐξέτασιν κειμένου πολλαχῶς νὰ ἀναπτύξῃ, τὰ ὁποῖα εἰσὶν αὐτῷ γνωστά· ὅσα δὲ ἀγνοεῖ, ταῦτα παραλιμπάνῃ, μὴ δικαιουμένου τοῦ καθηγητοῦ νὰ ζητήσῃ οὐδένα ἐπὶ τούτῳ λόγον, ἅτε δὴ τούτου δυναμένου ἐν τοιαύτῃ τυχὸν παρατηρήσει νὰ προφασισθῇ ἐπὶ τούτῳ οὐχὶ ἄγνοιαν, ἀλλ' ἔλλειψιν χρόνου, δαπανηθέντος ἐν ἄλλοις τοῦ αὐτοῦ κειμένου σημείοις. Τοῦθ' ὅπερ δὲν δύναται βεβαίως νὰ λάβῃ χώραν ἐν οὐδενὶ τῶν ἐπιλοίπων μαθημάτων· διότι ἐν ἐκείνοις ἕκαστος ὀφείλει ἐκὼν ἄκων νὰ ἀναπτύξῃ καὶ νὰ ἀπαντήσῃ μόνον εἰς τὴν δεδομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ ἐρώτησιν. Τοῦτο πρῶτον· δεύτερον δὲ ἡ δημοσίᾳ καὶ ἡ ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ ἑτέρων καθηγητῶν προφορικὴ ἐξέτασις ἐν τῷ οὐσιωδεστέρῳ μαθήματι, διεγείρουσα, ὡς εἰκός, τὴν φιλοτιμίαν ἑκάστου μαθητοῦ, ἀναγκάζει αὐτὸν νὰ ἐπιδεικνύῃ περισσοτέραν ἐπιμέλειαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἡ σχολαρχία, τῇ προηγουμένῃ τῆς σεβαστῆς ἐφορίας συγκαταθέσει καὶ ἐγκρίσει, καθυπέβαλεν εἰς τὸν καθηγητικὸν σύλλογον, ὅτι αἱ τελευταῖαι ἐνιαύσιοι ἐξετάσεις ἐν τῷ μαθήματι τοὐλάχιστον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τῷ καὶ σπουδαιοτέρῳ, θελουσι τοῦ λοιποῦ γίγνεσθαι οὐχὶ μόνον γραπτῶς, ἀλλὰ καὶ προ-

φορικῶς ἐν ἁπάσαις ταῖς τάξεσιν. Ἐπιψηφισάντων δὲ τοῦτο καὶ προθύμως ἀποδεχθέντων ἁπάντων τῶν καθηγητῶν, τῶν μηδέποτε ἐν μηδενὶ ἀφορῶντι τὴν πρόοδον καὶ τελειοποίησιν τῆς σχολῆς μηδὲ κόπων, μηδὲ χρόνου φειδομένων, τοῦθ' ὅπερ νέαν αὖθις παρέχει τῇ σχολαρχίᾳ ἀφορμὴν βαθυτάτης πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνης, ἐφηρμόσθη ἤδη τοῦτο ἀπὸ τοῦ λήξαντος τούτου ἔτους. Καὶ δὴ ἀνέτως ἐπὶ ὀκτάωρον ὅλον κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἡ μὲν πρώτη καὶ δευτέρα τάξις ὑπέστησαν τὰς προφορικὰς ἐν τῷ μαθήματι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐξετάσεις τὴν 22 καὶ 24 μαΐου, ἡ δὲ πέμπτη καὶ τρίτη τὴν 25 καὶ 26, ἡ τετάρτη καὶ ἕκτη τὴν 27 καὶ 28 καὶ ἡ ἑβδόμη τάξις ἀπὸ τῆς 25 μέχρι τῆς εἰκοστῆς ὀγδόης τοῦ αὐτοῦ μηνός, παρουσιαζόντων ἑκάστοτε, πλὴν τῶν ἁρμοδίων καθηγητῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἐκ περιτροπῆς καθηγητῶν τῆς σχολῆς· ἀλλὰ καὶ ἡ σεβαστὴ τῆς σχολῆς ἐφορία καὶ ἄλλα διακεκριμένα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας μέλη δὲν ἔλειψαν καθ' ὅλην τὴν δεκαπενθημερῆ τῶν τελευταίων τούτων ἐξετάσεων διάρκειαν διὰ τῆς καθ' ἡμέραν αὐτῶν ἐπισκέψεως οὐ μόνον τὴν σχολὴν τιμῶντες, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἡμετέρων σπουδαστῶν διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν εὐγενῶς ὑπεκκαίοντες. Τοῦτο δὲ μόνον καιρίως λυπεῖ καὶ θλίβει τὴν σχολήν, ὅτι ὀλίγιστοι τῶν γονέων, τί λέγω; τρεῖς μόνον μόλις εὑρέθησαν ἐλθόντες εἰς αὐτήκοον τῶν ἰδίων τέκνων ἀκρόασιν. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῶν τελευταίων τούτων προφορικῶν καὶ γραπτῶν ἐξε-

τάσεων, τῶν χθὲς μόλις ἀποπερατωθεισῶν, μὴ κατατεθείσης εἰσέτι ἐν τῷ γραφείῳ τῆς σχολαρχίας τῆς βαθμολογήσεως τῶν καθηγητῶν, ἐπιφυλαττόμεθα, ὡς εἴθισται, νὰ δηλώσωμεν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἐπιόντος σχολικοῦ ἔτους, ὁπότε οἱ μὲν λαβόντες ἐν ἅπασι τοῖς μαθήμασι τὸν βαθμὸν ἄ ρ ι σ τ α εὐφήμῳ μνείᾳ στεφανωθήσονται, οἱ δὲ ἐν ἑνὶ ἢ καὶ ἐν δυσὶ μαθήμασι μ ε τ ρ ί ω ς ἀπαντήσαντες, εἰς δευτέρας, κατὰ τὸν νόμον, ἐξετάσεις ὑποβληθήσονται καὶ συνῳδὰ τῷ ἀποτελέσματι τούτων ἢ προβιβασθήσονται εἰς ἀνωτέραν τάξιν ἢ ἀπολειφθήσονται ἐν τῇ αὐτῇ καὶ πάλιν τάξει.

Τοῦτο ὅμως μετὰ χαρᾶς ὀφείλομεν ἤδη ἐνταῦθα νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι αἱ τελευταῖαι αὗται ἐξετάσεις ἁπασῶν τῶν τάξεων, αἵ τε προφορικαὶ καὶ αἱ γραπταί, οὐ μόνον διεξήχθησαν ἐφέτος λίαν ἐπιτυχῶς καὶ ἀνελλιπῶς κατὰ πάντα· διότι ἐγένοντο ἐν ταῖς εὐρυχώροις τοῦ νέου τῆς σχολῆς οἰκοδομήματος αἰθούσαις, ἀλλὰ καὶ πρόοδον λίαν εὐχάριστον καὶ παρήγορον ἐν ταυτῷ ἐν ἅπασιν ἀνεξαιρέτως τοῖς μαθήμασι κατέδειξαν. Παρελείφθησαν δὲ μόνον, ἐγκρίσει καὶ ἀποφάσει τῆς ἐφορίας, αἱ ἐξετάσεις τῆς ὀθωμανικῆς γλώσσης, ἅτε δὴ ἀπὸ τετραμήνου ἤδη, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἀσθενοῦντος, κακῇ τύχῃ, τοῦ ἁρμοδίου καθηγητοῦ.

Καὶ ταῦτα μὲν περί τε τῶν προφορικῶν καὶ γραπτῶν ἐξετάσεων τῶν ἑπτὰ τῆς σχολῆς τάξεων· μεταβῶμεν δὲ ἤδη εἰς τὰς ἐξετάσεις τῆς Η' τάξεως, ἤτοι τῶν τελειοφοίτων. Ἡ τάξις τῶν ἐφέτος ἀπολυομένων

ἐκ τῆς σχολῆς μαθητῶν ἀριθμεῖ τριάκοντα καὶ ἕξ μαθητάς. Τὰ μαθήματα ταύτης κατέπαυσαν τὴν εἰκοστὴν τοῦ ἀπριλίου μηνός, δοθέντος οὕτως αὐτοῖς μηνιαίου κατὰ τὸν νόμον χρονικοῦ διαστήματος πρὸς μελέτην καὶ προπαρασκευὴν διὰ τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις. Αἱ ἐξετάσεις αὗται, αἵ τε προφορικαὶ εἰς ἅπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ μαθήματα τοῦ τελευταίου ἔτους καὶ αἱ γραπταὶ εἰς πάντα τὰ ὑπολειπόμενα γυμνασιακὰ τῶν προηγουμένων τριῶν ἐτῶν μαθήματα, ἀρξάμεναι τὴν εἰκοστὴν δευτέραν τοῦ μαΐου, ἀπεπερατώθησαν τὴν πέμπτην τοῦ ἰουνίου, ἤτοι χθές, ἐν ὅλῃ τῇ ἐπιβαλλομένῃ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀκριβείᾳ καὶ αὐστηρότητι. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ ἀμφοτέρων τούτων τῶν τελευταίων ἐξετάσεων λαβὼν ὑπ' ὄψει ὁ καθηγητικὸς τῆς σχολῆς σύλλογος, συνετάξατο τὸ ἑξῆς πρακτικόν, ὅπερ ἀναγνώσεται ὑμῖν ὁ ἐπίτιμος τῆς σχολῆς γραμματεύς.

ΠΡΑΞΙΣ ΤΗΣ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

ΤΩΝ ΑΠΟΛΥΟΜΕΝΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΑΝΩΤΑΤΗΣ

ΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ Μ. ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΣΧΟΛΗΣ.

—

Τῇ 4 ἰουνίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ δευτέρου σωτηρίου ἔτους ὁ σχολάρχης μετὰ τοῦ γραμματέως τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς, λαβόντες ὑπ' ὄψει τὰς ἐν τῇ γενικῇ δοκιμασίᾳ ἀπαντήσεις τῶν γραπτῶν καὶ

προφορικῶν ἐξετάσεων τῆς ἀπολυομένης τάξεως, ἀριθμούσης 36 τὸ ὅλον φοιτητάς, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου ἐπιδοθείσας ἐνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν βαθμολογήσεις, καὶ ὑπολογισάμενοι κατὰ λόγον τῆς εἰδικῆς τῶν τε μαθημάτων ἀξίας καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προόδου καὶ διαγωγῆς, τὸν δίκαιον ἑκάστῳ βαθμὸν ἀπένειμαν. Τούτων δὲ τριάκοντα καὶ δύο ἐκρίθησαν ἄξιοι τοῦ νενομισμένου πτυχίου, ὧν δέκα μὲν ἔλαβον τὸν βαθμὸν ἄ ρ ι σ τ α, κατὰ τὸν ἑξῆς κατάλογον.

1. Δημοσθένης Οἰκονομίδης Ἀργυρουπολίτης. 8
2. Ἀντώνιος Ἀθανασιάδης Βυζάντιος. 8
3. Γεώργιος Ἀντωνακόπουλος Βυζάντιος. 8
4. Μιχαὴλ Σ. Κέπετζης Βυζάντιος. 7,58]68
5. Κωνσταντῖνος Μ. Κυριακοῦ Σάμιος. » »
6. Σταμάτιος Σταματιάδης Βυζάντιος. 7,46
7. Θρασύβουλος Οἰκονομίδης ἐκ Φερτεκίου. 7,38
8. Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης Βυζάντιος. 7,34
9. Παναγιώτης Νικολόπουλος Βυζάντιος. 7,12
10. Ἀθανάσιος Ἀποστολίδης Βαρναῖος. 7, 6

12 δὲ τὸν βαθμὸν π ά ν υ κ α λ ῶ ς.

1. Γεώργιος Αὐκέριος Βυζάντιος. 6,54]68
2. Εὐστάθιος Πολυχρονίου ἐκ Σκεπαστοῦ. 6,36
3. Γεώργιος Δεκαβάλλας Βυζάντιος. » »
4. Δημήτριος Μελέγκολους Βυζάντιος. 6,12
5. Γεώργιος Πρόκος Σίφνιος. 5,60

6. Ἀλέξανδρος Γεωργιάδης Βυζάντιος. 5,58
7. Ἀναστάσιος Χασιρτζόπουλος Καισαρεύς. 5,56
8. Γεώργιος Λούβαρις Τήνιος. 5,52
9. Γεώργιος Λευκοχειρίδης Καισαρεύς. 5,50
10. Ἰωάννης Κωνσταντίνου Βυζάντιος. 5, 6
11. Παντολέων Ἰωάννου ἐκ Κέῤῥε τῆς Νικαίας. » »
12. Ὀδυσσεὺς Μαρινάκης Χῖος. 5, 2

Καὶ δέκα τὸν βαθμὸν κ α λ ῶ ς.

1. Μελέτιος Ἰορδάνου ἐκ Κέῤῥε τῆς Νικαίας. 4,66]68
2. Δημήτριος Σπαθιώτης Βυζάντιος. 4,58
3. Κωνσταντῖνος Ἀβραμίδης Λυκαονεύς. 4,52
4. Ἀθανάσιος Α. Ἀθανασιάδης. 4,40
5. Κίμων Ἀναστασιάδης ἐκ Φερτεκίου. 4,24
6. Κωνσταντῖνος Ἐπαινετὸς Βυζάντιος. 4,16
7. Νικήτας Περδικάκης ἐξ Ἀμοργοῦ. 3,56
8. Εὐάγγελος Τσοῦχλος Λεωνιδεύς. 3,46
9. Κωνσταντῖνος Ἀναστασιάδης ἐκ Φερτεκίου. 3,18
10. Τιμολέων Εὐστρατιάδης Βυζάντιος. 3, 8

Ἀλλ' ἵνα καὶ ἐν τούτῳ, καθὼς καὶ ἐν παντὶ πάντοτε ἔργῳ, διακρίνωμεν, ὡς εἰκός, τὸν μείζονα τῆς ἀρετῆς βαθμόν, καὶ τούτῳ τὸν δίκαιον ἀναγράψωμεν ἔπαινον, ἐπιτραπήτω μοι ἰδίᾳ νὰ ἐπιβραβεύσω ἐνταῦθα, ἐνώπιον συμπάσης ταύτης τῆς γεραρᾶς καὶ φιλομούσου ὁμηγύρεως, ἀγαθὴν καὶ εὔφημον δημοσίᾳ ποιούμενος

μνείαν τῶν ὀνομάτων ἐκείνων, ὅσοι ἐπιμελέστερον καὶ φιλοτιμότερον τῶν ἄλλων ἀγωνισάμενοι ἔλαχον τοῦ ἀνωτάτου βαθμοῦ ἄριστα. Εἰσὶ δὲ οὗτοι βαθμολογικῶς Μιχαὴλ Κέπετζης ἐκ Βυζαντίου, Κωνσταντῖνος Σάμιος, Σταμάτιος Σταματιάδης ἐκ Βυζαντίου, Θρασύβουλος Οἰκονομίδης ἐκ Φερτεκίου, Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης ἐκ Βυζαντίου, Παναγιώτης Νικολόπουλος ἐκ Βυζαντίου καὶ Ἀθανάσιος Ἀποστολίδης ἐκ Βάρνης.

Ὑπέρτεροι δὲ καὶ τούτων ἁπάντων κατεδείχθησαν οἱ τρεῖς οὗτοι μαθηταί, Δημοσθένης Οἰκονομίδης ἐξ Ἀργυρουπόλεως, Ἀντώνιος Ἀθανασιάδης ἐκ Βυζαντίου καὶ Γεώργιος Ἀντωνακόπουλος Βυζάντιος, λαβόντες ἐν ἅπασιν ἀνεξαιρέτως τοῖς μαθήμασι τὸν βαθμὸν ἄριστα.

Οἱ τέσσαρες δὲ μαθηταί, οἱ μὴ ἐπιλαχόντες τοῦ νενομισμένου βαθμοῦ πρὸς λῆψιν πτυχίου, δύνανται νὰ παρουσιασθῶσιν εἰς δευτέρας ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν μαθημάτων τοῦ ἐπιόντος σχολικοῦ ἔτους.

Ἰδού, φίλοι μαθηταί, ὁ καρπὸς τῆς ὑμετέρας ἐκταετοῦς σπουδῆς καὶ φιλοπονίας. Ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους σχολή, ἡ πνευματικὴ αὕτη τροφὸς ὑμῶν, ἡ τῷ ἀγνῷ καὶ ἀνοθεύτῳ τῆς σοφίας γάλακτι γαλουχήσασα ὑμᾶς καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας προαγαγοῦσα καὶ τέλεον καταρτίσασα, ἐπιστεφανοῦσα σήμερον τοὺς κόπους καὶ μόχθους καὶ τὴν ἐνδελεχῆ ὑμῶν ἐπιμέλειαν, ἀναγορεύει ἤδη πάντας ὑμᾶς δι' ἐμοῦ, κοινῇ τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου ψήφῳ καὶ ἀποφάσει, διδασκάλους

τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως, προσεπιχορηγοῦσα ὑμῖν πάντα τὰ παρομαρτοῦντα τῷ σεμνῷ τούτῳ ἀξιώματι προνόμια καὶ τὸ δικαίωμα μὴ μόνον ἀκωλύτως ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ διδάσκειν εἰς δόξαν Χριστοῦ καὶ κοινὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ ὑψηλοτέρων ἐπιστημονικῶν ἀκροάσασθαι μαθημάτων, πρὸς τελειοτέραν καὶ ἐπιστημονικωτέραν μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ νοὸς ὑμῶν. Κατακυροῖ δὲ πάντα ταῦτα τῷ πτυχίῳ τούτῳ,σεσημασμένῳ τῇ τῆς σχολῆς σφραγῖδι καὶ προσεπικεκυρωμένῳ ταῖς προσηκούσαις, κατὰ τὰ νενομισμένα, ὑπογραφαῖς.

Σὺ δέ, παναγιώτατε πατριάρχα, καὶ θεόλεκτε πρύτανι τῆς πνευματικῆς ταύτης πανηγύρεως, εὐλόγησον ἤδη ἀπὸ καρδίας πατρικῆς τοὺς νέους τούτους τῶν γραμμάτων ἀθλητάς, καὶ ἰδίᾳ χειρὶ ἐπιδιδοὺς τοῖς ἐν παντὶ τῶν πάντων πρωταριστεύσασι τὸν στέφανον τοῦτον τῆς ἐπιμελείας τε καὶ φεροπονίας, ἐπιδαψίλευσον αὐτοῖς τε καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς αὐτῶν συναδέλφοις καὶ συναθληταῖς τὰς παναγίας καὶ θεοπειθεῖς τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας εὐχὰς πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐνίσχυσιν αὐτῶν ἐν τῷ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ὑπανοιγομένῳ αὐτοῖς νέῳ τοῦ βίου καὶ τῆς ἐπιστήμης σταδίῳ.

Μετὰ ταῦτα ἀπηύθυνεν ὁ σχολάρχης τοῖς ἀπολυομένοις τὰς ὑστάτας ταύτας παραινέσεις καὶ ὑποθήκας.

Φίλτατα τέκνα!

Καθὼς πάντοτε ἐν πάσῃ οἱᾳδήποτε τῶν ἰδίων τέκνων προαγωγῇ καὶ εὐδοκιμήσει οἱ γονεῖς δικαίως πρῶτοι αἰσθάνονται τὴν ζωηροτέραν ἐπὶ τούτῳ πνευματικὴν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν, τοιουτοτρόπως καὶ σήμερον ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ ἀναρρήσει εἰς διδασκάλους τῆς ἐγκυκλίου παιδεύσεως ἡμεῖς οἱ πνευματικοὶ ὑμῶν πατέρες, οἱ πολλὰ πονήσαντες καὶ μοχθήσαντες πρὸς τὴν πνευματικὴν ὑμῶν μόρφωσιν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, οὐ μόνον δικαίως ἐπὶ τούτῳ χαίρομεν, ἀλλὰ καὶ πρῶτοι πρὸ παντὸς ἄλλου σπεύδομεν ἀγαλλομένῳ τῷ πνεύματι νὰ συγχαρῶμεν ὑμῖν. Τοῦ εἰλικρινοῦς καὶ ἀγνοῦ τούτου τῆς πατρικῆς καρδίας αἰσθήματος καὶ τῆς ἀνεκλαλήτου ταύτης πνευματικῆς εὐφροσύνης τῶν ὑμετέρων διδασκάλων καὶ καθηγητῶν ἰδοὺ ἐγὼ ἤδη παρίσταμαι ἐνώπιον ὑμῶν διερμηνεὺς καὶ κήρυξ διαπρύσιος.

Καὶ δὴ συγχαίρων ὑμῖν ἐξ ὀνόματος πάντων ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἀποπερατώσει τῶν γυμνασιακῶν ὑμῶν σπουδῶν καὶ προπέμπων ἤδη ὑμᾶς, ἐστεφανωμένους τῷ λαμπρῷ τούτῳ καὶ πολυτίμῳ τῆς φεροπονίας καὶ ἐπιμελείας στεφάνῳ, εἰς τὸ νέον τοῦ βίου καὶ τῆς ἐπιστήμης στάδιον, ὅπερ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης μέγα καὶ εὐρύτατον ἔμπροσθεν ὑμῶν ὑπανοίγεται, ὤφειλον βεβαίως κἀγώ, πρὸς ταῖς πλουσίαις καὶ ζειδώροις ταύταις τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις, νὰ προσθέσω τὸ ὕστατον νῦν λόγους ἔτι τινὰς ὡς λόγους διαθήκης ἱερᾶς,

δυναμένους νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ὑμᾶς οἷόν τι ἐφόδιον πολύτιμον καὶ γνώμων συνάμα ἀσφαλὴς ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ τῆς ζωῆς ὑμῶν περιόδῳ, ἵνα εἰς τὸν σωτήριον καταντήσητε λιμένα, εἰς ὃν ἀκινδύνως ἀφικνοῦνται μόνοι οἱ ἐπιτηδείως τοὺς οἴακας τῆς ψυχῆς αὐτῶν στρέφοντες καὶ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ἀπὸ τῶν θεοτεύκτων ἀγκυρῶν τῆς ἀγάπης, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος ἐξαρτῶντες· ἀλλὰ τί εἶπω καὶ τί λαλήσω πλεῖον τῶν ὅσα καὶ καθ' ὅλα μὲν τὰ παρελθόντα τῆς μαθητείας ὑμῶν ἔτη, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο δεκάμηνον καὶ λελάληκα καὶ ἐδίδαξα ἤδη ὑμᾶς, ἀναπτύσσων ἅπαντα τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα ὑμῶν πρός τε τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἑαυτὸν γενικά τε καὶ εἰδικὰ καθήκοντα ἐν πάσῃ τοῦ βίου τούτου σχέσει καὶ ἀναφορᾷ καὶ περιστάσει; Διὸ καὶ ἤδη ἀπολύων ὑμᾶς ἐκ τῶν γαληνιαίων τῆς σχολῆς ταύτης κόλπων εἰς τὴν τοῦ βίου πολυκύμαντον θάλασσαν, ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν μόνον αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ἀψευδέστατα καὶ θεόλεκτα λόγια, δι' ὧν πρὸ μηνὸς περίπου ἐπισφραγίζων, ὡς ἐνθυμεῖσθε ἀναμφιβόλως, τὸ μάθημα τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, ἔλεγον πρὸς ὑμᾶς· « Τεκνία, εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά· διότι ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς ».

Καὶ λοιπόν, φίλτατοι μὲν τέως μαθηταί, νῦν δὲ διδάσκαλοι τῆς νεότητος καὶ προσφιλέστατοι γόνοι τῶν

πνευματικῶν ἡμῶν κόπων καὶ πόνων καὶ δόκιμοι καρποὶ τῆς μεγαλωνύμου ταύτης καὶ γεραρᾶς τοῦ ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἑῴαν τοῦ γένους ἡμῶν πνευματικῆς τροφοδότου, « γίνεσθε, καθὰ λέγει καὶ ἀπαιτεῖ παρὰ πάντων ἡμῶν ὁ θεῖος ἀπόστολος, ποιηταὶ λόγου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταί, παραλογιζόμενοι ἑαυτούς, ὅτι, εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρί, κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο, ὁποῖος ἦν ». Οὕτω δὲ ποιοῦντες πάντοτε καὶ ἐν παντὶ ὑμῶν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, οὐ μόνον ἑαυτοὺς δοξάσετε καὶ σώσετε, καὶ λειτουργοὶ ἄξιοι καὶ δόκιμοι τῇ ὀρθοδόξῳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ γενήσεσθε, ἀλλὰ καὶ μέλη τίμια καὶ λυσιτελῆ τῇ ἱερᾷ ἡμῶν πατρίδι καὶ παραμυθία ἰσχυρὰ καὶ κλέος ἀΐδιον τοῖς γονεῦσι, κηδεμόσι καὶ εὐεργέταις ὑμῶν ἔσεσθε. Εἶεν!

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους τοῦ σχολάρχου, εἷς τῶν τελειοφοίτων, ὁ Σταμάτιος Σταματιάδης Βυζάντιος, ἀπήγγειλε τὴν λαχοῦσαν αὐτῷ συντακτήριον προσφώνησιν, εὐχαριστήσας μετὰ πολλῆς τῆς γλαφυρότητος ἀπὸ μέρους πάντων τῶν λοιπῶν αὐτοῦ συμμαθητῶν πάντας τοὺς ὁπωσδήποτε συντελέσαντας εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτῶν ἀναγέννησιν. Ἐπεσφράγισε δὲ τὴν τελετὴν ταύτην τῶν γραμμάτων ἡ προσλαλιὰ τοῦ

θίκουμενικοῦ πατριάρχου, ἐν ᾗ διετρανοῦτο μὲν ἡ εὐ-
χαρίστησις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ προόδῳ τῆς σχολῆς,
ὑπεβάλλοντο δὲ πολύτιμοι συμβουλαὶ καὶ νουθεσίαι
πνευματικοῦ πατρὸς φιλοστόργου καὶ ζηλωτοῦ τῶν πα-
τρώων.

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ, ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ ΚΑΙ

ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΥΤΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ

1881—1882.

SISMANOGLIO

Προσφοραὶ διαφόρων	Πίναξ	Α'.
Ἐνοίκια καὶ εἰσοδήματα διάφορα	»	Β'.
Ταμεῖον συντάξεων	»	Γ'.
Μισθοδοσία προσωπικοῦ	»	Δ'.
Διάφορα ἔξοδα	»	Ε'.
Κατάλογος ἀπαιτήσεων ταμείων σχολῆς	»	Ϛ'.
Κινητὴ περιουσία σχολῆς καὶ βιβλιοθήκης	»	Ζ'.
Ταμεῖον τῆς Μ. τοῦ Γένους σχολῆς	»	
Ταμεῖον βιβλιοθήκης, ὀργανοθήκης καὶ μουσείου	»	

ΠΙΝΑΞ Α'.

ΠΡΟΣΦΟΡΑΙ.

Α' ΞΗΡΟΚΡΗΝΗΣ.

Εἰς λίρας Τουρκίας 472,68	ἤτοι γρ.	47,268
« μεδζίτια 1660 $\frac{4}{20}$ τῆς διαφ. λογισθ. ἐν ἐξόδοις	»	33,204
	Γρ.	804,72

Β' ΔΙΑΦΟΡΩΝ.

Παρ' ἀνωνύμου διὰ τῆς Α. Θ. Π.	γρ.	14491,25
Κληροδότημα Δ. Ἀλβανοῦ	»	200
Δωρεὰ τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου	»	5454
Τοκομερίδια τῶν παρὰ τῇ Société 25 Ἑλληνικῶν 6 $\frac{0}{0}$	»	1642,50
Τὸ ὅλον	γρ.	21787,75

SISMANOGLIO

ΠΙΝΑΞ Β'.

ΕΝΟΙΚΙΑ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ.

Ἀπὸ κτήματα Βεσσαραβίας διὰ τὸ 1880	Γρ.	80648.
» τόκον καὶ μέρισμα 60 μετοχῶν Société	»	3115.
» ἅγιον Χαλκηδόνος ἀπέναντι χρέους του	»	1000.
» ἐνοίκιον καϊκχανὲ μέχρι 1 νοεμβρίου τοῦ 1881	»	180.
» ὅμοιον οἰκίας Χρυσάφη μέχρι 1 μαΐου 1882	»	1064.50
» εἰσόδημα χωραφίων Ἐπιβατῶν διὰ τὸ 1881	»	910.
» ἐνοίκιον κήπου Κουρούτσεσμε διὰ τὸ 1880—81	»	2129.50
» 1881—82	»	1600.
» » βαφείου δι' ἓν ἔτος μέχρι 1 ὀκτωβρίου 1882	»	1200.
» » Μιχ. Πέτρου τροφοδότου διὰ τὸ 1881—82	»	6000.
» » » προκαταβολὴν 1882—83	»	1000.
	Γρ.	98,847.

Ἐκ μεταφορᾶς	γρ.	98,847.
Ἀπὸ πωλητὴν γραφικῶν ὑλῶν εἰς λίρ. καὶ μεδζιτιὲ διὰ τὸ 1881—82	»	1044.50
» κτήματα Βεσσαραβίας διὰ τὸ 1881	»	72961.
	Γρ.	172,852.50

SISMANOGLIO

ΠΙΝΑΞ Γ'.

ΤΑΜΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ.

		Προλαβόντα	τοῦ ἔτους.	Ὁλικὸν ποσόν.
4 %	ἐπὶ εἰσιτηρίων γρ.	4132.50	+ 4150.	
				Γρ. 8282.50
3 %	» μισθοῦ σχολάρχου »	825.	+ 900.	
				» 1725.
»	» Α. Χαριλάου»	481.80	+ 525.60	
				» 1007.40
»	» Β. Καλλίφρονος»	594.	+ 648.	
				» 1242.
»	» Ι. Ἀριστοκλέους »	448.80	+ 489.60	
				» 938.40
»	» Α. Χουρμουζιάδου »	514.80	+ 561.60	
				» 1076.40
»	» Κ. Ζαχαριάδου »	409.20	+ 446.40	
				» 855.60
»	» Α. Σπαθάρη »	561.	+ 612.—	
				» 1173.
»	» Αἰμ. Νοννότη»	554.40	+ 604.80	
				» 1159.20
		Γρ. 8521.50	+ 8938	
				Γρ. 17,459.50

Ἐκ μεταφορᾶς γρ.		8521.60	+8938	
				Γρ.17,459.50
»	» Ἀρ. Λουκίση »	336.60	+ 367.20	
				» 703.80
»	» Θ. Σαλτέλη »	264.—	+ 525.60	
				» 789.60
»	» Εὐαγ. Ἀμαξοπούλου »	501.60	+ 573.60	
				» 1075.20
»	» Ο Roux »	356.40	+ 388.80	
				» 745.20
»	» Ἀδρ. Μαλιάκα»	936.—	+ 259.20	
				» 1195.20
»	» Ν. Βούρου »	1014.—	+ 261.—	
				» 1275.—
»	» παρασκευαστοῦ»	82.50	+ 90.—	
				» 172.50
»	» Νικ. παιδονόμου»	126.—	+ 144.—	
				» 270.—
»	» Στεφάνου »	126.—	+ 144.—	
				270.—
»	» Ἰωάννου »	126.—	+ 144.—	
				» 270.—
Τὸ πρῶτον μηνιαῖον ἐπιμελητοῦ Γ. Κωνσταντινίδου καὶ 3 % ἐπὶ τῶν λοιπῶν 10 μηνῶν		γρ. 780	»	780.—
		Γρ. 12390.60	+12615.40	
				Γρ.25,006

DIGIONASIS

ΠΙΝΑΞ Δ'.

ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ.

Τῷ σχολάρχῃ ἀρχ. κ. Γρ. Παλαμᾷ	γρ.	30000
» » Ι. Φιλαλήθει	»	20040
» » Α. Χαριλάῳ	»	17520
» » Β. Καλλίφρονι	»	21600
» » Ι. Δ. Ἀριστοκλεῖ	»	16320
» » Ἀνδρ. Σπαθάρῃ	»	20400
» » Ἀναστ. Χουρμουζιάδῃ	»	18720
» » Αἰμ. Νοννόττῃ	»	20160
» » Κ. Ζαχαριάδῃ	»	14880
» » Ἀρ. Λουκίσῃ	»	12240
» » Θ. Σαλτέλῃ	»	17520
» » Εὐ. Ἀμαξοπούλῳ	»	19120
» » O. Roux	»	12960
» » N. Βούρῳ	»	8700
» » Ἀβρ. Μαλιάκᾳ	»	8640
» » Α. Σπαθάρῃ διὰ τὸν παρασκευαστὴν	»	3000
» » Ἐπιμελητῇ Γ. Κωνσταντινίδῃ	»	7200
» » Παιδονόμῳ Νικολάῳ	»	4800
» » » Στεφάνῳ	»	4800
» » » Ἰωάννῃ	»	4800
	Γρ.	283420

ΠΙΝΑΞ Ε'.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΞΟΔΑ.

Εἰς ξύλα καὶ κάρβουνα	γρ.	2353. 25
» δικαστικὰ ἔξοδα	»	210.
» ἀλλαγὴν τζαμιῶν	»	201.
» τσάσκες, γαράφες καὶ ποτήρια	»	67. 50
» ἐπιστάτην ὑδραγωγείου διὰ 13 μῆνας	»	1040.
» δίδακτρα πτωχῆς κόρης	»	108.
» κάμφορα δι' ἔπιπλα	»	21. 50
» δῶρα νέου ἔτους	»	95.
» ἔξοδα κολύβων ἑορτῆς τριῶν ἱεραρχῶν	»	325.
» πατριαρχικὸν ναὸν »	»	200.
» ἰατρικὰ κακοποιηθέντων μαθητῶν	»	50.
» τοποθέτησιν, ἐπισκευὴν καὶ ἀποσύνθεσιν θερμαστρῶν	»	962.
» κώδωνα 68, κλειδαριὰς 50	»	118.
» βάψιμον πινάκων καὶ κλήρους	»	179.
» μελάνην 13, κιμωλίαν 22	»	35.
» καφὲν καὶ ζάχαριν δι' ὅλον τὸ ἔτος	»	814. 50
» καθαριστικὰ ὑπονόμων, αἰθουσῶν κτλ.	»	445.
» ἐπισκευὰς καὶ ἀχθοφορικὰ	»	526. 50
» ἰτζαρὲ 45 καὶ δετικὰ ἐκθέσεων 110	»	155.
» ἀντλίαν 150 καὶ πετρέλαιον 359	»	509.
» διάφορα ψιλὰ ἔξοδα διὰ παιδονόμων	»	438. 75
	Γρ.	8854
Ἀφαιρέσει διαφορᾶς τῶν πληρωθέντων εἰς μεδζιτιὲν		163
	Γρ.	8691

ΠΙΝΑΞ ΣΤ'.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΣΧΟΛΗΣ.

Δι' ὁμολόγων.

Τὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον ὀφείλει εἰς τὸ ταμεῖον τῆς βιβλιοθήκης τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὁμολόγου του λ. Τ. 69.83 $\frac{1}{2}$ καὶ τοὺς τόκους ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ.

Τὸ ταμεῖον τοῦ κοινοῦ λ. Τ. 100 ἀνηκούσας εἰς τὸ κληροδότημα Σουλίνη κατὰ τὴν προηγουμένην ἔκθεσιν.

Ν. Γιγαντίδης	λ. $\frac{1}{2}$	γρ.	50. —
Κ. Ἀναστασιάδης	» 4	»	400. —
Γ. Φραγκούλης		»	376. —
Ὁ μητρ. Χαλκηδόνος λ. 10 καὶ τόκους ὁμολόγου		»	1000. —
Ἐκ πτυχίων προηγουμένων ἐτῶν καὶ λήξαντος ἔτους		»	2300. —

ΠΙΝΑΞ Ζ'.

ΚΙΝΗΤΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ.

α'. Μετοχαὶ καὶ χρεώγραφα κατὰ τὴν Ἔκθεσιν τοῦ 1881, σελ. 159.

β'. Δύο ὁμόλογα τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος διὰ 16 ἔτη.

1ον διὰ κατατεθείσας λ. Τ. 300 κληροδοτήματος Σουλίνη, ὑπ' ἀρ. 7700

ἀπὸ 17 μαρτίου 1879, δραχμ. 7626 πρὸς 6 $\frac{0}{0}$

2ον διὰ τοὺς τόκους αὐτοῦ μέχρι 12 ἰανουαρίου 1881, ὑπ' ἀρ. 8984.

ἀπὸ 12 ἰαν. 1881 δραχμ. 802. 54 πρὸς 5 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$.

γ'. Παρὰ τῇ Societé Generale de l Empire Ottomane 25 χρεώγραφα τοῦ ἑλληνικοῦ δανείου τῶν 60 100μυρ. 6 $\frac{0}{0}$, κατατεθέντα ὑπ' ἀνωνύμου πρὸς ἀντικατάστασιν 3000 Consolidés, κατὰ τὰς προηγουμένας Ἐκθέσεις.

δ'. Αἱ παρὰ τῇ ἐθνικῇ τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος καταθέσεις τῆς ἀδελφότητος Ξηροκρήνης, κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν Ἔκθεσιν.

ε'. Αἱ ἐκ τῆς περιουσίας τῆς Κ. Φ. Ἀδελφότητος παρὰ τῷ ταμίᾳ αὐτῆς εὑρεθεῖσαι καὶ διὰ τοῦ κ. Σ. Βουτυρᾶ διαβιβαζόμεναι 15 μετοχαὶ δανείου πινὰρ λίραι χρυσαῖ 140. 85 $\frac{1}{4}$ καὶ ἓν ὁμόλογον λ. Τ. 70.

ς'. Λίραι 100 κληροδοτήματος Σουλίνη, ἀναφερόμεναι ἐν τῷ πίνακι στ', καὶ σταλησόμεναι εἰς τὴν ἐθνικὴν τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος.

ISMANOGLIO

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ

κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ σχολικοῦ

Προσφοραὶ Ξηροκρήνης, ὡς πίν. Α', ἀ γρ.			80472.
» διαφόρων	»	» 6' »	21787.75
Εἰσοδήματα ἐξ ἐνοικί-			
ων κτλ.	»	Β' »	172852.50
Ἐξ εἰσιτηρίων		»	103750.—
Εἰσπράξεις ταμείου συν-			
ταξεων		»	8465.40
Διαφοραὶ νομισμάτων		»	231.25
		Γρ.	387558.90
Ἔλλειμμα			4354.75
		Γρ.	391913.65

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ,

ἔτους 1881—1882.

Ἔλλειμμα τοῦ παρελθόντος ἔτους	γρ.	31749.15
Μισθοδοσία προσωπικοῦ, ὡς πίν. Δ'.	»	283420.—
Διάφορα ἔξοδα	» » Ε'. »	8691.—
Τῷ ἐκ Μαδύτῳ ὑποτρόφῳ	»	1200.—
Εἰς ἐπισκευὴν οἰκίας Χαρικλ. Παρτσατζῆ	»	3005.—
» Ρωσσ. πρεσβείαν ἀπέναντι χρέους		
(μένουν λ. Τ. 150)	»	15000.—
» ἔξοδα σιγγιλίου Παναγίας Καφα-		
τιανῆς	»	1401.25
» ἄνοιγμα τοίχου παρὰ τὴν σχολήν	»	2000.—
» ἐξόφλησιν παλαιᾶς ὀφειλῆς Ἑλ.		
Ἀδαμαντίδου	»	43000.—
εἰς διαφορὰς νομισμάτων ἐξ ἀλλαγῆς μεδζ.	»	2447.25
	Γρ.	391913.65

Ὑπόλοιπον τοῦ παρελθόντος	γρ.	6122.75
Δικαιώματα πτυχίων καὶ ἐνδεικτικῶν	»	2850.—
Τόκοι χρεωγράφων βιβλιοθήκης	»	909.—
» ὀργανοθήκης	»	2479.—
Δικαιώματα ἐγγραφῶν εἰς μετζίτια	»	2522.50
Ἐξόφλησις χρεωστικοῦ τοῦ ἁγ. Κυζίκου	»	630.—
Ἀπὸ πατρ]κὸν τυπογρ. ἀπέναντι χρέους	»	8016.50
Ἐκ πωλήσεως 20 σωμάτων Ὀθωμ. κωδήκων	»	2000.—
Δάνειον παρὰ τῆς Banque de C]ple ἀπέναντι Κ] 19 Ἑλλ]κῶν κατατεθέντων εἰς αὐτήν	»	29000.—
Ἀπέναντι γραφικῶν ὑλῶν ἐξετάσεων ἀπὸ μαθητ.	»	685.25
Δωρεὰ κ. Ι. Σισμάνογλου πρὸς κατασκευὴν θρανίων.	»	6000.—
	Γρ.	64215.—

Τῷ Α Madeleny ἀπέναντι παραγγελιῶν μουσείου καὶ χημείου	γρ.	28653.
Τυπωτικὰ Ἐκθέσεων κτλ.	»	3738.50
Ἔξοδα χημείου διὰ Σπαθάρη	»	560.
» ὀργανοθήκης	»	507.25
Εἰς κατασκευὴν θρανίων διὰ σχολάρχου	»	15355.
Διὰ γραφικὰς ὕλας ἐξετάσεων	»	817.
Ἀγορὰν καὶ τοποθέτησιν μελανοδοχ. νέας σχολῆς	»	578.
Διαφορὰν μεδζιτιὲ	»	306.75
Τόκους δανείου λιρ. 290 μέχρι 31 αὐγούστου, 8 %	»	979.50
	Γρ.	51495.
Ὑπόλοιπον εἰς νέον ἐκ λ. Τ.	»	12720.
		Γρ. 64215

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΗΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ

Μ. ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ

1882—1883

Ἐπὶ τῆς ἐφορίας τοῦ σεβ. μητροπολίτου Ἰωαννίνων κ. Σωφρονίου καὶ τῶν κκ. Δημοσθ. Εὐγενίδου, Ν. Ψυχάρη, προέδρου τῆς Ξηροκρήνης, Ἰακώβου Ἀρτεμιάδου καὶ Τηλεμάχου Καραθεοδωρῆ.

ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΧΟΥ

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

1883.

Τύποις ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΣΤΕΡΟΣ.

SISMANOGLIO

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΥΛΙΚΗΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΤΗΣ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ

ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ

1882—1883.

Τῇ πρώτῃ τοῦ σεπτεμβρίου μηνός, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, τελεσθέντος ἐν πλήρει ἐκκλησιαστικῇ τάξει καὶ θρησκευτικῇ κατανύξει τοῦ ἐπὶ τούτῳ νενομισμένου ἁγιασμοῦ, ἤρξαντο αἱ παραδόσεις τῶν μαθημάτων τοῦ νέου σχολικοῦ ἔτους 1882—1883. Τῇ δὲ 12 τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρᾳ κυριακῇ, ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου οἰκοδομήματος τῆς πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς μετὰ πολλῆς τῆς ἐπισημότητος, ἐν μεγίστῃ συρροῇ ὁμογενῶν πάσης τάξεως καὶ παντὸς βαθμοῦ, ὡς ἐξῆς.

SISMANOGLIO

Ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἱερούργησε τῇ πρωΐᾳ μετὰ δύο συνοδικῶν ἀρχιερέων καὶ σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν Δέρκων καὶ Μιτυλήνης, τοῦ μὲν τέως, τοῦ δὲ νῦν προέδρου τῆς ἐφορίας τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας, ἐν Μουχλίῳ, ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς ὁποίας κεῖται τὸ νέον κτίριον. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἡ Α. Θ. Π. φέρουσα τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτῆς στολήν, μετέβη ἐν ψαλμῳδίαις καὶ ἐν συνοδείᾳ πάντων τῶν σεβαστῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Γένους σχολήν. Τὴν Α. Π. ὑπεδέξαντο ἐν τῇ θύρᾳ τοῦ περιβόλου τῆς σχολῆς ἡ ἐφορεία τῆς Μεγάλης σχολῆς καὶ ὁ σχολάρχης μετὰ τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου. Μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ ἁγιασμοῦ ἡ Α. Θ. Π. ἀπήγγειλε δέησιν ὑπὲρ τῆς Α. Μ. τοῦ σουλτάνου, ἣν κατεκάλυψαν παρατεταμέναι ζητωκραυγαί, μεθ' ὃ οἱ μαθηταὶ τῆς δημοτικῆς σχολῆς ἔψαλαν τὸν ὑπὲρ τῆς Α. Α. Μ. ὕμνον. Ἡ Α. Θ. Π. καθηγίασε τὴν αἴθουσαν, μεθ' ὃ ὁ ἐκ τῶν ἐφόρων τῆς σχολῆς, Γιακοὺπ ἐφέντης Ἀρτεμιάδης, προσεφώνησεν ἐκ τοῦ προχείρου τουρκιστὶ τὸν ἐξ. Ἀζίζ βέην, ἀνώτερον ὑπάλληλον τοῦ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου, ἀντιπροσωπεύοντα ἐν τῇ τελετῇ ταύτῃ τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο. Ὁ κ. Ἀρτεμιάδης ἐξέθηκε δι' ὀλίγων τὸ ἱστορικὸν τῆς σχολῆς, εἰπών, ὅτι ἐπὶ τετρακόσια καὶ ἐπέκεινα ἔτη ἡ σχολὴ αὕτη ὑπέφερε μεγάλως, ἅτε ἐγκατεστημένη οὖσα ἐν ἀθλίοις ξυλίνοις οἰκοδομήμασιν, ὅτε τέλος τῇ εὐδοκίᾳ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ

φιλολάου ἄνακτος, καὶ προστάτου τῆς παιδείας καὶ τῶν φώτων καὶ τῇ ἐν γένει ἠθικῇ συνεργασίᾳ τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως, κατωρθώθη ἡ ἀνέγερσις τοῦ οἰκοδομήματος τούτου, ὅτι εἰς τὴν Μεγάλην σχολὴν προσέρχονται μαθηταὶ ἐκ πάντων τῶν μερῶν τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὅτι μέχρι τοῦδε 650—700 μαθηταὶ ἐνεγράφησαν διὰ τὸ ἀρξάμενον σχολικὸν ἔτος.

Μετὰ τοῦτο ἀνῆλθε τὸ βῆμα ὁ ταμίας τῆς ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς ἐπιτροπῆς κ. Σταῦρος Κέπετζης καὶ ἀνέγνω σύντομον ἔκθεσιν τῆς διαχειρίσεως αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως δὲ ταύτης συνάγεται ὅτι, ἐκτὸς τοῦ γηπέδου τῆς σχολῆς, τὴν πρὸς ἀγορὰν τοῦ ὁποίου δαπάνην κατέβαλεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ κ. Γ. Ζαρίφης, συνεισήνεγκον ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τῆς σχολῆς οἱ ἑπόμενοι.

Γ. Ζαρίφης	γρ.	1,050,000
Μονὴ Βατοπεδίου	»	370,000
Στ. Ζαφειρόπουλος	»	100,000
Γ. Κορωνιὸς	»	100,000

Πρὸς τούτοις δι' ἀγορὰν παρὰ τῇ σχολῇ οἰκοπέδων

ὁ κ. Γ. Ζαρίφης	λίρ. Τ.	100
Γ. Κορωνιὸς	»	100
Εὐστ. Εὐγενίδης	»	100
Ὀδ. Νεγροπόντης	»	100
Θεόδ. Μαυροκορδάτος	»	100
Χ'' Συμεὼν Μωϋσῆ	»	10

Ὁ δὲ κ. Ν. Ζαρίφης προσήνεγκε πρὸς κατασκευὴν τῶν ἐρμαρίων τῆς ὀργανοθήκης λίρ. 100

Ἐκτὸς τῶν δωρεῶν τούτων, ἐμνημονεύθησαν καὶ αἱ ἑπόμεναι.

1. Ὁ κ. Ματθαῖος Καλβοκορέσης φράγκα 1000, διατεθέντα κατ' ἀπόφασιν ὑπὲρ τῆς παλαιᾶς σχολῆς.

2. Ὁ ἐν Μασσαλίᾳ κ. Α. Βαλλιάνος ἐπλήρωσεν ἐξ ἰδίων τὸν ναῦλον ὁλοκλήρου φορτίου τούβλων καὶ κεράμων κομισθέντων ἐκεῖθεν

3. Οἱ κκ. ἀδελφοὶ Α. καὶ Π. Κανάκη δι' ἐπιστολῆς των πρὸς τὴν Α. Θ. Π. θέτουσιν εἰς τὴν διάθεσιν Αὐτῆς τὸ παρὰ τὴν σχολὴν ἰδιόκτητον αὐτῶν οἰκόπεδον.

4. Ὁ κ. Π. Στεφάνοβικ ἐχορήγησε πλήρη τὴν δαπάνην τῆς μεγαλοπρεποῦς διακοσμήσεως τοῦ ἐφορείου.

5. Ὁ κ. Ι. Σισμάνογλους προσήνεγκε λίρ. 60 πρὸς κατασκευὴν θρανίων.

6. Ὁ κ. Θ. Μαυροκορδάτος ἀνέλαβε τὴν δαπάνην τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς οἰκοδομῆς διὰ κερυναγωγῶν.

7. Ὁ κ. Εὐστ. Εὐγενίδης ἀνέλαβε τὴν κατάλληλον διακόσμησιν τῆς αἰθούσης τῶν τελετῶν, ἧς τὰ ἔπιπλα ταχέως περιμένονται ἐξ Εὐρώπης.

8. Ὁ κ. Βασιλάκη ἐφέντης Ἰωαννίδης ἀνεδέξατο νὰ στρώσῃ τὴν αἴθουσαν ταύτην διὰ παρκέτου ἰδίᾳ δαπάνῃ.

9. Ὁ αὐτοκρατορικὸς ναύσταθμος παρεχώρησε σχεδίαν εὐμεγέθη, πολὺ διευκολύνασαν τὰς ἐκ τῶν μεγάλων πλοίων ἐκφορτώσεις τοῦ ὑλικοῦ.

10. Ὁ κ. Καργόπουλος, φωτογράφος, προσήνεγκεν ὡραῖον πανόραμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ τῶν Ἀθηνῶν προσενεχθέντος ὑπὸ ἀνωνύμου.

11. Ἐκ κιβωτίου ἐκτεθέντος ὑπὲρ τῶν ἐκτάκτων τῆς σχολῆς ἀναγκῶν συνελέγησαν γρ. 1183 καὶ ἓν γραμμάτιον τοῦ λαχείου τῶν Ὀλυμπίων.

12. Τὴν ἠθικὴν αὐτῶν συνδρομὴν ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός των παρέσχον καὶ ἄλλοι μέν, ἰδίᾳ δὲ οἱ κκ. Β. Ἰωαννίδης, Α. Ραζῆς, Π. Μεϊμαρίδης καὶ Ἰωάννης Παπλόπουλος, ἀρχιτέκτονες, καὶ ὁ κ. Γ. Ἀποστολίδης, δικηγόρος.

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Κέπετζη κατεδείχθη, ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε ὁλικὴ διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς σχολῆς δαπάνη ἀνῆλθεν εἰς λίρ. Τ. 17210.

Μετὰ τὸν κ. Κέπετζην ὁ σεβασμιώτατος μητροπολίτης Δέρκων, πρόεδρος τοῦ ἐθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου, ἀνέγνω τόδε τὸ ψήφισμα.

« Ἐπὶ ἄνακτος γαζῆ σουλτὰν Ἀπτοὺλ Χαμὶδ χάν, τῇ δεκάτῃ ἀρχομένου μηνὸς σεπτεμβρίου, τοῦ ἑνδεκάτου ἔτους τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου κύκλου τῆς ἰνδίκτου, συλλόγου γιγνομένου ἐν πατριαρχείοις ἀμφοῖν ταῖν ἀρχαῖν, ὁ παναγιώτατος οἰκουμενικὸς πατριάρχης πρυτανεύων εἶπεν· Ἐπειδὴ ἡ ἐν ἁγίῳ Ὄρει ἱερὰ σταυροπηγιακὴ τοῦ Βατοπεδίου μονή, Γεώργιος ὁ Ζαρίφης, Στέφανος Ζαφειρόπουλος, Νικόλαος Ζαρίφης καὶ Γεώργιος Κορωνιὶς ἐκ τῶν ἰδίων ἀναλωμάτων ἐδείμαντο καὶ τῷ Γένει παρέδωκαν τὴν ἐπὶ τοῦ ἑτέρου τοῦ πέμπτου δικορύ-

φου λόφου Μεγάλην σχολήν, ἥτις καὶ τέως μὲν οὐ σμικρόν, ἀλλὰ καὶ τοῦ λοιποῦ πολλῷ πλέον πᾶν τὸ κατὰ τὴν ἑῴαν γενος ἡμῶν εἰς παιδείαν προβιβάσει, δεδόχθαι παμψηφεὶ τῇ τε ἁγίᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ καὶ τῷ διαρκεῖ ἐθνικῷ μικτῷ συμβουλίῳ στεφανῶσαι μὲν αὐτοὺς ἐπαίνοις φιλογενείας καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἕνεκα, δημοσίᾳ δέ, τοῖς ἐγκαινίοις, ἀνακηρῦξαι ἣν τὸ γένος σύμπαν αὐτοῖς οἶδε χάριν, καὶ ἀνειπεῖν τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ὥστε καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις εἰς ἀΐδιον εὐγνωμοσύνην καταλελεῖφθαι ».

Ὁ πρόεδρος τοῦ Δ. Ε. Μ. συμβουλίου

† ΔΕΡΚΩΝ **ΙΩΑΚΕΙΜ**.

Ὁ Γραμματεὺς Δ. Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο συνετάγη ἐν τοῖς πατριαρχείοις τῇ παρελθούσῃ παρασκευῇ ἐν κοινῇ συνεδριάσει τῶν δύο σωμάτων, ἱερᾶς συνόδου καὶ τοῦ ἐθνικοῦ μικτοῦ συμβουλίου. Μετὰ ταῦτα ἡ Α. Θ. Π. ἀνέγνω κάλλιστον καὶ καταλληλότατον τῇ περιστάσει λογύδριον, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐξέφρασε τὴν δέουσαν εὐγνωμοσύνην πρὸς πάντας τοὺς συνδραμόντας εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ οἰκοδομήματος τούτου. Μετὰ ταῦτα οἱ μαθηταὶ τῆς δημοτικῆς σχολῆς ἔψαλαν τὸν ὑπὲρ τῶν εὐεργετῶν τῆς σχολῆς ὕμνον, ἔχοντα ὧδε.

Εὐλογήσωμεν, παῖδες, Θεόν,
τὸν παντὸς ἀγαθοῦ χορηγέτην,
ἀεννάων πηγὴν ἐλεῶν,
καὶ παντοίων κακῶν ἀναιρέτην.

Ἐξ ἀνάγκης τὸ πρὶν πενιχρὰν
εἴτε ἄπνουν ἑστίαν οἰκοῦσαι,
εὐδοκίᾳ Θεοῦ εἰς λαμπρὰν
μετοικοῦσι καὶ εὔπνουν αἱ Μοῦσαι.

Τὴν ἑστίαν νῦν ταύτην λαμπρῶς
καὶ πανδήμως σεπτὸς τελετάρχης
ἐγκαινίζει, τὴν ὄψιν φαιδρός,
ὀρθοδόξων κλεινὸς πατριάρχης.

Συνευξώμεθ' αὐτῷ εὐχωλὴν
τῷ τῶν φώτων Πατρὶ ἐγκαρδίως,
τὴν νεόδμητον ταύτην σχολὴν
ἀσινῆ συντηρεῖν αἰωνίως.

Καὶ τοῖς κτίτορσι δὲ τοῖς κλεινοῖς,
τοῖς εὖ δρῶσι προθύμως τὸ γένος,
εὐλογίας ἐνταῦθα κοινῆς
ἀποτίσωμεν φόρον ἀσμένως.

Βατοπέδιον χαῖρ' ἱερόν,
φιλομούσων πατέρων ἑστία,
δαπανώντων ἀδρῶς εἰς καιρὸν
καὶ εἰς δέον πολλῇ προθυμίᾳ.

Καὶ σὺ χαῖρε καὶ ζῆθι μακρόν,
ὦ Ζαρίφη Γεώργιε, χρόνον,
ὁ τὸν βίον ἀνύσας εὖ ὁρῶν,
ἀφειδὴς καὶ χρημάτων καὶ πόνων.
Ἐς ἀεί σου τὸ κλέος μενεῖ
μεταξὺ ὁμοφύλων καὶ ξένων.
Καὶ θανόντας καὶ ζῶντας αἰνεῖ
ὁ λαὸς τοὺς ἀξίους ἐπαίνων.
Πατριάρχα, καὶ Σοὶ ἐθνικὴν
ἀπονέμεσθαι δεῖ εὐλογίαν,
τοῦ μεγάλου καλοῦ ἀρχικὴν
Σὲ κηρύττουσι πάντες αἰτίαν.
Εὐλογήσωμεν, παῖδες, Θεόν,
τὸν παντὸς ἀγαθοῦ χορηγέτην,
ἀενάων πηγὴν ἐλεῶν
καὶ παντοίων κακῶν ἀναιρέτην.

Εἶτα ἀνελθὼν τὸ βῆμα ὁ σχολάρχης, ἀπήγγειλε τὸν ἑπόμενον λόγον.

« *Παναγιώτατε δέσποτα. φιλόμουσον ἀκροατήριον.*

Ἰδοὺ τέλος πάντων ἡ κάλλει καὶ δόξῃ λελαμπρυσμένη Μεγάλη τοῦ Γένους σχολή, πρὸς τὴν δόξαν τῆς ὁποίας ἐπὶ ἓξ ἤδη περίπου ἑκατονταετηρίδας τὰ πάντα,

μηδὲ τῆς δυστυχίας αὐτῆς ἐξαιρουμένης, πολλαχῶς συνετέλεσαν, ἀνοίει σήμερον οὕτω λαμπρῶς καὶ πανηγυρικῶς τὰς πύλας τοῦ νέου τούτου αὐτῆς μεγάρου, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς μητρικῆς ἀγάπης καὶ ὑπερηφανίας ὑποδέχεται τὰς χιλιάδας τῶν νεαρῶν καὶ ἀθώων ἐκείνων ἐξ ἁπάσης τῆς ἑῴας ψυχῶν, αἵτινες εἰς μόνην τὴν πατρῴαν καὶ κατὰ Χριστὸν σοφίαν στηρίζουσι πάντοτε τὴν ἄγκυραν καὶ ἀφιεροῦσι πεποιθότως πᾶσαν τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπὶ γῆς αὐτῶν πνευματικῆς τε καὶ ὑλικῆς δόξης καὶ μακαριότητος. Μάτην αὕτη ἐπὶ τοσούτους ἤδη αἰῶνας, φέρουσα καὶ πιστῶς ἐν ἑαυτῇ διατηροῦσα ἀκεραίαν καὶ ἀλώβητον τὴν πατρῴαν ἐκείνην ζωογόνον θερμότητα, περιεπλανᾶτο, ὥς τις πένης καὶ ρακενδύτης, ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἀπὸ οἰκίας εἰς οἶκον, ἀπὸ ἐρειπίων εἰς ἐρείπια, οὐ μόνον μὴ δυναμένη οὐδαμοῦ τῆς βασιλευούσης ταύτης τῶν πόλεων νὰ εὕρῃ ἀσφαλῆ καὶ μόνιμον κατοικίαν, ἀλλὰ καὶ ἐγκαρτεροῦσα γενναίως πάντοτε εἰς τὰς ποικίλας τῶν τε χρόνων καὶ τῶν πραγμάτων σκληρὰς μεταβολάς, ἐν αἷς ὁτὲ μὲν ἐφαίνετο προσεγγίζουσα εἰς τὸ τέρμα αὐτῆς, ὁτὲ δὲ πάλιν, οἱονεὶ ἠλεκτριζομένη, ἀνελάμβανε νέον τινὰ καὶ ἰδιόρρυθμον βίον. Ἰδού, λέγω, τέλος πάντων, εὐδοκίᾳ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, ἐπινεύσει τοῦ γαληνοτάτου ἡμῶν ἄνακτος γαζῆ σουλτὰν Ἀπτοὺλ Χαμὶδ χάν, καὶ τῇ γενναίᾳ τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους ἡμῶν εὐεργετῶν συνδρομῇ ἐθεμελίωσεν ἤδη αὕτη καὶ κατήρτισεν ἐπὶ τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου λόφου τὸ λαμπρὸν τοῦτο μέγαρον, καὶ

μεταβάλλεται λοιπὸν οὕτω θαυμασίως καὶ θέσει καὶ δυνάμει ἡ ἀρχαία ἐκείνη Ξηροκρήνη εἰς πηγὴν πολυχεύμονα καὶ ἀένναον· περιβληθεῖσα δὲ τὴν πεποικιλμένην ταύτην καὶ βασίλειον ὄντως πορφύραν, καθίσταται πλέον καὶ ὄνομα καὶ πρᾶγμα Μεγάλη τοῦ Γένους σχολή.

Τί εἶπω λοιπὸν καὶ τί λαλήσω ἐγὼ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς καὶ ἐνδόξου ταύτης περιωπῆς, τὴν ὁποίαν ἀπ' αἰώνων πολλοί, ναί, πολλοὶ τῶν εὐκλεῶν ἐκείνων προκατόχων μου περιχαρῶς πάντοτε ἐφαντάζοντο καὶ μετὰ πολλῆς τῆς παραμυθίας ὠνειροπόλουν καὶ διακαῶς ἐπεθύμουν, ἀλλὰ οἱ πλεῖστοι μὲν ὤχοντο φέροντες ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τὴν θλῖψιν ταύτην καὶ ὀδύνην, ὅτι μηδὲ ὑποφώσκουσαν τὴν σκιὰν τῆς πραγματικότητος ταύτης κατηξιώθησαν κατιδεῖν, οἱ δὲ ἐπιζῶντες δάκρυα ἤδη χαρᾶς προχέουσιν ἢ μακρόθεν ἀκούοντες ἢ καὶ ἐγγύθεν ἰδίοις ὄμμασι καθορῶντες οὕτω λαμπρῶς καὶ ἐπιτυχῶς ἐκπεπληρωμένον τὴν διακαῆ τοῦτον τῆς καρδίας αὐτῶν πόθον; ἡμεῖς δέ, εὐτυχέστεροι πάντων, ἰδοὺ γιγνόμεθα ἤδη ἐπικαρπωταὶ τῶν ἀγώνων, τοῦ ἱδρῶτος καὶ τῶν μυχίων πόθων αὐτῶν. Ὦ! ποτέ, ναί, ποτέ, οὐδαμοῦ γῆς τολμῶ εἰπεῖν, καὶ ἐπὶ οὐδεμιᾷ οἱαδήποτε περιστάσει, δὲν κατεδείχθη τόσον τρανῶς καὶ ἀριδήλως, ὅτι αἱ λέξεις δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς ἀντιπαράστασιν τῶν ὑψηλῶν καὶ εὐγενῶν τῆς ψυχῆς συγκινήσεων, ἢ ὅσον κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, καθ' ἣν ἡμεῖς πατοῦμεν πλέον ἑδραῖον τὸ ἔδαφος τοῦτο,

καὶ περιάγοντες πανταχοῦ τὸ ὄμμα βλέπομεν κατὰ πάντα σχεδὸν ἕτοιμον καὶ τετελεσμένον τὸ περίβλεπτον τοῦτο τῆς σοφίας μέγαρον. Ποτέ, ναί, ποτέ, χριστιανικὴ καὶ ὁμογενὴς ψυχὴ δὲν ἀνυψώθη μετὰ τοσαύτης ζωηρᾶς εὐγνωμοσύνης καὶ τηλικαύτης ἀνεκλαλήτου χαρᾶς πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Θεὸν τῶν πατέρων αὐτῆς, ὅσον τὴν ἱστορικὴν ταύτην στιγμήν, καθ' ἣν αὕτη μετὰ τοῦ πνευματικοῦ αὐτῆς πρωθιεράρχου καὶ τῆς λοιπῆς τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας ποιμένων σεβαστῆς χορείας ἐπικαλεῖται τὴν ἐξ ὕψους χάριν καὶ εὐλογίαν καὶ καθαγιασμὸν ἐπὶ τοῦ νέου τούτου οἰκοδομήματος, τοῦ προωρισμένου νὰ περιλάβῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν γεραρὰν καὶ φερωνύμως μεγάλην καὶ τοὺς χρόνους καὶ τὴν δόξαν τοῦ Γένους ἡμῶν σχολήν. Στιγμὰς τοιαύτας, σεβαστὸν καὶ φιλόμουσον ἀκροατήριον, ὀλίγας, ὀλιγίστας ἀναγράφουσι τὰ χρονικὰ τοῦ Γένους ἡμῶν· διότι ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἡμεῖς χαιρετῶμεν συνάμα καὶ τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ πατρῴου ἡμῶν μεγαλείου τῆς ἀθανάτου σοφίας καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν ἱερωτάτου πόθου, κληρονομικῶς μὲν ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα μεταδοθέντος εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, πραγματωθέντος δὲ ἤδη διὰ τῆς ἐν παντὶ ἠθικῆς τε καὶ ὑλικῆς τοῦ ἡμετέρου γένους προόδου, ἥτις ἐστὶν ὁ μόνος οὐρανοφώτιστος τῆς ἱστορίας νόμος, δι' οὗ προβαίνουσι πάντοτε τὰ ἔθνη καὶ αἱ κοινωνίαι πρὸς τὴν ἀληθῆ τῆς θεότητος ἐπίγνωσιν, πρὸς τὴν πεφωτισμένην τοῦ προορισμοῦ αὐτῶν συναίσθησιν καὶ πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν νέων καὶ σταθερῶν ἀρχῶν καὶ νόμων

ἐπί τε τῆς ἐνεστώσης καὶ τῆς μελλούσης αὐτῶν ὑπάρξεως, ἀναπτύξεως καὶ προόδου.

Βλέπω εἰσέτι λίαν ζωηρῶς ἔμπροσθέν μου τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν πρὸ δύο ἤδη καὶ περιπλέον ἐτῶν ἐν τῷ μέσῳ χιλιάδων λαοῦ, πανταχόθεν περικυκλοῦντος καὶ ἀπαιωρουμένου, ἐν τῷ μέσῳ τῶν θεοπειθῶν τῆς Ἐκκλησίας εὐχῶν καὶ δεήσεων καὶ τῶν λιγυφθόγγων αὐτῆς ᾀσμάτων, αἱ σεβασταὶ καὶ μεγαλόδωροι ἐκεῖναι χεῖρες τῶν μεγάλων ἡμῶν εὐεργετῶν τοῦ λαοποθήτου ἐκείνου Γεωργίου Ζαρίφη καὶ τῶν σεβαστῶν Βατοπεδινῶν κατετίθεντο τὸν πρῶτον θεμέλιον τοῦ μεγάρου τούτου τῶν Μουσῶν λίθον, ὅστις προώρισται νὰ ἀπαθανατίσῃ, κηρύττων τορῶς καὶ ἀσιγήτως μέχρι συντελείας, εἰς ποίους καὶ μόνους ὀφείλεται τὸ μέγα τοῦτο τῆς σοφίας ἀνάκτορον, καὶ ἡ ἀτελεύτητος πάσης γενεᾶς εὐγνωμοσύνη διὰ πᾶν ἐξ αὐτοῦ ἀγαθόν. Καὶ αἱ μὲν ἐξωτερικαὶ ἐπιδείξεις μένουσι πάντοτε, καθὼς βλέπετε, αἱ αὐταί· ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμὸς ἀκατάσχετος ἀναβλύζει ἀείποτε νέος καὶ ἀκμαῖος ὡς ἀπὸ πηγῆς τινος ἀνεξαντλήτου, τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου πυρός, τὸ ὁποῖον θερμαίνει καὶ φλογίζει καὶ ἀνυψοῖ πάντοτε πρὸς τὰ ἄνω τὴν καρδίαν παντὸς χριστιανοῦ ἀπ' αὐτῆς αὐτοῦ τῆς κοιτίδος. Ἐὰν δὲ τὰ ὑψηλὰ ταῦτα τῆς ψυχῆς συναισθήματα περιστέλλωνται ἐν παρομοίαις περιστάσεσιν ἐντὸς ὡρισμένων τύπων ἐξωτερικῆς ἐκδηλώσεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ φανερούμενα ἀμαυροῦσί πως τὴν ἀνέκφραστον ποίησιν καὶ τὸ ἀνέφικτον ὕψος τῆς γεννήσεως αὐτῶν, ὦ! τοῦτο

ὑπερβαίνει πλέον τὰς ἀνθρωπίνους δυνάμεις, τοῦτο πλέον εἶναι ἀτέλεια τῆς ἡμετέρας ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀδυνατούσης νὰ ἐξωτερικεύσῃ ὅλην τὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ στήθει ἀνακυκλουμένην μαγευτικὴν ἐκείνην καὶ ὑψηλὴν αἴσθησιν.

Εὐκόλως λοιπόν, ἀγαπητοί, δύνασθε ἤδη νὰ μαντεύσητε μέχρι τίνος ὑπερβολῆς προβαίνει δικαίως τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, διατί δὲ νὰ μὴ εἴπω καὶ ὑπερηφάνεια, καὶ ὁποία ἡμέρα ἀφάτου ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς εὐδαιμονίας, ἀλλὰ καὶ νέων ἱερῶν συνάμα ὑποχρεώσεων ἐγγράφεται σήμερον ἐν τῷ βίῳ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς· ἀλλὰ τί λέγω; νέων; οὐχί· αἱ ἱεραὶ αὗται ὑποχρεώσεις καὶ ἦσαν καὶ θὰ ἦναι πάντοτε διὰ πάντα ὀρθόδοξον τῆς Ἀνατολῆς χριστιανὸν τὸ πρώτιστον αὐτοῦ καὶ ἱερώτερον χρέος καὶ καθῆκον, ὡς ἐντολὴ θεία καὶ νόμος ἱερός, ἐγγεγραμμένος ἀνεξαλείπτως ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεως ἐν ταῖς πλαξὶ τῆς καρδίας ἡμῶν. Ὀφείλομεν λοιπὸν πρῶτον δόξαν καὶ χάριτας ἐν πάσῃ ἡμῶν πνοῇ ν' ἀναπέμπωμεν νυχθημερὸν πρὸς τὸν ὕψιστον τῶν φώτων Θεὸν καὶ Πατέρα, τὸν χορηγὸν παντὸς ἀγαθοῦ καὶ πόρρωθεν πάντοτε τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀφορμὰς τῶν πραγμάτων σοφῶς προκαταβάλλοντα καὶ εἰς αἴσιον τὰ πάντα πέρας ἄγοντα· δεύτερον ὀφείλομεν νὰ εὐγνωμονῶμεν πρὸς τὸν κραταιότατον ἡμῶν ἄνακτα, ὅστις ηὐδόκησεν, ἐν τῇ ἀγαθῇ καὶ πατρικῇ αὐτοῦ περὶ ἡμῶν μερίμνῃ, νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς

τούτου τῶν γραμμάτων φυτωρίου, τῆς σεβαστῆς Αὐτοῦ κυβερνήσεως, τῆς καὶ πρότερον μὲν πάντοτε, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ οἰκοδομῇ ταύτῃ παρασχούσης ἡμῖν μετὰ πολλῆς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προθυμίας πᾶσαν οἱανδήποτε ἐξαιτηθεῖσαν παρ' ἡμῶν ἠθικήν τε καὶ ὑλικὴν συνδρομὴν καὶ διὰ παντὸς τρόπου διευκολυνάσης τὴν αἰσίαν τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου διεκπεραίωσιν· ἤδη δὲ καὶ ἐπισήμως τιμώσης τὴν τελετὴν ταύτην τῶν ἐγκαινίων διὰ τοῦ ἀρχιγραμματέως τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας καὶ γενικοῦ τῶν ἀνωτέρων τοῦ κράτους ὀθ. σχολείων ἐπόπτου. Τρίτον δὲ καὶ τελευταῖον ὀφείλομεν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἕως οὗ ἀκούεται ἐπὶ τῆς γῆς ὁμογενὴς ὀρθόδοξος καρδία πάλλουσα καὶ ζῶσα, νὰ ὁμολογῶμεν πάντοτε καὶ ποικιλοτρόπως λόγῳ τε καὶ ἔργῳ νὰ κηρύττωμεν τὴν ζωηρὰν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς ἀπὸ μέσης καρδίας θερμοτάτας καὶ εἰλικρινεῖς εὐχαριστίας εἰς τὰ ἔνδοξα καὶ μεγάλα ὀνόματα τῶν ὁμογενῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἢ ἠθικῶς συνετέλεσαν, ἢ ὑλικῶς συνέδραμον, ἢ ἄλλως πως ἐκοπίασαν καὶ ἀόκνως συνειργάσθησαν εἰς τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ ἀριπρεποῦς τούτου καὶ ἀθανάτου τῆς ἑλληνικῆς σοφίας μνημείου. Πέποιθα δὲ, ὅτι οὐ μόνον οὐδεὶς τούτων θέλει μὲ κατηγορήσει ἐπὶ λήθῃ τυχὸν ἢ καὶ ἀγνωμοσύνῃ, ἀλλὰ μάλιστα θέλω εὐχαριστήσει τοὺς πάντας ἀναμφιβόλως, ἐὰν ἀντὶ πάντων τούτων ἐπιμνησθῶ ἐνταῦθα καὶ ἀνακηρύξω ἤδη δημοσίᾳ καὶ ἐπισήμως δύο καὶ μόνα προσφιλῆ καὶ θαυμαζόμενα παρὰ πάντων ὀνόματα, τὴν ἱερὰν τοῦ

Βατοπεδίου ἀδελφότητα, ἥτις καὶ ἐν τῇ περισταθείσῃ ταύτῃ κατέδειξεν ἀριδήλως, ὅτι οὐδέποτε ἐν οὐδενὶ ἀγαθοεργήματι ἀπολείπεται ὁ ἱερὸς τῆς Ἐκκλησίας κλῆρος, καὶ τὸν καλὸν ἐκεῖνον ἡμῶν πατέρα καὶ κοινωφελῆ εὐεργέτην, Γεώργιον τὸν Ζαρίφην, τοῦ ὁποίου βεβαίως ἡ ἀγαθὴ ψυχὴ συναισθάνεται τὴν στιγμὴν ταύτην ζωηρότατα τὴν ἀνέκφραστον πνευματικὴν ἐκείνην χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν καὶ ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, τὴν ὁποίαν εὔχονται ἤδη εἰλικρινῶς εἰς αὐτὸν ὅλαι αὗται αἱ εὐεργετηθεῖσαι καὶ εὐεργετούμεναι χιλιάδες τῶν ὁμογενῶν καὶ τῶν ξένων, καὶ ὑπὲρ ἧς θέλουσιν ἀντηχεῖ διὰ παντὸς ἀπὸ μυριάδων στομάτων οἱ ἱεροὶ οὗτοι θόλοι. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ μετ' ἐθνικῆς ὄντως καὶ ἀπαραμίλλου ὑπερηφανίας ἐπισφραγίζω ἤδη τὸν πρῶτόν μου τοῦτον ἀπὸ τῆς νέας ταύτης ὑψηλῆς ἕδρας λόγον μὲ τὰ ἔνδοξα καὶ δημοφιλῆ ταῦτα ὀνόματα τῶν μεγάλων ἡμῶν εὐεργετῶν, ἐπευχόμενος ἀπὸ ψυχῆς, ὅπως καὶ ἐκ τῆς νέας ταύτης περιωπῆς ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους σχολὴ φανῇ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀνταξία τῶν μεγάλων τοῦ Γένους ἡμῶν πόθων καὶ θυσιῶν».

—

Κατελθόντος τοῦ σχολάρχου τοῦ βήματος, ἐψάλη ὁ πολυχρονισμὸς τῆς Α. Θ. Π., ἥτις ἐν τέλει ἐκήρυξε διὰ βραχέων τὴν ἔναρξιν τῆς λειτουργίας τοῦ νέου οἰκοδομήματος, καὶ οὕτως ἔληξεν ἡ λαμπρὰ αὕτη ἐθνικὴ ἑορτὴ ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς χαρᾶς καὶ τῶν εὐλογιῶν πάντων ὑπὲρ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ ἔθνους καὶ

τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἔργῳ ἢ λόγῳ συντελεσάντων εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πρὸς τὸ ὄνομα, τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἀξίαν τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς καταλλήλου τούτου οἰκοδομήματος.

Τῇ τριακοστῇ δὲ τοῦ ἰανουαρίου μηνός, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν τριῶν μεγάλων διδασκάλων καὶ ἱεραρχῶν, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους σχολὴ ἐπανηγύρισε τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ἑορτήν. Ἐπὶ τούτῳ, ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ἱερούργησεν ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν σεβασμιωτάτων συνοδικῶν ἀρχιερέων. Καὶ κατὰ μὲν τὴν μεγάλην εἴσοδον, ἡ Α. Θ. Π. ἐμνημόνευσε τῶν τε ζώντων καὶ τῶν τεθνεώτων ἀοιδίμων ἱδρυτῶν, τῶν εὐεργετῶν, συνδρομητῶν, ἐφόρων, καθηγητῶν καὶ μαθητῶν τῆς Μ. τοῦ Γένους σχολῆς καὶ παντὸς ἐκπαιδευτηρίου τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους, ἀπὸ δὲ τοῦ ἄμβωνος ὁ σχολάρχης καὶ ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Παλαμᾶς ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικόν, θέμα αὐτοῦ λαβὼν τοὺς λόγους τοῦ πολύτλα Ἰώβ: » ἡ δὲ σοφία πόθεν εὑρέθη; ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης; ἰδού, ἡ θεοσέβειά ἐστι σοφία, τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐστὶν ἐπιστήμη ».

Περατωθείσης τῆς θείας καὶ ἱερᾶς μυσταγωγίας, ἡ Α. Θ. παναγιότης μετὰ τῶν περὶ Αὐτὴν σεβασμιωτάτων συνοδικῶν, ἱκανῶν τῶν ἐν τέλει καὶ πολλοῦ φιλομούσου πλήθους, κατηυθύνθησαν πρὸς τὸ περικαλλὲς μέγαρον τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, ἔνθα μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. τέλεσιν τοῦ μνημοσύνου, ὁ σχολάρχης ἀναβὰς τὸ βῆμα ὡμίλησε ταῦτα.

« *Παναγιώτατε δέσποτα, σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι καὶ λοιπὴ φιλόμουσος ὁμήγυρις!*

Πρὸς τῇ ἐκκλησιαστικῇ λαμπρότητι καὶ πατριαρχικῇ δόξῃ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, δι' ὧν ἑκάστοτε φαιδρύνεται καὶ καταγλαΐζεται ἡ ἐπέτειος αὕτη ἑορτὴ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, εἰς λαμπρὰν ἔνδειξιν τῆς παρὰ πάντων ἀνεξαιρέτως ὀφειλομένης αἰωνίου εὐγνωμοσύνης εἰς πάντας τοὺς ἀπ' ἀρχῆς πολιούχους τε καὶ προστάτας καὶ εὐεργέτας τοῦ ζωτικωτάτου τούτου καθ' ἅπασαν τὴν ὀρθόδοξον χριστιανικὴν ἑῴαν κέντρου τῆς πατρῴας ἡμῶν δόξης τε καὶ σοφίας, εἴθισται ἤδη, καθὰ βεβαίως οἱ πάντες γνωρίζετε, ὅπως καὶ ἡ σχολὴ συνεισφέρῃ ἑκάστοτε τὸν ἴδιον τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης φόρον, οὐ μόνον πρὸς τιμὴν πάντων τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ὁπωσδήποτε ἀγωνιζομένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀναψυχήν τινα καὶ ἠθικήν, οὕτως εἰπεῖν, ἀμοιβὴν τῶν τιμώντων διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν τὸ ἱερὸν αὐτῆς καθίδρυμα, παρατιθεῖσα οἷόν τινα πνευματικὴν πανδαισίαν, τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἀνάπτυξιν ἐπιστημονικοῦ τινος ἀντικειμένου. Τῆς τιμῆς ταύτης ἐπέλαχεν ἐφέτος, τῇ ἐγκρίσει τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου,

ὁ ἐκ τῶν καθηγητῶν ἀξιότιμος κ. Ἀβραὰμ Μαλιάκας. Καὶ ἐγὼ μὲν ὤφειλον ἤδη νὰ ὑποχωρήσω, ἐγκαταλιμπάνων τὴν ἕδραν ταύτην καὶ τὴν τιμὴν ἐνταῦτῳ εἰς τὸν δόκιμον τοῦτον τῆς ἡμέρας ἀγορητήν· ἀλλά, ἀναλογιζόμενος, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ πρώτη ἐν τῷ μεγάρῳ τούτῳ πανηγυριζομένη ἐπέτειος τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς ἑορτή, οὐ μόνον, ὁμολογῶ, ἐζήλωσα τὴν ἔξοχον ταύτην τοῦ ἀγαπητοῦ συναδέλφου τιμήν, ἀλλὰ θεωρῶ συνάμα ἀσέβειάν τε καὶ ἀγνωμοσύνην ὅλως ἀσύγγνωστον, ἐὰν δὲν ἐπελαμβανόμην τῆς ἤδη τὸ πρῶτον παρουσιαζομένης λαμπρᾶς καὶ καταλληλοτάτης εὐκαιρίας, τῆς ἐπισήμου, λέγω, ταύτης ἡμέρας τε καὶ ὥρας, πρὸς ἀπότισιν καὶ ἑτέρου χρέους ἱεροῦ καὶ βαρυτάτου, ὅπερ ἀπὸ πέντε ἤδη μηνῶν, ἀφ' οὗ ὁηλονότι ἠρξάμεθα πεῖραν λαμβάνειν ἄμεσον τοῦ μεγάλου τούτου καὶ ἀνεκτιμήτου ὄντως ἀγαθοῦ, συναισθάνομαι ζωηρότατον ὁσημέραι ἐπιβαρύνον ἐμέ τε καὶ τοὺς περὶ ἐμὲ διδάσκοντας καὶ διδασκομένους, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνυπομόνως ἀνέμενον ἤδη ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀνατολὴν τῆς δημοφιλοῦς ταύτης καὶ χαρμοσύνου ἡμέρας· διότι κατὰ τὴν ἄλησιον καὶ πανηγυρικὴν ἐκείνην τῶν ἐγκαινίων ἡμέραν ἀπενείμαμεν οἱ πάντες, ὡς ἦν καὶ πρέπον καὶ δίκαιον, τὴν προσήκουσαν χάριν καὶ εὐγνωμοσύνην μόνον πρὸς τοὺς ἀφειδῶς καὶ γενναίως εἰς ἀνίδρυσιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς τούτου μεγάρου προσδαπανήσαντας μεγάλους τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους εὐεργέτας, οὐδένα δὲ περὶ τῶν κυρίων τοῦ ἔργου τούτου πρωταιτίων καὶ

οὐσιωδῶς πρὸς τὴν τούτου ἐκπλήρωσιν συντελεσάντων λόγον ἐποιησάμεθα· ἁπλῆ δὲ καὶ σύντομος τοῦ γεγονότος τούτου ἐξιστόρησις θέλει ἀναγκάσει καὶ πάντας ὑμᾶς, φιλόμουσος ὁμήγυρις, ἵνα ὁμολογήσητε οὐ μόνον τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν λόγων μου.

Μηδόλως ἀνατρέχων εἰς τὰς ἀρχαιοτέρας περιόδους τῆς Μεγάλης ταύτης τοῦ Γ. σχολῆς, εἰς τὰς σελίδας τῶν ὁποίων βλέπει τις ζωηρότατα τὴν ἐξ αὐτῆς ἀνὰ σύμπαντα τὸν ὀρθόδοξον κόσμον ἐκπεμπομένην ἀθάνατον δόξαν καὶ εὔκλειαν, ἀνθαμιλλωμένην πάντοτε καὶ πανταχοῦ πρὸς τὰς ἔξω παντοίας τε καὶ ποικίλας δυστυχίας καὶ κακουχίας καὶ στερήσεις, ἐφιστῶ τὴν ὑμετέραν προσοχὴν εἰς τὴν τελευταίαν μόνον τοῦ βίου αὐτῆς τριακονταετηρίδα, καθ' ἣν οἱ πλεῖστοι βεβαίως ἐξ ὑμῶν, ἐὰν μὲν τυχὸν ἀγνοῆτε τὰς οἰκονομικὰς ἐκείνας δυσχερείας, πρὸς ἃς ἀδιαλείπτως αὕτη ἐπάλαιε, διαφιλονεικοῦσα καὶ διακυβεύουσα ἑκάστοτε καὶ αὐτὴν αὐτῆς τὴν ὕπαρξιν, γνωρίζετε ὅμως ἀναντιρρήτως οἱ πάντες, οἱ μὲν ἐξ ἰδίας πείρας, οἱ δὲ ἐξ ὄψεως μόνης, τὴν κατοικίαν τουλάχιστον αὐτῆς, ἥτις, ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν κινδυνεύουσα νὰ καταρρεύσῃ, ἠπείλει νὰ καταθάψῃ ὑπὸ τὰ ἐρείπια αὐτῆς, ὡς ἄλλους τινὰς Σαμψών, γενεὰς ὁλοκλήρους τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι πολλὰ πολλάκις περὶ τούτου παρὰ πολλῶν καὶ ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν, πολλὰ παρὰ πολλῶν πολυποίκιλα σχέδια προετάθησαν, διάφοροι ἄλλοτε παρ' ἄλλων προτάσεις ἐγένοντο, καὶ ἐ-

ρεμιάδες ὅλαι πανταχόθεν ἠκούοντο, ταλανίζουσαι καὶ διδάσκοντας καὶ διδασκομένους καὶ σκοποῦσαι τὴν ἐξέγερσιν τοῦ προσήκοντος ζήλου τῶν δυναμένων καὶ τὴν ἐξεύρεσιν κατεπειγούσης θεραπείας τοῦ κατεπείγοντος τούτου κακοῦ καὶ κινδύνου· ἀλλὰ τὰ πάντα ἔμενον νεκρὰ καὶ ἀνενέργητα, καὶ τὸ κακόν, ἐπιτεινόμενον ὁσημέραι, κατεδείκνυε τρανῶς εἰς πάντας προσεγγίζουσαν τὴν φοβερὰν τῆς καταστροφῆς στιγμήν· διὰ τί τοῦτο; οὐχὶ βεβαίως διότι αὕτη ἡ ἐκ τῶν μυχαιτάτων σύμπαντος τοῦ Γένους ἱκετευτικὴ φωνὴ δὲν εὑρισκεν ἠχὼ εἰς τὰς εὐγενεῖς τῶν δυναμένων καρδίας, οὐχὶ βεβαίως διότι εἶχεν ἀποσβεσθῇ τυχὸν ἐν αὐταῖς τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο τοῦ πρὸς τὴν παιδείαν ζήλου πῦρ, τὸ ὁποῖον, ὡς ἄλλη στήλη πυρός, ἄσβεστος καὶ περιλαμπής, προπορεύεται πάντοτε καὶ διαφωτίζει καὶ περισώζει τὸ εὐσεβὲς ἡμῶν Γένος καθ' ὅλας τὰς περιόδους τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως καὶ πολυκυμάντου περιπλανήσεως, ἀλλὰ διότι δὲν εἶχεν ἔτι ἐπιφανῇ ὁ ὑπὸ τῆς θείας προνοίας προωρισμένος ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ὅστις ὤφειλε νὰ ἐνστερνισθῇ τὴν καθολικὴν ταύτην εὐχὴν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ νὰ μαιεύσῃ αὐτὴν καὶ ποικιλοτρόπως νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς, μηδόλως ἀποθαρρυνόμενος, μηδὲ ἀποκάμνων, μηδὲ ἐφησυχάζων, ἀπέναντι οἱωνδήποτε παρεμπιπτόντων ποικίλων προσκομμάτων, παρὰ τότε μόνον, ὅταν ἴδῃ ταύτην σάρκα λαμβάνουσαν καὶ πραγματουμένην. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐπιφαίνεται, φιλόμουσος ἐμήγυρις, τῷ 1873· τότε τὸ πρῶτον οὗτος συλλαμ-

βάνει τὸ σχέδιον τῆς ἀνιδρύσεως καταλλήλου οἰκοδομήματος διὰ τὴν μεγαλώνυμον τοῦ Γένους σχολήν· διενεργεῖ καὶ ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν τοῦ λόγου δυνάμεως τὴν πρὸς τοῦτο ἀγορὰν οἰκοπέδου· ἀλλὰ Θεοῦ φωνὴ καλεῖ μετ' οὐ πολὺ μακρὰν τῆς βασιλευούσης τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, τὴν πρόνοιαν ταύτην τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς· τῷ δὲ 1874, ὁ τότε τῆς σχολῆς ταύτης διευθυντὴς καλλιεργεῖ τὸν σπόρον τῆς εὐγενοῦς ταύτης ἰδέας εἰς τὴν προητοιμασμένην ἤδη ἀγαθὴν ἐκείνην γῆν, ἤτοι εἰς δύο συνάμα γενναίας καὶ φιλογενεστάτας καρδίας, τὴν τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου ἀρχιμανδρίτου Ἀνανίου τοῦ Βατοπεδινοῦ καὶ τὴν τοῦ λαοφιλοῦς καὶ πρὸς πᾶσαν ἀγαθοεργίαν προθυμοτάτου Γεωργίου τοῦ Ζαρίφη, συσφίγγει δὲ ἀδιάρρηκτον τὸ ἱερὸν τοῦτο συμβόλαιον καὶ κρατύνει ἡ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς μεγαλεπηβόλοις τούτοις ἀνδράσιν ἐνθαλπομένη ἰσοδύναμος καὶ ἀπαράμιλλος πρὸς τὴν πατρῴαν δόξαν τε καὶ σοφίαν ἀγάπη· ἀλλ' ἐπὶ πενταετίαν ὅλην ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος σπόρος μένει τεθαμμένος νεκρὸς καὶ ἀνενέργητος. Καὶ ἐφάνη μὲν ἅπαξ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ μέλλων δῆθεν νὰ ἀναβλαστήσῃ, ἀλλ' ἐμαράνθη εὐθὺς ἅμα τῇ ἐμφανίσει· διότι ἔλειπε τὸ ἀείποτε πάντα τὰ τοιαῦτα μεγάλα καὶ γενναῖα ἔργα ζωογονοῦν, ὡς ἄλλος ἥλιος, φλογερὸν ἐκεῖνο τοῦ ζήλου καὶ τῆς ρεκτικότητος αἴσθημα.

Τελευτῶντος ὅμως τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ ὀγδόου ἔτους, φωνὴ Θεοῦ πάλιν καὶ φωνὴ

λαοῦ μεταπέμπεται τέλος πάντων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μεγαλουπόλει πλήρη δόξης καὶ ἰσχύος πνευματικῆς τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, δι' οὗ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια εἶχεν ἤδη εὐδοκήσῃ νὰ προκαταβάλῃ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἀφορμὰς τοῦ μεγάλου τούτου καὶ θαυμαστοῦ ἔργου· ἀμέσως δέ, ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐν τῇ ὑψίστῃ ταύτῃ καὶ περιβλέπτῳ περιωπῇ, ὁ ἀπὸ πέντε ἤδη ἐτῶν εἰς γῆν ἀγαθὴν ἐρριμμένος ἐκεῖνος σπόρος διαθερμαίνεται ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν παιδείαν πυριφλεγοῦς αὐτοῦ ζήλου, ὑποθάλπεται ποικιλοτρόπως, λαμβάνει ζωήν, καί, ἀναβλαστήσας, ἰδοὺ παρήγαγε τὸ μέγα τοῦτο καὶ καλλίκομον δένδρον, ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν καὶ ἀμφιλαφῆ τοῦ ὁποίου σκιὰν ἀπὸ πέντε ἤδη μηνῶν ἡμεῖς ἀναπαυόμενοι, ἀνέτως ἐργαζόμεθα, προαγόμενοι ἠθικῶς τε καὶ διανοητικῶς καὶ μηδόλως πλέον οὐδὲ τὸν καύσωνα τοῦ θέρους οὐδὲ τὸν παγετὸν τοῦ χειμῶνος φοβούμενοι.

Ὁ ἀνὴρ οὗτος, φιλόμουσος ὁμήγυρις, εἰς ὃν ὀφείλεται καὶ ἡ σύλληψις καὶ ἡ ἐνσάρκωσις τῆς μεγάλης ταύτης ἐθνικῆς ἰδέας, ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις καὶ λέγων καὶ γράφων παρεκάλει καὶ καθικέτευεν ἀδιαλείπτως τοὺς δυναμένους, ὑπεκκαίων τὸν ζῆλον καὶ διερεθίζων τὴν φιλογένειαν ἁπάντων ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης· ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐπάνησεν ὁμολογουμένως καὶ ἐμόχθησε, γενναίως καὶ ἀκλονήτως παλαίσας καὶ καταβαλὼν τὰς πολλὰς ἐκείνας καὶ ποικίλας ἔσωθέν τε καὶ ἔξωθεν δυσχερείας ὑπὲρ τῆς συμπληρώσεως καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τοῦ εὐαγοῦς τούτου καθιδρύματος, ὁ ἀνήρ, λέγω, εἰς ὃν ὀφείλεται ἡ νέα αὕτη δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, ἐστὶν οὗτος, ὁ προεξάρχων τῆς πνευματικῆς ταύτης πανηγύρεως παναγιώτατος οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ προσκυνητὸς ἡμῶν πατὴρ καὶ δεσπότης, Ἰωακεὶμ ὁ Γ'.

Πρὸς σὲ λοιπὸν καὶ μόνον, θειότατε ποιμενάρχα, καὶ τοὺς μετὰ σοῦ ἐπὶ τούτῳ ἀόκνως καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἀφοσιώσεως συνεργασθέντας ἀποτείνεται σήμερον δικαίως ἡ ζωηροτάτη αὕτη ἔκφρασις τῆς ἀπὸ μέσης ψυχῆς προερχομένης καθαρᾶς καὶ εἰλικρινοῦς εὐγνωμοσύνης ἐμοῦ τε καὶ τῶν περὶ ἐμέ, ὅλου τοῦ ἐνεστῶτος καὶ μέλλοντος τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους. Εἴη δὲ αὕτη ἡ μόνη ἀνεκτίμητος ἀμοιβὴ καὶ ἡ μόνη γλυκεῖα παραμυθία ἀπέναντι τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἐκείνων καὶ πόνων καὶ κόπων καὶ πικριῶν, ἃς ὑμεῖς ἐπὶ τούτῳ ἀπὸ τετραετίας ἤδη ὅλης ποικιλοτρόπως ὑφίστασθε καὶ πολλαχῶς παρὰ πολλῶν ἐποτίσθητε. Καταξιώσαι δὲ ὑμᾶς ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, ἵνα ἴδητε ὡς τάχιον καὶ κατὰ πάντα τέλειον καὶ συμπεπληρωμένον τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἀθάνατον μνημεῖον τοῦ πρὸς τὴν πατρῴαν δόξαν τε καὶ σοφίαν ζήλου ὑμῶν».

Τοῦ σχολάρχου καταστρέψαντος τὸν λόγον, ἐπὶ τὸ βῆμα παρῆλθεν ὁ καθηγητὴς κ. Ἀβραὰμ Μαλιάκας ἀγορεύσων τὸν ἑπόμενον λόγον· ἐπεσφράγισε δὲ τὴν ἑορτὴν ἡ Α.

Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐπευλογήσας διδάσκοντάς τε καὶ διδασκομένους καὶ εἰς ἀπάντησιν τῶν λόγων τοῦ σχολάρχου εἰπών, ὅτι αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συνεργασθέντες οὐδὲν ἄλλο ἢ ἁπλῶς τὸ καθῆκον αὑτῶν ἐξεπλήρωσαν, ἐπευξάμενος συνάμα ἵνα οἱ διαδεξόμενοι αὐτοὺς ἐν τοιούτοις ἔργοις πλείονα καὶ τελειότερα κατορθώσωσι, μεθ' ὃ ἐκηρύχθη ἡ λῆξις τῆς τελετῆς καὶ τὸ πλῆθος διελύθη, ἀποκομίζον ἐν τῇ καρδίᾳ του ἀνεκλάλητον χαρὰν καὶ εὐφροσύνην, ἐπευλογοῦν ἐνδομύχως τοὺς εὐεργέτας τῆς σχολῆς καὶ διατρέφον τὰς χρηστοτέρας περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας.

Παναγιώτατε πατριάρχα, σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι καὶ λοιπὴ φιλόμουσος ὁμήγυρις,

Εὐμενεῖ ψήφῳ φίλων συναδέλφων κληθεὶς ἵνα παραθῶ ὑμῖν τὴν νενομισμένην πνευματικὴν ἑστίασιν, ἔγνων, καὶ πρὸς τὴν σήμερον ἀγομένην τῶν τριῶν μεγάλων τῆς οἰκουμένης διδασκάλων ἑορτὴν θέμα οὐχὶ πάντη ξένον ἄλλως προαιρούμενος, περὶ λόγου καθόλου τὸν λόγον ποιήσασθαι, τῆς θύραθεν ρητορείας τὸν ἔνδοξον ἀντιπρόσωπον, τὸν κορυφαῖον ἐν ῥήτορσι, τὸν μέγαν, λέγω, Δημοσθένην, ὑπόθεσιν τῆς ὁμιλίας προβαλλόμενος. Καὶ οὐκ ἀγνοῶ μὲν οἷον καὶ ἡλίκον τὸ ἐπιχείρημα· οὐδὲ λανθάνει με ὅτι τὸ συμπεριλαβεῖν καὶ ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ διεξιέναι πᾶν ὅ,τι τις ἔχει λέγειν περὶ Δημοσθένους, Δηλίου δεῖται κολυμβητοῦ· ἀλλὰ πέποιθα

ἐπὶ τὰς εὐχὰς τῆς Σῆς παναγιότητος καὶ ἐπὶ τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἀκροατῶν μου.

Τολμηρὸν μὲν εἰπεῖν, ἀλλ' οὐχ ὅλως ἄπιστον ἴσως, ὅτι οὐδεὶς ἢ σχεδὸν οὐδεὶς τῶν ἡμετέρων, εἴτε ἀρχαίων εἴτε νεωτέρων, θὰ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ θέσιν ἔντιμον ἐν τῇ περιπύστῳ ἐκείνῃ σιωπηλῇ ἀκαδημίᾳ τῶν ἀρχαίων Περσῶν, ἐν ᾗ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὁ λόγος εἶχε δύναμιν. Περὶ ταύτης ἀνατολικοὶ συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν ὅτι, κενωθείσης ἕδρας διὰ τὸν θάνατον ἀκαδημαϊκοῦ, μνηστὴρ παρουσιάσθη ὁ πολὺς ἐπὶ σοφίᾳ Ζέβ, συγγραφεὺς ἐγχειριδίου περὶ σιωπῆς, ἐκ τοῦ ἐρημητηρίου αὐτοῦ κατελθών. Εἰς τὴν αἴτησιν τούτου οἱ σοφοὶ ἀκαδημαϊκοὶ ἀπήντησαν παρουσιάσαντες ποτήριον ὕδατος μέχρι στεφάνης οὕτω πλῆρες, ὥστε ἁπλῆς ρανίδος ἡ ἐπίχυσις ἠδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ ἐκχείλισιν. Ἀλλ' εἰς τὴν εὐφυᾶ ταύτην ἀλληγορίαν, δηλοῦσαν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἦν πεπληρωμένος, δὲν ἠθύμησεν ὁ σοφὸς Ζέβ· ἐπέθηκεν ἐπὶ τοῦ ὕδατος λεπτὸν φύλλον ῥόδου εὐόσμου κατὰ τύχην ἐπὶ τραπέζης εὑρεθέντος, δηλῶν οὕτως ἔτι εὐφυέστερον ὅτι ἡ παραδοχὴ καὶ ὑπεραρίθμου ἀκαδημαϊκοῦ οὐδόλως ἔβλαπτε τὸ σωματεῖον.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐχέτω οὕτως· ἡμεῖς ὅμως δὲν θέλομεν ἐνδιατρίψει ἐπὶ τοῖς αἰτίοις, δι' ἃ ὁ λόγος ἐγένετο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων κυριώτατος παράγων καὶ δραστηριώτατον ἐλατήριον τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, παρ' ᾗ ἡ δύναμις τῆς εὐγλωττίας παρῆγεν ἀποτελέσματα διάφορα καὶ ἐνίοτε ἀντίθετα ὅλως. Οὕτως Ἀ-

θηναίων ἐν Σικελίᾳ ἐσχάτῃ συμφορᾷ χρησαμένων, Διοκλῆς τις, τῶν δημαγωγῶν ἐνδοξότατος ὤν, ἀπεφήνατο γνώμην ὡς « δέοι τοὺς μὲν στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων μετ' αἰκίας ἀνελεῖν, τοὺς δ' ἄλλους αἰχμαλώτους τεθῆναι πάντας εἰς τὰς λατομίας », καὶ ἡ πρότασις ἐγένετο δεκτή. Μετὰ ταῦτα Νικόλαός τις ἀναστὰς ὑπεστήριξε τοὐναντίον, καὶ ἰσχυρισάμενος ὅτι « δεῖ τοῖς Ἕλλησι τὴν ἔχθραν εἶναι μέχρι τῆς νίκης καὶ ὅτι οἱ πρόγονοι πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς κατὰ πόλεμον νίκαις κατέδειξαν οὐ διὰ λίθων, διὰ δὲ τῶν τυχόντων ξύλων ἱστάναι τὰ τρόπαια ἐπὶ τούτῳ, ὅπως ὀλίγον χρόνον διαμένοντα ταχέως ἀφανίζηται τὰ τῆς ἔχθρας ὑπομνήματα », μετέστησε τὰς γνώμας καὶ ἐποίησε τοὺς ἀκούοντας συμπαθεῖς. Μετὰ ταῦτα ὅμως Γύλιππος ὁ Λάκων ἀπαραίτητον τὸ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μῖσος διαφυλάττων, οὕτω σφοδρῶς ἐλάλησεν ὥστε μετέπεισε τὸ πλῆθος καὶ ἐκύρωσε τὴν γνώμην τοῦ Διοκλέους· διόπερ οἱ μὲν στρατηγοὶ παραχρῆμα ἀνῃρέθησαν καὶ οἱ σύμμαχοι, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι παρεδόθησαν εἰς τὰς λατομίας. Τὸ πέμπτον ἔτος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, οἱ Μιτυληναῖοι κατάλληλον τὸν καιρὸν πρὸς αὐτονομίαν ἡγησάμενοι ἐπανέστησαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ὅμως καὶ πάλιν κρατήσαντες αὐτῶν ἐψηφίσαντο, γνώμῃ τοῦ καὶ ἐς τὰ ἄλλα βιαιοτάτου Κλέωνος, κατασφάξαι τοὺς ἐν τῇ πόλει. Τῇ ἐπιούσῃ ὅμως ὑπὸ τὸ κράτος τῆς εὐγλωττίας ἑτέρου ῥήτορος μετέγνω ὁ ἄστατος δῆμος, καὶ οὕτως ἐσώθησαν εὐτυχῶς τῆς πα-

νωλεθρίας οἱ Μιτυληναῖοι· διότι ἐν ταῖς περὶ τῶν κοινῶν συζητήσεσι, μεταβαλλομέναις ἕνεκα τοῦ πολιτεύματος εἰς πάλην μεταξὺ δύο μερίδων ὑπὸ δύο παλαιστῶν ἑκατέρωθεν ἐκπροσωπουμένων, ὁ δῆμος προῃρεῖτο νὰ τρυφᾷ εἰς τὴν τοῦ λόγου χάριν μᾶλλον ἢ ἐφρόντιζε περὶ τῶν τῇ πόλει συμφερόντων.

Δὲν θέλομεν λοιπὸν ἀσχοληθῇ εἰς ἐξήγησιν τῶν αἰτίων δι' ἃ ἡ πόλις τῆς Ἀθηνᾶς τοσούτῳ διαφερόντως εἶχε πρὸς τὴν εὐγλωττίαν, περιοριζόμενοι εἰς ἁπλῆν ἀνάλυσιν τῶν πολιτικῶν ἰδίως λόγων τοῦ Δημοσθένους, καὶ ἐξ αὐτῆς ταύτης ἐξάγοντες τὸ μέρος, ὅπερ ὁ φιλόπατρις οὗτος πολιτικὸς ἔλαβεν εἰς τὰ πράγματα τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει. Πρὸ τούτου ὅμως καὶ πρὸς σαφεστέραν τῶν ῥηθησομένων κατάληψιν, βραχεῖά τις ἐπισκόπησις τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς τε Ἑλλάδος καὶ Μακεδονίας κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Δημοσθένους φαίνεται ἀναγκαία.

ΑΙΩΝ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ.

Ἡ Ἑλλὰς κατὰ τὸν τέταρτον π. Χ. αἰῶνα.

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸν τέταρτον π. Χ. αἰῶνα, ὅστις ἦν καὶ αἰὼν τοῦ Δημοσθένους, καίτοι δὲν ἔφερον ἐπισήμως τὸν τίτλον, ἦσαν οὐχ ἧττον πρωτεύουσα τῆς ὅλης Ἑλλάδος, καὶ εἶχον τὴν ἡγεμονίαν παντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἀλλ' ἡ δύναμις αὐτῶν ὡς ἀσυμπαγὴς καὶ ἀσυγκέντρωτος δὲν ἔφερε πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς μονιμότητος καὶ τῆς ἀσφαλείας. Καίτοι δὲ αὐτὴ

ἡ βάσις τοῦ πολιτεύματος δὲν ἦτο τυραννική, εἶχον κατορθώσει ἕνεκα τῆς πολυπραγμοσύνης καὶ τῆς ἀκολασίας τῆς συνακολουθούσης τοῖς πλούτοις καὶ ταῖς δυναστείαις, καὶ ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς συμμάχους ὕβρεως, νὰ διεγείρωσι πολλαχοῦ τὸν φθόνον· ὥστε ἡ ἐπιχείρησις τῆς κατακτήσεως τῆς Σικελίας ἦν τῶν προαστείων τῶν οἰκείων οὐ κρατοῦσα ἡ πόλις ἐπεχείρησεν, ἐθεωρήθη ὡς διάβημα εἰς ἐπιχειρήσεις μεταγενεστέρας καὶ μᾶλλον κινδυνώδεις. Ναὶ μὲν κατὰ θάλασσαν ἡ πόλις ἦν ἀληθῶς παντοδύναμος, κατὰ ξηρὰν ὅμως εἶχεν ἐγγύτατα ἑαυτῆς πολεμίους δεινούς, πρὸς βορρᾶν μὲν τὰς Θήβας, πρὸς νότον δὲ τὴν Σπάρτην· διὸ μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ συμφοράν, συνεπενεγκοῦσαν τὴν ἀπώλειαν ὑπερδιακοσίων τριήρων, ἡ πόλις δὲν ἦτο πλέον ἰσόπαλος τῇ Σπάρτῃ. Κατέβαλε μὲν εἰσέτι προσπαθείας τινάς, ἤρατο μάλιστα καὶ νίκας, μέχρις οὗ ἔληξε, κατὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχην, ἡ μακρὰ ἐκείνη καὶ ἐπάρατος, ὡς ἐπάρατος πᾶσα μεταξὺ ἀδελφῶν, ἔρις, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα πελοποννησιακὸς πόλεμος. Ἐκεῖ, ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ γείτονος Ἑλλησπόντου, ὁ στόλος ὁ ἀθηναϊκὸς κατεναυμαχήθη, καὶ αἱ νῆες παρεδόθησαν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἡ δύναμις ἅπασα τῆς πόλεως παρελύθη, καὶ τὸ πρῶτον κατηνέχθη τραῦμα κατὰ τῆς ἐλευθερίας συμπάσης τῆς Ἑλλάδος.

Ἤδη τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος ἀνέλαβεν ἡ Σπάρτη, διατηρήσασα αὐτὴν μέχρι τοῦ 371 π. Χ., ἀπὸ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νίκης μέχρι τῆς ἐν Λεύ-

κτροις καταστροφῆς· κατὰ τὸν χρόνον δὲ τοῦτον ἐποίησε πάντα ἐξ ὧν ἄνθρωποι μισοῦνται μάλιστα. Ἡ πολιτικὴ αὐτῆς συνίστατο εἰς τὴν πανταχοῦ ἐγκαθίδρυσιν τῆς ὀλιγαρχίας, ὡς ἐν Ἀθήναις λ. χ. καὶ ἐν Καδμείᾳ, ἀκροπόλει τῶν Θηβῶν, ἔνθα διὰ τῆς βίας εἰσαχθεῖσα ὑπεστηρίχθη ὑπὸ φρουρᾶς σπαρτιατικῆς· καθόλου δὲ εἰπεῖν, ἡ σπαρτιατικὴ ἀρχὴ ἦν χαλεπωτέρα τῆς ἀθηναϊκῆς καὶ ἐγωϊστικωτέρα. Ἐλέχθη μὲν περὶ τῶν Ἀθηνῶν ὅτι τραχέως πως ἐφέροντο πρὸς τοὺς συμμάχους, ἀλλ' ἐπεκράτει συνάμα αἴσθημα γενικὸν ὅτι εἶχον ἐπαξίως τὴν ἡγεμονίαν, ὅ ἐστιν, εἰς γλῶσσαν σημερινήν, ὅτι ἐξεπροσώπουν ἐπαξίως τὴν Ἑλλάδα· ἐνῷ ἡ Σπάρτη τοὐναντίον ἐν δεδομένῃ ἀτυχίᾳ ἐθήρευσε τὴν φιλίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ συνωμολόγησε κατὰ τὸ 387 τὴν ἐπονείδιστον Ἀνταλκίδειον εἰρήνην, δι' ἧς ἡ Κύπρος καὶ αἱ κατὰ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἑλληνίδες πόλεις παρεδόθησαν ἑκουσίως τοῖς Πέρσαις, καὶ κατεστράφη οὕτως ἡ περὶ διατηρήσεως τῆς ἐλευθερίας τῶν ἰωνικῶν πόλεων ἱερὰ παράδοσις. Περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πολιτείας τῶν Λακεδαιμονίων ἀφ' ὅτου ἀνέλαβον τὴν ἀρχὴν μεμφόμενος αὐτοῖς καὶ δικαίως ἀγανακτῶν ἀνακράζει ὁ φιλόπατρις Ἰσοκράτης: «ὧν τίνας ἄλλους αἰτίους χρὴ νομίζειν ἢ Λακεδαιμονίους, οἵ τοσαύτην ἰσχὺν ἔχοντες περιορῶσι τοὺς μὲν αὐτῶν συμμάχους γενομένους οὕτω δεινὰ πάσχοντας, τὸν δὲ βάρβαρον τῇ τῶν Ἑλλήνων ῥώμῃ τὴν ἀρχὴν τὴν ἑαυτοῦ κατασκευαζόμενον; Καὶ πρότερον μὲν τοὺς μὲν τυ-

ράννους ἐξέβαλλον, τῷ δὲ πλήθει τὰς βοηθείας ἐποιοῦντο, νῦν δὲ τοσοῦτον μεταβεβλήκασιν, ὥστε ταῖς μὲν πολιτείαις πολεμοῦσι, τὰς δὲ μοναρχίας συγκαθιστᾶσι· τὴν μέν γε Μαντινέων πόλιν, εἰρήνης ἤδη γεγενημένης, ἀνάστατον ἐποίησαν, καὶ τὴν Θηβαίων Καδμείαν κατέλαβον, καὶ νῦν Ὀλυνθίοις καὶ Φλιασίοις πολεμοῦσιν, Ἀμύντᾳ δὲ τῷ Μακεδόνων βασιλεῖ καὶ Διονυσίῳ τῷ Σικελίας τυράννῳ καὶ τῷ βαρβάρῳ τῷ τῆς Ἀσίας κρατοῦντι συμπράττουσιν ὅπως ὡς μεγίστην ἀρχὴν ἔξουσι». Μίαν ὅμως λεπτομέρειαν τῆς πολιτικῆς τῶν Λακεδαιμονίων ὡς συναφῆ τῷ μετέπειτα λόγῳ δὲν δυνάμεθα νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ.

Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Τορωναίου κόλπου, ἐν τῇ Χαλκιδικῇ Χερσονήσῳ, ἔκειτο πόλις εὐδαίμων καὶ πλουσία, ἡ Ὄλυνθος, ἥτις μέλλοντα κίνδυνον ἀποσοβοῦσα συνήνωσεν εἰς συμμαχίαν τὰς περὶ ἑαυτὴν κατὰ τὴν Χαλκιδικὴν πόλεις, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ ἀσφαλέστερον καὶ τελεσφορώτερον ἀποκρούωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ πάσης ἄλλης ἐκ τοῦ βορρᾶ κατερχομένης δυνάμεως. Τὴν συμπολιτείαν λοιπὸν ταύτην τῷ βασιλεῖ τῆς Μακεδονίας Ἀμύντᾳ συμπράττουσα διέλυσεν ἡ Σπάρτη πιστὴ ἐμμένουσα εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτῆς, καὶ κατήνεγκεν οὕτω καίριον τραῦμα κατὰ τῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Θρᾴκης καὶ Μακεδονίας ἑλληνικῶν συμφερόντων. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ Ὄλυνθος ἀνέλαβεν ἐκ νέου καὶ ἤκμασε πάλιν ἐν μέτρῳ τινί, ἀλλὰ τὸ γενόμενον κακὸν ἦν ἀθεράπευτον.

Ἡ ἰδέα ἡ ὑποκειμένη ὡς βάσις τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος συνίστατο εἰς σύστημά τι ὁμοσπονδιακὸν μετὰ πρωτευουσῶν πόλεων συνηλεκτριζομένων ἀπέναντι ξένου ἐχθροῦ καὶ συναισθανομένων ὅτι εἶχον κοινὸν τὸν ἀγῶνα. Τὴν ἰδέαν λοιπὸν ταύτην ἐξησθένισεν ἡ Σπάρτη διὰ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς καὶ ὑπέσκαψεν οὕτω τὰ θεμέλια τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος· ὥστε τῆς διαιρέσεως καὶ ἀδυναμίας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, τῆς τόσον βοηθητικῆς τῇ Μακεδονίᾳ, τὴν αἰτίαν δικαίως δύναταί τις ν' ἀνενέγκῃ εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' ἐπῆλθεν ἡ ἐν Λεύκτροις ἥττα, καὶ μετ' αὐτῆς τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης ἐξέπεσε, τὴν δὲ πρώτην θέσιν ἐν Ἑλλάδι ἀνέλαβον ἤδη αἱ Θῆβαι. Καὶ ἐξέπεσον μὲν ταχέως τῆς ὑπεροχῆς εἰς ἣν ἀνῆλθον, τοῦ Ἐπαμεινώνδου θανόντος, ἡ Σπάρτη ὅμως οὐδέποτε πλέον ἠδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς δύναμιν. Ἡ ζωηρότης τοὐναντίον καὶ εὐκαμψία τοῦ πνεύματος, ἔτι δὲ καὶ τάσις τις νεωτεριστικὴ τῷ χαρακτῆρι τοῦ Ἀθηναίου ἰδιάζουσα ἐγέννα παρ' αὐτῷ, καὶ μετὰ τὰ παθήματα, νέας ἐλπίδας καὶ πόθους, καὶ καθίστα αὐτὸν ἐπιτηδειότερον εἰς ἀνάκτησιν τῶν ἀπολεσθέντων· διόπερ εὐθὺς μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς δεινῆς ἀντιπάλου, ἡ πόλις ἐξεκαύθη ὑπὸ τῆς φιλοτιμίας τοῦ ν' ἀναλάβῃ τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ἀξίωμα, καὶ ἐπέτυχε τούτου συνενώσασα περὶ ἑαυτὴν πολλὰς συμμαχίδας πόλεις, ὧν ἐγένετο ἡγεμονίς. Ὥστε κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, ἐν ἔτει 359

π. Χ., ἄνοδον τοῦ Φιλίππου, αἱ Ἀθῆναι ἦσαν καὶ πάλιν, κατὰ θάλασσαν μάλιστα, ἡ πρώτη πόλις τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ τὴν συμμαχίαν τῶν πόλεων τούτων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συγκρατήσωσιν αἱ Ἀθῆναι, διότι δὲν εἶχον στρατὸν ἐθνικόν, τὸν στρατὸν ἐκεῖνον ὅστις εἶχε μεγαλουργήσει τὰ ἐπὶ τῶν Μηδικῶν πολέμων τρόπαια, ἀλλ' ἀθλίους ἀπομίσθους ξένους, ἐλατήριον ἔχοντας οὐχὶ τῆς πατρίδος τὸν ἔρωτα, ἀλλὰ τὸ ἀργύριον. Τῆς ἀληθείας ταύτης ἀπόδειξίς ἐστιν αὐτὸς ὁ συμμαχικὸς ἐπικληθεὶς πόλεμος, ὃν αἱ συμμαχίδες πόλεις ἐκίνησαν κατὰ τῆς ἡγεμονίδος αὐτῶν πόλεως, τῶν Ἀθηνῶν, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταβάλωσι καὶ ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ κηρύξωσιν αὐτὰς ἐλευθέρας καὶ αὐτονόμους.

Τὸ τραῦμα ὑπῆρξε καίριον μὲν διὰ τὰς Ἀθήνας, οὐχ ἧττον ὅμως καίριον καὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅλην, ἥτις κατατετμημένη ἤδη εἰς ἀπειραρίθμους πόλεις αὐτονομουμένας, ἄνευ κέντρου οὔτε συνδέσμου τινὸς πρὸς ἀλλήλας, ἀπηυδηκυῖα ἐκ τῶν ἀτελευτήτων ἐμφυλίων ἐρίδων, δὲν ἠδύνατο πλέον μήτε νὰ συγκρατήσῃ ἑαυτὴν μήτε συμπαγῆ τινα δύναμιν ν' ἀποτελέσῃ. Ὅλης δὲ ταύτης τῆς καταστάσεως ἐνισχυούσης τὰ φιλόδοξα αὐτοῦ σχέδια θεατὴς παρίστατο ὁ μέλλων κατακτητὴς τῆς Ἑλλάδος, ὅστις δύο ἔτη πρὸ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου εἶχεν ἀνέλθει τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας.

ΚΕΦ. Β'.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΙΠΠΟΣ.

Ἐπιγράφομεν οὕτω τὸ κεφάλαιον, ἐν ᾧ ἐπιχειροῦμεν νὰ σκιαγραφήσωμεν τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ Δημοσθένους, διότι ἡ Μακεδονία, ὅθεν, ὡς που ὁ Δημοσθένης λέγει, οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον πρίασθαι, ἄγνωστος σχεδὸν ἢ τοὐλάχιστον ἀδιάφορος ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, μετὰ καὶ διὰ τοῦ Φιλίππου ἤρξατο γινομένη ἐπίσημος κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα. Οὐδέποτ' ἤθελεν ἐπέλθει εἰς τὸν νοῦν Ἕλληνος ὅτι τὸ ἀπόκεντρον καὶ βάρβαρον ἐκεῖνο βασίλειον ἦτο δυνατὸν νὰ καταστῇ μίαν ἡμέραν ἐπίφοβον τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ αὐτῆς· τῳόντι δὲ οὐδὲν πρὸς τοῦτο προϋπῆρχε σημεῖον, καὶ εὐλόγως δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι καὶ ὁ ὀξυνούστερος πολιτικὸς δὲν ἤθελεν ἴσως προϊδει τοιοῦτον ἀποτέλεσμα.

Οἱ Μακεδόνες, καίτοι τὸ γένος τῶν βασιλέων αὐτῶν ἀνῆγον εἰς τὸν ἐξ Ἄργους Τήμενον τὸν Ἡρακλείδην, ἐθεωροῦντο ὅμως πάντοτε ὡς βάρβαροι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ ἀρχὴ αὐτῶν ἀπετελεῖτο ἐξ ἀγροίκων φυλῶν ἀσυντάκτων καὶ ἀδιοργανώτων, εὐκόλως συντριβομένων ἀπέναντι τοῦ πειθαρχοῦντος στρατοῦ οἱασδήποτε ἑλληνικῆς πόλεως· πρὸς δέ, περιεκυκλοῦτο ὑπὸ φιλοταράχων καὶ ἀνησύχων γειτόνων, τῶν Ἰλλυριῶν μὲν πρὸς δυσμάς, τῶν Παιόνων δὲ πρὸς βορ-

ραν, καὶ τῶν Θρᾳκῶν πρὸς ἀνατολάς, ἁπάντων ἀγρίων καὶ φιλοπολέμων ἐθνῶν, ἃ οἱ Μακεδόνες μόλις συνεκράτουν. Ἀλλ' ἡ Μακεδονία, ὡς χώρα, εἶχε πολλὰς φυσικὰς ἀρετάς, ἃς βασιλεὺς συνετὸς καὶ δραστήριος ἠδύνατο ν' ἀναπτύξῃ. Τοιοῦτος δὲ ἀνεφάνη δι' αὐτὴν ὁ Ἀρχέλαος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 413—399 π. Χ.

Ὁ Ἀρχέλαος, ὁ μέγας Πέτρος τῆς Ρωσσίας τοῦ ἀρχαίου κόσμου, παρεσκεύασε τὴν ὁδὸν καὶ τὰ μέσα τῆς μελλούσης ἀκμῆς καὶ ἰσχύος τῆς Μακεδονίας. Κατὰ τὸν Θουκυδίδην, « Ἀρχέλαος ὁ Περδίκκου υἱός, βασιλεὺς γενόμενος, τὰ νῦν ὄντα (τείχη) ἐν τῇ χώρᾳ ᾠκοδόμησε, καὶ εὐθείας ὁδοὺς ἔτεμε, καὶ τἆλλα διεκόσμησε τά τε κατὰ τὸν πόλεμον ἵπποις καὶ ὅπλοις καὶ τῇ ἄλλῃ παρασκευῇ κρείσσονι ἢ σύμπαντες οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι ». Ἐν γένει εἰς τὸν Ἀρχέλαον ἀνήκει ἡ τιμὴ τοῦ ὅτι ἐπιμόνως ἐπεδόθη εἰς τὸ ἔργον τῆς διοργανώσεως καὶ ἐνισχύσεως τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, συνάμα δὲ ἐφρόντισε περὶ τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς συνάφειαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, περιποιηθεὶς τὴν φιλίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ προσπαθήσας νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας τῶν Ἀθηναίων. Συνελόντι εἰπεῖν, ὁ Ἀρχέλαος ἦν δεσπότης πεφωτισμένος· καὶ δὲν ἠδυνήθη μέν, ἐν τῷ βραχεῖ χρόνῳ τῆς ἑπταετοῦς αὐτοῦ βασιλείας, νὰ ἐπιτύχῃ ὅλου τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἔδωκεν ὅμως εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις ἐπίχρισμά τι ἀναπτύξεως καὶ πολιτισμοῦ ἑλληνικοῦ.

Τοῦ Ἀρχελάου τελευτήσαντος, ἐπῆλθε διαταραξίς τις ἐν τῇ νομίμῳ διαδοχῇ τοῦ θρόνου, ἕως οὗ Ἀμύντας Β', πατὴρ τοῦ Φιλίππου, κατέσχε τὴν βασιλείαν ἐν ἔτει 394 π. Χ. Ἐκ τῶν τριῶν υἱῶν καὶ κληρονόμων τοῦ Ἀμύντου ὁ πρεσβύτερος Ἀλέξανδρος ἐδολοφονήθη· ταραχῆς δέ τινος καὶ πάλιν ἐπισυμβάσης ἐν τῇ νομίμῳ διαδοχῇ, ὁ Θηβαῖος Πελοπίδας προσεκλήθη ὑπὸ τῶν φίλων τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας πιθανῶς ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὸν θρόνον τοῖς δύο νεωτέροις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀδελφοῖς, Περδίκκᾳ καὶ Φιλίππῳ. Ὁ Πελοπίδας ἠνάγκασε τοὺς Μακεδόνας νὰ δεχθῶσι βασιλέα τὸν Περδίκκαν καὶ χάριν πιστῆς τοῦ καθεστῶτος τηρήσεως παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Θήβας ὅμηρον τὸν Φίλιππον. Ὡμήρευσε λοιπὸν τρία ἔτη ὁ Φίλιππος ἐν Θήβαις, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ· ἀλλ' ἐν τούτῳ ἐφονεύθη ὁ Περδίκκας πρὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς μαχόμενος, καὶ ὁ Φίλιππος, ὅστις εὑρέθη ἐν Μακεδονίᾳ εἴτε ἐπάρχων χώρας τινὸς ὑπὸ τοῦ Περδίκκου αὐτῷ ἀπονεμηθείσης, εἴτε καὶ ἀποδρὰς ἐκ Θηβῶν, ὑφήρπασε τὰς ἡνίας τοῦ βασιλείου ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν τριῶν πρὸς τοῖς τριάκοντα, κατὰ τὸ 359 ἔτος π. Χ., παραγκωνίσας εὐκόλως τὸν ἀνήλικον υἱὸν τοῦ Περδίκκου Ἀμύνταν Γ'., διότι αἱ περιστάσεις ἀπῄτουν βασιλέα ρέκτην καὶ δραστήριον.

Εἰς χαρακτηρισμὸν τοῦ Φιλίππου, τῆς μεγάλης ταύτης μορφῆς ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀρκούμεθα παρατιθέντες μίαν μόνην περικοπὴν τοῦ Δημοσθένους λέγον-

τος· «ἑώρων δ' αὐτὸν τὸν Φίλιππον, πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγών, ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, πᾶν ὅ,τι ἂν βουληθείη μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι, τοῦτο ῥᾳδίως καὶ ἑτοίμως προϊέμενον, ὥστε τῷ λοιπῷ μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν». Εἰκότως λοιπὸν συμπεραίνομεν ὅτι τοιοῦτος ὢν ὁ ἀνὴρ μετέλαβε μὲν ἱκανῶς τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἑλληνισμοῦ, καὶ πρὸ πάντων ἐδιδάχθη τὴν τέχνην τοῦ πολέμου παρὰ τοῦ μεγάλου Ἐπαμεινώνδου, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνιάτους πληγὰς τῆς Ἑλλάδος ἐγνώρισε, καὶ ἔκτοτε, φαίνεται, ἐρριζώθη ἐν αὐτῷ ἡ ἰδέα νὰ κυριαρχήσῃ τῶν Ἑλλήνων καὶ δι' αὐτῶν καταλύσας τὴν περσικὴν μοναρχίαν ν' ἄρξῃ τῆς Ἀσίας· διόπερ ἅμα τῇ τῆς βασιλείας καταλήψει ἐστερέωσε τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐκποδὼν ποιησάμενος πάντα ὕποπτον καὶ ἐπίφοβον, ἀνεζωπύρησε τὸ θάρρος τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καταβεβλημένου ὑπὸ προηγουμένων ἡττῶν, καὶ ἐπωφελούμενος τὰ μαθήματα τοῦ Ἐπαμεινώνδου κατήρτισε τὴν μακεδονικὴν φάλαγγα, ἥτις διετέλεσεν ἀήττητος μέχρις οὗ συνηντήθη μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς λεγεῶνος.

Ἀλλὰ ταῦτα μόνα δὲν ἦσαν ἱκανὰ εἰς τὴν φιλοδοξίαν τοῦ Φιλίππου ὀνειροπολοῦντος κράτος ἀχανὲς καὶ ὄνομα εὐρύ. Καίπερ καταρτισθεὶς ἐσωτερικῶς καὶ νικήσας τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ πάντας τοὺς μέχρι τῆς Λυχνίτιδος καλουμένης λίμνης κατοικοῦντας ὑπηκόους πεποιημένος, περιβόητός τε ὑπάρχων παρὰ τοῖς Μακεδόσιν

ἐπὶ τοῖς δι' ἀνδρίαν κατωρθωμένοις, ἦρχεν οὐχ ἧττον λαοῦ ἡμιβαρβάρου καὶ πτωχοῦ. Ἐστερεῖτο τοῦ στοιχείου ἐξ οὗ ἤλπιζεν ὅτι ἠδύνατο νὰ γνωρισθῇ τοὐλάχιστον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων· εἶχε δηλ. ἀνάγκην νὰ ἐκτείνῃ πρὸς τὴν θάλασσαν τὰ ὅρια τοῦ βασιλείου αὐτοῦ, καθὼς ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἱστορίᾳ ἐποίησεν ἡ Ρωσσία. Ἀλλ' ὅμως ἀποικίαι ἑλληνικαὶ ἔφραττον αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος. Τρεῖς πόλεις αἱ Ἀθῆναι, ἡ Ἀμφίπολις καὶ ἡ Ὄλυνθος ἦρχον τῶν βορείων ὑδάτων τοῦ Αἰγαίου· συνασπισμὸς δὲ μεταξὺ δύο ἐκ τούτων ἠδύνατο νὰ διαλύσῃ διὰ παντὸς τὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου· διό περ μετῆλθε τὴν κατόπιν τοσοῦτον ἐπίσημον καταστᾶσαν πολιτικὴν τοῦ διαίρει καὶ βασίλευε, προσπαθήσας ἐπιμόνως νὰ κρατῇ τὰς πόλεις ταύτας μεμονωμένας καὶ νὰ ὑποθάλπῃ ἐναντίον ἀλλήλων τὸν φθόνον καὶ τὴν ζηλοτυπίαν· διότι δὲν ἤθελε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν βίαν πρὶν ἢ ἐξαντλήσῃ ὅλα τὰ μηχανήματα τοῦ δόλου καὶ τῆς ραδιουργίας. Ὅτε δὲ ἐνόμισεν ὅτι ἐπέστη ὁ χρόνος τῆς φανερᾶς ἐνεργείας, ὁ κλῆρος ἔπεσε πρῶτος ἐπὶ τὴν Ἀμφίπολιν.

Ἡ πόλις αὕτη εὐφυᾶ θέσιν πρὸς ἐμπορίαν κειμένη παρὰ τὸν Στρυμόνα ποταμόν, κεκτημένη δὲ λιμένας ἀσφαλεῖς, καὶ ἐμπορεῖα καὶ ναυπηγήσιμα ξύλα, καὶ μεταλλεῖα χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ, εἶχεν ἀποικισθῇ ὑπὸ Περικλέους ἐν ἔτει 437, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πρόσκοπος τῆς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων. Ἐπὶ τοῦ πελοποννησιακοῦ ὅμως πολέμου, οἱ Ἀμφιπολῖ-

ται, τῇ εἰσηγήσει Περδίκκου τοῦ Μακεδόνων βασιλέως πειθόμενοι, παρέδοσαν ἑαυτοὺς ἑκόντας Βρασίδᾳ τῷ Λακεδαιμονίων στρατηγῷ, ἐπανειλημμέναι δὲ πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῆς ἀπόπειραι οὐδὲν ἤνυσαν.

Ὁ Φίλιππος θεωρῶν τοὺς Ἀθηναίους «ὑπὲρ τοῦ τὴν Ἀμφίπολιν ἀνακτήσασθαι τὴν πᾶσαν φιλοτιμίαν εἰσφερομένους», ἅμα τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσει, τὴν εὔνοιαν καὶ ἐμπιστοσύνην τῶν Ἀθηναίων νὰ ἑλκύσῃ περὶ πλείστου ποιούμενος, ἐξεχώρησεν ἑκουσίως τῆς πόλεως, ἀφεὶς αὐτὴν αὐτόνομον· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἠμέλησαν νὰ καταλάβωσιν αὐτήν. Ἐν τούτῳ ὁ Φίλιππος ἀπαλλαγεὶς ἐπειγόντων τινῶν κινδύνων, οἷοι οἱ πρὸς Ἰλλυριούς, καιροῦ ἁρμοδίου ἐπιλαβόμενος, ἐστράτευσεν ἐπ' Ἀμφιπολίτας ἀξιολόγῳ δυνάμει, πολλὰς ἀφορμὰς εὑρὼν εἰς πόλεμον, ὡς Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἱστορεῖ. Τότε οἱ Ἀμφιπολῖται, αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἄλλοτε τοὺς Ἀθηναίους ἀποστρεφόμενοι, ἔπεμψαν εἰς Ἀθήνας πρέσβεις, οἵ παρελθόντες ἐπὶ τὸ βῆμα «ἐκέλευον αὐτοὺς ἐκπλεῖν καὶ παραλαμβάνειν τὴν πόλιν». Ἀλλὰ ταὐτοχρόνως τῇ πρεσβείᾳ τῶν Ἀμφιπολιτῶν ἀφίκετο καὶ παρὰ Φιλίππου ἐπιστολή, ἐν ᾗ ὡμολόγει ὅτι ἡ Ἀμφίπολις αὐτῶν ἐστι κτῆμα, πολιορκεῖ δ' αὐτὴν ἵνα αὐτοῖς ἀποδῷ· ἡ δὲ κοῦφος καὶ φυγόπονος δῆμος πεισθεὶς εἰς τὴν δολίαν ταύτην ὑπόσχεσιν ἐφενακίσθη· διότι ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσε καὶ ἐκράτησε τὴν Ἀμφίπολιν δι' ἑαυτόν.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον καὶ οἱ Ὀλύνθιοι φοβούμενοι περὶ ἑαυτῶν ἐπρεσβεύσαντο πρὸς Ἀθηναίους συμμαχίαν

ποιήσασθαι βουλόμενοι. Ἀλλὰ μυστικὰ τοῦ Φιλίππου ὄργανα ἀντενήργουν κατὰ τῆς αἰτήσεως τῶν Ὀλυνθίων· πρὸς δὲ, μικρὸν πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν διαπραγματεύσεων τούτων εἶχεν ἐκραγῇ ὁ συμμαχικὸς πόλεμος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν σχεδὸν ἐστερημένοι πόρων καὶ συμμάχων· διὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ πρὸς τούτοις δελεαζόμενοι ὑπὸ τῶν περὶ ἀποδόσεως Ἀμφιπόλεως ἐπαγγελιῶν τοῦ Φιλίππου, «ἀπήλασαν τοὺς Ὀλυνθίους ἀντὶ τῆς συμμαχίας τούτων τὴν ἐκείνου φιλίαν προελόμενοι». Οὕτως οἱ Ὀλύνθιοι πᾶσαν ἐξ Ἀθηνῶν ἐλπίδα ἀποβαλόντες ὑπεδέξαντο τὰς προτάσεις τοῦ Φιλίππου συμμαχήσαντος αὐτοῖς καὶ παραχωρήσαντος τὴν Ἀνθεμοῦντα, πόλιν ἀμφισβητουμένην, κειμένην μεταξὺ Ὀλύνθου καὶ Μακεδονίας. Εἶτα ἐχειρώσατο εὐθὺς τὴν Πύδναν καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Ποτίδαιαν, ἀποικίαν Ἀθηναίων ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ τῆς Παλλήνης. Καὶ ἔπεμψαν μὲν βοήθειαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' αὕτη βραδέως ἀφικομένη οὐδὲν ἠδυνήθη· διόπερ ὁ Φίλιππος «Ποτίδαιαν ἐκπολιορκήσας, τὴν μὲν Ἀθηναίων φρουρὰν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς πόλεως καὶ φιλανθρώπως αὐτῇ προσενεγκάμενος ἐξαπέστειλεν εἰς Ἀθήνας» μετὰ προθύμων διαβεβαιώσεων φιλίας καὶ εἰρήνης, τὴν δὲ πόλιν ἐξανδραποδισάμενος ἐδωρήσατο τοῖς Ὀλυνθίοις ὡς ἐχέγγυον ἀναλλοιώτου πρὸς αὐτοὺς εὐνοίας.

Οὕτως ὁ Φίλιππος ἥρπασεν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων πάσας τὰς παραλίους αὐτῶν πόλεις πλὴν μιᾶς, τῆς Μεθώνης, παρὰ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, καὶ ἤνοιξε χά-

σμα εὑρὺ μεταξὺ τῶν χαλεπωτάτων αὐτοῦ ἀνταγωνιστῶν. « Μετὰ δὲ ταῦτα, ἱστορεῖ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, παρελθὼν ἐπὶ πόλιν Κρηνίδας, ἐγγὺς Ἀμφιπόλεως, ταύτην μὲν ἐπαυξήσας οἰκητόρων πλήθει μετωνόμασε Φιλίππους, ἀφ' ἑαυτοῦ προσαγορεύσας, τὰ δὲ κατὰ τὴν χώραν χρύσεια μέταλλα παντελῶς ὄντα λιτὰ καὶ ἄδοξα ταῖς κατασκευαῖς ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξησεν, ὥστε δύνασθαι φέρειν αὐτῷ πρόσοδον πλεῖον ἢ ταλάντων χιλίων. Ἐκ δὲ τούτων ταχὺ σωρεύσας πλοῦτον, ἀεὶ μᾶλλον διὰ τὴν εὐπορίαν τῶν χρημάτων εἰς ὑπεροχὴν μεγάλην ἤγαγε τὴν μακεδονικὴν βασιλείαν· νόμισμα γὰρ χρυσοῦν κόψας τὸ προσαγορευθὲν ἀπ' ἐκείνου Φιλίππειον, μισθοφόρον τε δύναμιν ἀξιόλογον συνεστήσατο καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλοὺς διὰ τούτου προετρέψατο προδότας γενέσθαι τῶν πατρίδων ».

Ὁ Φίλιππος τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας ἀνέλαβε τῷ 359 ἔτει· ὥστε ἐν δυσὶν ἔτεσι προήγαγε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς ὑπεροχὴν μεγάλην, τῷ δὲ τρίτῳ, μικρὸν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ποτιδαίας, ἐν ἔτει 356, οἱονεὶ τῆς τύχης τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ ἐπιστερούσης, « τρεῖς κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, κατὰ Πλούταρχον εἰπεῖν, ἦκον ἀγγελίαι· ἡ μὲν Ἰλλυριοὺς ἡττᾶσθαι μεγάλῃ μάχῃ διὰ Παρμενίωνος, ἡ δὲ Ὀλυμπίασιν ἵππῳ κέλητι νενικηκέναι, τρίτη δὲ περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου γενέσεως ».

Ἀφορμὴν εὐλογοφανῆ ἵν' ἐπέμβῃ εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος παρέσχεν αὐτῷ ὁ Φωκικὸς ἢ ἱερὸς πόλεμος, καθ' ὃν οἱ Φωκεῖς τοῖς Βοιωτοῖς πολεμοῦντες ἐσύλησαν τὸν

ναὸν τῶν Δελφῶν καὶ ἐκ τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ συνετήρησαν στράτευμα ξενικόν· ὥστε ὁ Φίλιππος δεχθεὶς τὴν περὶ βοηθείας παράκλησιν τῶν Βοιωτῶν παρουσιάζετο ἤδη ὡς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πίστεως προαγωνιζόμενος. Ἐκυρίευσε λοιπὸν τὴν ἐν Μαγνησίᾳ Μεθώνην ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν συνόρων καὶ εἰσέβαλεν εἰς Θεσσαλίαν, ἔνθα νικήσας νίκην περιφανῆ, ἐν ἔτει 352, ἐγένετο κύριος αὐτῆς. Ἐντεῦθεν, ἐκ τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ἐδέσποζε τῆς Εὐβοίας καὶ ἠπείλει ταῖς Ἀθήναις. « Εἰς Λῆμνον δὲ καὶ Ἴμβρον ἐμβαλὼν αἰχμαλώτους πολίτας Ἀθηναίους ᾤχετ' ἔχων, πρὸς τῷ Γεραιστῷ τὰ πλοῖα συλλαβὼν ἀμύθητα χρήματ' ἐξέλεξε, τὰ τελευταῖα εἰς Μαραθῶνα ἀπέβη καὶ τὴν ἱερὰν ἀπὸ τῆς χώρας ᾤχετ' ἔχων τριήρη ».

Ἤδη ὁ Φίλιππος ἐπὶ ταῖς ἀλλεπαλλήλοις ἐπιτυχίαις θαρρῶν συνέλαβε σχέδιον πολὺ τολμηρότερον, νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Φωκεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῇ τῆς χώρας αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ εἴδησις τῆς πρὸς τὰς Θερμοπύλας πορείας ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ ληθάργου τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες πέμψαντες δύναμιν πολιτικὴν ἀπεσόβησαν τὸν κίνδυνον. Ἐντεῦθεν κατανοήσας ὁ Φίλιππος ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶχον εἰσέτι ὡριμάσει δι' ἑαυτὸν ἐν Ἑλλάδι, ἀνέζευξεν ἐπὶ τοὺς Θρᾷκας, ἔνθα τοὺς μὲν ἐξέβαλε, τοὺς δὲ κατέστησε τῶν βασιλέων. Ταὐτοχρόνως, ἐν ἔτει 352, ἦκεν εἰς Ἀθήνας ἀγγελία ὅτι ἐπολιορκεῖτο τὸ Ἡραῖον τεῖχος ἐπὶ τῆς Προποντίδος. Τότε δὴ πανικὸς κατέλαβε τὴν πόλιν,

καὶ ταχεῖα ἀποστολὴ δυνάμεως ἐκ πολιτῶν συγκειμένης ἀπεφασίσθη· ἢ μᾶλλον, ἀκούσωμεν αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους. « Τότε τοίνυν μὴν μὲν ἦν μαιμακτηριών, πολλῶν δὲ λόγων καὶ θορύβου γενομένου παρ' ὑμῖν, ἐψηφίσασθε τετταράκοντα τριήρεις καθέλκειν, καὶ τοὺς μέχρι πέντε καὶ τετταράκοντα ἐτῶν αὐτοὺς ἐμβαίνειν, καὶ τάλαντα ἑξήκοντα εἰσφέρειν. Καὶ μετὰ ταῦτα, διελθόντος τοῦ ἐνιαυτοῦ τούτου, ἑκατομβαιών, μεταγειτνιών, βοηδρομιών· τούτου τοῦ μηνὸς μόλις μετὰ τὰ μυστήρια δέκα ναῦς ἀπεστείλατε ἔχοντα κενὰς Χαρίδημον καὶ πέντε τάλαντα ἀργυρίου. Ὡς γὰρ ἠγγέλθη Φίλιππος ἀσθενῶν ἢ τεθνεὼς (ἦλθε γὰρ ἀμφότερα), οὐκέτι καιρὸν οὐδένα τοῦ βοηθεῖν νομίσαντες ἀφίετε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν ἀπόστολον». Ὥστε ἀκηδία καὶ ραθυμία κατέλαβε καὶ πάλιν τοὺς Ἀθηναίους, ἐπὶ βραχὺ ὅμως· διότι νέαι καὶ πάλιν φῆμαι ἀνησυχαστικαὶ διεδίδοντο ἐν Ἀθήναις περὶ Φιλίππου. Οἱ μὲν ἔλεγον « μετὰ Λακεδαιμονίων πράττειν αὐτὸν τὴν Θηβαίων κατάλυσιν καὶ τὰς πολιτείας διασπᾶν, οἱ δ' ὡς πρέσβεις πέπομφεν ὡς βασιλέα, οἱ δ' ἐν Ἰλλυριοῖς πόλεις τειχίζειν », οἱ δ' ἄλλα καὶ ἄλλα. Ἐξυπνησαν λοιπὸν καὶ πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἤρξαντο νὰ παρακολουθῶσι τὰς κινήσεις καὶ τὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου, εἰς παρακώλυσιν τῶν ὁποίων γενναίας ἔλαβον ἀποφάσεις, ἐψηφίσαντο ψηφίσματα καὶ ἐπιστολὰς ἀξίας μεγάλης πόλεως· ἀλλ' ἔργα οὐδαμοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων καὶ τῶν Ἀθηναίων ἀντὶ τῆς

ἐν τῷ πράττειν ὠφελείας τὴν ἐν τῷ λέγειν ἡδονὴν προαιρουμένων, παρουσιάσθη ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς ὁ ῥήτωρ Δημοσθένης.

—

ΚΕΦ. Γ'.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΜΕΧΡΙ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΟΛΥΝΘΟΥ.

Βιογραφικὰς περὶ Δημοσθένους σημειώσεις οὔθ' ὁ παρὼν καιρὸς συγχωρεῖ οὔθ' ὁ σκοπὸς τῆς ὁμιλίας, εἰμὴ ταύτην μόνην ὅτι ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως αὐτοῦ δὲν εἶναι βεβαίως καὶ ἀκριβῶς ὡρισμένος· διότι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν ὁ μὲν χρόνος τοῦ θανάτου, ὡς αἴσθησιν ἐμποιῶν τῷ κόσμῳ, εἶναι ἀκριβέστατα γνωστός, ὁ δὲ τῆς γεννήσεως, ὡς τοῦ κρότου ἐν στενοτάτῳ κύκλῳ περιοριζομένου, πάντοτε ὑποθετικὸς καὶ ἀκριβῶς ἀβέβαιος.

Ὁ Δημοσθένης μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐλογογράφει, ἤτοι συνέταττεν ἐπὶ μισθῷ λόγους χάριν ἄλλων· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λόγοις τοῖς δικανικοῖς, τοῖς τε δημοσίοις καὶ τοῖς ἰδιωτικοῖς, καίπερ ὑπὲρ ἄλλων γεγραμμένοις, διακρίνει τις τὴν μεγάλην φωνὴν τοῦ Δημοσθένους, τὴν εἰλικρίνειαν τῆς πεποιθήσεως καὶ τὴν ἄκραν ἐκείνην ὑπὲρ τῆς προνομιούχου πολεως μέριμναν, αἵτινες κατόπιν ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ. Οἱ περὶ δημοσίων μάλιστα ὑποθέσεων δικανικοὶ λόγοι, οἷοι ὁ κατὰ Ἀνδροτίωνος, ὁ πρὸς Λεπτί-

νην, ὁ κατὰ Ἀριστοκράτους, ὁ κατὰ Τιμοκράτους δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς προανάκρουσμα καὶ δὴ καὶ πρόγραμμα τῶν μελλόντων πολιτικῶν αὐτοῦ ἀγώνων. Ἔκτοτε ἠγωνίζετο τὸν μέγαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἀγῶνα, τὴν ὑπὸ τῆς πόλεως καταληψιν τῆς θέσεως ἥτις ἀνῆκεν αὐτῇ, τὴν περιστολὴν ἐσωτερικῶν καταχρήσεων, τὴν ἐξέγερσιν τοῦ πνεύματος τῶν πολιτῶν, ὅπερ αὐτὸς ἐνόμιζεν ὑπνῶττον, οὐχὶ νεκρωθέν.

Ἐν δὲ ταῖς περιστάσεσιν, ἃς ἐν τέλει τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου ἀμυδρῶς ἐσκιαγραφήσαμεν, μετὰ ματαίας περὶ καὶ κατὰ Φιλίππου συζητήσεις παρῆλθεν ἐπὶ τὸ βῆμα προλαβὼν κατὰ τὴν τάξιν τοὺς εἰωθότας λέγειν, ἤτοι τοὺς συνήθεις τῆς πόλεως συμβούλους, καὶ ἀπήγγειλε τὸν πρῶτον Φιλιππικόν, ἐν ᾧ, ἐν γένει εἰπεῖν, ἐξορκίζει τὸν δῆμον ν' ἀπαρνηθῇ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον.

Ὁ πρῶτος Φιλιππικὸς ἐγένετο ἡ ἀρχὴ μακροῦ μεταξὺ ἀντιθέτων ἀρχῶν ἀγῶνος. Πρότερον μὲν τὴν ὑπάρχουσαν τῶν πραγμάτων διοίκησιν εἶχε προσβάλει ὁ Δημοσθένης πλαγίως ἐν λόγοις δικανικοῖς· νῦν ὅμως ἐκήρυξε κατ' αὐτῆς φανερὸν καὶ προσωπικὸν πόλεμον· διότι τὰ γεγονότα τῶν δύο προηγουμένων ἐτῶν, ἡ ταχεῖα καὶ ἀκώλυτος αὔξησις καὶ οἱ πασιφανεῖς πλέον τοῦ Φιλίππου σκοποί, ἀπέδειξαν αὐτῷ σαφῶς ὅτι ὁ κίνδυνος καὶ μέγας ἦν καὶ ἐπικείμενος. Ἀλλὰ δυστυχῶς αὐτὸς μόνος εἶχεν ὀφθαλμοὺς ἵνα βλέπῃ, τῶν περὶ αὐτὸν πάντων ἐν γνώσει ἢ ἐν ἀγνοίᾳ ἀμβλυωπούντων·

Ἡ πολιτικὴ τῆς εἰρήνης, ἡ μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἔκβασιν τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου κρατήσασα ἐν Ἀθήναις, ἐξηκολούθει εἰσέτι οὖσα ἀγαπητὴ παρὰ τῷ δήμῳ, ὅστις περιέβαλλε δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς εὐνοίας τοὺς τότε κυβερνῶντας τὰ δημόσια πράγματα, τὸν Εὔβουλον καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ. Ὁ Εὔβουλος μάλιστα, ὅστις διὰ τὴν τιμιότητα αὐτοῦ εἶχε διορισθῇ κατὰ τὸ 354 ταμίας τῆς κοινῆς προσόδου, φαίνεται ἀποκλείσας ἀπὸ τοῦ προγράμματος αὐτοῦ πᾶσαν στρατιωτικὴν ἐνέργειαν, περιορίσας δὲ τὰς προσπαθείας αὐτοῦ εἰς ἀνάπτυξιν πάσης ἀνέσεως καὶ εὐημερίας τοῦ δήμου. Ἀλλ' ὁ Εὔβουλος ἦν μὲν ἀγαθὸς δημοσίων πραγμάτων διοικητὴς καὶ μάλιστα δεινὸς οἰκονομολόγος, καὶ τὸ σύστημα αὐτοῦ θὰ ἦτο ἄριστον ἐν εἰρήνῃ, ἐν ὁμαλῇ πραγμάτων καταστάσει· ἀλλ' ὡς πολιτικὸς ἦν δειλὸς καὶ τὸ σύστημα αὐτοῦ χείριστον, ἀπέναντι μάλιστα πολεμίου οἷος ὁ Φίλιππος, καὶ ἐνῷ προὔκειτο περὶ διασώσεως κτημάτων ἀπειλουμένων. Τῆς πολιτικῆς ταύτης ὑπέρμαχος συνήγορος προέστη καὶ ὁ Ἰσοκράτης· ἀλλὰ καὶ οὗτος ἦν μὲν τοῦ καλάμου δεινὸς χειριστὴς καὶ λόγων τέλειος τεχνίτης, ἀλλ' ὅμως πολιτικὸς ἀμβλύτατος. Εἰκόνα πιστὴν τῶν Ἀθηναίων ἀσπασαμένων τὴν πολιτικὴν τοῦ Εὐβούλου καὶ τοῦ Ἰσοκράτους γράφει ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ Α' Φιλιππικῷ, ἔνθα ἡ ἀκηδὴς καὶ ἀπρόβουλος πόλις εἰκονίζεται ἐστερημένη πάσης ἐπινοίας καὶ παντὸς σκοποῦ, συγκινουμένη μὲν πρὸς στιγμὴν καὶ ὀργῶσα εἰς ἐνέργειαν, ἀλλὰ μεταπίπτουσα

ταχέως εἰς ἀδιαφορίαν καὶ ραθυμίαν· διόπερ ὁ λόγος ὅλος δυνατὸν νὰ συνοψισθῇ εἰς ἔνθερμον προτροπήν, ἵνα μὴ μόνον ἐν τοῖς ψηφίσμασι καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς πολεμῶσι Φιλίππῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις, καὶ σκοπὸν προτίθεται οὐχὶ νὰ θεραπεύσῃ παρελθόντα κίνδυνον, ἀλλὰ νὰ προτρέψῃ εἰς πρόληψιν μελλόντων.

Ὁ ῥήτωρ ἄρχεται τοῦ λόγου μεμφόμενος τοῖς τακτικοῖς τῆς πόλεως συμβούλοις ὡς μέχρι τοῦ νῦν τὰ δέοντα οὐ συμβουλεύσασι, πειρᾶται ν' ἀνορθώσῃ τὸ καταπεπτωκὸς θάρρος τῶν Ἀθηναίων ἐπιρρίπτων αὐτοῖς τὴν αἰτίαν τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων ὡς μηδέπω χρῆσιν τῆς δυνάμεως αὐτῶν πεποιημένοις, ἀναμιμνήσκει αὐτοὺς πῶς ἡλίκην ποτ' ἐχόντων δύναμιν Λακεδαιμονίων ὡς καλῶς καὶ προσηκόντως οὐδὲν ἀνάξιον αὐτοὶ ἔπραξαν τῆς πόλεως, καὶ προβάλλει αὐτοῖς τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου οὐκ ἐπηυξηκότος παρὰ τὴν αὑτοῦ ῥώμην τοσοῦτον ὅσον παρὰ τὴν ἀμέλειαν τῶν Ἀθηναίων· διότι ἐγίνωσκε τοῦτο καλῶς ἐκεῖνος ὅτι φύσει ὑπάρχει τοῖς παροῦσι τὰ τῶν ἀπόντων καὶ τοῖς ἐθέλουσι πονεῖν καὶ κινδυνεύειν τὰ τῶν ἀμελούντων. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης δὲν ἐθεώρει τὰ πράγματα πεπηγότα Φιλίππῳ ἀθάνατα ὡς Θεῷ. Ἐνόμιζεν ὅτι ὅταν πρόκηται περὶ ἐκτελέσεως καθήκοντος οὐδεὶς χρόνος ἐστὶν ἄκαιρος, καὶ ἐφρόνει ὅτι καὶ νῦν ἔτι, ἂν ἤθελον οἱ Ἀθηναῖοι ν' ἀποθῶσι τὴν ραθυμίαν καὶ βραδύτητα, ἠδύναντο καὶ τὸ παρελθὸν ἴσως ἐν μέρει νὰ ἐπανορθώσωσι καὶ νὰ προλάβωσι βεβαίως νέας συμ-

φοράς· διότι ὁ Φίλιππος οὐχ οἷός ἐστιν ἔχων ἃ κατέστραπται μένειν ἐπὶ τούτων, ἀλλ' ἀεί τι προσπεριβάλλεται καὶ κύκλῳ πανταχῇ μέλλοντας ἡμᾶς καὶ καθημένους περιστοιχίζεται.

Μετὰ τοῦτο προβαίνει ὁ Δημοσθένης εἰς ἐξήγησιν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ σχεδίου διαιρουμένου εἰς δύο μέρη. Καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ζητεῖ νὰ παρασκευάσωσι πεντήκοντα τριήρεις, ἐν αἷς παραινεῖ νὰ ἐμβαίνωσι πολῖται Ἀθηναῖοι, μελλούσας νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς πρόχειρος δύναμις ἐπὶ τὰς ἐξαίφνης ταύτας ἀπὸ τῆς οἰκείας χώρας αὐτοῦ στρατείας εἰς Πύλας, καὶ Χερρόνησον καὶ Ὄλυνθον καὶ ὅποι βούλεται. Ἀλλὰ τὸ μέρος τοῦτο τοῦ σχεδίου δὲν ἔχει συνάφειαν μετὰ τῶν ἑπομένων, ἀναφέρεται ἐν παρόδῳ, καὶ ὁ Δημοσθένης δὲν φαίνεται ἐπιμένων ἐπ' αὐτοῦ, διότι δὲν περιλαμβάνει αὐτὸ ἐν τῷ ἀκολουθοῦντι προϋπολογισμῷ· διόπερ μεταβαίνει ἀμέσως εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ σχεδίου, ὅπερ ἐστὶ καὶ ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ λόγου. Προτείνει λοιπὸν νὰ προχειρίσωσι μικράν τινα δύναμιν διαρκῆ, ἣ συνεχῶς πολεμήσει καὶ κακῶς ἐκεῖνον ποιήσει, ἀπαρτιζομένην ἐν μέρει ἐκ πολιτῶν, ὅσην ἐπέτρεπον οἱ ὑπάρχοντες πόροι, καὶ οὐχὶ ν' ἀποφασίζωσι μὲν τὰ μέγιστα ἐν τοῖς ψηφίσμασιν, ἐπὶ δὲ τῷ πράττειν μηδὲ τὰ μικρὰ νὰ ποιῶσι. Μή μοι μυρίους μηδὲ δισμυρίους ξένους, μηδὲ τὰς ἐπιστολιμαίους ταύτας δυνάμεις, ἀνακράζει ὁ Δημοσθένης ἐν πατριωτικῇ ἀγανακτήσει. Ζητεῖ λοιπὸν ἐν συνόλῳ δισχιλίους πεζοὺς καὶ μετὰ τούτων ἱππέας διακοσίους,

ὢν ἀμφοτέρων τὸ τέταρτον προτείνει νὰ ὦσιν Ἀθηναῖοι· ἅμα δὲ ἀξιῶν ὅπως πολῖται ἡγῶνται τῆς δυνάμεως ταύτης, ἐπιπίπτει λάβρως κατὰ τῆς χρήσεως, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἐποιοῦντο τῶν στρατηγῶν αὐτῶν· πλὴν ἑνὸς ἀνδρὸς ὅν ἂν ἐκπέμψητε ἐπὶ τὸν πόλεμον, οἱ λοιποὶ τὰς πομπὰς πέμπουσιν ὑμῖν μετὰ τῶν ἱεροποιῶν· ὥσπερ γὰρ οἱ πλάττοντες τοὺς πηλίνους, εἰς τὴν ἀγορὰν χειροτονεῖτε τοὺς ταξιάρχους καὶ τοὺς φυλάρχους, οὐκ ἐπὶ τὸν πόλεμον.

Ἕπεται ἐνταῦθα λεπτομερὴς προϋπολογισμὸς καὶ πόρου ἀπόδειξις, ἥτις ὡς μὴ ἀποτελοῦσα μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ λόγου δὲν διεσώθη.

Ἐν τῷ τρίτῳ μέρει τοῦ λόγου (31—50 §.) ὁ ῥήτωρ ἐπανέρχεται καὶ πάλιν εἰς τὸν κύριον σκοπόν, « παρασκευῇ συνεχεῖ καὶ δυνάμει », σὺν ἀγῶσι πολιτικοῖς, ὃν δικαιολογεῖ διὰ τοῦ ὅτι τοῖς πνεύμασι καὶ ταῖς ὥραις τοῦ ἔτους τὰ πολλὰ προλαμβάνων διαπράττεται Φίλιππος, καὶ φυλάξας τοὺς ἐτησίας ἢ τὸν χειμῶνα ἐπιχειρεῖ, ἡνίκ' ἂν ἡμεῖς μὴ δυναίμεθα ἐκεῖσε ἀφικέσθαι. Ὑποδείκνυσι δὲ ὡς χειμάδιον τὴν Λῆμνον, τὴν Θάσον καὶ τὴν Σκίαθον καὶ τὰς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ νήσους, ἵνα μὴ ἀκολουθῶσι τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' αὐτοὶ ὦσιν ἔμπροσθεν τῶν πραγμάτων· ἐνῷ νῦν οἱ Ἀθηναῖοι παριστάνονται πολεμοῦντες ὥσπερ οἱ βάρβαροι πυκτεύουσι· καὶ γὰρ ἐκείνων ὁ πληγεὶς ἀεὶ τῆς πληγῆς ἔχεται, κἂν ἑτέρωσε πατάξῃς, ἐκεῖσέ εἰσιν αἱ χεῖρες· προβαλέσθαι δ' ἢ βλέπειν ἐναντίον οὔτ' οἶδεν οὔτ' ἐθέλει. Ἀλλὰ νομί-

ζει ὁ Δημοσθένης ὅτι θεῶν τις ἐνέβαλε τὴν φιλοπραγμοσύνην ταύτην Φιλίππῳ, ἐλπίζων ὅτι ἐπιχειρῶν ἀεί τινι καὶ τοῦ πλείονος ὀρεγόμενος ἴσως ἂν ἐκκαλέσαιτο τοὺς Ἀθηναίους, εἴπερ μὴ παντάπασιν ἀπεγνώκασιν. Ἐπὶ τέλους συμβουλεύει αὐτοῖς νὰ παύσωσιν ἐκπέμποντες ψηφίσματα κενὰ καὶ τὰς παρὰ τοῦ βήματος ἐλπίδας, ἕνεκα τῶν ὁποίων οἱ μὲν ἐχθροὶ καταγελῶσιν, οἱ δὲ σύμμαχοι τεθνᾶσι τῷ δέει, καὶ ν' ἀποδείξωσι τοὺς αὐτοὺς στρατιώτας καὶ μάρτυρας τῶν στρατηγουμένων καὶ δικαστὰς οἵκαδ' ἐλθόντας τῶν εὐθυνῶν· διότι οὕτω μόνον ἠδύναντο ν' ἀπαλλαγῶσι τῆς αἰσχύνης ὅτι τῶν στρατηγῶν ἕκαστος δὶς καὶ τρὶς ἐκρίνετο παρ' αὐτοῖς περὶ θανάτου, πρὸς δὲ τοὺς ἐχθροὺς οὐδεὶς οὐδὲ ἅπαξ αὐτῶν ἀγωνίσασθαι περὶ θανάτου ἐτόλμα, ἀλλὰ τὸν τῶν ἀνδραποδιστῶν καὶ λωποδυτῶν θάνατον μᾶλλον ᾑροῦντο τοῦ προσήκοντος.

Ἀλλ' ὁ πρῶτος οὗτος Φιλιππικὸς μεθ' ὅλην τὴν δριμύτητα αὐτοῦ οὐδὲν παρήγαγεν ἀποτέλεσμα· διότι οἱ Ἀθηναῖοι παρασυρόμενοι ἐν τῷ λάβρῳ ρεύματι τῆς εὐγλωττίας τοῦ μεγάλου ῥήτορος, ἠρεθίζοντο μὲν πρὸς ἔργα ἄξια ἑαυτῶν, ἄξια παρελθόντος πλήρους δόξης καὶ μεγαλείου, ἀλλ' ἡ βραδύτης καὶ ραθυμία δὲν ἐβράδυνον νὰ καταλαμβάνωσιν αὐτούς· διόπερ ἠδυνήθη ὁ Φίλιππος νὰ ἐπανορθώσῃ ἐν πάσῃ ἀνέσει τὴν ζημίαν τῆς ἐν Θερμοπύλαις ἥττης καὶ νὰ φθάσῃ ἐπὶ τὸ πέρας τῶν εὐχῶν αὐτοῦ καὶ τῶν μυχιαίων σχεδίων.

Καθ' ὅσον ὅμως ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τοῦ Δημοσθένους, οὐ-

ELISMANOGLIO

δέποτ' ὁ Φίλιππος ἤθελεν ὑπερβῇ τὰ στενὰ τοῦ βασιλείου αὐτοῦ ὅρια· πρὸς τοῦτο δὲ γενναίως ἠγωνίσατο, πᾶσαν κατέβαλε προσπάθειαν διὰ σειρᾶς κατὰ Φιλίππου λόγων, ἐν οἷς τοσαύτη ἐπικρατεῖ ἀδιάλλακτος φιλοπατρία καὶ σφοδρότης, ὥστε καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ξένας γλώσσας ἡ λέξις φιλιππικὸς κατήντησε συνώνυμος τῷ λόγος ἢ δημηγορία σφοδρὰ καὶ ἀπότομος.

Οἱ κατὰ Φιλίππου λόγοι διαιροῦνται φυσικῶς εἰς δύο περιόδους, ἐξ ὧν ἡ μὲν περιλαμβάνει τοὺς λόγους τοὺς ἀπαγγελθέντας ἐν ᾧ ἀκόμη ὁ Φίλιππος ἐπεζήτει ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος· ἡ δὲ ἑτέρα ἀνήκει εἰς τὴν μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ Φιλοκράτους ἐποχὴν καὶ περιλαμβάνει τὸν περὶ Εἰρήνης λόγον (246), τὸν δεύτερον Φιλιππικὸν (344), τὸν περὶ Παραπρεσβείας (343), τὸν περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ καὶ τὸν τρίτον Φιλιππικόν, ἀμφοτέρους κατὰ τὸ 341.

Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον, ἀπὸ τοῦ 351—346, τὴν ἀντιμακεδονικὴν μερίδα ἐν Ἀθήναις ἀπετέλει σχεδὸν μόνος ὁ Δημοσθένης· τῶν δὲ ἀντιφρονούντων αὐτῷ καὶ ἀντὶ πάσης θυσίας τὴν εἰρήνην προαιρουμένων τινὲς μέν, ὡς ὁ Φωκίων καὶ ὁ Εὔβουλος, ἦσαν ἀμβλεῖς μὲν πολιτικοί, ἀλλ' εἰλικρινῶς καὶ ἀδόλως τοιαύτην ἔχοντες περὶ τῶν πραγμάτων γνώμην, εἰ καὶ ἡμαρτημένην· ἄλλοι δέ τινες, ὡς ὁ Φιλοκράτης καὶ ὁ Αἰσχίνης, ἦσαν βεβαίως διεφθαρμένοι πολιτικοί, ἐκ πονηρῶν εἰσηγήσεων καὶ τρόπων ἐλαυνόμενοι· διόπερ ἐν

τοῖς λόγοις τῆς περιόδου ταύτης ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ πολεμεῖ μὲν τῷ Φιλίππῳ, ἀλλ' οὐχ ἧττον πολεμεῖ ἑτέρῳ ἐχθρῷ, πολλῷ μᾶλλον ἐπικινδύνῳ, τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων· καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ περιβάλλεται πάντας τοὺς τόνους, ἀγανάκτησιν, προτροπήν, προειδοποίησιν περὶ τῆς μελλούσης τοῦ δήμου τύχης ἂν διατελέσῃ ραθυμῶν, ἐνθάρρυνσιν ἂν πράξῃ τὰ δέοντα, ἀλλ' ὁ σκοπός ἐστι πάντοτε ὁ αὐτός. Ποιεῖται ἔκκλησιν εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ ἑκάστου, εἰς τὴν ἀτομικὴν προθυμίαν καὶ θέλησιν, εἰς τὴν παρ' ἑκάστου πολίτου ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ πάντων τούτων ἀγωνίζεται ν' ἀναζωπυρήσῃ τὸ νενεκρωμένον τῶν Ἀθηναίων πνεῦμα.

Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Φιλίππου κατὰ τὰ δύο τελευταῖα μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ Α' Φιλιππικοῦ ἔτη ἐλαχίστας ἔχομεν εἰδήσεις. Εἰργάζετο ἐν τῷ σκότει, βεβαίως ἐπὶ σκοπῷ, καὶ ἡ φαινομένη αὐτοῦ ἀπραξία ἴσως συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ διασκεδάσῃ τὰς ὑποψίας. Ὅτε δὲ παρουσιάσθη καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς εὑρέθη περιπεπλεγμένος εἰς ἐπιχείρησιν ἣν βεβαίως πρὸ πολλοῦ προεμελέτα. Ἀληθές ἐστιν ὅτι τὸ κράτος αὐτοῦ ἐκ τριῶν σημείων συνεκοινώνει ἤδη μετὰ τῆς θαλάσσης, ἐν Ἀμφιπόλει μετὰ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, ἐν Μεθώνῃ μετὰ τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ μετὰ τοῦ Παγασητικοῦ ἐν Θεσσαλίᾳ· ἀλλὰ μεταξὺ τῶν δύο εἰρημένων κόλπων ἔκειτο ἡ ἀνυπότακτος Χαλκιδικὴ Ἄκρα, χωρίζουσα τὸ βασίλειον αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Θράκης καὶ τοῦ

Εὐξείνου καὶ κατάπλεως ἀποικιῶν ἑλληνικῶν. Εἴδομεν ἤδη πῶς τὴν συμμαχίαν τῶν περὶ τὴν Ὄλυνθον συμμαχίδων πόλεων, ἀνασυνεσταμένην ἐν μέρει κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας ἄνοδον τοῦ Φιλίππου, εἶχε διαλύσει ἡ Σπάρτη, καὶ ὅτι αἱ Ἀθῆναι εἶχον ἀποκρούσει τὴν περὶ συμμαχίας αἴτησιν τῶν Ὀλυνθίων. Ἀλλ' οὗτοι ἔβλεπον ἤδη ἑαυτοὺς περιεζωσμένους ὑπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ Μακεδόνος καὶ ἐποιήσαντο, ἐν ἔτει 352, εἰρήνην μετὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ λόγους περὶ συμμαχίας. Ἐφ' ᾧ ὁ Φίλιππος ἔδειξε τὴν δυσαρέσκειαν αὐτοῦ δι' ἐχθρικῆς κατὰ τῆς Ὀλύνθου διαδηλώσεως. Ἐματαιώθη λοιπὸν ἡ συμμαχία, καὶ ὁ Φίλιππος ἀρκούμενος ἐπὶ τούτῳ ἀπεχώρησεν ἐπί τινα χρόνον ἐν Ἰλλυρίᾳ· διότι, καίπερ ἱκανώτατος ὢν εἰς κινήσεις ἀπροσδοκήτους καὶ ταχείας, ἐγίγνωσκεν οὐχ ἧττον καὶ νὰ περιμένῃ τὸν ἁρμόδιον καιρόν. Διετήρει λοιπὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Χαλκιδικῆς ὄργανα μίσθια ἐργαζόμενα εἰς διάσπασιν τῆς συμφωνίας τῶν πόλεων, καὶ ὅτε ἐνόμισεν ὅτι ὁ καιρὸς ἐπέστη, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Χαλκιδικήν, πιθανὸν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 349, καὶ ἐπολιόρκησέ τινας τῶν συμμαχίδων πόλεων. Οὕτως οἱ Ὀλύνθιοι, τρίτην ταύτην φοράν, ἐπρεσβεύσαντο πρὸς Ἀθηναίους συμμαχίαν ποιήσασθαι βουλόμενοι καὶ βοήθειαν αἰτοῦντες. Ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶχον ἤδη ὡριμάσει πολύ, καὶ ἡ τυρλότης, δι' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἄλλοτε ἀπέρριψαν τὴν αἴτησιν τῶν Ὀλυνθίων, δὲν ἦτο πλέον δυνατή. Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν περιστάσει ἀπηγγέλθη ὁ Α' Ὀλυνθιακός.

Τὴν χρονολογίαν καὶ τάξιν τῶν Ὀλυνθιακῶν λόγων ἀκριβῶς νὰ ὁρίσῃ τις εὔκολον δὲν εἶναι· πιθανὸν ὅμως ὅτι καὶ οἱ τρεῖς ἀπηγγέλθησαν τῷ 349, καὶ ὅτι ὀρθή ἐστιν ἡ γνωστὴ αὐτῶν τάξις. Περίεργον ἀληθῶς πῶς προκειμένου περὶ ῥήτορος τόσον σαφοῦς ὅσον ὁ Δημοσθένης, οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν καθορίζουσι σαφέστερον τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις καὶ ἐν τοῖς τρισὶν εἶναι ἡ αὐτή, καὶ τὸ μεταξὺ τούτων διάστημα βραχύ.

Καίτοι ὁ Φίλιππος μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης δὲν προσέβαλεν ἀκόμη τὴν Ὄλυνθον, ἀλλὰ μόνον τὰς συμμαχίδας ἢ ὁμοσπόνδους πόλεις, οὐχ ἧττον ὁ Δημοσθένης καλῶς προησθάνετο τὸ ἐπεῖγον τῆς κρίσεως· ἔπασχεν ὅμως οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ γλωσσοδέτου· δὲν ἐτόλμα νὰ προτείνῃ τὸ σχέδιον ὅπερ κατὰ νοῦν εἶχε· διότι νόμος, ὃν ὁ Εὔβουλος ἔθηκεν, ἠπείλει θάνατον τῷ γράψαντι μετατεθῆναι τὰ θεωρικὰ χρήματα καὶ γενέσθαι αὐτὰ στρατιωτικά. Οὗτος λοιπὸν δένει τὴν γλῶσσαν τοῦ Δημοσθένους. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου εἶναι πεπεισμένος ὅτι ἄνευ τῆς τροποποιήσεως τοῦ περὶ χρημάτων νόμου οὐδέν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων· ἐπομένως συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς Ὀλύνθου καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τοῦ σωθῆναι αὐτήν, οὐχ ἧττον ὑποδεικνύει πλαγίως τὴν τροποποίησιν τῆς τῶν χρημάτων διοικήσεως ὡς πρώτην ἀνάγκην. Καὶ ἐν μὲν τῷ Α' Ὀλυνθιακῷ ὑποδεικνύει διπλοῦν χρημάτων πόρων μετὰ προσποιητῆς ἀδιαφορίας περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου αὐτῶν, λέγων· περὶ δὲ χρημάτων πόρου, ἔστιν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, χρήματα

ὑμῖν, ἔστιν,ὅσα οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, στρατιωτικά· ταῦτα δὲ ὑμεῖς οὕτως ὡς βούλεσθε λαμβάνετε. Εἰ μὲν οὖν ταῦτα τοῖς στρατευομένοις ἀποδώσετε, οὐδενὸς ὑμῖν προσδεῖ πόρου, εἰ δὲ μή, προσδεῖ, μᾶλλον δ' ἅπαντος ἐνδεῖ τοῦ πόρου· τί οὖν,ἄν τις εἴποι, σὺ γράφεις ταῦτ' εἶναι στρατιωτικά ; μὰ Δι' οὐκ ἔγωγε· ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι στρατιώτας δεῖν κατασκευασθῆναι καὶ μίαν σύνταξιν εἶναι τὴν αὐτὴν τοῦ τε λαμβάνειν καὶ τοῦ ποιεῖν τὰ δέοντα· ὑμεῖς δὲ οὕτω πως ἄνευ πραγμάτων λαμβάνετε εἰς τὰς ἑορτάς. Ἔστι δὴ λοιπόν, οἶμαι, πάντας εἰσφέρειν, ἂν πολλῶν δέῃ, πολλά, ἂν ὀλίγων, ὀλίγα. Δεῖ δὲ χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων. Παραινεῖ δηλαδὴ τὰ θεωρικὰ τοῖς στρατευομένοις ἀποδοῦναι ἢ πάντας εἰσφέρειν. Ἐν δὲ τῷ Γ' Ὀλυνθιακῷ σαφῶς ἀποφαίνεται ὅτι πρέπει τὰ θεωρικὰ νὰ μετατεθῶσιν εἰς στρατιωτικά, μόνη δὲ ἡ πρόοδος αὕτη συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς τάξεως τοῦ Γ' Ὀλυνθιακοῦ, τοῦ Α' καὶ τοῦ Β' δυναμένων ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐκληφθῶσι τοῦ ἑνὸς ἀντὶ τοῦ ἑτέρου.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν Α' Ὀλυνθιακόν. Φαίνεται ὅτι ἡ αἴτησις τῶν Ὀλυνθίων ἐγένετο δεκτὴ ἄνευ πολλῆς ἀντιστάσεως, καὶ πιθανὸν εἶναι ὅτι πρὶν ἢ ὁ Δημοσθένης ὁμιλήσῃ εἶχεν ἤδη προαποφασισθῇ νὰ συνάψωσιν εἰρήνην καὶ νὰ πέμψωσι βοήθειαν. Τοῦτο τοὐλάχιστον ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐν τῇ Β' παραγράφῳ ἐνάρθρου λέξεως τ ὴ ν β ο ή θ ε ι α ν, ἔστι δὴ τὰ γ' ἐμοὶ δοκοῦντα ψηφίσασθαι μὲν ἤδη τὴν βοήθειαν, ἂν μὴ τ ὴ ν

β ο ή θ ε ι α ν δηλοῖ τὴν αἰτουμένην. Ὥστε ὁ Δημοσθένης ζητεῖ ταχεῖαν ἐνέργειαν καὶ τὴν σύγχρονον ἀποστολὴν δύο δυνάμεων, ὧν ἡ μὲν Ὀλυνθίοις βοηθήσει, ἡ δὲ τὴν ἐκείνου χώραν κακῶς ποιήσει.

Ἡ μὲν παροῦσα κρίσις καὶ ἀνάγκη, λέγει ἀρχόμενος τοῦ λόγου, ἐπιβάλλουσιν ὅπως αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιληφθῶσι τῶν πραγμάτων καὶ ἐκπέμψωσι πρεσβείαν, ἥτις ταῦτ' ἐρεῖ καὶ παρέσται τοῖς πράγμασι· δῆλον δ' ἐστι τοῖς Ὀλυνθίοις ὅτι νῦν οὐ περὶ δόξης οὐδ' ὑπὲρ μέρους χώρας πολεμοῦσιν, ἀλλ' ἀναστάσεως καὶ ἀνδραποδισμοῦ τῆς πατρίδος. Ὑπομιμνήσκει αὐτοὺς ὅτι τὸ τέως παρὰ πάντων θρυλούμενον, τὸ δεῖν Ὀλυνθίους ἐκπολεμῶσαι Φιλίππῳ, γέγονεν αὐτόματον, καὶ παραινεῖ ὅπως δράξωνται καιροῦ τόσον καταλλήλου καὶ μὴ περιπέσωσιν εἰς τ' αὐτὰ ἁμαρτήματα. Εἰ δὲ προησόμεθα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τούτους τοὺς ἀνθρώπους, εἶτ' Ὄλυνθον ἐκεῖνος καταστρέψεται, φρασάτω τις ἐμοὶ τί τὸ κωλύον ἔτ' αὐτὸν ἔσται βαδίζειν ὅποι βούλεται. Πρὸς θεῶν τίς οὕτως εὐήθης ἐστὶν ὑμῶν ὅστις ἀγνοεῖ τὸν ἐκεῖθεν πόλεμον δεῦρο ἥξοντα, ἂν ἀμελήσωμεν; Ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο γενήσεται, δέδοικα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ δανειζόμενοι ῥᾳδίως ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τόκοις μικρὸν εὐπορήσαντες χρόνον ὕστερον καὶ τῶν ἀρχαίων ἀπέστησαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπὶ πολλῷ φανῶμεν ἐρραθυμηκότες, καὶ ἅπαντα πρὸς ἡδονὴν ζητοῦντες πολλὰ καὶ χαλεπὰ ὧν οὐκ ἠβουλόμεθα ὕστερον εἰς ἀνάγκην ἔλθωμεν ποι-

εἶν, καὶ κινδυνεύσωμεν περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ.

Τὸ δεύτερον μέρος περιλαμβάνει τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ ῥήτορος, ὅτι ἡ σταλησομένη δύναμις πρέπει νὰ ἦναι διπλῆ, μία μὲν ἡ τὰς πόλεις τοῖς Ὀλυνθίοις σώσουσα, ἑτέρα δὲ ἡ τὴν ἐκείνου χώραν κακῶς ποιήσουσα. Περὶ δὲ πόρου χρημάτων λέγει ὅτι ἔχουσι πρόχειρόν τινα, εὐλαβῶς τὰ θεωρικὰ χρήματα μόλις νὰ ὑπαινιχθῇ τολμῶν.

Τὸ τρίτον μέρος τοῦ λόγου ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εἶναι ὅμοιον τῷ πρώτῳ· καὶ ἐν τούτῳ ὑπὸ μορφὴν ἑτέραν δείκνυσιν ὁ ῥήτωρ πόσον ὁ καιρὸς εἶναι κατάλληλος πρὸς ἐνέργειαν. Οὔτε γάρ, ὡς δοκεῖ καὶ φήσειέ τις ἂν μὴ σκοπῶν ἀκριβῶς, εὐτρεπῶς, οὐδ' ὡς ἂν κάλλιστ' αὐτῷ τὰ παρόντ' ἔχει. Εἶτα πολλὴν ἀθυμίαν, ἐπιλέγει ὁ ῥήτωρ, παρέχουσιν αὐτῷ οἱ Θετταλοί, οἵτινες τὴν κοινὴν περὶ ἑαυτῶν φήμην ἐπικυροῦντες, ὅτι τὰ τῶν Θετταλῶν ἄπιστα μὲν δήπου φύσει καὶ ἀεὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἐπιδείκνυνται σημεῖα ἀστασίας, καὶ οἱ Ἰλλυριοὶ ἐπιζητοῦσι τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ἀποτινάξαι τὸν ζυγόν· καὶ γὰρ ἀήθεις τοῦ κατακούειν τινός εἰσι· διόπερ ὁ ῥήτωρ παραινεῖ νὰ ἐπωφεληθῶσι τὰς δυσχερείας τοῦ Φιλίππου καὶ νὰ ἐνθυμῶνται πότερον ἄμεινον τοὺς Ἀθηναίους ἐκεῖ πολεμεῖν ἢ παρ' αὐτοῖς ἐκεῖνον· διότι,τῆς Ὀλύνθου πεσούσης, τί κωλύσει αὐτὸν βαδίζειν πρὸς τὴν Ἀττικήν;

Ἐν δὲ τῷ ἐπιλόγῳ προσκαλεῖ πάντας, τοὺς εὐπόρους, τοὺς ἐν ἡλικίᾳ καὶ τοὺς συμβούλους τῆς πόλεως

νὰ συνεισφέρωσι πάντες τὸ ἑαυτῶν μέρος εἰς ἀγῶνα κοινόν.

Ἀλλ' ἡ τόσον πατριωτικὴ καὶ φλογερὰ αὕτη δημηγορία ἀπέτυχε τοῦ κυρίου αὐτῆς σκοποῦ. Ναὶ μὲν συμμαχία συνωμολογήθη· ἀλλ' ἡ σταλεῖσα βοήθεια ἀπετελεῖτο ἐκ ξένων ὑπὸ τὸν Χάρητα ἐν ἔτει 349. Ἐκ τινων χωρίων τοῦ τε Α' ἐν παραγράφῳ 16 καὶ 17 καὶ τοῦ Β' Ὀλυνθιακοῦ ἐν παραγράφῳ 11 δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι οἱ λόγοι ἀπηγγέλθησαν πρὸ τῆς ἀποστολῆς δυνάμεώς τινος· ἀλλὰ περικοπή τις τοῦ Β' Ὀλυνθιακοῦ ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἀπηγγέλθη ἵνα διασκεδάσῃ ἀθυμίαν τινὰ προξενηθεῖσαν ἴσως ἕνεκεν ἀποτυχίας τινὸς ἐν τῷ πολέμῳ. Εἰς τοιαύτην τοὐλάχιστον ἑρμηνείαν φαίνονται διδοῦσαι ἐνδόσιμον αἱ παράγραφοι 27 καὶ 28, ἐξ ὧν σαφῶς ἐξάγεται ὅτι παράπονα εἶχον διατυπωθῇ ὑπ' ἀντιπολιτευομένων τινῶν κατὰ τοῦ πεμφθέντος στρατηγοῦ· διότι εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ Χάρης ἀπορῶν τῶν ἐπαρκούντων εἰς συντήρησιν τοῦ οὗ ἡγεῖτο ξενικοῦ κατέφυγεν εἰς τὰ συνήθη αὐτῷ μέσα, ἅπερ ὁ Δημοσθένης καὶ ἀλλαχοῦ αἰνίττεται καὶ ἐν τῷ Α' Φιλιππικῷ,λέγων· ἐξ οὗ δ' αὐτὰ καθ' αὑτὰ τὰ ξενικὰ ὑμῖν στρατεύεται, τοὺς φίλους νικᾷ καὶ τοὺς συμμάχους, οἱ δ' ἐχθροὶ μείζους τοῦ δέοντος γεγόνασι, καὶ παρακύψαντα ἐπὶ τὸν τῆς πόλεως πόλεμον, πρὸς Ἀρτάβαζον καὶ πανταχοῖ μᾶλλον οἴχεται πλέοντα, ὁ δὲ στρατηγὸς ἀκολουθεῖ, εἰκότως· οὐ γὰρ ἔστιν ἄρχειν μὴ διδόντα μισθόν.

Κατὰ τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην, ὁ Β' Ὀλυνθιακὸς ἀκολουθεῖ τῷ Α', ᾧ ἐν πολλοῖς ὁμοιάζει. Οἱ πρόλογοι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς λόγοις εἰσὶ σχεδὸν οἱ αὐτοί, καὶ αἱ πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς σχέσεις τοῦ Φιλίππου περιγράφονται ἐν γλώσσῃ σχεδὸν ταυτοσήμῳ. Μόνον παρατηρητέον ὅτι ἡ ἐν τῷ Β' Ὀλυνθιακῷ πρωτεύουσα ἰδέα ὅτι ὁ Φίλιππος οὐκ ἔστιν ἄμαχός τις καὶ φοβερὸς ἀμυδρῶς μόνον θίγεται ἐν τῷ πρώτῳ. Προσέτι δὲ ἥτε ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ τοῦ Φιλίππου δύναμις περιγράφεται ἐπισφαλής· ἂν ταῦτα ἐθελήσητε ὡς προσήκει καὶ δεῖ περαίνειν, ἀνακράζει ὁ Δημοσθένης, οὐ μόνον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰ συμμαχικὰ ἀσθενῶς καὶ ἀπίστως ἔχοντα φανήσεται Φιλίππῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς οἰκείας ἀρχῆς καὶ δυναμεως κακῶς ἔχοντα ἐξελεγχθήσεται. Ταῦτά εἰσι τὰ δύο κέντρα, περὶ ἃ ὁ πᾶς λόγος στρέφεται.

Ὁ ῥήτωρ τὴν δι' ἀπάτης γενομένην αὔξησιν τοῦ Φιλίππου δηλώσας, ἀναιρεῖ ἔνστασίν τινα ὅτι βίᾳ καθέξει αὐτὸς τὰ πράγματα τῷ τὰ χωρία καὶ λιμένας καὶ τὰ τοιαῦτα προειληφέναι, καὶ ἐπάγει ἀμέσως τὴν πραγματικὴν παραίνεσιν, ἥτις ἐστὶ τοῖς μὲν Ὀλυνθίοις βοηθεῖν, πρὸς δὲ Θετταλοὺς πρεσβείαν πέμπειν, ἣ τοὺς μὲν διδάξει ταῦτα, τοὺς δὲ παροξυνεῖ.

Ἡ ἐπιορκία καὶ ἀπιστία ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς δυνάμεως τοῦ Φιλίππου, λέγει ἐν περιλήψει ὁ Δημοσθένης, δι' ἐπαγγελιῶν καὶ ὑποσχέσεων φενακίσαντος ἀλληλοδιαδόχως τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς Ὀλυνθίους καὶ

τοὺς Θεσσαλούς, καὶ ἐν γένει πάντας τοὺς αὐτῷ χρησαμένους. Νῦν ὅμως οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων ἠνεῴχθησαν καὶ οἱ σύμμαχοι δυσπίστως ἔχουσιν αὐτῷ· οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ἀδικοῦντα καὶ ἐπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βεβαίαν κτήσασθαι. Προσέτι δὲ οἱ σώφρονες τῶν τε Μακεδόνων καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ξένων δυσμενῶς ἔχουσι πρὸς αὐτόν, ὥστε περιστοιχίζεται μόνον ὑπὸ λῃστῶν καὶ κολάκων, τοιούτων ἀνθρώπων, οἵους μεθυσθέντας ὀρχεῖσθαι τοιαῦτα, οἷα ἐγὼ νῦν ὀκνῶ πρὸς ὑμᾶς ὀνομάσαι. Ἀλλ' οἶμαι, ἐξακολουθεῖ ὁ Δημοσθένης, νῦν μὲν ἐπισκοτεῖ τούτοις τὸ κατορθοῦν· αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι τὰ τοιαῦτα ὀνείδη. Εἰ δέ τι πταίσει, τότ' ἀκριβῶς αὐτοῦ ταῦτ' ἐξετασθήσεται. Δοκεῖ δ' ἔμοι γε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δεῖξειν οὐκ εἰς μακράν, ἂν οἵτε θεοὶ θέλωσι καὶ ὑμεῖς βούλησθε. Ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς σώμασιν, ἕως μὲν ἂν ἐρρωμένος ᾖ τις, οὐδὲν ἐπαισθάνεται, ἐπὰν δὲ ἀρρώστημά τι συμβῇ, πάντα κινεῖται, κἂν ῥῆγμα κἂν στρέμμα κἂν ἄλλο τι τῶν ὑπαρχόντων σαθρὸν ᾖ, οὕτω καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν τυράννων, ἕως μὲν ἂν ἔξω πολεμῶσιν, ἀφανῆ τὰ κακὰ τοῖς πολλοῖς ἐστιν, ἐπειδὰν δὲ ὅμορος πόλεμος συμπλακῇ, πάντα ἐποίησεν ἔκδηλα.

Περαίνων δὲ συγκεφαλαιοῖ τὰ εἰρημένα συμβουλεύων «πάντας εἰσφέρειν ἀφ' ὅσων ἕκαστος ἔχει τὸ ἴσον· πάντας ἐξιέναι κατὰ μέρος, ἕως ἂν ἅπαντες στρατεύησθε· πᾶσι τοῖς παριοῦσι λόγον διδόναι, καὶ τὰ βέλτιστα ὧν ἂν ἀκούσητε αἱρεῖσθαι, μὴ ἃ ἂν ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα εἴπῃ».

Φαίνεται ὅμως ὅτι καὶ ὁ λόγος οὗτος ὑπῆρξεν ἀτελεσφόρητος, καὶ ὅτι ἐπικουρία δὲν ἐστάλη μεταξὺ τοῦ Β′ καὶ τοῦ Γ′ Ὀλυνθιακοῦ· διότι καὶ ἐν τούτῳ (§ 6), ὡς καὶ ἐν τοῖς δύο προηγουμένοις (Α′ § 7. Β′ § 1), ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου παριστάνεται ἐπείγουσα, καὶ ὁ Δημοσθένης ὁμιλεῖ εἰσέτι ὡς εἰ οὐδὲν τῶν δεόντων γενέσθαι ἐγένετο, θεωρῶν ἴσως τὴν προηγουμένην ὑπὸ τὸν Χάρητα ἐκστρατείαν ὡς ἀλυσιτελῆ καὶ ἀναξίαν τοῦ τοιούτου ὀνόματος. Ἀλλ' ὅμως ὁ Γ′ Ὀλυνθιακὸς διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν δύο προηγουμένων. Τὴν ἐλαφρὰν ἐμπιστοσύνην, τὴν ἐλπίδα τοὐλάχιστον, μεθ' ἧς ὁ ῥήτωρ, ἐν τοῖς δύο προηγουμένοις λόγοις, φαίνεται δραξάμενος τῆς κατὰ Φιλίππου εὐκαιρίας, διεδέξατο πικρὰ ἀγωνία καὶ κατηφὴς περὶ τοῦ μέλλοντος σκέψις. Ἐν τούτῳ βέλη ἐλαφρᾶς εἰρωνείας χώραν δὲν εὑρίσκουσι πλέον. Τοὐναντίον πλήρης ἀγανακτήσεως πειρᾶται νὰ διασκεδάσῃ πᾶσαν αὐταπάτην καὶ μέμφεται ἀσύμφορόν τινα παραφορὰν προερχομένην ἀναμφιβόλως ἐκ μικρᾶς τινος ἐν τῷ πολέμῳ ἐπιτυχίας τῶν ξένων, ἧς ἕνεκα ῥήτορές τινες, φιλιππίζοντες βεβαίως, προέτρεπον τοὺς Ἀθηναίους νὰ παραιτηθῶσι τῆς ἐκστρατείας ὡς τὰ πάντα δῆθεν πεποιηκότες, καὶ νὰ σκεφθῶσι περὶ τῆς τιμωρίας τοῦΦιλίππου. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὑπῆρχε φόβος μήπως ὁ δῆμος τῶν μαθημάτων τοῦ παρελθόντος ἐπιλαθόμενος γένηται ἁπλῶς θεατὴς ἀντὶ δράστου ἐν τῷ πολέμῳ· διὰ τοῦτο ὁ Δημοσθένης καταλιπὼν τὴν προτέραν ἀποχὴν καὶ εὐλά-

βειαν ἐλάλησε παρρησίᾳ πικράς τινας ἀληθείας, εἰς ἃς ἄλλως τὰ ὦτα τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ εἶχον βαθμιαίως προετοιμασθῇ· προσέβαλε δηλαδὴ τὴν διοίκησιν τοῦ Εὐβούλου, ἀναιρῶν οὕτω τὸ κακὸν ἐκ τῆς ῥίζης αὐτοῦ. Πρώτην ταύτην φοράν, ἐν τῷ Γ′ Ὀλυνθιακῷ, κηρύττει ὅτι τὰ χρήματα ἅπερ μέχρι τοῦδε ἐσπαταλῶντο εἰς θεωρίας καὶ ἑορτὰς θρησκευτικὰς ἔπρεπε ν' ἀφιερωθῶσιν εἰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου· ζητεῖ λοιπὸν νὰ λύσωσι τοὺς νόμους τοὺς περὶ τῶν θεωρικῶν καὶ τοὺς περὶ τῶν στρατευσίμων ἐπίσης, ὧν οἱ μὲν τὰ στρατιωτικὰ τοῖς οἴκοι μένουσι διανέμουσι θεωρικά, οἱ δὲ τοὺς ἀτακτοῦντας ἀθώους καθιστᾶσιν. Ἀλλ' ἐν Ἀθήναις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ καταργηθῇ νόμος τις σιωπηλῶς δι' ἁπλῆς ἀχρησίας· ἔπρεπεν ἡ περὶ τούτου πρότασις νὰ ὑποβληθῇ εἰς τοὺς λεγομένους νομοθέτας οἵπερ μόνοι ἐκέκτηντο δύναμιν νομοθετικήν. Τοῦτο λοιπὸν παραινεῖ καὶ ὁ Δημοσθένης, νὰ διορίσωσι νομοθέτας καὶ νὰ λύσωσι τοὺς νόμους τούτους οἱ αὐτοὶ οἵπερ καὶ τεθείκασιν. Ἐπειδὰν δὲ ταῦτα λύσητε, λέγει ἐπὶ λέξει ὁ Δημοσθένης, καὶ τὴν τοῦ βέλτιστα λέγειν ὁδὸν παράσχητε ἀσφαλῆ, τηνικαῦτα τὸν γράψοντα ἃ πάντες ἴστε ὅτι συμφέρει ζητεῖτε.

Ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος οὗτος ὑπῆρξεν ἀτελεσφόρητος, διότι, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, οὐδεμία βοήθεια ἐστάλη ἀμέσως κατόπιν αὐτοῦ. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ 348ου ἔτους, νέαι ταραχαί, ἡ ἀποστασία τῆς Εὐβοίας ὑπὸ Φιλίππου βεβαίως ὑποκινηθεῖσα, εἵλκυσαν τὴν προσο-

χὴν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες μείζονα τὴν ἐκ ταύτης ἀνάγκην ἡγησάμενοι ἐστράτευσαν ἐπ' Εὔβοιαν. Ὥστε ἐνῷ αἱ ἡνωμέναι αὐτῶν ἐνέργειαι ἦσαν ἀναγκαῖαι πρὸς σωτηρίαν τῆς Ὀλύνθου, οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐπὶ τῶν ὤμων πόλεμον διπλοῦν. Ἡ περίστασις ἦν δεινὴ καὶ ἡ περὶ τῶν θεωρικῶν γνώμη τοῦ Δημοσθένους ἐψηφίσθη ἤδη πρὸς ὥραν παρὰ τοῦ δήμου, τοῦ βουλευτοῦ Ἀπολλοδώρου γράψαντος· ἀληθῶς ὅμως ἡ τροποποίησις αὕτη δὲν ἐξετελέσθη εἰμὴ πολὺ βραδύτερον, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης. Ἤδη δὲ ὄχι μόνον τοιοῦτόν τι δὲν ἐγένετο, ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον, αὐτὸς ὁ Ἀπολλόδωρος, οὗ ἡ πρότασις ἐψηφίσθη, κατηγορήθη συγχρόνως ἐπὶ παρανόμων γραφῇ καὶ κατεδικάσθη εἰς ζημίαν ἑνὸς ταλάντου.

Ταὐτοχρόνως δὲ ταῖς ἐν Εὐβοίᾳ ταραχαῖς, ἤτοι ἐν ἔτει 348 ἀρχομένῳ, ὁ Φίλιππος ἐνεφανίσθη ἄγων καὶ δευτέραν στρατιὰν κατὰ τῆς Χαλκιδικῆς, τὴν φορὰν δὲ ταύτην αἱ συμμαχίδες πόλεις πᾶσαι ἔπεσον ἐνώπιον αὐτοῦ ἡ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, αἱ μὲν εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων αὐτοῦ ὑποκύψασαι, αἱ δὲ τὰς πύλας αὐτῶν ἀνοίξασαι εἰς τὸν ἐκ Μακεδονίας χρυσόν. Ναὶ μὲν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πέμψει εἰς Ὄλυνθον μέρος ἢ τὸ ὅλον τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ ἱππικοῦ, καὶ ἐπὶ τελευταίᾳ καὶ κατεπειγούσῃ ἐξ Ὀλύνθου αἰτήσει βοηθείας, δύναμις ἐκ πολιτῶν οὐχὶ ξένων ἐστάλη ἐξ Ἀθηνῶν· ἀλλ' οἱ ἐτησίαι ἦσαν ἐναντίοι, καὶ πρὶν ἢ ἡ δύναμις αὕτη φθάσῃ, ἡ Ὄλυνθος, μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, ὑπέστη τὴν τύχην τῶν λοιπῶν συμμαχίδων,

Ἐνταῦθα ὁ Φίλιππος ἀπεράσισε νὰ καταλίπῃ βαρὺ ἐνθύμημα σκληρᾶς ἐκδικήσεως. Τὴν μὲν Ὄλυνθον καὶ τὰς τριάκοντα καὶ δύο συμμαχίδας πόλεις ἄρδην κατηδάφισε, τοὺς δὲ δεκάκις χιλίους κατοίκους ἐξηνδραπόδισεν. « Ὄλυνθον μὲν δὴ καὶ Μεθώνην καὶ Ἀπολλωνίαν καὶ δύο καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπὶ Θρᾴκης ἐῶ, ἃς ἁπάσας οὕτως ὠμῶς ἀνήρηκεν ὥστε μηδ' εἰ πώποτ' ᾠκήθησαν προσελθόντ' εἶναι ῥᾴδιον εἰπεῖν », λέγει ἐπὶ λέξει ὁ Δημοσθένης ἑπτὰ ἔτη μετὰ τὸ γεγονός.

Ὁ Φίλιππος εἴτε ἐξ ὀπισθοβουλίας εἴτε καὶ ἐκ χαρακτῆρος φυσικοῦ ἐφάνη, καθόλου εἰπεῖν, πολέμιος γενναῖος, φειδόμενος μέχρι τοῦδε καὶ αὐτῶν τῶν μικροφιλοτιμιῶν τῶν Ἑλλήνων· δι' ὅπερ ἡ πρὸς τὴν Ὄλυνθον συμπεριφορὰ αὐτοῦ προσέβαλε καιριώτατα τὸ δημόσιον αἴσθημα. Ναὶ μὲν ἡ Ὄλυνθος ἦν σύμμαχος ἀποστᾶσα καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία ἦν πλήρης σκληρῶν ἐν τοιαύταις περιστάσεσι προηγουμένων, ἀλλὰ ταῦτα δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἐπικαλεσθῇ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἡγεμὼν θεωρούμενος εἰσέτι ξένος καὶ βάρβαρος· ὅθεν τὸ ἐκ τῆς πράξεως ταύτης παραχθὲν αἴσθημα ἐκράτησε πάντων τῶν ἄλλων. Ὀλίγοι τῶν Ἑλλήνων εἶχον μέχρι τοῦδε ἀναλογισθῇ τι ἠδύνατό ποτε νὰ ἀποβῇ ὁ Φίλιππος· ἀλλὰ πολλοὶ μὲν μεταβάντες εἰς τοὺς ἀγῶνας, οὓς κατὰ μίμησιν τῶν Ὀλυμπίων, καὶ ἵνα πανδημότερον πανηγυρίσῃ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ νίκην, συνέστησε, καὶ ἐκ τοῦ πλησίον τὸν Φίλιππον γνωρίσαντες ἀνεκοίνωσαν βεβαίως τοῖς οἴκοι τὰς περὶ τοῦ ἀνδρὸς κρίσεις,

ἄλλοι δὲ καὶ μακρόθεν ἤδη προσέβλεπον μετ' αἰσθήματος ἀθυμίας καὶ ἄλγους εἰς τὴν μέλλουσαν τύχην τῆς Ἑλλάδος.

—

ΚΕΦ. Δ'.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΟΛΥΝΘΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΥΣ.

Ἡ πτῶσις τῆς Ὀλύνθου, ἐν ἔτει 348, ἐπήνεγκε μεταβολὴν ὁλοσχερῆ τῆς πολιτικῆς τοῦ Εὐβούλου. Ἤδη καὶ οἱ μᾶλλον ὀλίγωροι ἐπείσθησαν νὰ συγκροτήσωσι κοινὴν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας συμμαχίαν καὶ πρὸς τοῦτο πρεσβεῖαι ἐπέμφθησαν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος· τότε δ' ἐφάνη εἰς τὸ μέσον καὶ Αἰσχίνης ὁ Ἀτρομήτου, ὃς ὑπηρετῶν τὸ κατ' ἀρχὰς τῷ πατρὶ γράμματα διδάσκοντι, εἶτα ὑποκριτής, εἶτα ὑπογραμματεὺς βουλῆς γενόμενος, ἀνεμίχθη ἕνεκα τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ ἀπαγγελίας εἰς τὴν πολιτικήν, ἔνθα συνετάχθη τῷ Εὐβούλῳ. Οὗτος αἰσθόμενος, ὡς Δημοσθένης λέγει, Φίλιππον ἐπιβουλεύοντα τοῖς Ἕλλησι καὶ διαφθείροντά τινας τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ προεστηκότων, προσιὼν μὲν τῇ βουλῇ, προσιὼν δὲ τῷ δήμῳ περὶ τούτων καὶ πείσας ὑμᾶς πανταχοῦ πρέσβεις πέμψαι τοὺς συνάξοντας δεῦρο τοὺς βουλευσομένους περὶ τοῦ πρὸς Φίλιππον πολέμου, ἐπέμφθη αὐτὸς εἰς Ἀρκαδίαν ἔνθα διεξῆλθε τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, οὐχὶ τὰς ἰδίας ἀδικοῦσι μόνον πατρίδας οἱ δωροδοκοῦντες καὶ χρήματα λαμβάνοντες παρὰ Φιλίππου. Δημηγορῶν δ' ἐν Ἀρκάσιν ἀπεκάλει τὸν Φίλιππον πολλάκις « βάρβαρόν τε καὶ ἀλάστορα », ὡς αὐτὸς ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἀπήγγελλεν. Ἀλλὰ ταῦτα καὶ ἔλεγε καὶ ἔπραττεν ὁ Αἰσχίνης ὅτε « οὔπω πεπρακὼς αὐτὸν ἦν ».

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἐν Ἀρκαδίᾳ πρεσβείαν. Δὲν εἶχε παρέλθει πολὺς χρόνος ἐξ οὗ ἡ περὶ βοηθείας αἴτησις τῆς Μεγάλης πόλεως, ἐν ἔτει 352, τῇ Σπάρτῃ πολεμούσης, ψυχρὰς ἔτυχεν ὑποδοχῆς ἐν Ἀθήναις· δικαίως λοιπὸν καὶ ἡ εἰς τὰ ὅπλα πρόσκλησις τῶν Ἀθηναίων οὐδεμιᾶς νῦν ἔτυχε παρὰ τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἀπαντήσεως. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἄλλαι πόλεις μικρὰν παρέσχον προσοχήν· ἀπησχολημέναι αἱ πλείους αὐτῶν εἰς τὰς ἐσωτερικὰς αὐτῶν ἔριδας, ἀπέβλεπον ἑκάστη πρὸς τὴν μεσολάβησιν τοῦ Φιλίππου μετ' ἐλπίδος μᾶλλον ἢ φόβου. Ὥστε οἱ πλεῖστοι τῶν πρέσβεων, οὓς οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πέμψει εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰ τέλη τοῦ 347 ἐπανῆλθον εἰς Ἀθήνας ἄπρακτοι, ἀναγγέλλοντες ὅτι οὐδαμοῦ σχεδὸν εὗρον πολλὴν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ προθυμίαν.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη τοῦ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συνασπισμοῦ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος μίαν μόνην ἀφῆκε διέξοδον. Ὁ Δημοσθένης καὶ πάντες οἱ συνετοὶ πολῖται ἐνόησαν ὅτι μετὰ πόλεμον ἀτυχῆ, δυσεπανόρθωτον ἐπενεγκόντα καταστροφήν, ἀνάπαυλά τις πρὸς περισυλλογήν, κατὰ τὴν νεωτέραν ἔκφρασιν, ἦτο ἀναγκαία. Καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Ὀλύνθου ἀκόμη ὁ Φίλιππος εἶχε πληρο-

φορήσει πλαγίως τοὺς ἐν Ἀθήναις διὰ τῶν Εὐβοέων πρέσβεων ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ ποιήσῃ εἰρήνην μετ' αὐτῶν· καὶ κατόπιν δὲ ἡ αἰχμαλωσία πολιτῶν Ἀθηναίων τοιαύτην παρήγαγεν ἐντύπωσιν, ὥστε διαπραγματεύσεις συνήφθησαν πρὸς ἀπόδοσιν αὐτῶν. Περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἐν ἔτει 347, ἐξακολουθοῦντος τοῦ ὁλεθρίου ἱεροῦ πολέμου, οἱ Θηβαῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Φιλίππου κατὰ τῶν Φωκέων, ὧν μία μερὶς προσεκάλεσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ καταλάβωσι τὰς Θερμοπύλας. Καὶ ἔσπευσαν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι· ἀλλ' ὁ ἐν τῷ περιωνύμῳ στενῷ τότε στρατηγῶν τῶν Φωκέων Φάλαικος ἀπέκρουσε τὴν ἐπέμβασιν.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο μαρτυρεῖ πόσον ὀλίγον πνεῦμα ἑνώσεως ἐπεκράτει παρὰ τοῖς Ἕλλησιν· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐδικαιοῦντο νὰ χαρακτηρίσωσιν αὐτὸ ὡς ὑποδηλοῦν ἴσως μυστικήν τινα μετὰ τοῦ Φιλίππου συνεννόησιν· ἂν δὲ τὸ πρᾶγμα οὕτως εἶχε τῳόντι, ἡ συνομολόγησις τῆς εἰρήνης καθίστατο μᾶλλον κατεπείγουσα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλιππος αὐτὸς δὲν εἶχε δυσκόλως εἰς τοιαύτην πρότασιν, διότι ἐπεθύμει νὰ διέλθῃ τὰς Θερμοπύλας οὐχὶ ὡς ἐχθρὸς φανερός, ἀλλὰ φέρων τὸ προσωπεῖον ὅτι ἤρχετο νὰ τιμωρήσῃ τὴν ἱεροσυλίαν.

Κατὰ νοέμβριον λοιπὸν τοῦ 347, προτάσει τοῦ Φιλοκράτους ὑποστηριζομένου ὑπὸ τοῦ Εὐβούλου, ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἐψηφίσατο νὰ πέμψῃ δέκα πρέσβεις, ἵνα διαπραγματευθῶσι τὴν εἰρήνην μετὰ τοῦ Φιλίππου· μεταξὺ δὲ τῶν δέκα αἱρεθέντων ἦν καὶ Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ μετὰ Φιλοκράτους καὶ Αἰσχίνου, ἀμφοτέρων πολιτικῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ. Τὸ μέρος τῆς ἱστορίας εἰς ὃ ἤδη εἰσερχόμεθα ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐστὶ λίαν σκοτεινόν· ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ μόναι πηγαὶ ἃς ἔχομεν εἰσὶν αἱ δημηγορίαι ἃς δύο ἀντίπαλοι ῥήτορες, ὅ τε Δημοσθένης καὶ Αἰσχίνης, εὐθύνας διδόντες ἀπήγγειλαν, καὶ οἱ λόγοι οἱ παρ' ἀμφοτέρων βραδύτερον ἐν τῷ περὶ Στεφάνου ἀγῶνι ἀπαγγελθέντες.

Λεπτομερὴς ἀφήγησις τῆς πρώτης πρεσβείας εὑρίσκεται παρ' Αἰσχίνῃ μόνον, ἀλλ' ὁμοιάζει πρὸς μυθιστορίαν μᾶλλον ἢ πρὸς ἔκθεσιν πολιτικήν. Διηγεῖται λ. χ. ὅτι καθ' ὅλην τὴν πορείαν οἱ συμπρέσβεις ἠναγκάζοντο «ὑπομένειν Δημοσθένην ἀφόρητον ὄντα καὶ βαρὺν ἄνθρωπον, ὃς διασκοπούντων τῶν πρέσβεων ὅ,τι χρὴ λέγειν καὶ Κίμωνος εἰπόντος ὅτι φοβοῖτο μὴ δικαιολογούμενος περιγένοιτο ἡμῶν ὁ Φίλιππος, πηγὰς δὴ λόγων ἀφθόνους ἔχειν ἐπηγγέλλετο, καὶ περὶ τῶν δικαίων τῶν ὑπὲρ Ἀμφιπόλεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐρεῖν ἔφη, ὥστε ἀπορράψειν τὸ Φιλίππου στόμα ὁλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ». Διηγεῖται πῶς κληθέντων τῶν πρέσβεων παρὰ τῷ Φιλίππῳ, ὅτε τὸ τῆς πρεσβείας μέρος καθῆκεν εἰς Δημοσθένην, φθέγγεται οὗτος, ἢ μᾶλλον, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Αἰσχίνου, «φθέγγεται τὸ θηρίον τοῦτο προοίμιον σκοτεινὸν καὶ τεθνηκὸς δειλίας, καὶ μικρὸν προαγαγὼν ἄνω τῶν πραγμάτων ἐξαίφνης ἐσίγησε καὶ διηπορήθη, τελευτῶν δὲ ἐκπίπτει ἐκ τοῦ λόγου». Εἶτα δὲ ἀναμασσᾷ τὰ καθ' ἕκαστα

ὧν αὐτὸς εἴρηκε, παλαιά τε καὶ νέα, ἀποδείξας τὰ ἐπὶ τῆς Ἀμφιπόλεως δίκαια τῶν Ἀθηναίων.

Μάτην θὰ ἐμακρολόγουν ἂν ἐπειρώμην νὰ μετενέγκω ἐνταῦθα τὰ ἐπιχειρήματα ὅσα ὁ Αἰσχίνης λέγει ὅτι μετεχειρίσθη παρὰ τῷ Φιλίππῳ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τῆς πόλεως. Ἀναντίρρητον ὅμως εἶναι, νομίζω, ὅτι ὁ Αἰσχίνης, ὡς πολιτικὸς ἀνήρ, βλάπτεται ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ἐν ᾧ ἐξαίρει ἑαυτὸν καὶ τὴν πολιτικὴν ἑαυτοῦ, μᾶλλον ἢ ἐξ ἀποτυχίας ὁμοίας ἐκείνῃ ἣν ἀποδίδει τῷ ἀντιπάλῳ αὐτοῦ. Ὁ Φίλιππος τοὐλάχιστον θὰ ἐγέλα βεβαίως ἐπὶ τῇ ἰσχύϊ αἰσθηματικῶν δηλώσεων ἀπευθυνομένων πρὸς νικητὴν μήπω τὰ ὅπλα καταθέντα. Πότε ἡ πολιτικὴ εἶχε καρδίαν;

Κατὰ δὲ τὴν ἐκ τῆς πρεσβείας ἐπάνοδον, ὁ Δημοσθένης περιγράφεται καὶ πάλιν παραδόξως καὶ φιλανθρώπως πρὸς ἕκαστον διαλεγόμενος, τῷ μὲν ἔρανον συστήσειν ἐπαγγελλόμενος καὶ βοηθήσειν τοῖς ἰδίοις, τὸν δὲ εἰς στρατηγίαν καταστήσοντα, Αἰσχίνῃ δὲ ἰδίᾳ παρακολουθῶν καὶ τὴν φύσιν μακαρίζων καὶ τοὺς λόγους οὓς εἶπεν ἐγκωμιάζων πολὺς ἦν, κατ' Αἰσχίνην, τοῖς ἐπαίνοις καὶ ἐπαχθής· πρὸ πάντων δὲ καὶ δέησιν ἰσχυρὰν περιγράφεται δεηθεὶς Αἰσχίνου μὴ παραλιπεῖν, ἀλλ' εἰπεῖν ὡς περὶ Ἀμφιπόλεώς τι καὶ Δημοσθένης εἴποι.

Ὁπωσδήποτε οἱ πρέσβεις ἐπανελθόντες ἤνεγκαν ἐπιστολὴν τοῦ Φιλίππου, καλὴν καὶ φιλάνθρωπον, ὡς χαρακτηρίζει αὐτὴν ὁ Δημοσθένης, καὶ ἀξίαν τοῦ γράψαντος αὐτήν, ἐν ᾗ πρὸς ἄλλοις ἐλέγετο· « ἔγραφον δ' ἂν καὶ διαρρήδην ἡλίκα ὑμᾶς εὖ ποιήσω, εἰ εὖ ᾔδειν καὶ τὴν συμμαχίαν μοι γενησομένην »· ἡ οὐσία δὲ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἦν ὅτι ἑκάτεροι ἔμελλον νὰ διατηρήσωσιν ὅ,τι κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ συνομολογῆσαι τὴν εἰρήνην κατεῖχον.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ δεκαετοῦς μεταξὺ Φιλίππου καὶ Ἀθηναίων πολέμου, αἱ ἀπώλειαι ἐγένοντο πάντοτε ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους, καὶ ἀνάγκη ἀμείλικτος ὑπεχρέου τοὺς ἡττημένους νὰ δεχθῶσι τοὺς βαρεῖς ὅρους τοῦ νικητοῦ. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε καὶ ὑπὸ τοιούτους ὅρους αἱ Ἀθῆναι καίπερ πολλὰ ἀποβάλλουσαι ἔσωζον οὐχ ἧττον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Δὲν ἀπησχόλει λοιπὸν τοὺς Ἀθηναίους ὁ βαθμὸς τῶν τῷ Φιλίππῳ παραχωρήσεων, ἀλλ' ἕτερον ζήτημα ζωτικώτερον, πῶς νὰ ἐμποδίσωσι τὸν Φίλιππον νὰ εἰσβάλῃ ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κύρ. Παπαρρηγόπουλος ἐν τῇ ἀξιολογωτάτῃ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εὐλόγως κακίζων τοὺς Ἀθηναίους ἐξηγεῖ τί ὤφειλον οὗτοι νὰ πράξωσιν ἵνα προλάβωσι τοιοῦτον δυσάρεστον γεγονός· ἀλλ' ἡμεῖς περιοριζόμεθα ἁπλῶς εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν πραχθέντων. Τὸ στενὸν λοιπὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ἐξ οὗ ὁ Φίλιππος ἠδύνατο νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ φύλακες αὐτοῦ, εἵλκυσαν πρῶτον τὴν προσοχὴν τῶν Ἀθηναίων, δικαιουμένων ἄλλως τε εἰς τοῦτο ἐκ τοῦ ψηφίσματος τοῦ Φιλοκράτους γράψαντος ὅτι Φίλιππος καὶ Ἀθηναῖοι ἐποιοῦντο εἰρήνην καὶ συμμαχίαν συμπεριλαμβάνουσαν τοὺς οἰκείους ἑκατέρωθεν συμμάχους.

Ἀλλ' ὅτε οἱ παρὰ Φιλίππου πρέσβεις Ἀντίπατρος, Παρμενίων καὶ Εὐρύλοχος παρουσιάσθησαν εἰς τὴν βουλὴν ἵνα λάβωσι τοὺς ὅρκους παρὰ τῶν Ἀθηναίων, διαρρήδην ἠρνήθησαν νὰ παραδεχθῶσι τοὺς Φωκεῖς ὡς συμμάχους τῶν Ἀθηναίων. Τοὐναντίον θὰ ἐφαίνετο παράδοξον· εἰρήνη περιλαμβάνουσα τοὺς Φωκεῖς θὰ ἐσήμαινε διὰ τὸν Φίλιππον ἐγκατάλειψιν τοῦ σχεδίου τῆς εἰς Φωκίδα ἐνόπλου ἐπεμβάσεως καὶ ματαίωσιν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἤδη ἐπὶ ἔτη δέκα καὶ τρία τοσοῦτον δραστηρίως καὶ πολιτικῶς ἐθήρευσεν. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ τοῖς Ἀθηναίοις τὰ μέγιστα διέφερεν ἡ τήρησις τῆς συμμαχίας μετ' ἐκείνων οἵτινες ἐφύλαττον τὰς Πύλας, τὴν κλεῖν τῆς βορείου Ἑλλάδος. Ἀμηχανία λοιπὸν κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους ἀγνοοῦντας περὶ τοῦ πρακτέου. Ἡ εἰρήνη ἦν ἀναγκαιοτάτη, ἀπαραίτητος· ἀλλ' εἰρήνη ἄνευ τῶν Φωκέων ἰσοδυνάμει πρὸς θάνατον προδεδικασμένον.

Ἐνταῦθα δὴ καταφαίνεται ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἀσχημίᾳ ἡ διαγωγὴ τοῦ Αἰσχίνου καὶ τοῦ Φιλοκράτους, οἵτινες « οὐ προσέχοντες τὸν νοῦν οἷς Φίλιππος ἐπέστελλεν, ἀλλ' ἃ φρονῶν ταῦτα ἔγραφε συνειδότες » ἐγένοντο οἱ διερμηνεῖς τῶν προθέσεων τοῦ Φιλίππου καὶ ἀνέλαβον νὰ καθησυχάσωσι τὸν δῆμον « καὶ ἃ ὑπὲρ αὐτοῦ Φίλιππος τηλικούτων ὄντων αὐτῷ τῶν διαφόρων οὐκ ἐτόλμα ψεύσασθαι, οὐδ' ἔγραψεν οὔτ' εἰς ἐπιστολὴν οὐδεμίαν, οὔτε πρεσβευτὴς οὐδεὶς εἶπε τῶν παρ' ἐκείνου, ἐπὶ ταῦτα μισθώσαντες αὐτοὺς ὑμᾶς ἐξηπάτων». Ἡ-

μήνευσαν λοιπὸν κατ' ἀρέσκειαν τὴν αἰνιγματώδη ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπον ὁ Αἰσχίνης ἰδίᾳ, ὅτι « ἦκε πεπεικὼς Φίλιππον ἅπαν θ' ὅσα συμφέρει τῇ πόλει » καὶ ὅτι δὲν ἠδύνατο μὲν ὁ Φίλιππος ἕνεκα τῶν πρὸς τοὺς Θηβαίους καὶ Θετταλοὺς σχέσεων αὐτοῦ νὰ θεωρήσῃ τοὺς Φωκεῖς ἀναφανδὸν ὡς συμμάχους, πράγματι ὅμως διενοεῖτο τοὐναντίον, δηλαδὴ νὰ προστατεύσῃ μετὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς εἰρήνης τοὺς Φωκεῖς ἐναντίον τῶν Θηβαίων, ἀποδιδοὺς συνάμα ταῖς Ἀθήναις τὴν Εὔβοιαν καὶ δὴ καὶ τὸν Ὠρωπόν. « Εἶναι μέντοι τι καὶ ἄλλο διῳκημένον αὐτῷ ἔφη, λέγει ὁ Δημοσθένης, οὐ μήν πω τοῦτο βούλεσθαι λέγειν· καὶ γὰρ νῦν φθονεῖν τινας αὐτῷ τῶν πρέσβεων· ὑπηνίττετο δ' οὕτω καὶ παρεδήλου τὸν Ὠρωπόν ». Τοιαῦται θρασεῖαι ἐπαγγελίαι εὗρον ἠχὼ εἰς ὦτα οὐδὲν ἐκ τοῦ πολέμου προσδοκώντων ἀγαθόν, προερχόμεναι μάλιστα παρ' ἀνθρώπων ἀμέσως μετὰ τοῦ Φιλίππου συνεννοηθέντων. Ἀναστὰς δ' ὁ Δημοσθένης ταῦτά τε κατήγγειλεν ὡς οὐκ ἀληθῆ καὶ οὐκ ἔφη εἰδέναι οὐδὲν τῶν ὑπ' Αἰσχίνου εἰρημένων· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι οὔτε ἤθελον ν' ἀκούσωσιν οὔτε ἤθελον νὰ πιστεύσωσιν ἄλλα πλὴν ὅσα ὁ Αἰσχίνης εἶχεν ἀπαγγείλει. Ἔδωκαν λοιπὸν τοὺς ὅρκους καὶ ἐπεμήσαντο τὴν εἰρήνην ἐξελόντες τοὺς Φωκεῖς, ἐλαφηβολιῶνος ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα ἤτοι κατὰ μάρτιον τοῦ 346 ἔτους, ἐπὶ τῇ βάσει ὅτι ἑκάτεροι ἤθελον διατηρήσει ὅσα κατεῖχον.

Ὑπελείπετο ἤδη ν' ἀπολάβωσι τοὺς ὅρκους τοῦ Φι-

λίππου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ· πρὸς τοῦτο δὲ ἐξεπέμφθη δευτέρα πρεσβεία ἐκ τῶν αὐτῶν οἵα καὶ ἡ προτέρα ἀπαρτιζομένη μελῶν. Κατὰ τὴν συνθήκην, ἑκάτεροι ἔμελλον νὰ κρατήσωσιν ὅσα κατεῖχον καθ' ἣν στιγμὴν οἱ πρέσβεις τοῦ Φιλίππου ἐδέξαντο τοὺς ὅρκους τῶν Ἀθηναίων· ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἐξηκολούθει ἐν τῷ μεταξὺ τὰς ἐπὶ Θρᾴκῃ κατακτήσεις αὐτοῦ, ἃς ἴσως δὲν ἤθελεν ἐγκαταλείψει κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὅρκων, καὶ ὁ Δημοσθένης ἔπραξε τὸ ἐφ' ἑαυτῷ ὅπως ἐπιταχύνῃ τὴν ἀναχώρησιν τῶν πρέσβεων. Οὗτοι ὅμως ἐκίνησαν μόλις μετὰ δέκα ἡμέρας, καὶ ἀντὶ νὰ κατευθυνθῶσιν εἰς Θρᾴκην, ἵνα καταλάβωσι τὸν Φίλιππον ὁπουδήποτε εὑρισκόμενον, ἐπορεύθησαν εἰς Πέλλαν, ἔνθα ἐπὶ πεντήκοντα ὅλας ἡμέρας περιέμειναν τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ βασιλέως συντελέσαντος ἐν τῷ μεταξὺ τὴν καθυπόταξιν τοῦ Κερσεβλέπτου, φίλου καὶ συμμάχου τῶν Ἀθηναίων. Ὑπέστρεψεν ἐπὶ τέλους ὁ Φίλιππος, ὅστις ἐπωφελούμενος τὴν διαφωνίαν τῶν Ἀθηναίων πρέσβεων παρέτεινε τὴν συζήτησιν· ἀλλ' ἵνα μὴ μακρηγορῶμεν ἐπιμένοντες εἰς λεπτομερείας καθαρῶς ἱστορικάς, ὁ Φίλιππος ἀπέδωκεν ἐπὶ τέλους τοὺς ὅρκους ἐν Φεραῖς, ἔνθα ἀφίκετο ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πρέσβεις οὓς κατέσχε λόγῳ μέν, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ ὑπὲρ τῶν πρέσβεων ἀπολογητικῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν δῆμον ἐπιστολῇ ἔγραφεν, ἵνα συνδιαλλάττωσιν αὐτῷ τοὺς Ἀλέας πρὸς τοὺς Φαρσαλίους, πράγματι ὅμως ἵνα σιωπηλῶς καὶ ἀνυπόπτως καὶ μάλιστα ἐπὶ προφάσει δεδικαιολογημέ-

νῃ πλησιάσῃ ὅσον οἷόν τε ταῖς Θερμοπύλαις. Καὶ ἔπεμψε μὲν ὁ Δημοσθένης οἴκαδε ἐπιστολήν, ἐν ᾗ βεβαίως κατήγγειλε τὰ γενόμενα, ἀλλ' οἱ συμπρέσβεις αὐτοῦ «ἀπεψηφίσαντο μὴ πέμπειν, αὐτοὶ δ' οὐδ' ὁτιοῦν ὑγιὲς γράψαντες ἔπεμψαν».

Ἐπανέκαμψαν λοιπὸν οἱ πρέσβεις ἀπὸ τῆς πρεσβείας τῆς ἐπὶ τοὺς ὅρκους τῇ τρίτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ σκιροφοριῶνος μηνός, τρεῖς ὅλους μῆνας ἀποδημήσαντες, Φιλίππου ἤδη ἐν Πύλαις παρόντος, καὶ ἀμέσως ὁ Δημοσθένης ἔδωκε τῇ βουλῇ εὐθύνας τῶν πεπραγμένων. Κατήγγειλε τὸν Αἰσχίνην καὶ τοὺς τούτῳ ὁμοφρονοῦντας ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ μετὰ τοῦ Φιλίππου συμβεβλημένους, «καὶ περὶ τῶν ὑπολοίπων (ταῦτα δ' ἦν Φωκεῖς καὶ Πύλαι) μὴ προέσθαι συνεβούλευε, μηδὲ ταὐτὰ παθεῖν, μηδ' ἀναρτωμένους ἐλπίσιν ἐξ ἐλπίδων καὶ ὑποσχέσεων εἰς τοὔσχατον ἐλθεῖν τὰ πράγματα ἐᾶσαι· ἡ δὲ βουλὴ ἡ μὴ κωλυθεῖσα ἀκοῦσαι τἀληθῆ παρ' ἐμοῦ οὔτ' ἐπῄνεσε τούτους οὔτ' εἰς τὸ πρυτανεῖον ἠξίωσε καλέσαι, καίτοι τοῦτο, ἀφ' οὗ γέγονεν ἡ πόλις, οὐδεὶς πώποτε φήσει παθεῖν οἰδένας πρέσβεις», λέγει ὁ Δημοσθένης.

Ἀλλὰ ταῦτα ἡ βουλὴ εἶχε προβουλεύσει· μετά τινας δὲ ἡμέρας ἐκκλησίας γενομένης ἀλλοῖον ἐπεκράτησε πνεῦμα. Ὁ Αἰσχίνης δημηγορήσας ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ περιμείνωσιν ἐν ἡσυχίᾳ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἅπερ ἀνωτέρω ὑπηνιξάμεθα, καὶ περὶ τῶν Φωκέων, καὶ περὶ τῆς Εὐβοίας καὶ περὶ τοῦ Ὠρωποῦ. Ἐπὶ τούτοις ἀναστὰς ὁ Δημοσθένης ἐπειρᾶτο ἀντιλέ-

γειν διαμαρτυρόμενος ὅτι ταῦτα οὔτ' εἶδεν, οὔτε κοινωνεῖ, προσέθηκε δὲ ὡς οὐδὲ προσδοκᾷ· ἀλλ' ὁ Φιλοκράτης ἐπαναστὰς καὶ μάλα ὑβριστικῶς οὐδέν, ἔφη, θαυμαστόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ ταὐτὰ ἐμοὶ καὶ Δημοσθένει δοκεῖν· οὗτος μὲν γὰρ ὕδωρ, ἐγὼ δὲ οἶνον πίνω, δύστροπον καὶ δύσκολόν τινα ἄνθρωπον λέγων οὕτω τὸν Δημοσθένην, ὡς αὐτὸς ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ Β' κατὰ Φιλίππου ἑρμηνεύει. Μετὰ ταῦτα ὁ Φιλοκράτης δίδωσι γράψας ψήφισμα, ἐν ᾧ ἐγγράφει τοῦτο ὅτι, « ἐὰν μὴ ποιῶσι Φωκεῖς ἃ δεῖ καὶ παραδιδῶσι τοῖς Ἀμφικτύοσι τὸ ἱερόν, ὅτι βοηθήσει ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐπὶ τοὺς διακωλύοντας ταῦτα γενέσθαι ».

Σημειωτέον ὅτι πρέσβεις τῶν Φωκέων παρῆσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ τοιοῦτον κατὰ τῆς αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀνεγινώσκετο ψήφισμα. Οἱ Φωκεῖς ἐγίνωσκον μὲν τὸν ἀπειλοῦντα κίνδυνον, εἶχον ὅμως τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁπωσδήποτε καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἤθελον βοηθήσει αὐτοῖς δραστηρίως οἱ Ἀθηναῖοι ὡς τὸ αὐτὸ διάφορον ἔχοντες· ἀλλ' ὅμως τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ψήφισμα διεσκέδασε πᾶσαν ἀμφιβολίαν πεῖσαν καὶ τοὺς μᾶλλον εὐπίστους.

Ἤδη οἱ Ἀθηναῖοι τῷ Αἰσχίνῃ πεισθέντες ἐχειροτόνησαν τρίτην πρεσβείαν, θέλοντες νὰ βεβαιωθῶσιν ἂν πράγματι ὁ Φίλιππος τηρῇ τὰ ὑπ' Αἰσχίνου λεχθέντα· τῆς πρεσβείας δὲ ταύτης ἠρνήθησαν νὰ μετάσχωσιν ὅ τε Δημοσθένης καὶ Αἰσχίνης. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἀκόμη, ὡς κατέλαβον Εὔβοιαν, ἤκουσαν οἱ πρέσβεις ὅτι τῇ 23

σκιροφοριῶνος, ἤτοι ἑπτὰ ἡμέρας ἀπὸ τοῦ περὶ εἰρήνης ψηφίσματος, ὁ Φάλαικος ἐποιήσατο συνθήκας μετὰ τοῦ Φιλίππου, ὅστις οὕτως ἐγένετο ἀμαχητὶ κύριος τῶν Θερμοπυλῶν.

Συνεκάλεσε λοιπὸν ἀμέσως τὸ συνέδριον τῶν Ἀμφικτυόνων καὶ ἀνέθηκεν αὐτῷ νὰ ἐξενέγκῃ κρίσιν περὶ τῶν ἐνόχων Φωκέων, οἵτινες κατεδικάσθησαν εἰς ἀνδραποδισμὸν καὶ παντελῆ τῶν πόλεων κατασκαφήν. Ἡ θέσις καὶ αἱ δύο ἐν τῷ κοινῷ συνεδρίῳ ψῆφοι τῶν Φωκέων ἀπεδόθησαν τῷ Φιλίππῳ, ἐξικομένῳ οὕτω τοῦ σκοποῦ ὃν τοσοῦτον χρόνον δι' ὑπομονῆς καὶ τέχνης οὐχ ἧττον ἢ διὰ δραστηρίου ἐνεργείας ἐθήρευσεν.

Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀνεγνώρισαν εἰσέτι τὴν ἐπελθοῦσαν μεταβολήν, καὶ ὁ Φίλιππος ἔπεμψε πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις ἀξιῶν καὶ αὐτοὺς ταῦτα συγχωρεῖν. Κατὰ τῆς ἀξιώσεως ταύτης ἐξανέστη ἡ ἀγανάκτησις τοῦ δήμου ἀπαιτήσαντος πλήρη καὶ ἄνευ ὅρων ἄρνησιν· ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ἐκ τῆς τοιαύτης ἀντιστάσεως οὐδὲν ἀγαθὸν προοιωνιζόμενος παρῆλθε καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ ἐπειράθη νὰ καταπραύνῃ τὸ ἐξηρεθισμένον πλῆθος. Ἐν τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ ἀπήγγειλε, περὶ τὰ τέλη τοῦ 346 ἔτους, τὸν περὶ Εἰρήνης λόγον.

Καὶ πρῶτον μὲν ἐπιτιμᾷ τοῖς Ἀθηναίοις ὅτι «οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι πρὸ τῶν πραγμάτων εἰώθασι χρῆσθαι τῷ βουλεύεσθαι, αὐτοὶ δὲ μετὰ τὰ πράγματα». Ἀναμιμνήσκει αὐτοὺς τρεῖς περιστάσεις καθ' ἃς καλῶς θὰ ἐποίουν ἂν ἤκουον τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ.

Πρῶτον μὲν κατὰ τὸν τελευταῖον Εὐβοϊκὸν πόλεμον, δεύτερον δὲ κατὰ τὴν διὰ Νεοπτολέμου τοῦ ὑποκριτοῦ ἔναρξιν τῶν περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεων, τρίτον δὲ κατὰ τὰς τελευταίας μετὰ τὴν ἐκ τῆς δευτέρας πρεσβείας ἐπάνοδον διαπραγματεύσεις. Ἐπὶ τῇ προνοίᾳ ταύτῃ ὁ Δημοσθένης δὲν ἀντιποιεῖται οὔτε δεινότητός τινος οὔτε δυνάμεως προφητικῆς, ἀλλ' ἁπλῶς κρίσεως ὀρθῆς καὶ χειρῶν καθαρῶν. Ἐντεῦθεν μεταβαίνει εἰς τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν. Ἡ εἰρήνη, λέγει, οὔτε θαυμαστὴ εἶναι, οὔτε ἀξία τῶν Ἀθηναίων· ἅπαξ ὅμως γενομένη δὲν εἶναι συμφέρον δι' αὐτοὺς νὰ λυθῇ· τοὐναντίον συμβουλεύει ν' ἀποφύγωσι πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς συνεληλυθότας τούτους καὶ φάσκοντας εἶναι ἤτοι αὐτοκαλουμένους Ἀμφικτύονας ἀνάγκην καὶ ἀφορμὴν κοινοῦ κατ' αὐτῶν πολέμου. Ἔπειτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκατέλιπον ἄλλοτε τοῖς Θηβαίοις τὸν Ὠρωπόν, Φιλίππῳ παρεχώρησαν τὴν Ἀμφίπολιν καὶ ἐγκατέλιπον τοὺς Καρδιανούς, καὶ τὸν Κᾶρα ἄφησαν νὰ καταλαμβάνῃ τὰς νήσους Χίον, καὶ Κῶν καὶ Ρόδον, καὶ Βυζαντίους νὰ κατάγωσι τὰ πλοῖα, νομίζοντες βεβαίως ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς εἰρήνης ἡσυχία ἦν πλειόνων ἀγαθῶν αἰτία ἢ τὸ προσκρούειν καὶ φιλονικεῖν περὶ τούτων. Δὲν θὰ ἦτο λοιπὸν εὔηθες καὶ παντελῶς σχέτλιον, ἐνῷ πρὸς ἕνα ἕκαστον οὕτω προσηνέχθησαν περὶ τῶν οἰκείων καὶ ἀναγκαιοτάτων, νὰ πολεμήσωσι τώρα πρὸς πάντας περὶ τῆς ἐν Δελφοῖς σκιᾶς;

Ὁ λόγος οὗτος ἐστὶν ὁ πρῶτος τῆς δευτέρας περιόδου τῶν κατὰ Φιλίππου δημηγοριῶν. Εἶναι ἁπλοῦς, βραχύς, καὶ ἐκτίθησιν ἄνευ πάθους οὔτε ἐνθουσιασμοῦ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν· διὸ ἡ γλῶσσα εἶναι ξηρά, πιστῶς ἑρμηνεύουσα τὴν σκέψιν καὶ τοὺς μελαγχολικοὺς φόβους τοῦ ῥήτορος. Ἡ ἐν αὐτῷ συμβουλὴ ἐστὶ καθαρῶς πρακτική, πρόσφορος ἄλλως τε τῇ θέσει τοῦ τε λέγοντος καὶ τῶν ἀκουόντων. Τὰ κατόπιν γενόμενα ἐδικαίωσαν τὰς συνετὰς προφυλάξεις τοῦ Δημοσθένους. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως ὁ κίνδυνος ἀπεσοβήθη.

ΚΕΦ. Ε'.

ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΚΡΑΤΟΥΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑ ΜΑΧΗΣ.

Κατὰ τὴν Φιλοκράτειον ὀνόματι μόνον εἰρήνην, διαρκέσασαν ἀπὸ τοῦ 346—338 π. Χ. ὁ Φίλιππος ἀδιαλείπτως εἰργάζετο χωρὶς ὅμως νὰ ἔλθῃ εἰς φανεράν τινα ῥῆξιν. Ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῶν Θερμοπυλῶν νέοι βεβαίως, εὐρύτεροι, φιλοδοξίας ὁρίζοντες παρουσιάσθησαν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Ἤδη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἑλλήνων ἐν πολέμῳ κατὰ Περσῶν, ἀλλ' ἡ ψυχρότης τῶν Ἀθηναίων ἀνέτρεπεν ἢ τοὐλάχιστον ἐκώλυε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων αὐτοῦ. Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἦτο ὁ Φίλιππος ἐκ τῶν παραιτουμένων ἀποτόμως ἐκ σχεδίου τινός, διότι ἠθικοὶ λόγοι ἢ ὑλικά τινα κωλύματα παρενεβάλλοντο· ὅμως ἐγίνωσκεν ὅτι πᾶσα ἀπόπειρα τοῦ προσενεχθῆναι πρὸς τὰς Ἀθήνας

ὅπως οὐ πολλῷ πρότερον προσηνέχθη πρὸς τὴν Ὄλυνθον, καὶ βιάσασθαι τὴν ἑστίαν καὶ τὸ κέντρον τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ἠδύνατο νὰ ὁπλίσῃ ἐναντίον αὐτοῦ σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἀνάγκη λοιπὸν ἐγένετο ν' ἀλλάξῃ πολιτικήν, καὶ δυοῖν θάτερον, ἢ νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ συμπράξωσιν αὐτῷ ἢ τοὐλάχιστον νὰ μὴ ἐναντιωθῶσι κατ' αὐτοῦ. Ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ φιλόφρων καὶ ἐπιτετηδευμένη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμπεριφορά, καὶ ἡ ἀναξία αὐτοῦ διάψευσις τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ ὃν ἐθήρευεν. Ἐκ τούτου πολλοί, τίμιοι ἄλλως ἄνθρωποι, ταῖς φιλικαῖς ταύταις ἐπαγγελίαις πιστεύσαντες ἐφενακίσθησαν· τῶν φενακισθέντων δὲ τούτων ἦν καὶ ὁ Ἰσοκράτης, ὅστις γράφων πρὸς Φίλιππον ἐν ἔτει 346 ποιεῖται λόγον περὶ φθονερῶν τινων καὶ φλυάρων ἀνθρώπων, « οἵ πάντων τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες περὶ τῆς σῆς δυνάμεως λέγουσιν, ὡς οὐχ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀλλ' ἐπὶ ταύτην αὐξάνεται, καὶ σὺ πολὺν χρόνον ἤδη πᾶσιν ἡμῖν ἐπιβουλεύεις, καὶ λόγῳ μὲν μέλλεις Μεσσηνίοις βοηθεῖν, ἂν τὰ περὶ Φωκέων διοικήσῃς, ἔργῳ δ' ὑπὸ σαυτῷ ποιεῖσθαι Πελοπόννησον ». Ἀλλ' ἡ κατασκαφὴ τῆς Φωκίδος ἐπηκολούθησεν ὡς πρακτικὸν σχόλιον εἰς τὰ γεροντικὰ ταῦτα μωρολογήματα. Καὶ ὅμως ἡ πίστις τοῦ Ἰσοκράτους δὲν διεσείσθη· ὥστε καὶ ἑτέρα ἐπιστολὴ ἦν πιθανὸν ἐν ἔτει 342 π. Χ. ἔπεμψε τῷ Φιλίππῳ κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἦτο συντεταγμένη.

Ἐν τούτοις ὁ Φίλιππος εἰργάζετο εἰς πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Καίπερ εἰρήνην ὁμολογήσας προσε-

πάθει ν' ἀπομονώσῃ τὰς Ἀθήνας συνάπτων πανταχοῦ νέας συμμαχίας· μόνος δὲ ὁ Δημοσθένης ἠκολούθει καὶ ἀπεκάλυπτε πᾶσαν αὐτοῦ κίνησιν. Ἀπὸ τῶν τελευταίων γεγονότων, ἅπερ πάντα εἶχε προΐδει, ἡ ἐπιρροὴ αὐτοῦ εἶχε στερεῶς αὐξηθῇ, ὥστε δὲν ἦτο πλέον ῥήτωρ, ὡς ἂν σήμερον εἴποιμεν, τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀλλ' ἐπίσημος σύμβουλος καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ δήμου ἀνεγνωρισμένος προστάτης. Ὢν δὲ πεπεισμένος καὶ ἀσφαλῶς προειδὼς ὅτι ἐπέκειτο τοῦ δράματος ἡ τελικὴ λύσις, ἠγωνίσατο νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν πεποίθησιν ἑαυτοῦ καὶ νὰ παρασκευάσῃ οὕτως ἐθνικήν τινα ἀντίστασιν. Ἡ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πρωτεύουσα ἰδέα αὐτοῦ, ἀναπτυσσομένη μετὰ μείζονος ὁλονὲν σαφηνείας καὶ ἐπιμονῆς ἐν τοῖς λόγοις τοῖς ἀρχομένοις ἀπὸ τοῦ περὶ Εἰρήνης μέχρι τοῦ Γ' Φιλιππικοῦ, ἦν τὸ παρασκευάσαι συμμαχίαν πάντων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ ἅρπαγος, τὸ πεῖσαι τὴν Ἑλλάδα νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Πρὸς τοῦτο, ψηφίσματι τοῦ Δημοσθένους, πρεσβεία ἐστάλη εἰς Πελοπόννησον, ἧς καὶ αὐτὸς ἀπετέλει μέρος, σκοπὸν προτιθεμένη νὰ διαθῇ αὐτὴν κακῶς ἐναντίον τοῦ Φιλίππου ἀναμιχθέντος ἤδη ὑπούλως εἰς τὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ ὀρεγομένου νὰ παραστήσῃ τὸ πρόσωπον τοῦ Ἐπαμεινώνδου διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς ἐλευθερίας τῆς Μεσσήνης καὶ τοῦ Ἄργους ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Ἐπεσκέφθη λοιπὸν ὁ Δημοσθένης τὴν Μεσσήνην καὶ τὸ Ἄργος, καὶ προὔβαλε τὴν Ὄλυνθον καὶ τὴν Θεσ-

σαλίαν ὡς ζῶντα παραδείγματα πόλεων ἐλευθέρων, ἃς διὰ δώρων καὶ ἐπαγγελιῶν ἤγαγεν ἐπὶ τέλους ὑπὸ ζυγόν. « Ὑμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Μεσσήνιοι, εἶπεν αὐτοῖς, διδόντα μὲν καὶ ὑπισχνούμενον θεωρεῖτε Φίλιππον, ἐξηπατηκότα δ' ἤδη καὶ παρακεκρουμένον ἀπεύχεσθε, εἰ σωφρονεῖτε δή, ἰδεῖν . . . . τὶ ζητεῖτε, εἶπεν· ἐλευθερίαν. Εἶτ' οὐχ ὁρᾶτε Φίλιππον ἀλλοτριωτάτας ταύτῃ καὶ τὰς προσηγορίας ἔχοντα ; βασιλεὺς γὰρ καὶ τύραννος ἅπας ἐχθρὸς ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις ἐναντίος ».

Ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἡ ἐν Πελοποννήσῳ προύκάλεσε πρεσβείαν σταλεῖσαν εἰς Ἀθήνας τῷ 344 ἔτει, καὶ κατὰ ταύτην ὁ Δημοσθένης ἀπήγγειλε τὸν Β' Φιλιππικόν. Καὶ οὐ δηλοῦται μὲν ἐν τῷ λόγῳ πόθεν οἱ πρέσβεις οὗτοι καὶ περὶ τίνων ἥκουσιν, ἐκ δὲ τῶν Φιλιππικῶν ἱστοριῶν μαθεῖν δυνατόν, ἵνα κατὰ Λιβάνιον εἴπω. Κατὰ γὰρ τοῦτον τὸν καιρὸν ἔπεμψε πρέσβεις ὁ Φίλιππος πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, αἰτιώμενος ὅτι διαβάλλουσιν αὐτὸν μάτην πρὸς τοὺς Ἕλληνας . . . Ἔπεμψαν δὲ μετὰ Φιλίππου καὶ Ἀργεῖοι καὶ Μεσσήνιοι πρέσβεις εἰς Ἀθήνας, αἰτιώμενοι καὶ οὗτοι τὸν δῆμον ὅτι Λακεδαιμονίοις καταδουλουμένοις τὴν Πελοπόννησον εὔνους τέ ἐστι καὶ συγκροτεῖ, αὐτοῖς δὲ περὶ ἐλευθερίας πολεμοῦσιν ἐναντιοῦται ». Τὸ σχέδιον ἀποκρίσεως εἰς τοὺς πρέσβεις περιείχετο ἐν τῷ λόγῳ, ἀλλ' ἡ ἀπώλεια τοῦ ἐγγράφου τούτου ἀναγκάζει ἡμᾶς ἐκ συμπερασμάτων νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τῶν πραγμάτων. Ὁ λόγος καθ' ἑαυτὸν λαμβανόμενος φαίνεται κατ' ἀρ-

χὴν οἱονεὶ ἀπάντησις εἰς τὰς παρὰ τοῦ Φιλίππου αἰτιάσεις· ἀλλ' ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἐστιν εὐρύτερος. Ἡ γλῶσσα εἶναι μὲν ζωηρά, ἀλλὰ δὲν φέρει τὸν τύπον τοῦ ζωηροῦ ἐκείνου ψυχικοῦ πάθους, τὸ ὁποῖον ἐκτυποῦται ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Δημοσθένους ὅτε ἀκόμη ἐπίστευεν ὅτι ὁ ἐκ τοῦ Φιλίππου κίνδυνος ἦτο δυνατὸν ν' ἀποσοβηθῇ. Ἐν τέλει μόνον ἐπὶ τῇ ἀναπολήσει τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεχεν ἡ πατρίς, ἡ συγκίνησις εἰκονίζεται ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ. — Ἐν δὲ τῷ ἐπιλόγῳ ὑποδεικνύει οὐχὶ μὲν ὀνομαστὶ ἀλλ' οὐχ ἧττον σαφῶς ὡς πρώτους ἐνόχους τῶν νῦν πραγμάτων τὸν Φιλοκράτην καὶ τὸν Αἰσχίνην, μάλιστα δὲ τὸν τελευταῖον, προδιατιθεὶς οὕτω τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν τῆς παραπρεσβείας, ἣν ὕστερον ἐνεστήσατο. « Εἰ γὰρ μὴ παρεκρούσθητε τόθ' ὑμεῖς, οὐδὲν ἂν ἦν τῇ πόλει πρᾶγμα ».

Ἡ ἀντιμακεδονικὴ μερὶς ἐνισχυθεῖσα οὕτως ἤρξατο τῶν δικαστικῶν διαβημάτων, ἅπερ ὁ ἄδολος πατριώτης ὑπηνίξατο ἐν τῷ Β' Φιλιππικῷ. Ὁ Ὑπερείδης ἤδη κατήγγειλε τὸν Φιλοκράτην, φυγόντα ἐκ τῆς πόλεως καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ καταδικασθέντα εἰς θάνατον. Καὶ ὁ Δημοσθένης δὲ αὐτὸς διετύπωσεν ἐν τῷ περὶ Παραπρεσβείας δεινὴν κατὰ τοῦ Αἰσχίνου κατηγορίαν ἐπὶ προδοσίᾳ κατὰ τὴν δευτέραν πρεσβείαν. Τοῦ μακροῦ καὶ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις περιέργου τούτου λόγου μακρὰ θὰ ἦτο ἡ ἀνάλυσις, καὶ μάλιστα ἐνώπιον ἀκροατηρίου ἐκ τῆς ξηρότητος τῶν ἐκτιθεμένων πεπο-

νημένου ἤδη. Τοῦτο μόνον προστίθεμεν ὅτι ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου ἐσώθη ὁ Αἰσχίνης παρὰ τρεισκαίδεκα ψήφους· ἀλλὰ καὶ ἡ νίκη αὕτη δὲν εἶναι ἀμφίβολος καὶ ὀφειλομένη μᾶλλον εἰς τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Εὐβούλου, οὗτινος καὶ αὐτοῦ καταγγέλλεται ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἡ μὴ ἀκριβὴς τῶν νόμων τήρησις;

Ἐν ἔτει 342 ὁ Φίλιππος ἐστράτευσε τὸ δεύτερον κατὰ τῆς Θρᾴκης φρονῶν ὅτι διαρκὴς κατοχὴ τῆς μεταξὺ Ἑλλησπόντου καὶ Εὐξείνου χώρας ἠδύνατο ἅμα μὲν νὰ χρησιμεύσῃ αὐτῷ ὡς βάσις μελλουσῶν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐνεργειῶν, ἅμα δὲ νὰ κατενέγκῃ καιριώτατον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν τραῦμα.

Τὸ ἄγγελμα τῆς νέας ταύτης ἐπιχειρήσεως τοῦ Φιλίππου δεινῶς συνετάραξε τοὺς ἐν Ἀθήναις. Ἡ προσβολὴ ἦν μὲν μεμακρυσμένη, ἀλλ' ἡ Θρᾳκικὴ Χερσόνησος ἀπὸ δύο σχεδὸν αἰώνων ἐθεωρεῖτο ὡς μέρος ἀναπόσπαστον τῆς πόλεως, ἣ ἐχρησίμευε προπύργιον καὶ προμαχὼν τοῦ πρὸς βορρᾶν ναυτικοῦ αὐτῆς κράτους. Ἂν αἱ Θερμοπύλαι ἐφύλαττον τὴν μίαν τῆς Ἑλλάδος κλεῖν, δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ Χερρόνησος, ἅτε δὴ κυρία οὖσα τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ ἐκ τοῦ Εὐξείνου ἐμπορίου, ἐφύλαττε τὴν ἑτέραν.

Ἔθος ἦν τοῖς Ἀθηναίοις παλαιόν, ὅσοι πένητες ἦσαν αὐτῶν καὶ ἀκτήμονες, τούτους νὰ πέμπωσιν ἐνοίκους εἰς τὰς ἔξω πόλεις τὰς ἑαυτῶν. Τοῦτο λοιπὸν ἐγένετο καὶ νῦν, καὶ ἔπεμψαν εἰς τὴν Χερρόνησον ἐποίκους δόντες αὐτοῖς στρατηγὸν τὸν Διοπείθην. Οἱ μὲν

λοιπὸν ἄλλοι Χερρονησῖται ἐδέξαντο τοὺς ἐπελθόντας καὶ μετέδωκαν αὐτοῖς καὶ οἰκιῶν καὶ γῆς· οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Καρδίας, οἱ Καρδιανοί, οἱ σημερινοὶ Καλλιπολῖται σχεδόν, δὲν ἐδέξαντο, λέγοντες ὅτι ὦκουν χώραν ἰδίαν οὐχὶ τῶν Ἀθηναίων. Ἡ Καρδία εἶχε κηρυχθῇ ἀνεξάρτητος ἐν ἔτει 357, καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ συνθήκῃ συμπεριελήφθη μεταξὺ τῶν συμμάχων τοῦ Φιλίππου. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς μακρᾶς κτήσεως δὲν εἶχον παύσει νὰ θεωρῶσιν αὐτὴν ὡς ἰδίαν ἑαυτῶν. Εἰς ταύτην δὲ τὴν ἀξίωσιν ἀντιτασσόμενοι οἱ Καρδιανοὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν προστασίαν τοῦ ἰσχυροῦ αὐτῶν συμμάχου, πέμψαντος καὶ βοήθειαν· ἐφ' οἷς ἀγανακτήσας ὁ Διοπείθης κατέδραμε καὶ ἐπόρθησε τὴν παράλιον Θρᾴκην ὑπήκοον οὖσαν τοῦ Μακεδόνος. Τότε ὁ μὲν Φίλιππος ἔπεμψεν ἐπιστολὴν πρὸς Ἀθηναίους κατηγορῶν τοῦ στρατηγοῦ καὶ λέγων ὅτι εἶχεν ἄντικρυ παραβῇ τὴν συνθήκην, οἱ δὲ φιλιππίζοντες τῶν ῥητόρων κατεξανέστησαν κατὰ τοῦ Διοπείθους ἀπαιτοῦντες τὴν ἀνάκλησιν καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ. Κατὰ τὸ φαινόμενον τὸ δίκαιον ἦν ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου, διότι ἐπέμβασις εἰς χώραν ὑπήκοον ἢ σύμμαχον τῶν Μακεδόνων ἰσοδυνάμει βεβαίως πρὸς παραβίασιν τῆς εἰρήνης· ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ἔβλεπε τὴν ἀνάγκην τοῦ διασῶσαι τὴν Χερρόνησον, πολέμου μάλιστα ἐπικειμένου· διόπερ ἐναντιούμενος εἰς τοὺς ἀντιφρονοῦντας ῥήτορας παρέστη ἐπὶ τὸ βῆμα καὶ ἀπήγγειλε τὸν περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ λόγον ἐν ἔτει 341.

Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, τῷ τελειοτάτῳ ἴσως πάντων τῶν συμβουλευτικῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, ὁ ῥήτωρ δὲν θέλει νὰ πραγματευθῇ τὸ ζήτημα ὑπὸ τὸν στενὸν κύκλον τῆς ὑπὲρ καὶ κατὰ Διοπείθους διαδικασίας· ἀλλ' ἐκ τῆς δικαστικῆς σφαίρας ἀνάγει αὐτὸ εἰς ζήτημα πολιτικόν. Ὑποστηρίζει, διὰ συλλογισμῶν καὶ ἠθικῶς καὶ πολιτικῶς ὀρθῶν, ὅτι αἱ Ἀθῆναι, καίπερ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπιτιθέμεναι, ἔργῳ ἠμύνοντο, διότι ἡ εἰρήνη κατ' ὄνομα μόνον ὑπῆρχε, καὶ ὁ Φίλιππος ἐν τῷ μεταξὺ οὐδέποτε εἶχε παύσει τοῦ πολεμεῖν, καὶ παραινεῖ οὐ μόνον νὰ μὴ διαλύσωσι τὴν δύναμιν ἣν Διοπείθης πειρᾶται τῇ πόλει παρασκευάζειν, ἀλλ' « ἑτέραν αὐτοὺς προσπαρασκευάζειν». Περὶ δὲ τῶν Βυζαντίων λέγει· «ἡμῶν μὲν μὴ δυναμένων ἐνθένδ' ἀναπλεῦσαι, ἐκεῖ δὲ μηδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἑτοίμου βοηθείας, οὐδὲν αὐτοὺς ἀπολωλέναι κωλύσει. Νὴ Δία, κακοδαιμονοῦσι γὰρ ἄνθρωποι καὶ ὑπερβάλλουσιν ἀνοίᾳ· πάνυ γε, ἀλλ' ὅμως δεῖ αὐτοὺς σῶς εἶναι· συμφέρει γὰρ τῇ πόλει». Ὥστε ἡ συμβουλὴ αὕτη τοῦ Δημοσθένους ἀνακαλεῖ καὶ ἀκουσίως εἰς τὴν μνήμην τὸ πρόσφατον ναυτικὸν διάβημα φίλης καὶ συμμάχου δυνάμεως, ὅπερ μέγας σύγχρονος πολιτικὸς δὲν ἐδίσταση νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς μίμησιν καὶ παρῳδίαν τῆς προτάσεως τοῦ μεγάλου Ἕλληνος πολιτικοῦ καὶ διπλωμάτου.

Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οὕτως ἡ κατάστασις δὲν μετεβλήθη, ἀπηγγέλθη μετά τινας μῆνας ὁ Γ' Φιλιππικός, ἐν ᾧ ὁ ῥήτωρ ὁμιλεῖ πλέον ὡς Ἕλλην πατριώτης μᾶλλον

ἢ ὡς πολίτης Ἀθηναῖος, καὶ ἐν ᾧ πᾶς συλλογισμὸς ἀφετηρίαν ἔχει τὸν κίνδυνον εἰς ὃν ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἐκτεθειμένη. Τὸ ὕφος δι' ὅλου τοῦ λόγου ἐστὶ ζωηρὸν καὶ ἀγανάκτησιν ἀποπνέον, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀπελπιστικόν. Τὰ ἐν τῇ 4ῃ τοὐλάχιστον καὶ 76ῃ παραγράφῳ τοῦ λόγου μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ ῥήτωρ δὲν εἶχεν ἀποβάλει πᾶσαν ἐλπίδα περὶ πιθανῆς τῶν πραγμάτων ἀνορθώσεως.

Ἀπὸ τοῦ 340—338 αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἐν διηνεκεῖ φόβῳ καὶ ταραχῇ. Ὁ κίνδυνος ἐφαίνετο ἐπικείμενος καὶ μονονουχὶ παρών, καὶ ὁ Δημοσθένης ἦν ὁ ὑπέρτατος τῆς πόλεως ἰθύντωρ, ἀπαιτῶν αὐτός, ἐν τῷ περὶ Στεφάνου, νὰ δικασθῇ δι' ὅσα κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα συνεβούλευσε καὶ ἔπραξε. Τὴν ἀξίαν καὶ τὸ ὕψος τῆς εὐγλωττίας ἥτις ἀνεβίβαζε τὸν ῥήτορα εἰς περιωπὴν τόσον ὑψηλὴν δυστυχῶς νὰ ἐκτιμήσωμεν δὲν δυνάμεθα, οὐδενὸς τῶν λόγων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διασωθέντος. Αἱ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης δημηγορίαι ἀπηγγέλλοντο ἐπὶ τῇ ἀβεβαίῳ πάντοτε ἐλπίδι ὅτι ἡ ἐξ αὐτῶν ἐντύπωσις ἤθελε παραμείνει πέραν τῆς στιγμῆς τῆς ἀπαγγελίας· νῦν ὅμως ὁ λόγος μετεβάλλετο ταχέως εἰς ἔργον καὶ ἐπετύγχανε τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἀπηγγέλλετο. Ἐν πρώτοις ἡ Εὔβοια ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοῦ Φιλίππου· αἱ Ἀθῆναι ἐγένοντο κέντρον ἑλληνικῆς τινος συμμαχίας περιλαμβανούσης τὴν Εὔβοιαν, τὴν Ἀκαρνανίαν, τὴν Κόρινθον, τὴν Ἀχαΐαν, τὴν Κέρκυραν καὶ τὰ Μέγαρα. Διὰ τῆς εὐγλωττίας τοῦ Δημοσθένους ἔστρεψαν καὶ πάλιν τὰ βλέμματα πρὸς τὰς Ἀθήνας οἱ ἀλλοτριωθέντες

Βυζάντιοι, ὧν τὴν πόλιν πολιορκηθεῖσαν ὑπὸ Φιλίππου ἔσωσαν στρατιῶται ἐξ Ἀθηνῶν· τέλος ἡ ἐπιψήφισις μέτρου τινός, διὰ τῆς προτάσεως τοῦ ὁποίου σχεδὸν ἤρξατο ὁ ρήτωρ τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ σταδίου, ἐπεκύρωσε τὴν ἐπιρροὴν τοῦ Δημοσθένους. Ἐν τῷ Α' Ὀλυνθιακῷ, πρὸ δεκαετίας ἀκριβῶς, ἀκροθιγῶς πως ἥψατο τοῦ ζητήματος τῶν θεωρικῶν χρημάτων, καὶ μόλις ἐν τῷ Β' Ὀλυνθιακῷ διετύπωσε σαφέστερον τὴν πρότασιν. Ἐνθυμούμεθα δὲ τί ἔπαθεν ὁ βουλευτὴς Ἀπολλόδωρος· ἤδη ὅμως ὁριστικῶς τὰ θεωρικὰ μετεβλήθησαν εἰς στρατιωτικά.

Ἐφαίνετο ἐπί τινα χρόνον ὅτι ἦτο δυνατὸν ἴσως τὰ πράγματα νὰ ἐπανορθωθῶσιν, ἀλλ' ἕτερος ἱερὸς πόλεμος, ἐπιδεξίως παρασκευασθείς, ἤγαγε καὶ πάλιν τὸν Φίλιππον ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, τῶν θεῶν τὴν ἡγεμονίαν τῆς εὐσεβείας ἡμῖν παραδεδωκότων, λέγει ὁ Αἰσχίνης, οὗ ἡ ἐνοχὴ φαίνεται ἀδιαφιλονείκητος. Ἀλλ' ἅπαξ ἔνδοθεν τῶν Θερμοπυλῶν γενόμενος ὁ Φίλιππος « ἐρρῶσθαι φράσας πολλὰ Κιρραίοις καὶ Λοκροῖς τὴν Ἐλάτειαν καταλαμβάνει» καὶ ἀπειλεῖ ἐντεῦθεν τὴν Βοιωτίαν.

Τὰ κατόπιν εἰσὶ γνωστὰ ἐκ τῆς ὑποδειγματικῆς ἐν τῷ περὶ Στεφάνου διηγήσεως· ὅτι ἑσπέρα ἦν ὅτε ἦκεν ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις ὡς Ἐλάτεια κατείληπται· ὅτι ἡ πόλις ἦν πλήρης θορύβου· ὅτι οἱ πρυτάνεις τὴν βουλὴν ἐκάλουν εἰς τὸ βουλευτήριον· ὅτι καίπερ τοῦ κήρυκος ἐρωτῶντος τίς ἀγορεύειν βούλεται» οὐδεὶς παρῆει, ἕως οὗ Δημοσθένης παρελθὼν ἀπεφήνατο γνώμην, ὅτι αὐτὸς ἐπρέσβευσεν εἰς Θήβας καὶ ἔπεισε τοὺς Θηβαίους περὶ ὧν ἐπρέσβευσε, καὶ ὧν ἀποτέλεσμα ἦν ἡ μεταξὺ Θηβῶν καὶ Ἀθηναίων συμμαχία, ὀφειλομένη εἰς τὴν δύναμιν τῆς εὐγλωττίας τοῦ Δημοσθένους. Ἔκτοτε αἱ ἀντιζηλίαι ἐσίγησαν, καὶ αἱ δύο ἀντίπαλοι πόλεις διετέλεσαν τείνουσαι πρὸς ἀλλήλας τὴν χεῖρα μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, ἔνθα, κατὰ Λυκοῦργον, τοῖς τῶν πεσόντων σώμασι συνετάφη ἡ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερία.

ΚΕΦ. Ε'.

Ο ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΧΑΙΡΩΝΕΙΑ: ΜΑΧΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ συμφορὰν στενότερα βεβαίως ἐγένοντο τὰ ὅρια τῆς ἐνεργείας τοῦ Δημοσθένους. Αἱ Ἀθῆναι, εἶναι ἀληθές, διετήρησαν τὴν ἀστικὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν· οὐχ ἧττον ὁ Δημοσθένης τὴν ἀλλοίωσιν συνειδὼς παρητήθη πάσης ἐξωτερικῆς ἐνεργείας καὶ ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἐσωτερικῶν. Τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ἐθεώρησε μὲν εὐκαιρίαν κατάλληλον εἰς ἐξέγερσιν, ἀλλ' ἡ τοῖς Θηβαίοις ἐπιβληθεῖσα τιμωρία διεσκέδασε ταχέως πᾶν ὄνειρον. Καίτοι δὲ μετὰ τὰς ἐν Ἀσίᾳ θαυμασίους νίκας καὶ κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ μακεδονικὴ ἐπιρροὴ ἐπεκράτησεν ἐν Ἀθήναις, οὐχ ἧττον ὁ ρήτωρ διετέλεσεν ἀπολαύων τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ συμπαθείας τοῦ δήμου, ἀποδεδειχότος τοῦτο ἐν τῷ περὶ

Στεφάνου ἀγῶνι, ἐν ᾧ ἐδοκιμάζετο οὕτως εἰπεῖν ἡ ἀγνότης τῆς πολιτικῆς διαγωγῆς τοῦ Δημοσθένους. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἀπήγγειλε τὸν γνωστὸν περὶ Στεφάνου λόγον, τὸ λαμπρότατον καὶ εὐγενέστατον μνημεῖον τῆς εὐγλωττίας τοῦ ἀρχαίου καὶ σύμπαντος τοῦ κόσμου.

Ἀτελὴς βεβαίως ἐστὶ πᾶσα περὶ Δημοσθένους καὶ τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ πραγματεία, μὴ περιλαμβάνουσα τὸ ἔξοχον τοῦτο ἀριστούργημα. Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ καταχρασθῶ τὴν ὑμετέραν ὑπομονὴν καὶ εὔνοιαν· ἔπειτα δὲ ὁ περὶ Στεφάνου λόγος ὡς λόγος δικανικὸς ἀποκλείεται τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης ὁμιλίας. Τοῦτο μόνον εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ πάλη ἐκείνη ἡ μεταξὺ τῶν δύο διασημοτέρων τῆς ἐποχῆς ἀνταγωνιστῶν συναφθεῖσα δὲν ἦτο κοινὴ δικανικὴ πάλη· ἦτο ἡ τελευταία λέξις προσωπικῆς οὕτως εἰπεῖν μονομαχίας ἐπὶ δεκαὲξ ὅλα ἔτη ἀσπόνδως διεξαχθείσης μεταξὺ δύο ἀδιαλλάκτων ἐχθρῶν, δεινῶν ἀμφοτέρων τοῦ λόγου ἀθλητῶν· ἦτο ἡ τελευταία σκηνὴ μεταξὺ δύο ἀντιπάλων πολιτικῶν μερίδων, καθ' ἣν προὔκειτο νὰ κριθῇ ὁποτέρα αὐτῶν εἶχε πολιτευθῇ πατριωτικῶς καὶ σωφρόνως· ἦτο τέλος πάλη ἐνδιαφέρουσα οὐ μόνον τοῖς δύο παλαίουσιν, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ Ἑλλάδι. Τὸ ἀποτέλεσμά ἐστι γνωστόν. Ὁ Αἰσχίνης μὴ λαβὼν τὸ μέρος τῶν ψήφων κατεδικάσθη ἑκουσίως εἰς ἐξορίαν περὶ Ἰωνίαν καὶ Ρόδον, ἔνθα σοφιστεύων κατεβίωσεν.

Μέλαινά τις κηλὶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δημοσθένους τῷ χαρακτῆρι αὐτοῦ προσαφθεῖσα, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐξ Ἀθηνῶν· ἤνεγκε δὲ τὴν φυγὴν μαλακῶς, λέγει ὁ Πλούταρχος, ἐν Αἰγίνῃ καὶ Τροιζῆνι καθεζόμενος τὰ πολλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποβλέπων δεδακρυσμένος. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ, ἐν ἔτει 323, ἐτελεύτησεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐπειράθη νέαν ἀπόπειραν ἵν' ἀποσείσῃ τὸν ζυγόν. « Πρεσβειῶν δὲ πάλιν πρὸς τοῦτο ἐκπεμφθεισῶν εἰς διαφόρους πόλεις, ὁ Δημοσθένης, συνδιαλλαγεὶς ἤδη τῷ Ὑπερείδῃ, προσέμιξεν ἤδη ἑαυτὸν τοῖς ἐν Ἀρκαδίᾳ πρεσβεύουσιν ἐκ παντὸς τρόπου ἀγωνιζόμενος καὶ συμπράττων. Ἐφ' οἷς ἡσθεὶς ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ψηφίζεται τῷ Δημοσθένει κάθοδον ».

Ἀλλ' ἡ χαρὰ ὀλίγον διήρκεσε· διότι ἡ περὶ Κραμμῶνα τῆς Θεσσαλίας μάχη διέλυσε τὰς τῶν Ἑλλήνων ἐλπίδας, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσι φρουρὰν μακεδονικήν, νὰ τροποποιήσωσι τὸ πολίτευμα αὐτῶν, νὰ ὑποχρεωθῶσιν εἰς παράδοσιν τῶν κυριωτέρων τῆς ἀντιμακεδονικῆς μερίδος ἀρχηγῶν, οἵτινες, προεξάρχοντος τοῦ Δημοσθένους, ἔφυγον ἐκ τῆς πόλεως.

Τὸν ῥήτορα φυγόντα αὖθις ἐξ Ἀθηνῶν κατέλαβεν ὁ Ἀρχίας ἐν Καλαυρίᾳ καθεζόμενον ἱκέτην ἐν τῷ ἱερῷ Ποσειδῶνος. Προσπαθήσαντος δὲ τοῦ Ἀρχίου νὰ πείσῃ αὐτὸν ἵνα ἐξέλθῃ τοῦ ναοῦ καὶ πολλὰ φιλάνθρωπα διαλεχθέντος, «Μικρὸν οὖν ἐπίσχες, εἶπεν, ὅπως ἐπιστείλω τι τοῖς οἴκοι». Καὶ ταῦτ' εἰπών, λέγει ὁ βιο-

γράφος αὐτοῦ, ἐντὸς ἀνεχώρησε τοῦ ναοῦ· καὶ λαβὼν βιβλίον ὡς γράφειν μέλλων προσήνεγκε τῷ στόματι τὸν κάλαμον, καὶ δακών, ὡς ἐν τῷ διανοεῖσθαι καὶ γράφειν εἰώθει, χρόνον τινὰ κατέσχεν, εἶτα συγκαλυψάμενος ἀπέκλινε τὴν κεφαλήν. Ἤδη δὲ συνῃσθημένος ὁ Δημοσθένης ἐμπεφυκότος αὐτῷ τοῦ φαρμάκου καὶ κρατοῦντος ἐξεκαλύψατο· καὶ διαβλέψας πρὸς τὸν Ἀρχίαν, « οὐκ ἂν φθάνοις, εἶπεν, ἤδη τὸν ἐκ τῆς τραγῳδίας ὑποκρινόμενος Κρέοντα καὶ τὸ σῶμα τοῦτο ῥίπτων ἄταφον. Ἐγὼ δ', ὦ φίλε Πόσειδον, ἔτι ζῶν ἐξανίσταμαι τοῦ ἱεροῦ· τῷ δὲ Ἀντιπάτρῳ καὶ Μακεδόσιν οὐδ' ὁσὸς ναὸς καθαρῶς ἀπολέλειπται. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ κελεύσας ὑπολαβεῖν αὐτὸν ἤδη τρέμοντα καὶ σφαλλόμενον ἅμα τῷ προελθεῖν καὶ παραλλάξαι τὸν βωμὸν ἔπεσε καὶ στενάξας ἀφῆκε τὴν ψυχήν.

Ἐτελεύτησε δὲ εἰς ἡλικίαν ἐτῶν ἑξήκοντα καὶ δύο, ἕκτῃ ἐπὶ δέκα τοῦ Πυανεψιῶνος μηνός, προστίθησιν ὁ Πλούταρχος, ἐν ᾗ τὴν σκυθρωποτάτην τῶν Θεσμοφορίων ἡμέραν ἄγουσαι παρὰ τῇ Θεῷ νηστεύουσιν αἱ γυναῖκες. Τούτῳ δὲ ὀλίγον ὕστερον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος τὴν προσήκουσαν τιμὴν ἀποδιδοὺς εἰκόνα τε χρυσῆν ἀνέστησε καὶ τὸν πρεσβύτατον ἐψηφίσατο τῶν ἀπὸ γένους ἐν Πρυτανείῳ σίτησιν ἔχειν.

Ψυχὴ παντὸς λόγου ἐστὶν ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ ἀλήθεια. Εὐγλωττία λοιπὸν πειστικὴ καὶ εὐγενὴς ἐνδομύχου μόνον πεποιθήσεως καὶ καλῶς ἐριζωμένου ἠθικοῦ αἰσθήματος δύναται νὰ ἦναι ἀπόρροια· ὑπὸ τὴν ἔποψ

δὲ ταύτην ἡ βαθεῖα τοῦ ῥήτορος ἐπιμονὴ ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ συμφορὰν μείζονα ἀλλ' ἢ τὸ νὰ παύσῃ ἡ Ἑλλὰς ὑπάρχουσα ὡς κράτος ἐλεύθερον καὶ αὐτόνομον. Ἡ ἰδέα αὕτη παρὰ πολλῶν τιμιωτάτων ἄλλως ἀνθρώπων καὶ ἀκραιφνῶν πατριωτῶν ἐθεωρεῖτο ἄπρακτος ἐν ᾗ κατα στάσει τότε διέκειτο ἡ Ἑλλάς. Καὶ ὁ Δημοσθένης ἐγίγνωσκε βεβαίως τοῦτο· διὸ καὶ ἀπολογούμενος ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἔλεγεν· « Οὐδεὶς τολμήσειεν ἂν εἰπεῖν ὡς τῷ μὲν ἐν Πέλλῃ τραφέντι χωρίῳ ἀδόξῳ τότε γε ὄντι καὶ μικρῷ τοσαύτην μεγαλοψυχίαν προσῆκεν ἐγγενέσθαι, ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι, καὶ τοῦτ' εἰς τὸν νοῦν ἐμβαλέσθαι· ὑμῖν δὲ οὖσιν Ἀθηναίοις καὶ καθ' ἡμέραν ἑκάστην ἐν πᾶσι λόγοις καὶ θεωρήμασι τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς ὑπομνήμαθ' ὁρῶσι, τοσαύτην κακίαν ὑπάρξαι, ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας αὐτεπαγγέλτους ἐθελοντὰς παραχωρῆσαι Φιλίππῳ ». Τὸ τῆς τιμῆς λοιπὸν καὶ φιλοπατρίας αἴσθημα τοῦ Δημοσθένους ἦν τοσούτῳ μᾶλλον παντὸς ἐπαίνου ὑπέρτατον, ὅσῳ αἱ δυσχέρειαι ἦσαν μέγισται.

Καὶ ἀνέπτυξε μὲν ὁ Δημοσθένης ὑπεράνθρωπον ῥητορικὴν καὶ ἔκτακτον πολιτικὴν δραστηριότητα, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ κατισχύσῃ τῶν περιστάσεων· διότι, ὡς αὐτὸς λέγει, « τὸ μὲν πέρας, ὡς ἂν ὁ δαίμων βουληθῇ, πάντων γίγνεται, ἡ δὲ προαίρεσις αὐτὴ τὴν τοῦ συμβούλου διάνοιαν δηλοῖ ».

Τῇ ιϐ' τοῦ ἰουνίου, ἡμέρᾳ κυριακῇ, συμῳδῶνως τῷ προεκδεδομένῳ προγράμματι, ἐγένετο μετὰ τῆς εἰθισμένης τάξεως ἡ ἐπίδοσις τῶν πτυχίων εἰς τοὺς τελειοφοίτους. Τῆς ἑορτῆς κατήρξατο ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκ. πατριάρχης Ἰωακεὶμ ὁ Γ' μετὰ τῶν συνοδευόντων αὐτὴν σεβασμιωτ. συνοδικῶν, τῶν ἀξιοτίμων μελῶν τῆς ἐφορίας τῆς σχολῆς,ἱκανῶν φιλομούσων ὁμογενῶν, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου καὶ τῶν φοιτητῶν τῶν ὀκτὼ τάξεων ἐν τῇ εὐρυχωροτάτῃ τῶν τελετῶν αἰθούσῃ τῆς σχολῆς.

Μετὰ ταῦτα ἀναβὰς τὸ βῆμα ὁ σχολάρχης ἀνέγνω τὴν ἑπομένην ἔκθεσιν τῆς στατιστικῆς,διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῆς σχολῆς.

Παναγιώτατε δέσποτα! Σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι!

καὶ λοιπὴ γεραρὰ καὶ φιλόμουσος ὁμήγυρις!

Πέμπτην ἤδη φορὰν ταύτην παρίσταμαι ἐπισήμως ἐνώπιον τοιαύτης σεβαστῆς ἑλλανοδικῶν ὁμηγύρεως, ἤτοι τῶν ἀνωτέρων τῆς πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς ἀρχῶν καὶ πολλῶν ἐγκρίτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν μελῶν, ἵνα καὶ πάλιν, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν καλῶς τε καὶ μάλα σκοπίμως τεθεσπισμένα, τοῦτο μὲν λόγον τε καὶ εὐθύνας ἀποδώσω τῶν καὶ κατὰ τὸ λῆγον σήμερον σχολικὸν ἔτος πεπραγμένων, τοῦτο δὲ τὰς προσηκούσας χάριτας ἀπονείμω πᾶσί τε τοῖς περὶ ἡμῶν πολλαχῶς προνοοῦσι καὶ τοῖς ὁπωσοῦποτε εὐεργετήσασιν ἡμᾶς ἀγαθοῖς τε καὶ φιλο-

μούσοις. Ἐφ' ᾧ χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος θερμόταται ἀπὸ μέσης ψυχῆς καὶ καρδίας εὐχαριστήρια πρὸς τὸν ὕψιστον Θεὸν καὶ πατέρα τῶν φώτων ἤδη ἀναπέμπω, ὅτι ἡ πανσθενὴς αὐτοῦ πρόνοια οὕτω καὶ πάλιν πανσόφως τὰ καθ' ἡμᾶς ἐξῳκονόμησεν, ὥστε οὐ μόνον ἡ καλλίγονος αὕτη πνευματικὴ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς μήτηρ καὶ τροφοδότις, ἡ πατριαρχικὴ Μεγάλη τοῦ Γένους σχολή, καρποὺς ἐπαξίους τῶν τε ὑμετέρων ποικίλων θυσιῶν καὶ τῶν πολλῶν ἡμῶν πόνων τε καὶ ἱδρώτων προσφέρει καὶ αὖθις τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ εὐσεβεῖ ἡμῶν γένει, τοὺς δοκίμους λέγω τούτους ἀθλητάς, οἵτινες, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν εὐσταθῶς ἀγωνισάμενοι, τὸν δικαιον ἤδη παρὰ πάντων ἔπαινον καὶ τὸν νενομισμένον ἀναμένουσι στέφανον, ἀλλὰ καὶ ἐγώ, καθορῶν τὸ πλεῖστον τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων ἐκείνων ἀπαιτήσεων, τῶν ἀπὸ πολλῶν ἤδη δεκαετηρίδων διαδοχικῶς ἐπαναλαμβανομένων, ἐντελῶς σχεδὸν συμπεπληρωμένον, ἀπήλλαγμαι πλέον τῆς σκληρᾶς ἐκείνης ἀνάγκης, ὅπως ἑκάστοτε ἐπὶ τὰ φιλογενῆ καὶ φιλόμουσα τῆς ὁμογενοῦς ἡμῶν κοινωνίας αἰσθήματα ἔκκλησιν ποιούμενος, ἐπικαλῶμαι πάντοτε τὴν ταχεῖαν καὶ ἀπαραίτητον τῶν κακῶν τούτων θεραπείαν· διότι, ἀγαθῇ τύχῃ, διδάσκομεν ἤδη καὶ πανηγυρίζομεν, ὡς ὁρᾶτε, οὐχὶ ἐν οἰκοδομήματι σεσαθρωμένῳ καὶ πολλὰς τὰς ἐλλείψεις παρέχοντι, ἔτι δὲ καὶ τὴν προσήκουσαν ἐν παντὶ πρόοδον πολλαχῶς παρακωλύοντι, ἀλλ' ἐν τῷ εὐρυχώρῳ καὶ μεγαλοπρεπεῖ τούτῳ καὶ κατὰ πάντα καλῶς τε

καὶ ἐπιστημονικῶς διερρυθμισμένῳ κτιρίῳ, τῷ καὶ κλέος πολὺ καὶ δόξαν ἄφθιτον καὶ εὐγνωμοσύνην καθολικὴν τοῖς ἐριτίμοις καὶ μεγαλεπηβόλοις αὐτοῦ ἱδρυταῖς ἐσαεὶ ἐξασφαλίσαντι. Διὸ καὶ ὁ ἐμὸς λόγος ἔσται τοῦ λοιποῦ βραχὺς καὶ ὅλως ἀπέριττος, περὶ ἓν καὶ μόνον στρεφόμενος, τὴν στατιστικὴν δηλονότι καὶ γραμματολογικήν τε καὶ ἠθικὴν τῆς ἡμετέρας σχολῆς κατάστασιν, ἅτε δὴ μηδεμιᾶς πλέον μηδενὸς δεδικαιολογημένου παραπόνου ἀφορμῆς νῦν τε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὑπολειπομένης.

Καὶ δὴ ἄρχομαι ἀπὸ τῆς ἐκθέσεως τῆς στατιστικῆς τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους καταστάσεως. Συνῳδὰ τῷ κανονισμῷ τῆς σχολῆς, αἱ μὲν ἐξετάσεις τῶν τε ἐν ταῖς ἐνιαυσίοις ἐξετάσεσιν ὑπολειφθέντων καὶ τῶν ἐξ ἄλλων διαφόρων σχολείων προσελθόντων νέων μαθητῶν ἀρξάμεναι τῇ κ΄ τοῦ αὐγούστου μηνός, παρετάθησαν μέχρι τῆς λά τοῦ αὐτοῦ· αἱ δὲ ἐγγραφαὶ παλαιῶν τε καὶ νέων μαθητῶν ἤρξαντο μὲν τὴν κ΄ τοῦ αὐγούστου, κατέπαυσαν δὲ τὴν ιέ τοῦ σεπτεμβρίου μηνός. Ἐνεγράφησαν δὲ κατὰ τὸ σχολικὸν τοῦτο ἔτος ἐν τῷ τῆς σχολῆς μητρῴῳ ἑπτακόσιοι καὶ τριάκοντα εἷς μαθηταί, ὧν τετρακόσιοι μὲν καὶ ἑξήκοντα ἑπτά εἰσιν οἱ ἀνανεώσαντες τὴν ἐγγραφὴν αὐτῶν, διακόσιοι δὲ καὶ τέσσαρες πρὸς τοῖς ἑξήκοντα οἱ προελθόντες ἐκ τῶν σχολῶν τῆς Κωνστ]πολεως καὶ τῶν προαστείων καὶ περιχώρων αὐτῆς, καὶ ἐξ ἄλλων διαφόρων πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωρίων τῆς Θρᾴκης, τῆς Μακεδονίας, τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τῶν νήσων

τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Ἐκ τούτων τοίνυν, μετὰ τὰς νενομισμένας ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων καθηγητῶν ἐξετάσεις, ἐν μὲν τῇ Α΄ τάξει κατετάχθησαν ἑκατὸν καὶ πέντε νέοι μαθηταί, καὶ δέκα παλαιοί, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἑκατὸν καὶ πέντε πρὸς τοῖς τριάκοντα, ἤτοι πεντήκοντα ἐννέα νέοι καὶ ἑβδομήκοντα ἓξ παλαιοί, ἐν τῇ τρίτῃ ἑκατὸν καὶ τέσσαρες, τουτέστιν ἑπτὰ πρὸς τοῖς τριάκοντα νέοι καὶ ἑξήκοντα ἑπτὰ παλαιοί, ἐν τῇ τετάρτῃ ἑκατὸν καὶ δέκα πρὸς τοῖς ὀκτώ, ἤτοι ἐννέα μὲν καὶ τριάκοντα νέοι, παλαιοὶ δὲ ἐννέα πρὸς τοῖς ἑβδομήκοντα, ἐν τῇ πέμπτῃ ἑκατὸν ὀκτώ, τουτέστιν ἐννενήκοντα παλαιοὶ καὶ δεκαοκτὼ νέοι, ἐν τῇ ἕκτῃ εἷς καὶ ἑβδομήκοντα, ἤτοι δύο νέοι πρὸς τοῖς ἑξήκοντα καὶ ἐννέα παλαιοί, ἐν τῇ ἑβδόμῃ τρεῖς πρὸς τοῖς τεσσαράκοντα, τουτέστι τριάκοντα ἐννέα παλαιοὶ καὶ τέσσαρες νέοι, καὶ ἐν τῇ ὀγδόῃ ἑπτὰ καὶ τριάκοντα καὶ εἷς ἀκροατὴς ἐκ τῶν τελειοφοίτων τῆς ἐν Χάλκῃ ἐμπορικῆς σχολῆς.

Τοῦ ὅλου τούτου τῶν ἐγγεγραμμένων νέων τε καὶ παλαιῶν μαθητῶν ἀριθμοῦ ἀπεχώρησαν μὲν τῆς σχολῆς, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους, ἐπὶ αἰτίαις διαφόροις γνωσταῖς τε καὶ ἀγνώστοις τῇ σχολαρχίᾳ, πεντήκοντα καὶ ἓξ μαθηταί, ἤτοι ἐκ μὲν τῆς Α΄ τάξεως ἐννέα, ἐκ δὲ τῆς Β΄ δέκα, ἐκ τῆς Γ΄ ἕνδεκα, ἐκ τῆς Δ΄ ἐννέα, ἐκ τῆς Ε΄ ἕνδεκα, ἐκ τῆς Ϛ΄ τρεῖς, ἐκ τῆς Ζ΄ δύο καὶ ἐκ τῆς Η΄ τελευτῶντος τοῦ μαρτίου μηνὸς εἷς, συνεπείᾳ σκληρᾶς ἰατρικῆς ἀποφάσεως· ἀπεβλή-

θή δὲ καὶ εἷς ἐκ τῆς Α′ τάξεως ἐπὶ παραβάσει τῶν τῆς σχολῆς νόμων· ἀλλ' ἐν τούτοις οὐκ ἀφῆκε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν καρδίαν πάντων ἡμῶν, διδασκόντων τε καὶ διδασκομένων, ἄτρωτον καὶ τὸ σκληρὸν τοῦ θανάτου βέλος, ἁφαρπάσαν, τρέχοντος τοῦ σχολικοῦ ἔτους, τὴν πολύτιμον ζωὴν πέντε νεαρῶν τῆς σχολῆς ἡμῶν τροφίμων, ἤτοι δύο τῆς Β′, δύο τῆς Γ′ καὶ ἑνὸς τῆς Δ′ τάξεως, πολλὰς καὶ γαθὰς ἐν πᾶσι τὰς ἐλπίδας παρεχόντων· ἐφ' ᾧ ἡ σχολὴ καὶ ἔκλαυσεν ἐν καιρῷ καὶ ἐπένθησεν ἐπ' αὐτῶν προσηκόντως, ὡς μήτηρ φιλότεκνος καὶ φιλόστοργος, καὶ ἤδη πάλιν δημοσίᾳ μετὰ βαρυαλγούσης ψυχῆς ἀναφέρει τὴν ἀγαθὴν αὐτῶν μνήμην. Πλὴν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τακτικῶν τούτων μαθητῶν, ἡ σχολή, δυνάμει νέου ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς, ἐπιτρέποντος ἐπὶ ὅροις τισὶ καὶ τὴν πρόσληψιν ἀκροατῶν, ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελέ τις παρουσιασθῇ πρὸς ἐγγραφὴν μετὰ παρέλευσιν τῆς ἐπὶ τούτῳ ὡρισμένης προθεσμίας, προσέλαβε κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος καὶ ἓξ ἀκροατάς, ἤτοι δύο ἐν τῇ Β′ τάξει, ἕνα ἐν τῇ Δ′, ἕνα ἐν τῇ Γ′, δύο ἐν τῇ Ζ′ καὶ ἕνα ἐν τῇ Η′· τούτων δὲ ὁ εἷς τῆς δευτέρας τάξεως ἀπεπέμφθη, τελευτῶντος τοῦ μαρτίου, ἕνεκα ἀπειθείας πρὸς τὰς τῆς σχολῆς διατάξεις.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ στατιστικὴ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς κατάστασις κατὰ τὸ αἰσίως ἤδη ἐπισφραγιζόμενον σχολικὸν τοῦτο ἔτος. Μεταβαίνω δὲ ἤδη εἰς τὴν περιληπτικὴν ἔκθεσιν τοῦ γραμματολογικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ αὐτῆς μέρους.

Τὸ ἀπὸ διετίας ἤδη οὐσιωδῶς, ὡς γνωστὸν πάντως τοῖς ἐνδιαφερομένοις ἐκ τῶν προηγουμένων ἐκθέσεών μου, διαρρυθμισθὲν καὶ διὰ πολλῶν τροποποιήσεων καὶ προσθαφαιρέσεων ἐπὶ τὸ τελειότερον καί, οὕτως εἰπεῖν, κλασικώτερον καὶ ἐπιστημονικώτερον συμπληρωθὲν καὶ καταρτισθὲν τῆς ἡμετέρας σχολῆς πρόγραμμα, ὑπέστη, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους, προτάσει τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου, ἀλλοίωσίν τινα ὑπό τε τῆς πείρας καταδειχθεῖσαν ἀναγκαίαν καὶ ἀπαραίτητον καὶ ὑπὸ ἀφορμῆς ὅλως ἀπροσδοκήτου καὶ θλιβερᾶς ἅμα ἐπιβληθεῖσαν. Ἀπὸ πολλοῦ μὲν ἤδη εἶχε καταδειχθῇ ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων καθηγητῶν τὸ ὅλως ἀνεπαρκὲς τῶν ὡρῶν τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῇ Ε′, Ζ′ καὶ Η′ τάξει, καὶ τῆς ἀριθμητικῆς ἐν τῇ Γ′ καὶ Δ′· ἀλλ' ἡ παντελὴς ἔλλειψις διαθεσίμων πρὸς τοῦτο ἐν τῷ προγράμματι ὡρῶν ἠνάγκαζεν ἡμᾶς, ἵνα ἀναμένωμεν κατάλληλον ἐπὶ τούτῳ εὐκαιρίαν ἢ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἀναγκαίων τούτων ὡρῶν ἐξ ἄλλου τινὸς μᾶλλον ἐπουσιώδους μαθήματος, ἢ διὰ τῆς ἐπαυξήσεως τῶν ὡρισμένων ἐν τῷ προγράμματι ὡρῶν τῆς ἑβδομαδιαίας διδασκαλίας. Καὶ δὴ τοῦτο μὲν ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐνσκήψασα δεινὴ καὶ ἀνίατος τῷ καθηγητῇ τῆς τουρκικῆς γλώσσης ἀσθένεια καὶ ἡ ἀναπόφευκτος τούτου δι' ἑτέρου ἐπαξίου ἀντικατάστασις, τοῦτο δὲ ἡ ἔλλειψις καταλλήλου προσώπου, δυναμένου νὰ ἀναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν πασῶν τῶν ἐν τῷ προγράμματι ὡρισμένων διὰ τὸ μάθημα τῆς τουρκικῆς

γλώσσης ὡρῶν, ἠνάγκασε τὴν σχολαρχίαν μετὰ πολλὴν καὶ ὥριμον σκέψιν μετά τε τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου καὶ τῆς σεβαστῆς ἐφορίας, ἵνα προβῇ, τῇ κοινῇ ἐγκρίσει καὶ ἀποφάσει, εἰς τε τὴν ἐλάττωσιν τῶν ὡρῶν τῆς διδασκαλίας τοῦ τουρκικοῦ μαθήματος, καὶ εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν λοιπῶν, ἤτοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς ἀριθμητικῆς. Καὶ δὴ ἐκ τῶν ἀφαιρεθεισῶν ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς τουρκικῆς γλώσσης ὀκτὼ ὡρῶν, δύο μὲν ὧραι προσετέθησαν εἰς τὰ ἑλληνικὰ τῆς Η′ τάξεως, μία δὲ εἰς τὰ ἑλληνικὰ τῆς Ζ′, μία εἰς τὰ τῆς Ε′, ἀνὰ μία εἰς τὸ μάθημα τῆς ἀριθμητικῆς ἐν τῇ Γ′ καὶ Δ′ τάξει, καὶ δύο ἐν τῷ τῆς ἰχνογραφίας μαθήματι τῆς Γ′ τάξεως· ἡ δὲ διδασκαλία τῆς τουρκικῆς γλώσσης περιωρίσθη εἰς δύο μὲν καθ' ἑβδομάδα ὥρας ἐν τῇ Δ′, Ε′, Ϛ′ καὶ Ζ′ τάξει, εἰς μίαν δὲ καὶ μόνην ἐν τῇ Η′. Τοιουτοτρόπως ἀνεπληρώθησαν λίαν ἐπιτυχῶς καὶ σκοπίμως ἅμα πᾶσαι αἱ τῆς σχολῆς ἡμῶν κατεπείγουσαι ἀνάγκαι, τουτέστιν ἥ τε διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἀριθμητικῆς πληρέστατα, ὡς οἷόν τε, κατηρτίσθη, καὶ τὰς ὑπολειφθείσας ὥρας τοῦ μαθήματος τῆς τουρκικῆς γλώσσης μετὰ πολλῆς καὶ ἀξιεπαίνου προθυμίας ἀνεδέξατο ὁ γνωστὸς ἤδη ἐν τῷ ἀραβοπερσοτουρκικῷ φιλολογικῷ κόσμῳ, καὶ ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς συγγραφεύς, καλὸς κἀγαθὸς ἡμῶν συμπολίτης Χαφοὺζ Ρεφὶ ἐφένδης. Ἡ δὲ κατὰ νοέμβριον ἐπελθοῦσα τραγικωτάτη λύσις τῆς ἀσθενείας τοῦ τέως καθηγητοῦ τῆς τουρκικῆς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σχο-

λῇ ἐδικαίωσε πληρέστατα τὸ ἔγκαιρον τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ τοῦ λόγου γενομένου, ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν συναδέλφου Ἀριστομένους Λουκίση, τοῦ σκληρῶς τὸν βίον καταστρέψαντος, καθῆκον ἡγοῦμαι ἱερόν, ἵνα ἐκφράσω δημοσίᾳ ἐν ὀνόματι σύμπαντος τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου τῇ σεβαστῇ τῆς ἡμετέρας σχολῆς ἐφορίᾳ τὴν βαθυτάτην ἡμῶν εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ ὄντως χριστιανικῇ ἀγάπῃ, μεθ' ἧς οὗτοι προθύμως προσηνέχθησαν εἰς τὰ ἀπορφανισθέντα τέκνα τοῦ ἀγαπητοῦ τούτου ἡμῶν συναδέλφου, ὅν, τέλεον καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων ἀδελφῶν ἐγκαταλελειμμένον μόνη ἡ πνευματικὴ αὐτοῦ μήτηρ, ἡ ἀγάλη τοῦ Γένους σχολή, οὐκ ἀπηξίωσε καὶ παθόντα, τό γ' ἐπ' αὐτῇ, νὰ ὑποστηριξῃ καὶ νὰ περιθάλψῃ, καὶ θανόντα προσηκόντως νὰ τιμήσῃ καὶ νὰ ἀναπαύσῃ.

Οὕτω τοίνυν καταρτισθέντος τοῦ προγράμματος, καθ' ὃ διαρρυθμίζεται ἡ τῆς σχολῆς διανοητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἀνάπτυξις καὶ μόρφωσις, ἡ καὶ τὸ γραμματολογικὸν αὐτῆς ἀποτελοῦσα μέρος, ἤρξαντο, κατὰ τὰς τοῦ κανονισμοῦ τῆς σχολῆς διακελεύσεις, αἱ παραδόσεις τῶν μαθημάτων ἁπασῶν τῶν τάξεων τὴν ά τοῦ σεπτεμβρίου μηνός, καὶ ἐξηκολούθησαν τακτικῶς, συνεχῶς καὶ ἀνελλειπῶς, πλὴν τῶν νενομισμένων εὐαρίθμων ἑορτῶν καὶ ὀλιγοημέρων κατὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ πάσχα διακοπῶν, μέχρι τῆς 20 τοῦ μαΐου. Ἐδιδάχθησαν δὲ κατὰ τὸ ἐννεάμηνον τοῦτο διάστημα ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων καθηγητῶν πάντα τὰ ἐν τῷ προ-

γράμματι καθωρισμένα μαθήματα πλήρη καὶ λίαν καρποφόρως μετὰ τῆς παραδειγματικῆς ἐκείνης καὶ ἐπαίνου παντὸς ἀνωτέρας ἀκριβείας τε καὶ ἐπιμελείας, τῆς χαρακτηριζούσης ἐξαιρέτως ἐν τῇ τοῦ καθήκοντος αὐτῶν ἐκπληρώσει πάντας τοὺς ἀξιοτίμους τῆς ἡμετέρας σχολῆς καθηγητάς.

Ἐφ' ᾧ δημοσίᾳ ἤδη, χρέος ἱερὸν ἐκπληροῦσα ἡ σχολαρχία, ἀπονέμει ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν ἀξιοτίμων καθηγητῶν τὴν βαθεῖαν καὶ εἰλικρινῆ τῆς σχολῆς εὐγνωμοσύνην, καὶ χαίρει μεγάλως, μὴ δυναμένη νὰ ἐπιφέρῃ ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτῆς μηδεμίαν μηδ' ἐλαχίστην τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἔλλειψιν ἢ καθυστέρησιν. Οὐχ ἧττον μετὰ τῆς αὐτῆς ἠθικῆς εὐχαριστήσεως καὶ δικαίας ἅμα ὑπερηφανίας τε καὶ καυχήσεως, ὀφείλω δημοσίᾳ ἤδη νὰ ἐπαινέσω καὶ πάντας ἁπασῶν τῶν τάξεων τοὺς μαθητάς, πλήν τινων, καὶ τούτων, ἀγαθῇ τύχῃ, λίαν εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων, ἐπὶ τῇ ἐπιμελείᾳ καὶ προόδῳ, ἣν καὶ οὗτοι ἐπεδείξαντο πρὸς πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ μαθήματα, εὐγενῶς πρὸς ἀλλήλους καλὴν καὶ ἀγαστὴν φιλοτιμούμενοι ἅμιλλαν· τοῦθ' ὅπερ μαρτυροῦσι τρανώτατα οἱ ἐκδεδομένοι ἤδη ἔλεγχοι τῶν τε τετραμηνιαίων καὶ τῶν χθὲς ἀποπερατωθεισῶν ἐνιαυσίων γραπτῶν τε καὶ προφορικῶν ἐξετάσεων. Προνοοῦσα δέ, ὡς εἰκός, ἡ σχολαρχία ἐγκαίρως καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος, συνεκάλεσε, τελευτῶντος τοῦ μαΐου, τοὺς καθηγητὰς τῆς σχολῆς εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν, ὅπως συσκεφθῶσι περὶ ἀναγκαίας τυχόν τινος συμπληρώσεως

ἢ ἄλλης οἱασδήποτε τῶν ἐν τῷ προγράμματι μαθημάτων μεταβολῆς ἢ τελειοποιήσεως. Καὶ πάντα μὲν τὰ λοιπὰ κατεδείχθησαν καλῶς ἔχοντα καὶ μηδεμιᾶς χρήζοντα προσθήκης ἢ μετατροπῆς, ἓν δὲ μόνον μάθημα, τὸ τῆς Ἑρμηνείας τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας, τὸ ἐν τῇ Α' τάξει διδασκόμενον, ἅτε πολλῷ ὑψηλότερον τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐν αὐτῇ παίδων καὶ ἑπομένως ὅλως αὐτοῖς ἐν πολλοῖς ἀκατάληπτον, ἐνεκρίθη ἵνα μετατεθῇ εἰς τὴν Γ' τάξιν, τὸ δὲ μάθημα τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, ὡς μᾶλλον προσιτὸν καὶ εὔληπτον, μετενεχθῇ ἀπὸ τῆς Γ' εἰς τὴν Α' τάξιν. Κατὰ ταῦτα τοίνυν συνετάχθη ἤδη καὶ κατηρτίσθη καὶ τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐπιόντος σχολικοῦ ἔτους 1883—1884, ὅπερ καὶ ἐκοινοποιήθη ἐν καιρῷ τοῖς ἐνδιαφερομένοις καὶ ἀνηρτήθη πρὸς γνῶσιν τῶν βουλομένων. Ἔπραξε δὲ τοῦτο καὶ κατὰ τὸ λῆγον σχολικὸν ἔτος ἡ σχολαρχία, ἐμμένουσα πιστὴ καὶ ἀκριβὴς εἰς ἣν ἀπὸ πενταετίας ἤδη ὅλης διέγραψε πορείαν καὶ οὐχὶ βεβαίως καταναγκασθεῖσα ὑπὸ τῆς γνωστῆς πάντως πᾶσι φιλόφρονος ἡμῖν ὑπομνήσεως, ἣν ἔσχε τὴν καλωσύνην ἐσχάτως ἐν τῶν δημοσιογραφικῶν τῆς ἡμετέρας πρωτευούσης ὀργάνων νὰ καθυποβάλῃ εἰς ἡμᾶς διδάσκον τὴν σχολαρχίαν τὴν λῆψιν νέου ὅθεν καταλλήλου καὶ συμφόρου εἰς τοὺς μαθητὰς μέτρου, ὅπερ, ὡς ἔγραφε, πολλοὶ τῶν γονέων τῆς φοιτώσης νεολαίας, ἀληθέστερον ὅμως ὀλίγοι τινὲς τῶν βιβλιοπωλῶν, παρέστησαν αὐτοῖς ὡς κατεπεῖγον. Ἠδύναντο ἄρα οἱ κύριοι ο ὗτο

οἱ τοσοῦτον περιπαθῶς οὐχὶ περὶ τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ περὶ μόνων τῶν ἰδίων συμφερόντων μεριμνῶντες, νὰ ἀναγνώσωσι τοὐλάχιστον τὰς τῶν προηγουμένων σχολικῶν ἐτῶν ἐκθέσεις· ἐξ οὗ ἤθελον βεβαιωθῆ, ὅτι τὸ πρόγραμμα τοῦ ἐπιόντος ἔτους ἐκδίδοται πάντοτε τελευτῶντος τοῦ μαΐου μηνός, τὰ δὲ ἐν χρήσει δι' ἕκαστον μάθημα βιβλία μένουσι παρ' ἡμῖν πάντοτε τὰ αὐτά· ὁσάκις δέ, τοῦθ' ὅπερ ὅμως σπανίως συμβαίνει, ἀντικαθίστηταί τι δι' ἄλλου νεωτέρου καὶ μᾶλλον καταλλήλου, τοῦτο ἐπίσης ἐγκαίρως πάντοτε δηλοῦται, ἤτοι τὴν ἀ τοῦ αὐγούστου μηνός. Καὶ οὕτως ἤθελον ἀπαλλαχθῆ τοῦ κόπου, οἱ μὲν τοῦ πληροῦν τὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων δι' ὑπομνήσεων, οἱ δὲ τοῦ ἀποστέλλειν ἀνωνύμους περὶ τούτου τῇ ἐφορίᾳ ἐπιστολάς.

Τοσαῦτα καὶ περὶ τῆς γραμματολογικῆς τῆς ἡμετέρας σχολῆς καταστάσεως, ἅπερ, καίτοι ἀπερίττως καὶ πάνυ σύνεπτυγμένως ἐκτεθειμένα, καταδεικνύουσιν ὅμως τρανότατα τὸ πλῆρες καὶ τὴν ἐφικτὴν τελειότητα, ἣν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους σχολὴ φιλοτιμεῖται νὰ ἐφαρμόζῃ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἑκάστου μαθήματος, συμμορφουμένη πάντοτε ἀκριβέστατα πρὸς τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν αὐτῆς σκοπὸν καὶ προορισμόν.

Κατὰ καθῆκον ἤδη ὀφείλω νὰ ἐπισυνάψω ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τῆς ἡμετέρας σχολῆς· διότι βεβαίως οὐδεὶς δύναται νὰ πιστεύσῃ εἰλικρινῶς εἰς τὴν πρόοδον οἱουδήποτε ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος, μὴ ἐνδιαφερόμενος συνάμα καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐν αὐτῷ φοιτώσης νεολαίας, τῆς καὶ μᾶλλον εὐαισθήτου πρὸς πᾶσαν καλὴν ἢ κακὴν ἐπιρροὴν καὶ ἐπενέργειαν, ἣν ἀγωνιζόμεθα νὰ ἐξασκήσωμεν ἐπ' αὐτῆς, ἅτε δὴ αὐξομένης ὁσημέραι ὑπὸ τοὺς ἰδίους ἡμῶν ὀφθαλμούς. Καὶ διὰ τοῦτο καθίσταται πάντη ἀδύνατος ἡ ὕπαρξις καλῆς καὶ ὑψηλῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἄνευ καλῆς ταὐτοχρόνως ἠθικῆς, ἤτοι χρηστότητος καὶ ζωῆς καὶ τρόπων καὶ ἠθῶν, ἀποτελούσης, οὕτως εἰπεῖν, πάντοτε τὸν μόνον ἀπαραίτητον πρὸς πλήρη αὐτῆς ἐπιτυχίαν ὅρον.

Τὸ νέον τοῦτο οἰκοδόμημα οὐ μόνον πολλῶν καὶ σπουδαιοτάτων ἐλλείψεων ἔν τε τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ λοιπῇ λειτουργίᾳ τῆς ἡμετέρας σχολῆς τέλεον ἡμᾶς ἀπήλλαξεν, ἀλλ' ὁμολογουμένως διηυκόλυνε μεγάλως καὶ τὴν ἐποπτείαν ἐν γένει τῆς διευθύνσεως ἐπὶ πάσης τῶν μαθητῶν κινήσεως, τοῦθ' ὅπερ παρεκώλυε πάντοτε καὶ κατέστελλε τὰς πολλὰς ἐκείνας παιδικὰς μέν, ἀλλὰ θορυβώδεις καὶ ἐνοχλητικὰς ἔστιν ὅτε ζωηρότητας τῶν ἡμετέρων φοιτητῶν, αἵτινες ἄλλοτε συνεχῶς κατετάραττον τὴν πειθαρχίαν καὶ πολλῶν ἑκάστοτε πραγμάτων καὶ δυσαρεσκειῶν παραίτιοι τῇ σχολαρχίᾳ ἐγίνοντο· διότι ἤδη οὐ μόνον τὸ μέγεθος καὶ τὸ φωτεινὸν καὶ τὸ εὐάερον τῶν αἰθουσῶν καὶ ἡ τῶν θρανίων κατασκευὴ καὶ ταξιθέτησις καθίστησιν ἀδύνατον πᾶσαν οἱανδήποτε ἐν ταῖς παραδόσεσιν ἀταξίαν, ἀλλὰ καὶ οἱ εὐρύχωροι διάδρομοι καὶ τὸ πρὸς διάχυσιν τῶν μαθητῶν κατὰ τὸ μεσημβρινὸν μέγα διάλειμμα ὡρισμέ-

νον ἰσόγειον καὶ ὁ περὶ τὴν σχολὴν περίβολος τοῖς τε μαθηταῖς παρεῖχον ὅλην τὴν προσήκουσαν καὶ ποθητὴν ἐν τῇ ἀναστροφῇ αὐτῶν ἄνεσιν καὶ ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτῶν καθίστων εὐχερῆ καὶ σκοπιμωτέραν. Πεποίθαμεν δὲ ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι ἐκλείψει πάντως καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀφορμὴ παντὸς οἱουδήποτε παραπόνου, ὅταν οἱ μεγάθυμοι ἱδρυταὶ εὐδοκήσωσι νὰ συμπληρώσωσιν ἐντελῶς τὰς ὑπολειπομένας ἔτι ἐξωτερικὰς τοῦ παρόντος οἰκοδομήματος ἐλλείψεις· διότι ἄλλως ἡ παντελὴς ἔλλειψις στερεοῦ καὶ εὐμεγέθους περὶ τὴν σχολὴν τοίχου καὶ θυρῶν, ἐν τοιούτῳ πληθυσμῷ 800 ὡς ἔγγιστα μαθητῶν, καθίσταται ἐνίοτε ἀφορμὴ ἀπροσδοκήτων παρεκτροπῶν, δυσχερῶς ἐξελεγχομένων. Καὶ λοιπόν, σεβαστὴ ὁμήγυρις, ἡ ἠθικὴ κατάστασις τῆς ἡμετέρας σχολῆς ἦν, καθόλου μὲν εἰπεῖν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λήγοντος σχολικοῦ ἔτους λίαν εὐάρεστος καὶ παρήγορος, ἐφ' ᾧ ἤδη καγώ, τῇ αὐστηρᾷ ὑπείκων δικαιοσύνῃ, ἀπονέμω δημοσίᾳ τὸν ἔπαινον καὶ πᾶσι μὲν συνελόντι τοῖς μαθηταῖς ἁπασῶν τῶν τάξεων, τοῖς ἐπὶ εὐταξίᾳ τε καὶ εὐπειθείᾳ διακριθεῖσιν, ἰδίᾳ δὲ τῇ Η' καὶ Ζ' τάξει, αἵτινες διεκρίθησαν ἁπασῶν τῶν λοιπῶν ἐπὶ χρηστότητι ἠθῶν καὶ κοσμίᾳ τε καὶ σεμνῇ κατὰ πάντα διαγωγῇ· ἀλλά, τῆς ἀρετῆς ἐπαινουμένης, δίκαιον πάντως ἵνα καὶ ἡ κακία πανδήμως ψέγηται. Καὶ δὴ μετὰ λύπης μέν, ἀλλὰ κατὰ χρέος ἱερὸν ὀφείλω ἐπίσης ἤδη παρρησίᾳ νὰ διακηρύξω, ὅτι οἱ μᾶλλον ἐπὶ ἀταξίᾳ τε καὶ ἀναγώγῳ συμπεριφορᾷ ἔν τε τοῖς ὡρισμένοις διαλείμμασι καὶ ἐν τῇ ἀκροάσει μαθημάτων τινῶν διακριθέντες εἰσὶν εὐάριθμοί τινες μαθηταὶ τῆς Θ' τάξεως, ὧν τοὺς προεξάρχοντας ἠναγκάσθη τελευταῖον ἡ σχολαρχία πρὸς ἐκκοπὴν τοῦ κακοῦ καὶ σωφρονισμὸν τῶν ὑπολειπομένων νὰ τιμωρήσῃ, ἀποκλείουσα αὐτοὺς τῶν ἐνιαυσίων ἐξετάσεων. Ἐλπίζομεν δέ, ὅτι τὸ μέγεθος τοῦτο τῆς ἡμετέρας πρὸς αὐτοὺς ἐπιεικείας ἐπενεργήσει ἐπ' αὐτοὺς πολλῷ δραστικώτερον καὶ εὐεργετικώτερον τῶν πατρικῶν ἡμῶν λόγων καὶ συμβουλῶν καὶ παραινέσεων. Τὸ μόνον δὲ καὶ κύριον αἴτιον τῆς ἔντισι τῶν παίδων ἐπιφαινομένης καὶ ὀσημέραι ἐνισχυομένης τάσεως καὶ κλίσεως πρὸς τὴν ὀκνηρίαν, τὴν ἀμέλειαν, καὶ ἄλλα παντὸς εἴδους ἠθικὰ ἐλαττώματα, εἰσὶν αὐτοὶ οἱ γονεῖς καὶ κηδεμόνες καὶ οἱ ἐγγυηταὶ αὐτῶν, οἵτινες ὑπέχουσι προσέτι καὶ τὴν μείζονα ἐν τούτῳ εὐθύνην, διότι οὐ μόνον οὐδὲ κἂν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπισκέπτονται τὴν σχολήν, ἵνα μάθωσι τὰ περὶ τῆς προόδου καὶ ἀγωγῆς τῶν τέκνων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ προσκαλούμενοι πολλάκις ὑπὸ τῆς διευθύνσεως κωφεύουσιν ἀσυγγνώστως· τί λέγω; Καὶ εἰς αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἐνιαυσίους προφορικὰς τῶν ἰδίων τέκνων ἐξετάσεις ὀλίγιστοι, ἵνα μὴ εἴπω, οὐδεὶς τούτων ηὐδόκησέ ποτε νὰ παρευρεθῇ. Τοῦθ' ὅπερ καταδεικνύει τρανότατα, καθὼς καὶ ἄλλοτε πολλάκις εἶπον, ὅτι οἱ τοιοῦτοι γονεῖς καὶ ἐγγυηταὶ ἀγνοοῦσιν ἐντελῶς ὅτι ἡ ποθητὴ καὶ δυνατὴ ἠθικὴ τε καὶ διανοητικὴ τῶν τέκνων αὐτῶν μόρφωσις καὶ τελειοποίησις ἐπιτυγχάνεται πάντοτε ἀσφαλῶς διὰ μόνης

τῆς στενῆς καὶ ἀδιαλείπτου, οὕτως εἰπεῖν, συμμαχίας τε καὶ ἐπιμαχίας τοῦ οἴκου καὶ τῆς σχολῆς, τῶν γονέων καὶ τῶν διδασκάλων. Καὶ ἡ μὲν σχολὴ ἐκπληροῖ ἀκριβῶς καὶ ἀνελλιπῶς τὸ πρὸς τοὺς τροφίμους αὐτῆς καθῆκον, ἀπόκειται δὲ ἤδη καὶ τοῖς γονεῦσιν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐκπληρῶσι τὸ ἐπιβαλλόμενον αὐτοῖς ἐν τῇ τῶν ἰδίων τέκνων ἀνατροφῇ μέρος, μὴ φροντίζωσι δὲ μόνον πῶς νὰ ἀγοράζωσιν εὐθηνότερον τὰ διδακτικὰ βιβλία, ἀλλὰ καὶ διαπυνθάνωνται ἐνταυτῷ παρ' ὧν δεῖ, ὅσον οἷόν τε συνεχέστερον, καὶ ποία τις ὠφέλεια ἐκ τῶν βιβλίων τούτων προσγίγνεται εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν· διότι οὕτω καὶ μόνον ἐπιτυγχάνεται ἡ προσήκουσα μόρφωσις καὶ διάπλασις τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοὸς αὐτῶν.

Τοιαύτη, σεβαστὴ καὶ φιλόμουσος ὁμήγυρις, ἡ ὑπὸ στατιστικήν, γραμματολογικὴν καὶ ἠθικὴν ἔποψιν κατάστασις τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς. Ἐπισφραγίζων δ' ἐν τούτῳ καὶ τὴν νενομισμένην λογοδοσίαν μου διὰ τὸ αἰσίως ἤδη λῆξαν σχολικὸν ἔτος, ὀφείλω, καθῆκον ἱερὸν καὶ ὀφειλὴν συνάμα ἀπαραίτητον ἐκπληρῶν, ἵνα ἐκφράσω ἤδη παρρησίᾳ, ἐν τῇ ἐπισήμῳ ταύτῃ πανηγύρει καὶ ἐνώπιον τοιαύτης πεπυκνωμένης γεραρᾶς καὶ φιλομούσου ὁμηγύρεως, τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην πάντων ἡμῶν, διδασκόντων τε καὶ διδασκομένων, τοῦτο μὲν εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἡμετέρας πνευματικῆς πανηγύρεως, τὸν παναγιώτατον ἡμῶν δεσπότην καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην διά τε τὴν ἣν ἐπιδεικνύει μετὰ πολλῆς ἀείποτε τῆς προθυμίας καὶ

τῆς ἀγάπης ἐνδελεχῆ μέριμναν καὶ φροντίδα ὑπὲρ τῆς ἐντελοῦς συμπληρώσεως πάσης οἱασδήποτε παρ' ἡμῖν ἐλλείψεως καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν προστασίαν, ἣν πάντοτε περιχαρῶς καὶ ἀφθόνως παρέχει ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν συμφερόντων τῆς πατριαρχικῆς ταύτης Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς· τοῦτο δέ, εἰς τὴν παρεδρεύουσαν ἁγίαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, ἥτις, ἐν τῇ πατρικῇ αὐτῆς ἀγάπῃ καὶ τῷ περὶ τὰ γράμματα διακαεῖ ζήλῳ, οὐ παύεται πάντοτε τιμῶσα ἡμᾶς διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτῆς παρουσίας καὶ συμμετέχουσα εὐχαρίστως πάσης ἡμῶν πνευματικῆς ἑορτῆς. Εἶτα δὲ χάριτας μεγίστας καὶ εὐγνωμοσύνην ζωηρὰν καὶ βαθεῖαν ἀπονέμω τὸ πρῶτον δημοσίᾳ ἤδη καὶ τῇ σεβαστῇ τῆς ἡμετέρας σχολῆς ἐφορίᾳ, ἥτις ἀόκνως καὶ μετὰ διαπύρου δραστηριότητος οὐκ ἐπαύσατο μεριμνῶσα καὶ φροντίζουσα περὶ παντός, ὁπωσδήποτε δυναμένου νὰ συντελέσῃ πρὸς βελτίωσιν ἢ καὶ ἀνακούφισιν τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων τῆς σχολῆς ἀναγκῶν, καὶ συνεχίζουσα οὕτω μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου ἀπαρεγκλίτως τὴν ἐφ' ἡμᾶς πατρικὴν ὄντως κηδεμονίαν τῶν εὐγενῶν αὐτῆς προκατόχων, ὧν τὰ ὀνόματα χρυσοῖς γράμμασιν εὐγνωμοσύνης ἀϊδίου μένουσιν ἐσαεὶ ἀνεξάλειπτα ἐν ταῖς καρδίαις πάντων ἡμῶν. Τὰς αὐτὰς προσέτι ἀπὸ καρδίας θερμὰς εὐχαριστίας μετὰ τῆς προσηκούσης εὐγνωμοσύνης ἀπονέμομεν καὶ πάσῃ μὲν συνελόντι τῇ καθ' ἡμᾶς φιλομούσῳ ὁμογενεῖ κοινωνίᾳ ἐπὶ τοῖς ἀλλεπαλλήλοις δείγμασι τῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν σχολὴν

εὐεργετικῆς αὐτῶν συμπαθείας, ἐξαιρέτως δὲ τῇ ἀδελφότητι Ξηροκρήνῃ, ἥτις διὰ τοῦ ἀόκνου ζήλου καὶ τῆς ἐνδελεχοῦς καὶ ὀραστηρίας ἐνεργητικότητος καὶ συνεργασίας τοῦ τε ἀξιοτίμου προέδρου καὶ τῶν λοιπῶν φιλομούσων τοῦ προεδρείου μελῶν καὶ πάντοτε μὲν ἐπέρχεται ποικιλοτρόπως ἐπίκουρος καὶ σώτειρα τῇ σχολῇ, ἰδίᾳ ὅμως ἐφέτος, ὑπεκκαύσασα τὸν φιλόμουσον ζῆλον καὶ τὴν εὐγενῆ αὐταπάρνησιν τῶν εὐγενεστέρων καὶ μᾶλλον διακεκριμένων τῆς ἡμετέρας ὁμογενοῦς κοινωνίας μελῶν, κατώρθωσε τὴν λαμπρὰν καὶ ἐπίζηλον ἐκείνην καὶ πάσης περιγραφῆς ὑπερτέραν καὶ πλήρη ὄντως θελκτικωτάτης χάριτος καὶ ποιήσεως ἀγροτικὴν πανήγυριν τῆς 24 τοῦ ἀπριλίου, ἥτις οὐ μόνον πᾶν τοῦ παρελθόντος ἔλλειμμα καὶ πᾶσαν τοῦ τρέχοντος ἔτους δαπάνην τῆς σχολῆς κατεκάλυψεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τῆς γεραρᾶς ταύτης καὶ μεγαλωνύμου τοῦ Γένους ἡμῶν πνευματικῆς τροφοῦ, μετ' ἐθνικῆς ὑπερηφανίας ἐκλέϊσε καὶ ἐδόξασε καταστήσασα τοῦτο ζηλωτὸν καὶ μακαριστὸν πᾶσι τοῖς περὶ ἡμᾶς, καὶ καταδείξασα ἑνταυτῷ τρανότατα, ὅτι ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους σχολὴ καὶ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται πάντοτε τὸ μόνον ἀγαπητὸν καὶ θυμῆρες ἐθνικὸν μέλημα πάσης ὁμογενοῦς καὶ φιλογενοῦς καρδίας.

Καιρὸς δὲ ἤδη, παναγιώτατε δέσποτα καὶ λοιπὴ φιλόμουσος ὁμήγυρις, ἵνα εἴπω ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῶν ἐξετάσεων τοῦ διανυθέντος σχολικοῦ τούτου ἔτους. Αἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζόμεναι τρεῖς, κατὰ διαφόρους τοῦ

ἔτους ἐποχάς, γραπταὶ ἐξετάσεις ἐν ἅπασι τοῖς διδασκομένοις μαθήμασιν ἐγένοντο καὶ ἐφέτος τακτικῶς καὶ μετὰ πλείονος, ἢ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, αὐστηρότητος· διότι ἔχομεν ἤδη τὸν πρὸς τοῦτο κατάλληλον χῶρον. Καὶ δὴ αἱ μὲν πρῶται ἐξετάσεις διεξήχθησαν, τελευτῶντος τοῦ δεκεμβρίου μηνός, αἱ δὲ δεύτεραι, ἀρχομένου τοῦ ἀπριλίου. Ὡς ἐξετάσιμος δὲ ἑκάστοτε ὕλη ἐχρησίμευσεν ἡ κατὰ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ τούτου χρονικὸν διάστημα δεδιδαγμένη ἐξ ἑκάστου μαθήματος ποσότης. Αἱ τελευταῖαι δὲ ἐξετάσεις, περιλαμβάνουσαι συλλήβδην ἅπαντα τὰ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ σχολικοῦ ἔτους μέχρι τῆς 20 τοῦ μαΐου, ὁπότε ἔληξεν ἡ διδασκαλία ἁπάντων τῶν μαθημάτων, ἤρξαντο τὴν κζ' τοῦ μαΐου καὶ παρετάθησαν μέχρι τῆς γ' τοῦ ἰουνίου μηνός· αἱ δὲ προφορικαί, κατὰ τὰ πέρυσι τεθεσπισμένα, ἐν τοῖς μαθήμασι τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἁπασῶν τῶν τάξεων ἤρξαντο τὴν γ' τοῦ ἰουνίου καὶ κατέπαυσαν τὴν ι' ἡμέραν τοῦ αὐτοῦ. Τῶν τελευταίων τούτων ἐνιαυσίων ἐξετάσεων ἀπεκλείσθησαν κατὰ τὸν νόμον τῆς σχολῆς, ἕνεκα ἀπουσιῶν δεδικαιολογημένων τε καὶ ἀδικαιολογήτων, κοινῇ τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου ἐγκρίσει καὶ ἀποφάσει, τῆς μὲν Α' τάξεως 22 μαθηταί, τῆς δὲ Β' 12, τῆς Γ' 17, τῆς Δ' 15, τῆς Ε' 16, τῆς Ϛ' 4 καὶ τῆς Ζ' δύο.

Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τῶν τελευταίων ἐνιαυσίων, γραπτῶν τε καὶ προφορικῶν, ἐξετάσεων, καθὰ ἐκ τῆς ἐν τοῖς δελτίοις τῶν ἐξετάσεων ἐγγεγραμμένης ἤδη βαθ-

μολογήσεως ἁπάντων τῶν μαθητῶν τρανότατα καταφαίνεται, ὑπῆρξεν ἐν γένει λίαν εὐχάριστον, ἀλλὰ καὶ παρήγορον ἐν ταὐτῷ. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν διεκρίθησαν ἀριστεύσαντες ἐν μὲν τῇ Α΄ τάξει οἱ ἑξῆς μαθηταί: Κωνσταντῖνος Τζανῆς, Ἰωάννης Ἀλγιαννάκης, Γεώργιος Ξανθόπουλος, Μιλτιάδης Ἀντωνίου, Ἀθανάσιος Μάντης, Νικόλαος Μιχαήλ, Συμεὼν Ἀβραάμ, Λουκᾶς Λαζάρου, Κωνσταντῖνος Λαζάρου, Κωνσταντῖνος Κάμρωνας, Ἐλευθέριος Ψάρος, Δημήτριος Βακαλόπουλος καὶ Ἰωάννης Μελέγκογλους· ἐν δὲ τῇ Β΄ τάξει οἱ μαθηταὶ Κλεάνθης Παπαδόπουλος, Δημήτριος Βαφειάδης, Ἰωάννης Καλογερόπουλος, Ἰωάννης Κόντης, Ἀνδρέας Ἀντίπας, Θεοδόσιος Ἀναστασίου, Πέτρος Ἠλιού, Δημήτριος Ἀστερίου, Δημήτριος Δημόπουλος, Δημοσθένης Πανταζῆ, Ἰωάννης Συμεωνίδης, Νικόλαος Συμεωνίδης, Γεώργιος Λασκαρίδης, Δημήτριος Φυλακτόπουλος καὶ Ἰωάννης Γεωργιάδης. Ἐν δὲ τῇ Γ΄ τάξει οἱ ἑφεξῆς: Παναγιώτης Μεταξᾶς, Δημοσθένης Ροῦσσος, Κωνσταντῖνος Χριστοδουλίδης, Κωνσταντῖνος Κομιανός, Ἐμμανουὴλ Γεωργίου, Ἀντώνιος Πρωτοπαπᾶς, Ἰωάννης Γραμανδάνης, Χρῆστος Γεωργίου, Φραγκῖσκος Μεζίκης, Δημήτριος Χατζῆ Ἀντωνίου, Ἀβραὰμ Φιλιππίδης, Χαράλαμπος Χαραλαμπείδης, Κωνσταντῖνος Κωλέτης, Παῦλος Παρασκευᾶς, Ἰωάννης Ἀναστασιάδης καὶ Ἀναστάσιος Ἰωάννου. Ἐν τῇ Δ΄ τάξει οἱ μαθηταὶ Ἀλέξανδρος Χαραλαμπείδης, Ὀδυσσεὺς Μαργαρίτου, Κωνσταντῖνος Ξανθόπουλος, Σταῦρος Μπόλας,

Σταῦρος Ἰωάννου, Ἀριστόδημος Κουρτίδης, Κωνσταντῖνος Κωνσταντινίδης, Ἀχιλλεὺς Μιχαλόπουλος, Γεώργιος Δόνδωρος, Θεόδωρος Ἀστερίου, Χουρμούζης Βασιλείου, Θεοφάνης Γιαννόπουλος, Γεώργιος Δημητριάδης, Δημήτριος Τζοῦρος, Σοφοκλῆς Ἀθανασίου, Στυλιανὸς Εὐστρατιάδης, Θεόδωρος Μαστοράκης, Ἀλέξανδρος Φραγκούλης καὶ Ἀντώνιος Κωνσταντινίδης. Ἐν τῇ Ε΄ τάξει οἱ ἑξῆς: Κλεώνυμος Ἰορδάνου, Ἠλίας Γεωργόπουλος, Δημήτριος Καλμικίδης, Πρόδρομος Κωνσταντινίδης, Κωνσταντῖνος Μαυρίδης, Ἀθανάσιος Γεωργιάδης, Δημήτριος Πετσόπουλος, Ἀθανάσιος Ἰωάννου, Λεωτσάκος Λογοθετίδης, Κωνσταντῖνος Μαυρίδης, Φραγκῖσκος Δαμασκηνίδης καὶ Δημήτριος Πέτρου. Ἐν τῇ Ϛ΄ οἱ μαθηταὶ Βασίλειος Στυλιανίδης, Ἰωάννης Φιλικός, Δημήτριος Χριστοδουλίδης, Γεώργιος Ἀδαμίδης, Δημήτριος Δημητριάδης, Θεόδωρος Χριστοδουλίδης, Γεώργιος Καζακίας, Ἰωάννης Κρουστανόπουλος καὶ Θεόφιλος Καβάσιλας. Καὶ ἐν τῇ Ζ΄ οἱ ἀκόλουθοι: Ἀλκιβιάδης Νικολαΐδης, Μωϋσῆς Ἰωάννου, Σωκράτης Σταυρίδης, Δημήτριος Χρηστίδης, Ἰωάννης Τζατάλας, Γεώργιος Βαφειάδης, Μιχαὴλ Σάλτας, Ἰωάννης Γονατᾶς, Θεόδωρος Βρασούκας, Στυλιανὸς Στασινόπουλος, Γεώργιος Ἀλεξιάδης, Ἀντώνιος Ἀντωνακόπουλος, Ἐμμανουὴλ Γεωργιάδης καὶ Ἐμμανουὴλ Ἐμμανουηλίδης. Ὑπελείφθησαν δέ, κατὰ τὸν νόμον, ἐν τῇ αὐτῇ τάξει, ἅτε δὴ λαβόντες τὸν βαθμὸν μετρίως ἐν τρισὶ μαθήμασι, τῆς μὲν Α΄ τάξεως τριάκοντα καὶ τέσ-

σαρες μαθηταί, τῆς δὲ Β΄ ἑπτά, τῆς Γ΄ ἕνδεκα, τῆς Δ΄ δώδεκα καὶ τῆς Ε΄ ὀκτώ, ἤτοι ἐν ὅλοις ἑβδομήκοντα καὶ δύο μαθηταί, οἵτινες μόλις ἀποτελοῦσι τὸ δέκατον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς, τοῦθ' ὅπερ βεβαίως οὐ μόνον μεγάλως ἡμᾶς παρηγορεῖ, ἀλλ' εἶναι ἐνταυτῷ καὶ ἀμοιβὴ δικαία καὶ ἀντάξιος τῶν τε πνευματικῶν ἡμῶν κόπων καὶ ἀγώνων καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς σχολῆς ταύτης πολλῶν καὶ μεγάλων δαπανῶν καὶ θυσιῶν τοῦ ἡμετέρου γένους.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν προφορικῶν καὶ γραπτῶν ἐξετάσεων τῶν ἑπτὰ τάξεων τῆς ἡμετέρας σχολῆς. Μεταβῶμεν δὲ ἤδη καὶ εἰς τὰς ἀπολυτηρίους ἐξετάσεις τῆς τάξεως τῶν τελειοφοίτων. Ἡ τάξις τῶν ἐφέτος ἀπολυομένων ἐκ τῆς σχολῆς μαθητῶν ἠρίθμει τριάκοντα καὶ ὀκτὼ μαθητάς, ἀναγκασθέντος ὅμως ἑνός, κατὰ διαταγὴν τοῦ ἰατροῦ, νὰ διακόψῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, ἀρχομένου τοῦ μαρτίου μηνός, ὑπελείφθησαν τριάκοντα καὶ ἑπτά.

Τὰ μαθήματα τῆς τάξεως ταύτης κατέπαυσαν τὴν θ΄ τοῦ ἀπριλίου μηνός, ἤτοι τὸ σάββατον τοῦ Λαζάρου. Καὶ αἱ μὲν γραπταὶ τῶν τελειοφοίτων ἐξετάσεις εἰς ὅλα τὰ γυμνασιακὰ τῶν προηγουμένων τριῶν ἐτῶν μαθήματα, ἀρξάμεναι τὴν 27 τοῦ μαΐου, ἐπερατώθησαν τὴν 2 τοῦ ἰουνίου, αἱ δὲ προφορικαὶ αὐτῶν ἐξετάσεις εἰς ἅπαντα ἀνεξαιρέτως τὰ μαθήματα τοῦ τελευταίου ἔτους ἤρξαντο τὴν γ΄ τοῦ ἰουνίου καὶ κατέπαυσαν προχθές, ἤτοι τὴν ι΄ τοῦ μηνός. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ ἀμφοτέρων τούτων τῶν μεθ' ὅλης τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιβαλλομένης ἀκριβείας καὶ αὐστηρότητος διεξαχθεισῶν ἐξετάσεων, σημειωθὲν ἰδίᾳ χειρὶ ὑφ' ἑκάστου τῶν καθηγητῶν ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ βιβλίῳ, λαβοῦσα ὑπ' ὄψει ἡ σχολαρχία μετὰ τοῦ ἐπιτίμου τῆς σχολῆς γραμματέως, καὶ ὑπολογισαμένη, κατὰ τὰ νενομισμένα, τοὺς ἐν ἅπασι τοῖς μαθήμασι βαθμοὺς ἑκάστου τῶν μαθητῶν, συνετάξατο τὸ ἑξῆς πρακτικόν, ὅπερ ἀναγνώσεται ὑμῖν ὁ γραμματεύς.

ΠΡΑΞΙΣ ΤΗΣ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ

τῶν ἀπολυομένων φοιτητῶν τῆς ἀνωτάτης Η΄ τάξεως

τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς.

Τῇ ιά ἰουνίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ὀγδοηκοστοῦ τρίτου σωτηρίου ἔτους ὁ σχολάρχης μετὰ τοῦ γραμματέως τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὰς ἐν τῇ γενικῇ δοκιμασίᾳ ἀπαντήσεις τῶν γραπτῶν καὶ προφορικῶν ἐξετάσεων τῆς ἀπολυομένης τάξεως, ἀριθμούσης τριάκοντα ἑπτὰ τὸ ὅλον φοιτητάς, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ καθηγητικοῦ συλλόγου ἐπιδοθείσας ἐνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν βαθμολογήσεις, μετὰ τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν καὶ τῶν καθ' ὅλον τὸ ἔτος καθημερινῶν ἀπαντήσεων, ὑπολογισάμενοι κατὰ λόγον τῆς εἰδικῆς τῶν τε μαθημάτων ἀξίας καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προόδου καὶ διαγωγῆς, τὸν δίκαιον ἑκάστῳ βαθμὸν ἀ-

πένειμαν. Ἅπαντες δὲ ἐκρίθησαν ἄξιοι τοῦ νενομισμένου πτυχίου, λαβόντες τὸν μὲν βαθμὸν ΑΡΙΣΤΑ ἓξ οἱ ἑξῆς:

α'. Ἠλίας Ζησιμόπουλος Ἠπειρώτης 7, 41]65
β'. Δημήτριος Βαφειάδης Βυζάντιος 7, 35]
γ'. Ἰωάννης Μαράσογλους Βυζάντιος 7, 23]
δ'. Βασίλειος Παλαμίδης Βυζάντιος 7, 21]
ε'. Γεώργιος Βραχυπέδης Σάμιος 7, 19]
ς'. Σπυρίδων Κοντογόνης Βυζάντιος 7, 5]

Τὸν δὲ βαθμὸν ΠΑΝΥ ΚΑΛΩΣ δεκαοκτὼ οἱ ἑξῆς:

α'. Δημήτριος Οἰκιάδης Βυζάντιος 6, 28]65
β'. Γεώργιος Παπαδόπουλος Βυζάντιος 6, 24]
γ'. Νικόλαος Παπᾶ Σταύρου Νίτσος Ἠπειρώτης ὁμοίως
δ'. Κυριακὸς Σωτηρίου Ἠπειρώτης 6, 23]
ε'. Νικόλαος Δ. Μερτζάρης Ἠπειρώτης 6, 20]
ς'. Μωϋσῆς Μωϋσιάδης Προυσσαεὺς 6, 18]
ζ'. Εὐστάθιος Σ. Ποππέσκος Βυζάντιος ὁμοίως
η'. Βασίλειος Κανάκης Βυζάντιος ὁμοίως
θ'. Φώτιος Φωτιάδης ἐκ Καστανεῶν τῆς Θράκης 6, 14]
ι'. Κωνσταντῖνος Γουσσόπουλος ἐξ Ἀγράφων 5, 55]
ια'. Ναπολέων Κ. Μαζαράκης ἐκ 40 Ἐκκλησιῶν 5, 41]
ιβ'. Σωκράτης Γ. Ζαχάρωφ Κουταληνὸς 5, 37]
ιγ'. Ἰωάννης Ἀσλάνης Βυζάντιος 5, 27]

ιδ'. Ἀχιλλεὺς Π. Βαΐρης Θεσσαλὸς 5, 27]
ιε'. Κυριακὸς Λίτσης Ἠπειρώτης 5, 25]
ις'. Σταῦρος Σπυρόπουλος ἐκ Μετρῶν 5, 23]
ιζ'. Χαραλάμπης Σαραφόπουλος 5, 7]
ιη'. Ἰορδάνης Σεφεριάδης ἐκ Νίγδης 5, 3]

Καὶ τὸν βαθμὸν ΚΑΛΩΣ οἱ ἑξῆς δεκατρεῖς:

α'. Νικόλαος Μ. Μαρούλης Νάξιος 4, 46]65
β'. Μηνᾶς Βλασιάδης ἐκ Συνασσοῦ 4, 28]
γ'. Ἰωάννης Κ. Γρίβας Ἰθακήσιος 4, 16]
δ'. Ἐμμανουὴλ Μουτεβελλῆς Βυζάντιος ὁμοίως
ε'. Γρηγόριος Ἐγγονόπουλος ἐκ Νεαπόλεως τῆς Καππαδοκίας 4, 8]
ς'. Χαραλάμπης Οἰκονομίδης Ἠπειρώτης 3, 61]
ζ'. Κωνσταντῖνος Δ. Νικολόπουλος Βυζάντιος 3, 46]
η'. Ἰωάννης Σ. Ἰωαννὼφ ἐκ Νεαπόλεως τῆς Καππαδοκίας 3, 39]
θ'. Βασίλειος Α. Καρταλίδης Καππαδόκης 3, 37]
ι'. Εὐάγγελος Χ. Τσίκας Ἠπειρώτης 3, 27]
ια'. Δημήτριος Καραβοκυρὸς Καλύμνιος 3, 23]
ιβ'. Παντολέων Θεοδωρίδης ἐκ Κέϊβε τῆς Βιθυνίας 3, 21]
ιγ'. Σπυρίδων Σ. Χρυσομάλλης Βυζάντιος 3, 13]

Ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ.

Ὁ Σχολάρχης ἀρχιμ. ΓΡ. ΠΑΛΑΜΑΣ.

Ὁ Γραμματεὺς Β. Δ. ΚΑΛΛΙΦΡΩΝ

SISMANOGLIO

Ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθος, ἐπέδωκεν ἰδίαις χερσὶ μετ' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν τὸ πτυχίον τῷ πρώτῳ ἀριστεύσαντι φοιτητῇ Ἡλίᾳ Ζησιμοπούλῳ Ἠπειρώτῃ. Εἶτα δὲ ὁ σχολάρχης, ἀποτείνας τὸν λόγον πρὸς τοὺς τελειοφοίτους, πρῶτον μὲν συνεχάρη αὐτοῖς ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ καὶ εὐδοκίμῳ τῶν γυμνασιακῶν αὐτῶν μαθημάτων ἀποπερατώσει, ἐφεξῆς δὲ ὀλίγας μέν, ἀλλὰ πολυτίμους πατρικὰς νουθεσίας καὶ παραινέσεις προσειπών, προὐτρέψατο αὐτοὺς μὴ μόνον ἀκροατάς, ἀλλὰ καὶ ποιητὰς τοῦ λόγου, οὗ ἐδιδάχθησαν, γενέσθαι. Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ ἐκ τῶν τῆς αὐτῆς τάξεως Νικόλαος Παπᾶ Σταύρου Ἠπειρώτης παρελθὼν ἀπήγγειλε τὴν συντακτήριον προσφώνησιν. Ἐπεσφράγισε δὲ τὴν θυμήρη ταύτην τῶν γραμμάτων πανήγυριν ἡ προσλαλιὰ τοῦ οἰκουμεν. πατριάρχου, ἐν ᾗ οὐ μόνον ἐπεδαψιλεύοντο αἱ πατριαρχικαὶ εὐχαὶ καὶ πατρικαὶ ὑποθῆκαι καὶ παραινέσεις εἰς τοὺς ἀπολυομένους, ὡς καὶ αἱ εὐχαριστίαι πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς σχολῆς κοπιῶντας καὶ ἀγωνιζομένους, ἀλλ' ἐν αὐτῇ λίαν ὀρθῶς καὶ δικαίως ἐξεδηλοῦτο καὶ ἡ ὀφειλομένη εὐγνωμοσύνη εἰς τὸν φιλόλαον καὶ φιλόμουσον ἡμῶν ἄνακτα, καὶ αἱ ὑπὲρ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως εὐχαριστίαι ἐπὶ τῇ ὑπὲρ τῆς παιδείας γενικῇ αὐτοῦ μερίμνῃ.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΦΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΥΤΗΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΗΞΑΝ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ

1882—1883

Παναγιώτατε δέσποτα, σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι, φιλόμουσος ὁμήγυρις!

Ἡ ἐφορία μόλις ἤδη ἀπό τινος τέλεον καταρτισθεῖσα, παρίσταται σήμερον ἐνώπιον ὑμῶν ἵνα δώσῃ, κατὰ τὰ τέως καλῶς τεθεσπισμένα, εὐθύνας τῶν πράξεων αὐτῆς κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος.

Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις, εἰς ἣν, ὡς μὴ ὤφελε, περιορίζεται κυρίως ἑκάστη ἐφορία, λόγῳ ἀπορίας καὶ ἐλλείψεως σταθερῶν πρὸς τὴν τῆς σχολῆς συντήρησιν πόρων, ἐπεσπάσατο, ὡς εἰκός, τὴν προσοχὴν καὶ τῆς ἐνεστώσης ἐφορίας, ἥτις, καίτοι πολλαχῶς ἐπί τινας

μῆνας δοκιμαζομένη καὶ πολλῶν, ἀπαραιτήτων πρὸς τὴν τῶν καθηκόντων αὐτῆς ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν, στερουμένη, οὐχ ἧττον εἰργάσθη, ὡς εἶχε καθῆκον νὰ ἐργασθῇ, ὁδηγουμένη πάντοτε ἐν παντὶ καὶ βοηθουμένη ἐν ταῖς διαφόροις αὐτῆς ἐνεργείαις ὑπὸ τῶν ἔργων καὶ πράξεων τῆς προκατόχου ἐφορίας, ἰδίᾳ δὲ ὑπὸ τῆς προσωπικῆς ἐν πολλοῖς συνεργασίας τῶν ὄντως ἀξιεπαίνων κυρίων Παύλου Ζ. Στεφάνοβικ καὶ Σταύρου Κέπετζη, οἵτινες ἀρχῆθεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐπαύσαντο μεριμνῶντες καὶ ποικιλοτρόπως μεθ' ἡμῶν συνεργαζόμενοι καὶ ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐπὶ ἑδραίων βάσεων παγιώσεως διαφόρων μέσων πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν πρὸς συντήρησιν τῆς σχολῆς πόρων.

Οὐδεὶς βεβαίως δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ἡ σχολὴ ἔχει ἀπαραίτητον ἀνάγκην ἄλλων τε πολλῶν καὶ ἰδίως μέσων καὶ πόρων ὑλικῶν καὶ οἰκονομικῶν πρὸς ἀσφαλῆ συντήρησιν. Ἐφ' ᾧ, πολλῶν καὶ δικαίων ἐπαίνων ἄξιοί εἰσιν, ὁμολογουμένως, οἱ δυνάμενοι ἑκάστοτε νὰ ἐξοικονομήσωσι τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας αὐτῆς ἀνάγκας καὶ νὰ συντηρήσωσιν αὐτὴν μεθ' ὅλας τὰς δεινὰς περιπετείας, εἰς ἃς περιέπεσε καὶ τὰς σπουδαίας οἰκονομικὰς δυσχερείας, εἰς ἃς ἀπὸ πολλῶν ἤδη δεκαετηρίδων περιῆλθε.

Χάρις λοιπόν, σεβαστὴ καὶ φιλόμουσος ὁμήγυρις, καὶ εὐγνωμοσύνη οὐχ ἡ τυχοῦσα παρὰ παντὸς τοῦ Γένους ἡμῶν ὀφείλεται εἰς ἐκείνους, οἵτινες προελέαναν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν ὁδὸν καὶ προητοίμασαν τὰ ἐπιτήδεια

ὅπως τὸ ἐθνικὸν τοῦτο φυτώριον μὴ προσκόπτῃ πλέον ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὰ τέως συνήθη ἐκεῖνα καὶ ἀνυπέρβλητα οἰκονομικὰ ἐμπόδια, ἀλλὰ τοὐναντίον διανύῃ τοῦ λοιποῦ ὅλως ἀμέριμνον τὸ στάδιον, ὅπερ ἀπὸ τοσούτων ἤδη αἰώνων τέτακται νὰ διατρέχῃ, καὶ συντελεῖ ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως καὶ διαπλάσεως, καθ' ὅλου μέν, τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, μερικώτερον δέ, τοῦ ἐν Ἀνατολῇ ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ πληρώματος.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὡς ἐν παντὶ τῷ τὴν σχολὴν ἀφορῶντι, οὕτω καὶ ἐν τῇ λογοδοσίᾳ ἡμῶν, τὰς πράξεις καὶ τὸ ζηλωτὸν παράδειγμα τῆς προκατόχου ἐφορίας, ὑποβάλλομεν ἤδη ὑμῖν δημοσίᾳ, κατὰ καθῆκον, ὅτι κατὰ τὴν σχολικὴν ταύτην ἐτησίαν περίοδον, καθ' ἣν ἐνεπιστεύθη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν ἀνωτάτων ἁρμοδίων ἀρχῶν ἡ τῆς σχολῆς ἄμεσος κηδεμονία καὶ ἐποπτεία, τὰ μὲν ἔσοδα αὐτῆς καθόλου συμποσοῦνται εἰς γρόσια 419056.95, τὰ δὲ ἔξοδα, ἐν γένει, εἰς γρόσια 441146. 80, ἤτοι μερικώτερον, διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἔτους 1881-1882 γρόσια 56417. 25, εἰς διάφορα ἔξοδα, οἷον ἐνοίκιον οἰκίας σχολάρχου (γρόσια 3,500), καφέν, ζάχαρι, κιμωλίας, ἐπισκευάς, θήκας, σίδηρα παραθύρων, ἑορτήν, τυπωτικὰ ἐλέγχων, μητρώων, εἰσιτηρίων, ἀγορὰν καὶ τοποθέτησιν θερμαστρῶν, πετρελαίων, κηρίων, ξύλων, καρβούνων, εἰκόνας, ἐγκατάστασιν εἰς τὴν νέαν οἰκοδομήν, κτήματα γουναράδων, δάνειον, ἀγορὰν φυσικῶν, χημικῶν καὶ ὀρυκτολογικῶν ἀντικειμένων κλπ. γρόσια

77, 116.55. εἰς ζημίαν νομισμάτων γρόσια 2785, εἰς τόκους δανείων γρ. 1306 καὶ εἰς μισθοὺς ἀπὸ 1ης σεπτεμβρίου 1882 μέχρι 31 αὐγούστου 1883 γρόσια 300022, καὶ ἀπὸ εἰσιτήρια τοῦ ἔτους 1882—1883 γρόσ. 146694. 25, ἀπὸ προσφορὰς Ξηροκρήνης γρόσια 150620, ἀπὸ διαφόρους γρόσ. 70161, ἀπὸ εἰσοδήματα ἐνοικίων κλπ. γρόσια 12107. 15, ἀπὸ εἰσπράξεις ταμείου συντάξεων γρόσια 7905, 60, ἀπὸ τόκους χρεωγράφων (βιβλιοθήκης) γρόσια 3011. 10, ἀπὸ πώλησιν 8 μετ. Ἑλλ. δαν. τῶν 28]100μυρίων γρ. 9232 καὶ ἀπὸ δικαιώματα διπλωμάτων γρόσ. 3000, ἀπὸ περίσσευμα τοῦ ταμείου τῆς βιβλιοθήκης διὰ τὸ παρελθὸν ἔτος γρ. 12720 καὶ ἀπὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον ἀπέναντι χρέους του γρόσια 3396.

Ἐκ τοῦ ἀνακεφαλαιωτικοῦ ἄρα τούτου πίνακος τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τῆς σχολῆς ἐξάγεται, καθὼς βεβαίως ἕκαστος ὑμῶν καθορᾷ, ὅτι ἡ σχολὴ καὶ κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ σχολικοῦ τούτου ἔτους παρουσιάζει ἐπίσης ἔλλειμμα ἐκ γρ. 22089. 85.

Ἀλλὰ μὴ πτοεῖσθε, κύριοι, μηδὲ ἀποθαρρύνεσθε ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τούτῳ, διότι καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα τὸ γενικὸν ἐξαγόμενον εἶναι λίαν παρήγορον, ἅμα δὲ καὶ εὐχάριστον. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ σχολὴ ἀπέναντι τοῦ ἐλαχίστου τούτου ἐλλείμματος δὲν ἀμοιρεῖ καὶ ἀπαιτήσεων, δυναμένων νὰ καλύψωσι τοῦτο πολλαπλασίως. Πεποίθαμεν δὲ ὅτι ἅπασαι αὗται αἱ τῆς σχολῆς ἀπαιτήσεις ὁσονούπω πραγματοποιηθήσονται. Τὰς

διαφόρους ταύτας τῆς σχολῆς παρὰ διαφόρων ἀπαιτήσεις, συμποσουμένας εἰς χιλίας πεντακοσίας περίπου λίρας, καθὼς προσέτι καὶ τοὺς λεπτομερεῖς ἁπάντων τῶν συνοπτικῶς ὑποβεβλημένων ἀνωτέρω λογαριασμῶν πίνακας, εὑρήσει ὁ βουλόμενος ἐν τῇ ἐκτυπωθησομένῃ ὁσονούπω ἡμετέρᾳ ἐκθέσει, μεθ' ἧς συνεκδοθήσεται καὶ ἡ τῆς προκατόχου ἐφορίας, ἐάν, ἐννοεῖται, αὕτη ἐπιστραφῇ ἡμῖν ἐγκαίρως, ὡς δικαιούμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, παρὰ τῶν ἁρμοδίων ἀρχῶν, ὅπου ἤδη αὕτη παρεπέμφθη πρὸς νόμιμον, κατὰ τὸ εἰωθός, ἐξέλεγξιν ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἐνάρξεως τοῦ παρελθόντος σχολικοῦ ἔτους.

Τὸ κτηματολόγιον τῆς σχολῆς ἔμεινε καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ αὐτό, καθὰ βλέπει ἕκαστος ἐν τῇ ἐκθέσει, πλὴν ἑνὸς καὶ μόνου νέου κτήματος διατεθέντος ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Λαζάρου Περβανόγλου ὑπὲρ τῆς σχολῆς, ἤτοι τοῦ ποσοστοῦ τῶν 15 % ἑνὸς ἐν Βαλιδέ-Χανίῳ κτήματος.

Ἡ ἐφορία διαφυλάττει, ἐν τοῖς ταμείοις τῆς ἑταιρίας des changes et des Valeurs σώαν καὶ ἀνέπαφον ἣν παρέλαβε παρὰ τῶν προκατόχων αὐτῆς περιουσίαν τῆς σχολῆς, συνισταμένην εἰς διάφορα χρεώγραφα, καὶ ὁμόλογα, ἤτοι 25 μετοχὰς σιδηροδρόμων Ρωμυλίας, 60 μετοχὰς τῆς Societé Generale de l Empire Ottomane. 38 μετοχὰς Moutons 15 μετοχὰς Pinard 5 μετοχὰς τροχιοδρόμων Κωνστ]πόλεως καὶ 19 μετοχὰς τοῦ Ἑλλ. δανείου τῶν 60]μυρίων (1879) πρὸς 6 %, δύο ὁμόλογα τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος διὰ δραχμὰς 7626

καὶ 802,54, μίαν ἀπόδειξιν τῆς Societé Generale de l' Empire Ottomane διὰ τοὺς παρ' αὐτῇ κατατεθειμένους ὑπὸ ἀνωνύμου δωρητοῦ 25 τίτλους τοῦ ἑλληνικοῦ δανείου, ἓν ὁμολογον τοῦ ταμίου τοῦ κοινοῦ κ. Σ. Παπαδάκη διὰ λίρας ὀθωμ. 100, ἓν ὁμόλογον τοῦ πατριαρχ. τυπογραφείου διὰ λίρας 150 μὲ ὀπισθογραμμένας πληρωμάς.

Ἐκ τῆς περιουσίας δὲ μόνον τῆς βιβλιοθήκης ἠναγκάσθημεν μεσοῦντος τοῦ ἔτους νὰ ἐκποιήσωμεν 8 μετοχὰς τοῦ ἑλληνικοῦ δανείου τῶν 28 ἑκατομμυρίων πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ὀργανοθήκης καὶ τοῦ φυσικοῦ μουσείου τῆς σχολῆς, ἐκπληροῦντες οὕτω πιστῶς τὸν μόνον σκοπόν, δι' ὃν τὰ χρεώγραφα ταῦτα μετ' ἄλλων τινῶν εἰχον ἤδη κατατεθῆ, συνῳδὰ τῇ θελήσει τῶν δωρητῶν, ὑπὸ τῆς προηγουμένης ἐφορίας.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπόν, σεβαστὴ καὶ φιλόμουσος ὁμήγυρις, τρανότατα καταδείκνυται ὅτι ἡ οἰκονομικὴ τῆς Μεγάλης σχολῆς κατάστασις, συγκρινομένη πρὸς τὰ παρελθόντα ἔτη, εἶναι καλητέρα καὶ μᾶλλον εὐχάριστος, πρώτην ἴσως ταύτην τὴν φορὰν παρουσιάζουσα ἐλάχιστον ἔλλειμμα ἀπέναντι πολλαπλασίου ἀντικρύσματος.

Τὸ εὐχάριστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ὀφείλεται κυρίως εἰς τοὺς μεγαθύμους ἐκείνους καὶ ὀτρηροὺς τῶν καλῶν καὶ τῆς παιδείας καὶ τῆς τοῦ Γένους ἀναπτύξεως θεράποντας, τουτέστιν εἴς τε τοὺς γενναίους ἐκείνους δωρητάς, τοὺς ἀφειδῶς ἑκάστοτε τὸν ὀβολὸν αὐτῶν ὑπὲρ

τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς συνεισφέροντας καὶ εἰς τοὺς ἀόκνως ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῆς ἀγωνιζομένους. Μεταξὺ τούτων τὴν πρώτην βεβαίως θέσιν κατέχει ἡ Α. Θ. παναγιότης, ὁ πνευματικὸς ἡμῶν ποιμενάρχης καὶ ἀνώτατος τῆς σχολῆς πρόεδρος. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενοι, δὲν δυνάμεθα νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ καὶ νὰ μὴ ἀνακηρύξωμεν καὶ ἡμεῖς ἤδη δημοσίᾳ καὶ πανηγυρικῶς τοὺς ἀτρύτους πόνους τε καὶ κόπους, οὓς κατέβαλε κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος καὶ ἡ Ξηροκρήνη, ἡ πολυχεύμων αὕτη διὰ τὴν ἡμετέραν σχολὴν πηγὴ πλούτου καὶ παντὸς ἀγαθοῦ, κατορθώσασα λίαν ἐπιτυχῶς καὶ τελεσφόρως, τῇ ἀόκνῳ ἐπιμελείᾳ καὶ τῷ ἀξιεπαίνῳ ζήλῳ τοῦ ἀξιοτίμου αὐτῆς προέδρου καὶ τῶν μελῶν αὐτῆς, διὰ χορείας ὅλης εὐγενῶν κυριῶν καὶ κυρίων, νὰ ἀνυψώσῃ τὴν σχολὴν ὑλικῶς τε καὶ ἠθικῶς εἰς ὄντως ζηλωτὴν περιωπήν. Γνωσταὶ ἤδη εἰσὶν αἱ πολλαὶ καὶ πολυειδεῖς τῶν κυριῶν τούτων ἐνέργειαι κατὰ τὴν ὑπὲρ τῆς σχολῆς δοθεῖσαν ἀγροτικὴν ἐκείνην ἑορτήν, γνωστὰ δὲ συνάμα καὶ τὰ λαμπρὰ καὶ ὄντως θαυμάσια αὐτῶν ἀποτελέσματα. Ὥστε καὶ ὁ κάλαμος ἡμῶν καὶ ἡ γλῶσσα ἀδυνατεῖ νὰ ἐκφράσῃ προσηκόντως εἰς πάντας τοὺς κυρίους τούτους τὴν βαθεῖαν ἡμῶν τε καὶ τοῦ ἔθνους σύμπαντος εὐγνωμοσύνην, ἥτις διαμενεῖ ἀνεξάλειπτος ἐν τῇ καρδίᾳ πάντων, χρυσοῖς ἐγγεγραμμένη γράμμασιν.

Ἐκ τῆς χορείας τῶν κατὰ τὴν σχολικὴν ταύτην

περίοδον μεγαθύμων τῆς ἡμετέρας σχολῆς εὐεργετῶν, ὀφείλομεν ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα μετὰ τοῦ προσήκοντος ἐπαίνου καὶ τῆς δικαίας εὐγνωμοσύνης, τοῦτο μὲν τὸ ὄνομα τοῦ κ. Μιχαὴλ Χ. Θεολόγου, ὅστις αὐθορμήτως καὶ ἀξιεπαίνῳ προνοίᾳ ὑπὲρ τῆς σχολῆς φερόμενος προσήνεγκε λίρ. ὀθωμ. 50 πρὸς τοποθέτησιν θερμαστρῶν εἰς ὅλα τὰ δωμάτια, τοῦτο δὲ τὴν πολύτιμον καὶ εὐεργετικωτάτην τοῦ ἀνωνύμου ὁμογενοῦς πρᾶξιν, ὅστις, καθὼς καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις ἔτεσιν, οὕτω καὶ ἐφέτος προσήνεγκε διὰ τῆς Α. Θ. παναγιότητος εἰς τὴν σχολὴν 11000 περίπου φράγκων μετὰ τῆς παρηγόρου ὑποσχέσεως ὅπως κατ' ἔτος ἀποστέλλῃ τὸ ἐπίδομα τοῦτο. Ἐπισφραγίζομεν δὲ τὸν κατάλογον τῶν ἡμετέρων εὐεργετῶν διὰ τοῦ προσφιλοῦς ὀνόματος τοῦ κ. Ζαφειροπούλου, ὅστις προσήνεγκεν, ἐπίσης διὰ τῆς Α. Θ. παναγιότητος, εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς σχολῆς 146 τόμους λατίνων συγγραφέων.

Τὸ μουσεῖον τῆς σχολῆς ηὔξησεν ἐπαισθητῶς διὰ τῆς πραγματοποιήσεως κατὰ μέγα μέρος τοῦ μετὰ τοῦ κ. Madel..ny συμβολαίου. Ὑπολείπεται εἰσέτι μικρόν τι πρὸς τελείαν ἐκτέλεσιν τοῦ συμβολαίου.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν ἕτερον πόρον τῆς σχολῆς, τὸν οὐχ ἧττον σπουδαῖον, τὰ κτήματα τῆς παναγίας Καφατιανῆς, ἅτινα ἀπὸ τριετίας ἤδη διὰ σιγγιλλιώδους γράμματος προσηρτήθησαν τῇ ἡμετέρᾳ σχολῇ, δυνάμεθα χρηστὰς καὶ περὶ τούτων νὰ ἔχωμεν ἐλπίδας εἰς τὸ μέλλον, καθόσον τὰ ἐπιβαρύνοντα αὐτὰ χρέη σπουδαίως ἠλαττώθησαν· πεπείσμεθα δὲ ὅτι, διεκπεραιουμένων τῶν ἐπὶ σκοπῷ ὁλοτελοῦς ἀποσβέσεως τοῦ χρέους τούτου συντόνων ἐνεργειῶν τῆς ἐφορίας μετὰ τῶν τὰ τῆς ἐκκλησίας ταύτης καλῶς καὶ μετὰ ζήλου διεπόντων, τὸ ἐλευσόμενον ἔτος καὶ τὰ τούτων εἰσοδήματα συγκαταριθμηθήσονται εἰς τοὺς σταθεροὺς τῆς σχολῆς πόρους. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ χρυσοῦ τούτου, οὕτως εἰπεῖν, σκοποῦ ἐναπόκειται βεβαίως εἰς τὴν μετ' αὐταπαρνησίας ἐργασίαν, ἧς εὐτυχῶς δὲν ἀμοιρεῖ ἡ σχολή.

Ταῦτα περὶ τῆς ὑλικῆς τῆς σχολῆς καταστάσεως. Στρέφοντες δὲ τὸν λόγον πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν αὐτῆς, ἀναφερόμεθα εἰς ὅσα λίαν καλῶς καὶ εὐφραδῶς καὶ δὴ καὶ πιστῶς ἐξέθετο ὑμῖν ὁ κ. σχολάρχης, ὁ πανοσ. ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Παλαμᾶς, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς διανομῆς τῶν πτυχίων. Ὁμολογήσωμεν ὅτι, μεθ' ὅλας τὰς ἀνωτέρω ἀτελῶς πάνυ σκιαγραφείσας οἰκονομικὰς δυσχερείας, ἡ σχολὴ εἰργάσθη, ἐργάζεται καὶ οὐ παύσεται ἐργαζομένη. Εὐτυχῶς τὰ πορίσματα τῶν ἐργασιῶν τούτων εἰσίν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν θέσιν καὶ τὴν κατάστασιν τῆς σχολῆς εὐχάριστα καὶ ὡς τοιαῦτα ἀναγνωρίζονται ἐνταῦθά τε καὶ ἀλλαχοῦ ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων. Ὁμολογοῦμεν ὅτι πάντες, ὅ τε κ. σχολάρχης καὶ οἱ ἀξιότιμοι καθηγηταί, εἰσὶν ὄντως ἀξιέπαινοι διὰ τὴν μετὰ ζήλου, προθυμίας καὶ πολλῆς τῆς ἐπιδεξιότητος ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν. Βεβαίως ἡ τῶν καθηγητῶν διδασκαλία ἤθελεν εἶναι πολλῷ μᾶλλον λυσιτελεστέρα

καὶ καρποφόρος, ἐὰν ἡ πληθὺς τῶν ἐν ἑκάστῃ τάξει μαθητῶν ἦν ὀλιγωτέρα. Διὰ τοῦτο ἡ ἐφορία σπουδαίως σκέπτεται περὶ τούτου. Ἐλπίζει δὲ ὅτι ταχέως θὰ εἶναι εἰς κατάστασιν ἵνα διαιρέσῃ τινὰς τῶν κατωτέρων τοὐλάχιστον τάξεων εἰς τμήματα. Ἐπίσης ἡ ἐφορία, βλέπουσα ἐξασφαλιζομένην τὴν τῆς σχολῆς συντήρησιν καὶ ἐλπίζουσα ὅτι αἱ περὶ τελείας ἀποπερατώσεως τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς προσδοκίαι ἡμῶν θέλουσι ταχέως ἐπιστεφθῆ δι' ἐπιτυχίας, σκέπτεται καὶ περὶ εἰσαγωγῆς, ἐκτὸς τῶν ὑπαρχουσῶν τοῦ προγράμματος ὡρῶν, καὶ νέων τινῶν μαθημάτων, ὧν ἡ γνῶσις ὑπάρχει ὁμολογουμένως ἀναγκαιοτάτη καὶ ἀπαραίτητος ἐν τῇ τῶν τέκνων ἀνατροφῇ καὶ ἐν τῷ διδασκαλικῷ ἐπαγγέλματι. Ἐλπίζομεν δὲ ὅτι ἐν τῇ προσεχεῖ ἡμῶν ἐκθέσει θέλομεν εὐφράνη τοὺς πάντας καὶ διὰ τῆς πραγματοποιήσεως ὅλων τούτων.

Ἐπὶ τούτοις ἐπικαλούμεθα τὴν ὑπὲρ τῆς σχολῆς συμπάθειαν καὶ ἀγάπην τῆς ὁμογενοῦς κοινότητος, ὡς καὶ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης παναγιότητος μετὰ τῶν σεβασμιωτάτων ἱεραρχῶν τῆς περὶ Ὑμᾶς ἁγίας καὶ ἱερᾶς συνόδου.

Ἐπισυνάπτονται ἐνταῦθα οἱ ὑπὸ τοῦ σχολάρχου ἐκφωνηθέντες λόγοι ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῇ ἑορτῇ τῶν τριῶν ἱεραρχῶν κατὰ τὸ ἔτος 1882 καὶ 1883, περὶ ὧν ἴδε τῆς ἀνὰ χεῖρας ἐκθέσεως σελίδα 11 καὶ 82.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ,

ΤΩι 1882.

Παναγιώτατε δέσποτα, φιλόχριστον ἀκροατήριον!

Εὐλογητός ὁ Θεός! Ἦλθε καὶ πάλιν φέρων ὁ χρόνος τὴν μνήμην τῶν τριῶν μεγάλων τῆς οἰκουμένης διδασκάλων, καὶ ἰδοὺ πάλιν χαρμόσυνος καὶ δημοφιλὴς ἐπιτελεῖται πανήγυρις, καὶ ἦχος ἑορταζόντων πληροῖ τοὺς ἱεροὺς τῆς Μεγάλης ταύτης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας θόλους, μιᾷ φωνῇ τῶν πάντων δεήσεις πρὸς τὸν Πατέρα τῶν φώτων θερμὰς ἀναπεμπόντων ὑπὲρ αἰωνίας μνήμης καὶ ἀναπαύσεως τῶν ἀοιδίμων κτιτόρων καὶ εὐεργετῶν καὶ παντὸς μὲν ἐκπαιδευτικοῦ καθιδρύματος, ἐξαιρέτως δὲ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους ἡμῶν σχολῆς.

Εἰς τὴν ζωηροτάτην λοιπὸν ταύτην ἔκφρασιν τῆς γενικῆς ταύτης τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης, τὴν ὁποίαν οὕτως ἀκαθέκτως κινοῦσι τὰ ἁπανταχοῦ τῆς ὀρθοδόξου γῆς ἱστάμενα ἀθάνατα ἐκεῖνα μνημεῖα τῆς φιλομουσίας τοσούτων εὐκλεῶν ὁμογενῶν, εἰς τὴν λαμπρότητα, λέγω, τῶν ἐξωτερικῶν τούτων τῆς θρησκείας καὶ τῶν γραμμάτων τελετῶν καὶ πανηγύρεων, τί δύναμαι πλέον νὰ προσθέσω ἐγὼ ὁ ταπεινὸς τοῦ θείου λόγου κήρυξ πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐκ τῆς θέσεώς μου ἐπιβαλλομένου μοι ἱεροῦ καθήκοντος;

Ὁμολογῶ, ἀγαπητοί, ὅτι ἡ ἰδιότης καὶ ἡ θέσις μου αὕτη πανταχοῦ μὲν ἀλλαχοῦ καὶ εἰς ὅλας τὰς λοιπὰς περιστάσεις μοὶ ἐμπνέουσι πάντοτε τελείαν ταπείνωσιν καὶ πλήρη τῆς ἀσθενείας μου συναίσθησιν· σήμερον ὅμως ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν τριῶν μεγάλων καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων, ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ἑορτῇ τῆς Μεγάλης καὶ τοὺς χρόνους καὶ τὴν δόξαν τοῦ Γένους ἡμῶν σχολῆς, ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἄμβωνος, ὅστις ἄλλοτε ἐσείετο καὶ ἐνεψυχοῦτο ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν πανηγυριζομένων τούτων ἱεραρχῶν, ἐνώπιον τοῦ δεδοξασμένου τούτου θυσιαστηρίου, τὸ ὁποῖον ἤδη περικυκλοῦσιν ὁ παναγιώτατος ἡμῶν ποιμενάρχης καὶ γεραρὰ σεβασμίων ἀρχιερέων καὶ ἱερέων χορεία, ἐν μέσῳ τοιαύτης ἐκτάκτου καὶ παρηγόρου συρροῆς ὀρθοδόξων διδασκάλων καὶ διδασκομένων, γονέων καὶ τέκνων, σήμερον ὅμως λέγω, μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς καὶ τῆς προθυμίας ἀναβαίνω τὸ ἱερὸν τοῦτο βῆμα καὶ παρίσταμαι ἐνώπιον ὑμῶν καὶ ὡς ἱεροκήρυξ καὶ ὡς σχολάρχης, καὶ ἰδοὺ διατί· διότι ἐν τῇ διπλῇ μου ταύτῃ ἰδιότητι, ἀντλῶν τὴν ἀναγκαίαν αὐθεντίαν καὶ δύναμιν καὶ πειθὼ ἔκ τε τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἐκ τοῦ σχολείου, ὄχι μόνον ἐνθαρρύνομαι ἐπισήμως ἤδη νὰ εἴπω εἰς ὑμᾶς τίς ἡ ἀληθὴς σοφία καὶ ἐπιστήμη, ἀλλὰ τολμῶ συνάμα νὰ ἐπικαλεσθῶ ἐπὶ τούτῳ καὶ τὴν προσήκουσαν παρ' ὑμῶν προσοχὴν καὶ ἀκρόασιν.

Ἀγαπητοί!

Τίς ἡ ἀληθὴς σοφία καὶ ἐπιστήμη, διὰ τῆς ὁποίας μόνης ὀφείλει καὶ δύναται ἕκαστος νὰ καθαγιάζῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους; Ἐκείνη, ἥτις ἔχει καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος πάντοτε καὶ ἐν πᾶσι τὸν Θεόν· διότι τί ἐννοοῦμεν λέγοντες ἀληθῆ ἐπιστήμην; οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν σπουδὴν τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ὡραίου καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ἀλλὰ ποῖος εἶναι τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο ἀληθές, καὶ ὡραῖον καὶ ἀγαθόν, ἐκ τοῦ ὁποίου ἀπορρέουσι καὶ διαχέονται εἰς ὅλον τὸν ὁρατὸν τοῦτον κόσμον σταγόνες μόνον τινὲς τῆς ζητουμένης ταύτης ἀληθείας καὶ ὡραιότητος καὶ ἀγαθότητος; ποῖος ἄλλος παρὰ μόνος ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον ἡμεῖς προσκυνοῦμεν καὶ λατρεύομεν ὡς τὸν ὑπέρτατον ἡμῶν κύριον καὶ δημιουργόν; ποῖος ἄλλος παρὰ μόνος ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον κηρύττει καθ' ἑκάστην τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς τὸν μόνον φωτίζοντα πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐκτὸς τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρχει παρὰ σκότος καὶ ὀλίσθημα; ποῖος ἄλλος παρὰ μόνος ὁ Θεός, ὅστις κατεπλημμύρησεν ὑμᾶς μὲ τὸ ἀέννααον καὶ ὑπερφυσικὸν τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος φῶς, τὸ μόνον δυνάμενον νὰ φωτίζῃ καὶ καθοδηγῇ τὸν λόγον ἡμῶν χωρὶς νὰ σκοτίζῃ οὐδὲ κἂν νὰ ἐπισκιάζῃ αὐτὸν εἰς ὅλας τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ σκέψεις καὶ μελέτας καὶ ἐρεύνας καὶ φιλοσοφικάς, καὶ φυσικάς, καὶ μαθηματικάς, καὶ ἰατρικάς, καὶ φιλολογικάς, καὶ ποιητικάς, καὶ καλλιτεχνικάς; διότι ἡ ἄπε

ρος τοῦ Θεοῦ σοφία ὑπάρχει μυστηριωδῶς ἐγκεκρυμμένη εἰς πᾶσαν γνῶσιν καὶ εἰς ἅπασαν τὴν φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς πᾶν οἱονδήποτε ἔργον, τὸ ὁποῖον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς θελήσῃ ποτὲ νὰ μελετησῃ καὶ νὰ διδαχθῇ, ἀνακαλύπτει πάντοτε ἔμπροσθέν του τὸν Θεὸν ἐν ὅλῃ τῇ ἀπείρῳ αὐτοῦ σοφίᾳ καὶ ὡραιότητι καὶ ἀγαθότητι. Καὶ τῳόντι! ἀγαπητοί.

Καθώς, ὅταν τις περιπατῶν εἰς τὴν ὄχθην τῆς θαλάσσης ἐν ᾧ παρατηρεῖ τὰ κύματα, τὰ συντριβόμενα κατὰ τῶν βράχων καὶ εἰς ἀφροὺς διαλυόμενα, τὰς λέμβους ταλαντευομένας καὶ διασχιζούσας καὶ τὰ ἀγριώτερα τῶν κυμάτων, τοὺς ἰχθῦς ἀναπηδῶντας πολλάκις καὶ ἐπιπλέοντας εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ μεγάλα καὶ κολοσσαῖα πλοῖα ἀγερώχως καὶ ὑπερηφάνως χωροῦντα πρὸς τὰ ἔμπρός, αἴφνης καὶ ἀκουσίως ἀνυψώνῃ τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ἀμέσως ἀφίνῃ ὅλας ταύτας τὰς μερικότητας καὶ οἱονεὶ λησμονῶν τὰ πάντα προσηλοῦται μόνον καὶ περιεργάζηται καὶ ἐμβυθίζηται εἰς τὴν ἔκστασιν τοῦ ἀναπεπταμένου ἐνώπιόν του ἀπείρου ἐκείνου κενοῦ, τοιουτοτρόπως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιστήμην. Ὁ ἄνθρωπος, ἐν ᾧ σπουδάζει κατ' ἀρχὰς τὰ ἄτομα, τὰ γένη, τὰ εἴδη, τὰ ἰδιαίτερα γεγονότα, ἐν ᾧ σπουδάζει τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ διεσκορπισμένην ἀλήθειαν ἐν εἴδει, οὕτως εἰπεῖν, τεμαχίων τινῶν καὶ διεσπαρμένων ἀκτίνων, αἴφνης εὑρίσκει ἔμπροσθέν του κενόν τι καὶ ἀδιόρατον καὶ ἀκατάληπτον· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ συναισθάνεται ζωηρῶς καὶ ζητεῖ πάντοτε ἄλλο τι τελειότερον καὶ ἀνώτερον, διὰ τοῦτο δὲν σταματᾷ ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ προχωρεῖ, ἀνυψοῦται εἰς τὴν ζήτησιν τῶν νόμων, τῶν ἀρχῶν, τῶν πρωτογεννῶν αἰτιῶν, ἀνυψοῦται, λέγω, τέλος εἰς τὸ ἄπειρον. Ποῖον δὲ εἶναι τὸ ἄπειρον τοῦτο; ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο ὅστις, διερχόμενος τὰς ὄχθας τῆς ἐπιστήμης, δὲν συνησθάνθη ποτὲ ἐν ἑαυτῷ τὸ τοιοῦτον, ἐκεῖνος ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὅστις, περιπατῶν καθ' ἡμέραν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης, οὐδέποτε παρετήρησεν ἄλλο τι παρὰ μόνον τὰ διεσπαρμένα τῆδε κἀκεῖσε διάφορα ὄστρακα καὶ τοὺς κόκκους τῆς ἄμμου. Εἰς πᾶν πρᾶγμα, ἀγαπητοί, ὑπάρχει τὸ ὁρατὸν καὶ φαινόμενον καὶ τὸ κεκρυμμένον καὶ ἀόρατον, τὸ ὁ ποῖον δὲν βλέπουσι μὲν τὰ ἐπιπόλαια πνεύματα, ἀνακαλύπτει δὲ μόνον τὸ ἐπιστημονικὸν τῆς μελέτης βλέμμα. Καὶ μολονότι συνήθως τὸ φαινόμενον ἔχει καλὴν καὶ πραγματικὴν ἔννοιαν, δὲν δύναταί τις ὅμως νὰ συγκρίνῃ αὐτὴν ποτὲ οὔτε κατὰ τὴν ἔκτασιν οὔτε κατὰ τὸ ὕψος οὔτε κατὰ τὴν ἀξίαν μὲ τὰς πολυπληθεῖς ἐκείνας καὶ ὑψηλὰς σημασίας, αἵτινες ἀναφαίνονται, ὅσον τις ἐγκύπτων περισσότερον ἀναβαίνει εἰς χώρας ὑψηλοτέρας. Διὰ τοῦτο δυνάμεθα κάλλιστα ὄχι μόνον νὰ ὑποθέσωμεν, ἀλλὰ καὶ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὁ ὑλικὸς κόσμος καὶ ὁ πνευματικός, τὸ ὁρώμενον καὶ τὸ ἀόρατον, τὸ ἐγνωσμένον καὶ τὸ ζητούμενον ἔχουσι δύο χορδὰς ἀπείρους καὶ πλήρεις συμπαθητικῆς ἁρμονίας· ὥστε ὁ αὐτὸς κτύπος τοῦ πλήκτρου, τὸ ὁποῖον ἐγγίζει τὴν κατωτέραν χορδήν,

παράγει συναίμα εἰς τὰ ὕψη τῆς δημιουργίας, εἰς τὸ ἀόρατον, τὸ ἄγνωστον καὶ τὸ ζητούμενον ἦχους πολλῷ γλυκυτέρους καὶ θειοτέρους. Καὶ τῳόντι ἡ σπουδὴ τῆς φύσεως τί ἄλλο κάμνει παρὰ νὰ καταλήγῃ πάντοτε μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ ἄκρου θαυμασμοῦ εἰς τὴν μεγαλειότητα ἐκείνου, ὅστις ἐδημιούργησε τὸ πᾶν; Ἡ ποίησις τί ἄλλο κάμνει, παρὰ ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον νὰ ἀναβαίνῃ πάντοτε ὀνειροπολῶν εἰς αὐτὸ τὸ ἄπειρον; τί ἄλλο θέλγει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν μουσικήν, παρὰ οἱ ἀπεριόριστοι καὶ ἀπέραντοι ἐκεῖνοι ὁρίζοντες, τοὺς ὁποίους αὕτη διανοίγει εἰς τὴν διάνοιαν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου; διότι ἡ πηγὴ παντὸς εὐγενοῦς καὶ ὑψηλοῦ αἰσθήματος, πάσης μεγάλης καὶ ὡραίας ἰδέας εἶναι πάντοτε μόνος ὁ Θεός. Ὅταν σπουδάζωμεν ἀρχαῖόν τι περισωθὲν λαμπρὸν τῆς τέχνης μνημεῖον, ἡ ψυχὴ ἡμῶν δὲν ἀνυψοῦται πάντοτε ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους, ὅπου κεῖται τὸ μνημεῖον τοῦτο, δὲν διασχίζει ὅλους τοὺς αἰῶνας, δὲν φαντάζεται τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου; καὶ ὅμως μὴ εὐχαριστουμένη παλιν δὲν ἐξακολουθεῖ ἀκαταπαύστως νὰ ἀναβαίνῃ καὶ δὲν σταματᾷ παρὰ ἀφ' οὗ φθάσῃ εἰς τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ; οἱονδήποτε φιλοσοφικὸν ζήτημα καὶ ἂν ἐξετάζῃ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, δὲν μεταφέρεται πάντοτε εἰς τὰς χώρας τοῦ αἰωνίου καὶ τοῦ ἀπείρου, καὶ δὲν δύναταί ποτε οὐδαμοῦ νὰ εὕρῃ ἀνάπαυσιν παρὰ μόνον ὅταν φθάσῃ εἰς τὸν θρόνον τοῦ ὑψίστου Θεοῦ; Ὅταν ὁ γεωλόγος καὶ ὁ βοτανολόγος διέρχηται τὰς κοιλάδας καὶ τὰς κορυφὰς τῶν ὑψηλοτάτων ὀρέων, ὅταν ὁ ἀρχαιολόγος ἐξετάζῃ καὶ ἀναδιφᾷ τὰ μνημεῖα τῶν παρελθόντων χρόνων, ὅταν ὁ ὀστεολόγος μελετᾷ τὰ λείψανα τῶν πρώτων τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αἰώνων καὶ γενεῶν, δὲν ἀνευρίσκει πανταχοῦ, ἐν μέσῳ ὅλων τῶν διαφόρων θαυμασίων τούτων ἀντικειμένων, ἐγγεγραμμένον πάντοτε ἀνεξιτήλοις γράμμασιν ἓν μόνον βέβαιον καὶ ἀδιαφιλονείκητον τὸ ὄνομα τοῦ αἰωνίου Θεοῦ; ναί· διότι ἡ ἀληθὴς ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος παντὸς ὁρωμένου εἶναι μόνος ὁ Θεός.

Ἐὰν ἀνοίξωμεν τὰ συγγράμματα ὅλων τῶν ἀρχαίων καὶ ποιητῶν καὶ φιλοσόφων καὶ φιλολόγων, εἰς ὅλα ταῦτα μετὰ ἐπισταμένην μελέτην τί ἄλλο θέλομεν ἀπαντήσει παρὰ μόνον τὰ γράμματα, διὰ τῶν ὁποίων συντίθεται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ; διότι ὑπὸ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἰδέαν, ὑπὸ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν συλλογισμὸν ἢ τὴν ἔκφρασιν, οὐδὲν ἄλλο εὑρίσκομεν πανταχοῦ παρὰ μόνον τὸν Θεόν, ὡς τὸν ὕψιστον τοῦ παντὸς κυβερνήτην, ὡς τὴν πρώτην πηγὴν πάσης ἀληθείας καὶ πάσης ὡραιότητος καὶ ὡς τὸν μόνον τῆς ἀνθρωπότητος προνοητὴν καὶ φίλον. Καὶ δικαίως! διότι μόνη ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ δύναται νὰ ζωογονήσῃ πᾶσαν σκέψιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοός· διὰ τοῦτο, ὅταν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου κατανοήσῃ τὴν μηδαμινότητα πάντων τῶν περιστοιχούντων αὐτόν, ὅταν ὁ πτωχὸς οὗτος ὁδοιπόρος, ἐστερημένος τῶν πάντων καὶ συναισθανόμενος τὸ περὶ αὐτὸν

κενόν, κάθηται, ὡς ὁ ἐπαίτης ἐπὶ τῆς πέτρας τοῦ δρόμου, μὴ γνωρίζων καὶ ἀπορῶν πλέον ποῦ νὰ διευθύνῃ τὰ βήματά του, ποῖος ἄλλος τότε παρὰ μόνον ὁ Θεὸς παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν ὡς ὁ μόνος ἀληθὴς φίλος καὶ ἀσφαλὴς ὁδηγός, ὡς τὸ μόνον φῶς, τὸ διαλύον πᾶσαν σκοτίαν, ὡς ὁ μόνος διδάσκαλος καὶ ἑρμηνευτὴς παντὸς μυστηρίου, ὡς τὸ μόνον στήριγμα τῆς ψυχῆς, ὡς ὁ μόνος τέλος πάντων ἀγαθὸς πατήρ, ὁ δυνάμενος καὶ νὰ σοφίσῃ ἡμᾶς καὶ νὰ θρέψῃ καὶ τὰ πικρὰ τῶν ὀφθαλμῶν μας δάκρυα διὰ τῶν πατρικῶν του χειρῶν νὰ σπογγίσῃ καὶ νὰ ἀποξηράνῃ μὲ τὴν ζωογόνον πνοὴν τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος; Καὶ λοιπόν, ἐπειδὴ ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀγωνίζεται καὶ ζητεῖ νὰ ἀνεύρῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, ἡ δὲ ἀλήθεια εἶναι ἰδιότης μόνου τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ὁπουδήποτε καὶ ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ζητῇ ταύτην, ἐκεῖ ἀπαντᾷ πάντοτε ἔμπροσθέν της αὐτὸν τὸν Θεόν.

Ἰδού, ἀγαπητοί, ποία εἶναι ἡ ἀληθὴς σοφία καὶ ἐπιστήμη· ὁ Θεος. Ὀρθῶς λοιπὸν καὶ δικαίως ἐλέχθη ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι τὸ μόνον ἀσφαλὲς χαρακτηριστικὸν καὶ γνώρισμα τῆς ἀληθοῦς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ· διότι, καθὼς ἡ θάλασσα ἔχει ἀνάγκην ἁλμυρᾶς τινος ὕλης, ἥτις νὰ προφυλάττῃ τὰ ὕδατά της ἀπὸ τῆς σήψεως καὶ διαφθορᾶς, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ εὐρύτατος οὗτος ὠκεανός, τοῦ ὁποίου τὰς ἀπομεμακρυσμένας ἀκτὰς δὲν δύναται εἰσέτι καὶ αὐτὸ τὸ φῶς νὰ διαφωτίσῃ, ἔχει ἐπίσης

ἀνάγκην προφυλακτικοῦ τινος ἀρώματος, τὸ ὁποῖον νὰ διατηρῇ αὐτὸν ἀπὸ παντὸς στοιχείου, δυναμένου νὰ τὸν διαφθείρῃ· ἔχει ἀνάγκην φραγμῶν, οἵτινες νὰ ὑπερασπίζωσιν αὐτὸν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἀπ' αὐτῶν τῶν ἐν αὐτῷ ἑκάστοτε διεγειρομένων καὶ ὑποθαλπομένων τρικυμιῶν, φραγμῶν, οἱ ὁποῖοι νὰ ὑπερασπίζωσιν ἐπίσης καὶ τὰς κοινωνίας, τὰς ὁποίας οὗτος δὲν δύναται νὰ διέλθῃ χωρὶς νὰ προξενήσῃ εἰς αὐτὰς ἢ μέγα καλὸν ἢ μέγα κακόν. Τὸ ἄρωμα τοῦτο, ἀγαπητοί, εἶναι ἡ θρησκεία, ὁ φραγμὸς οὗτος εἶναι ἡ αὐθεντία καὶ τὸ κῦρος τῆς θρησκείας. Ἡ θρησκεία δὲν καταβιβάζει, ὄχι, οὐδὲ ἐλαττώνει τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἡ θρησκεία δὲν περικόπτει, ποτέ, ὄχι, οὐδὲ θέλει νὰ περιστείλῃ τὰς πτέρυγας τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, ἀλλὰ μόνον κανονίζει τὴν πτῆσιν αὐτοῦ· διότι πᾶν πρᾶγμα ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἰδίως ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ὑποκείμενος εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας περιπλανήσεις, ἔχει πάντοτε ἀνάγκην γνώμονός τινος καὶ χαλινοῦ, κανονίζοντος τὰς κινήσεις αὐτοῦ· ἄλλως ὁμοιάζει πρὸς ἀστρονόμον, ὅστις ἤθελε νὰ τελειοποιήσῃ τοὺς οὐρανούς, καταστρέφων τὴν ἰσχυρὰν καὶ ἀμεταβλητον δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐν τῷ σύμπαντι ἡ κίνησις τῶν ἀστέρων. Τοιοῦτος, ἀγαπητοί, εἶναι ὁ γενικὸς τοῦ σύμπαντος νόμος, ἑκάστη δηλονότι κίνησις πρέπει νὰ ἦναι καθωρισμένη καὶ κεκανονισμένη, ἄλλως θὰ βασιλεύε ἀναρχία, ἀταξία καὶ καταστροφή. Ἡ θρησκεία δὲν κατακρίνει, ὄχι, οὐδὲν καλὸν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ φυσικῇ

τάξει, ἀλλὰ θέλει ὅπως ἐν τῇ χρήσει πάσης τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς προτιμᾶται πάντοτε ὁ οὐρανὸς περισσότερον ἀπὸ τὴν γῆν, ἡ θρησκεία θέλει, ὅπως ἡ ψυχή, ἡ κινοῦσα τὸν κόσμον, τιμᾶται περισσότερον καὶ καλλιεργῆται περισσότερον ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸν κόσμον, ἡ θρησκεία θέλει, ὅπως πᾶσα οἱαδήποτε τελειοποίησις τοῦ ἀνθρώπου ἄρχηται πάντοτε ἀπὸ τῆς ψυχῆς· ἄλλως, ἄνευ τῆς θρησκείας καὶ ἄνευ τῶν προφυλάξεων, τὰς ὁποίας αὐτὴ μόνη παρέχει καὶ διδάσκει, πᾶσα πρόοδος, πᾶς πολιτισμός, πᾶσα ἀνάπτυξις καὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ κόσμου, ἤθελε καταλήξῃ ἀργὰ ἡ γρήγορα εἰς τελείαν διαφθορὰν καὶ καταστροφήν· τοῦτο μαρτυροῦσιν οἱ πατέρες ἡμῶν, τοῦτο ἐπιβεβαιοῦσι τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν καθ' ἑκάστην συμβαίνοντα, τοῦτο τέλος πάντων θὰ ἴδωσιν ἴσως, φεῦ! συμπληρούμενον τὰ τέκνα ἡμῶν· διότι τὰ ἤθη ὁσημέραι διαφθείρονται, ἡ κακία θριαμβεύει, πᾶσα ἀρετὴ ἐξαφανίζεται καὶ τὸ ἀνθρώπινον γένος γοργῷ τῷ ποδὶ βαίνει πάντοτε εἰς τελείαν ἠθικὴν παρακμὴν καὶ διάλυσιν. Ναί! ἐὰν οἱ ἄνθρωποι, καὶ μάλιστα οἱ σοφοὶ καὶ ἐπιστήμονες, δὲν γείνωσιν ἐνταυτῷ καὶ ἀληθεῖς χριστιανοί, ἐὰν ἡ θρησκεία δὲν βασιλεύῃ ἐπὶ πάσης ἐπιχειρήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου νοός, ὦ τότε πλέον, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ μεταχειρισθῶ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου ἄμβωνος τὴν ἔκφρασιν ἑνὸς τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Δύσεως νεωτέρων φιλοσόφων, τότε, λέγω, πλέον ὁ πεπολιτισμένος καὶ ἀνεπτυγμένος ἄνθρωπος, ὁ Εὐρωπαῖος δηλονότι, θὰ εἶναι πολὺ χειρότερος καὶ ἀ-

συγκρίτως περισσότερον ἐπικίνδυνος καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγρίου· διότι αὐτὸς θὰ διυλίζῃ καὶ θὰ συζητῇ καὶ αὐτὸ τὸ κακόν. Καὶ μήπως ἆρά γε δὲν ἔχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας καὶ δὲν ἀκούομεν καὶ δὲν ἀναγινώσκομεν σχεδὸν καθ' ἑκάστην ὄχι ὀλίγα δυστυχῶς παραδείγματα τοιαύτης οἰκτρᾶς παρεκτροπῆς τοῦ ἀνθρωπίνου νοός; διατί δὲ τοῦτο; διότι οἱ πάντες ἐλησμόνησαν τὸν Θεόν, διότι οἱ πάντες ἀγωνίζονται νὰ μάθωσι πολλὰ καὶ μεγάλα, προσπαθοῦσι νὰ ἀναπτύξωσι ποικιλοτρόπως τὴν διάνοιαν, ἀδιαφοροῦσι δὲ παντελῶς πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὴν θρησκείαν. Ναί! διότι μόνη ἡ θρησκεία δύναται νὰ συμβιβάζῃ πάντοτε τὰ πάντα ἐπ' ἀγαθῷ.

Ὦ! ἤθελον καὶ ἐγὼ τώρα νὰ ἔχω, ἐὰν ἦτο δυνατόν, τὴν χάριν ἐκείνην καὶ τὴν θαυμασίαν τοῦ λόγου δύναμιν, δι' ἧς πρὸ δεκαεννέα ἤδη περίπου αἰώνων ἀντήχει εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ἰορδάνου ἡ ἰσχυρὰ ἐκείνη τοῦ Προδρόμου φωνή, διὰ νὰ φωνάζω καὶ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου βήματος, ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον εὐαγγελίζομαι πρὸς πάσας τὰς ἁπανταχοῦ γῆς τῶν ἀνθρώπων γενεάς, αἱ ὁποῖαι ἐπεδοθησαν ἀκαθέκτως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων, τὰ οὐράνια ταῦτα λόγια, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἔφερον εἰς μετάνοιαν καὶ συναίσθησιν καὶ ἁμαρτωλοὺς καὶ τελώνας καὶ στρατευομένους καὶ φαρισαίους καὶ πάσης τάξεως ἀνθρώπους· « ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ ». ἑτοιμάσατε ναί! αὐτάς, κατορ-

θώνοντες μὲν πολλὰ καὶ μεγάλα, ἀναπτυσσόμενοι διανοητικῶς, μηδέποτε ὅμως παρεκτρεπόμενοι τῶν θείων καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ παραγγελμάτων καὶ ἔχοντες βάσιν καὶ θεμέλιον πάσης ὑμῶν γνώσεως τὸν Θεόν. Ἐπιτάττετε τὴν ὕλην, τὸν ἀτμόν, τὰς τέχνας, τὰς ἰδέας καὶ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ ὀνειροπολήσῃ μεγάλη διάνοια καὶ εὐγενὴς καρδία, ἀλλὰ πᾶς λόγος καὶ πᾶσα διάταξις ὑμῶν ἂς λαμβάνῃ πάντοτε τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ κῦρος αὐτῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ. Μεταχειρίζεσθε ἐπ' ὠφελείᾳ ὑμῶν πᾶσαν τὴν κτίσιν, ἀλλὰ δοξάζετε ἐπὶ τούτοις πάντοτε τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸν μόνον λατρεύετε. Ἔχετε καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὰς πηγὰς καὶ τοὺς ποταμοὺς καὶ πάντα τὰ στοιχεῖα ὑπηρέτας τῶν ὀρέξεων καὶ τῆς ἀναπτύξεως ὑμῶν, ἀλλὰ διὰ πᾶν τὸ ἐν αὐτοῖς ὡραῖον καὶ καλὸν δοξολογεῖτε πάντοτε μόνον τὸν ὕψιστον δημιουργόν. Ἰδοὺ τί ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν ἡ θρησκεία· δὲν θέλει, ὄχι, νὰ περιφρονῶμεν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ θέλει μόνον νὰ ἀπολαμβάνωμεν ὅλα ταῦτα μετὰ λόγου καὶ ἀπορεύγοντες πᾶσαν κατάχρησιν· διότι ὁ Θεὸς μόνος τελειοποιεῖ τὴν φύσιν καὶ ἀναπτύσσει πάντοτε ἐπὶ τὸ τελειότερον πᾶσαν αὐτῆς λογικὴν πρόοδον· διότι αὐτὸς μόνος δύναται νὰ λύσῃ πᾶν ἐν τῇ φύσει μυστήριον. Εἰς μάτην λοιπὸν ἄλλοι μὲν θεωροῦσι τὴν ἐπιστήμην ὡς ἐπικίνδυνον διὰ τὸν χριστιανισμόν, ἄλλοι δὲ πάλιν, καὶ ἴσως οἱ περισσότεροι, ἐκήρυξαν διηνεκὲς διαζύγιον μεταξὺ τῆς πίστεως καὶ τῆς

ἐπιστήμης. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ δὲν γνωρίζουσιν οὔτε τὴν ἀληθῆ πίστιν, οὔτε τὴν ἀληθῆ ἐπιστήμην· διότι χωρίζουσι καὶ διακρίνουσι πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀχώριστα ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τὰ ὁποῖα προερχόμενα ἀπὸ τῆς αὐτῆς πηγῆς, τῆς μιᾶς καὶ μόνης αἰωνίου ἀληθείας, τοῦ Θεοῦ, συναυξάνουσι, συνδοξάζονται καὶ συναιωνίζονται. Ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε κατέκρινε οὐδὲ καταδικάζει τοὺς ἀγωνιζομένους νὰ γνωρίσωσι τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ἐξεναντίας διδάσκει σαφῶς, ὅτι ὁ Θεὸς ἔθετο ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην τοῦ εἰδέναι τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ καλόν· ἡ Ἐκκλησία δὲν καταδικάζει ποτὲ τοὺς ἀγῶνας τοῦ ὑγιοῦς καὶ ὀρθοῦ λόγου, δι' ὧν οὗτος καλλιεργεῖ τὸ πνεῦμα, διερευνᾷ τὴν φύσιν, καὶ ἀποκαλύπτει τὰ πλέον κεκρυμμένα αὐτῆς μυστήρια, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀποδέχεται πᾶσαν ὁθενδήποτε προερχομένην ἀκτῖνα φωτός, ὡς ἀκτινοβολίαν ἐκ τοῦ κέντρου τῆς ἀρχικῆς καὶ αἰωνίου πηγῆς πάσης ἀληθείας καὶ ἀνακηρύττει τὸν λόγον ὡς τὸ μόνον δῶρον, δι' οὗ ὁ ἄνθρωπος ἀνυψούμενος ὑπεράνω τῶν αἰσθήσεων, παρίστησιν ἐν ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐπιστήμη χρησιμεύει πάντοτε ὡς λαμπάς τις μόνον πρὸς φωτισμὸν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦτο ἡ θρησκεία ὀφείλει καὶ θέλει μόνον νὰ περιορίσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ, διὰ νὰ μὴ τυχὸν ἐμπέσωσι καὶ ἀπολεσθῶσιν εἰς τὰς ἀχανεῖς ἐκείνας ἀβύσσους, τὰς ὁποίας διανοίγει πολλάκις πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἡ

ἀκατάσχετος φαντασία καὶ ἡ ἀπεριόριστος τοῦ ἀνθρωπίνου νοὸς ἐλευθερία· ἂς ἀνυψοῦται καὶ ἂς ἀναβαίνῃ ὅσον θέλει καὶ ὅσον δύναται τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, φθάνει μόνον νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ ποτὲ τὰ ὅρια, τὰ ὁποῖα διεχάραξεν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν ἡ ἀληθὴς σοφία· διότι καὶ αὐτὸς ὁ ὠκεανὸς ἔχει τὰ ὅριά του, πέραν τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ἐξέλθῃ, χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ γενικὴν καταστροφήν. Ἐάν, ἀγαπητοί, ἀμφιβάλλητε, ἀνοίξατε τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, μελετήσατε καλῶς τὰς πολυαρίθμους αὐτοῦ πλάνας, τὰς καθημερινὰς αὐτοῦ πτώσεις, τὰς ποικίλας ἠθικὰς αὐτοῦ ἀποπλανήσεις, καὶ θέλετε ἴδει τρανότατα ὅτι ἡ μόνη ὅλων αὐτῶν αἰτία ἦτον ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τί λέγω ; Καὶ τί ἄλλο εἶναι τὰ λυμαινόμενα σήμερον τὴν ἀνθρωπότητα ὅσον περίκροτα ἐκεῖνα τόσον καὶ μυσαρὰ καὶ ἀνθρωποφθόρα συστήματα καὶ τῶν κομμουνιστῶν καὶ τῶν μηδενιστῶν καὶ τῶν τοιούτων, παρὰ ἀποτελέσματα ἀναπτύξεως νοὸς καὶ καρδίας ἄνευ τῆς θρησκείας ; διότι μόνη ἡ θρησκεία δύναται καὶ νὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον τὰ πρὸς τὸν Θεόν, τὰ πρὸς τὸν πλησίον καὶ τὰ πρὸς ἑαυτὸν καθήκοντα καὶ νὰ διαρρυθμίσῃ κατ' αὐτὰ τὰς κινήσεις ὅλων αὐτοῦ τῶν δυνάμεων, καὶ ψυχικῶν καὶ διανοητικῶν καὶ σωματικῶν ;

Ἰδού, ἀγαπητοί, διὰ τί ἐν τοῖς σχολείοις ἡ διδασκαλία τῶν ἐπιστημῶν πρέπει νὰ βαίνῃ πάντοτε συμφώνως καὶ παραλλήλως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς θρησκείας. Ἰδοὺ διὰ τί ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία θέλουσα τοῦτο μὲν νὰ δείξῃ εἰς ἡμᾶς τίς ἡ ἀληθὴς σοφία καὶ ἐπιστήμη, τοῦτο δὲ νὰ ὑποβάλῃ συνάμα καὶ λαμπρὰ πρὸς μίμησιν ὑποδείγματα τοὺς σήμερον πανηγυριζομένους πανσόφους ἱεράρχας, ὄχι μόνον ὥρισε προστάτας τῶν γραμμάτων καὶ τῶν σχολείων, ἀλλὰ καὶ διδασκάλους τῆς οἰκουμένης ἐκήρυξε καὶ γεραίρει αὐτούς. Ἰδοὺ διατὶ ἕκαστος διδάσκαλος καὶ ἕκαστον σχολεῖον ὀφείλει πάντοτε μετὰ τῆς αὐτῆς, διὰ νὰ μὴ εἴπω καὶ πολὺ περισσοτέρας ἐπιμελείας, νὰ φροντίζῃ μᾶλλον περὶ τῆς ἠθικῆς τῶν διδασκομένων μορφώσεως ἢ περὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, διδάσκοντες μὲν αὐτοὺς πᾶσαν ἐπιστήμην, μηδέποτε ὅμως ἀπομακρύνοντες τὰς καρδίας αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς· διότι ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη ἀπαιτεῖ μὲν νὰ ἐργάζηταί τις ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς προόδου τῶν ἄλλων, παρασκευάζων αὐτοὺς ὅπως εὐτυχῶς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ζήσωσιν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅπως ἡ παροῦσα αὕτη εὐτυχία παρασκευάσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν μετὰ θάνατον αἰώνιον εὐτυχίαν· διότι ἡ παροῦσα ζωὴ ἄλλως οὐδεμίαν ἤθελεν ἔχει τιμὴν καὶ ἀξίαν, ἐὰν αὕτη δὲν ἤθελε χρησιμεύῃ εἰς θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῆς καρδίας ἡμῶν, ἐὰν αὕτη διὰ τῆς ἀρετῆς δὲν ἤθελε μᾶς ἑτοιμάζῃ δι' ἄλλην ὑψηλοτέραν καὶ τελειοτέραν ζωήν· διὰ τοῦτο καὶ ἡ μεταφυσική, καὶ ἡ φιλοσοφία, καὶ ὅλαι αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πρέπει πάντοτε νὰ ἐκτιμῶνται ἀναλόγως τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου τελειοποιήσεως· διὰ

τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ ἐθνικὴ φιλοσοφία ἀρετὴν μὲν ὠνόμαζε μόνον τὴν ὀρθὴν παιδείαν, πᾶσαν δὲ μάθησιν καὶ ἐπιστήμην, μὴ φέρουσαν τὸν χαρακτῆρα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, ὠνόμαζε πανουργίαν καὶ ὄχι σοφίαν.

Τί λέγω ; διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ μέγας τοῦ χριστιανισμοῦ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, ὅστις ἀποθέσας τὸν φιλοσοφικόν του τρίβωνα ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἀνέλαβεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἱερός, λέγω, Ἰουστῖνος ἔλεγε καὶ ἐκήρυττεν, ὅτι ἡ ἀγάπη τῆς ἀληθείας καὶ τὸ μετὰ λόγου βιοῦν εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς σοφία καὶ ἀληθὴς θρησκεία, τουτέστιν ὁ χριστιανισμός· διότι ἡ τοιαύτη σοφία καὶ ἐπιστήμη εἶναι τὸ μόνον ἀληθὲς καὶ ἀναφαίρετον ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς· οἱ ἐχθροὶ δύνανται νὰ ἀφαιρέσωσι τὴν ζωήν, ἡ συκοφαντία δύναται νὰ κηλιδώσῃ τὴν ὑπόληψιν, τὸ ἄστατον καὶ ἡ ματαιότης τοῦ κόσμου δύναται νὰ στερήσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ πλούτη καὶ τὴν δόξαν καὶ τὴν θέσιν καὶ τὰ πάντα· τὴν τοιαύτην ὅμως σοφίαν οὐδεὶς ἐχθρός, οὐδεμία συκοφαντία, οὐδεμία τῆς τύχης ἰδιοτροπία, κατ' οὐδὲν δύναταί ποτε νὰ ἐπηρεάσῃ, ἀλλὰ ἐξ ἐναντίας αὐτὴ παρακολουθεῖ τὸν κάτοχον αὐτῆς ἀχώριστος πανταχοῦ καὶ εἰς τοὺς διωγμοὺς καὶ εἰς τὰς ἐξορίας καὶ εἰς τὰς δυστυχίας, τί λέγω ; πέραν ἀκόμη καὶ αὐτοῦ τοῦ τάφου· τελευταῖον δὲ αὕτη νικῶσα καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, καθιστᾷ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀθάνατον.

Τοιαύτην λοιπὸν ἀληθῆ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην, φωτίζουσαν τὸν νοῦν, καθαγιάζουσαν τὴν καρδίαν καὶ ἀναπτύσσουσαν τὸ πνεῦμα, οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι διδάσκετε εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν.

Μὴ ἀποχωρίζετε ποτὲ τὴν πίστιν ἀπὸ τὴν σοφίαν, τὴν ἐπιστήμην ἀπὸ τὴν θρησκείαν· μὴ διαλύετέ ποτε τὸν ἱερὸν τοῦτον σύνδεσμον, ὅστις συνετέθη οὐχὶ χθὲς καὶ πρότριτα, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου, καὶ ἐπὶ ὀκτὼ σχεδὸν χιλιάδας ἐτῶν διὰ σειρᾶς ἀναριθμήτου ἀγώνων, ὁμοῦ κατειργασμένων, συνεδοξάσθησαν.

Πρὸς ὑμᾶς δὲ ἤδη, ὦ νέα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς κοινωνίας γενεά, πρὸς ὑμᾶς, ὦ χρησταὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδες, στρέφων τέλος τὸν λόγον, ἀποτείνω οὐδὲν ἄλλο παρὰ ἐκεῖνα μόνον τοῦ σοφοῦ Σειρὰχ τὰ σοφὰ ὄντως λόγια.

« Εἰσακούσατέ μου, υἱοὶ ὅσιοι, καὶ βλαστήσατε ὡς ῥόδον φυόμενον ἐπὶ ρεύματος ἀγροῦ, καὶ ὡς λίβανος εὐωδιάσατε ὀσμήν, καὶ ἀνθήσατε ἄνθος καὶ κρίνον, διάδοτε ὀσμήν· ... εὐλογήσατε Κύριον ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ· δότε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μεγαλωσύνην καὶ ἐρεῖτε . . . Τὰ ἔργα Κυρίου πάντα ὅτι καλὰ σφόδρα, καὶ πᾶν πρόσταγμα ἐν καιρῷ αὐτοῦ ἔσται, πάντα ἐν λόγῳ αὐτοῦ ἔστη καὶ οὐδέν ἐστι θαυμάσιον ἐναντίον αὐτοῦ· πάντα γὰρ εἰς χρείας αὐτῶν ἔκτισται. Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ἐν πάσῃ καρδίᾳ καὶ στόματι ὑμνεῖτε καὶ εὐλογεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου ». (Σειρ. 39. 16). Ἀμήν. Γένοιτο ! γένοιτο !

ΛΟΓΟΣ ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

ΤΩι 1883

Παναγιώτατε Δέσποτα! φιλόχριστον ἀκροατήριον!

Παράδοξον βεβαίως ἤθελε φανῇ εἰς πάντας ὑμᾶς, ἐὰν ἐγὼ σήμερον ἐν μέσῳ τῆς χαρμοσύνου καὶ δημοφιλοῦς ταύτης ἑορτῆς καὶ πανηγύρεως τῶν γραμμάτων, ἐν μέσῳ τῶν θερμῶν εὐχῶν καὶ δεήσεων, αἵτινες ἀναπέμπονται ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου θυσιαστηρίου πρὸς τὸν ὕψιστον τῶν φώτων Πατέρα ὑπὲρ αἰωνίας μνήμης καὶ ἀναπαύσεως τῶν ἀοιδίμων κτιτόρων καὶ εὐεργετῶν καὶ παντὸς μὲν ἑτέρου ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος, ἐξαιρέτως δὲ τῆς Μεγάλης εὐσεβοῦς ἡμῶν τοῦ Γένους σχολῆς, ἐξ ἧς, ὡς ἐκ κρουνοῦ πολυχεύμονος, σύμπασα ἡ Ἀνατολὴ ἀφθόνως καταρδεύεται τοῖς τῆς παιδείας νάμασιν, ἐὰν ἐγὼ σήμερον ἐν μέσῳ τῆς ζωηροτάτης ἐκφράσεως τῆς γενικῆς ταύτης τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς πάντας οὐ μόνον τοὺς τελευτήσαντας πολιούχους καὶ προστάτας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ζῶντας τῶν γραμμάτων εὐεργέτας, οἵτινες τοσοῦτον γενναίως καὶ ἀφειδῶς χορηγοῦντες καὶ τηλικαύτας ἐπὶ τῇ τῶν πατρῴων ἡμῶν φώτων ἐξαπλώσει θυσίας ποιοῦντες, ἐπιδείκνυνται συνάμα καὶ

ἀρίζηλον καὶ περιφανὲς ἀρετῆς παράδειγμα εἰς σύμπαντα τόν τε καθ' ἡμᾶς καὶ τὸν ξένον κόσμον· ναί, λέγω, παράδοξον βεβαίως ἤθελε φανῇ εἰς πάντας ὑμᾶς, ἐὰν ἐγώ, ἐν μέσῳ τῆς φιλοθέου καὶ περιφανοῦς ταύτης τῶν ἐραστῶν καὶ τροφίμων τῆς πατρῴας σοφίας τε καὶ δόξης ὁμηγύρεως, ἤθελον τολμήσει ἤδη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου βήματος νὰ ἐρωτήσω διὰ στόματος τοῦ πολύτλα, ἀλλὰ καὶ σοφοῦ ἐκείνου Ἰὼβ « ἡ σοφία πόθεν εὑρέθη; ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης; ». Πλὴν ὅσον παράδοξος καὶ ἂν φαίνηται, ἀγαπητοί, ἡ ἐρώτησίς μου αὕτη, δὲν νομίζετε ὅμως καὶ δὲν συνομολογεῖτε μετ' ἐμοῦ πάντες ὅτι αὕτη εἶναι συνάμα καὶ ἡ μόνη κατάλληλος καὶ ἀξία πρὸς ἔλεγχον καὶ συζήτησιν ἐν τοιαύτῃ ἡμέρᾳ τε καὶ στιγμῇ, ἐν τοιαύτῃ ἱερᾷ καὶ μεγαλοπρεπεῖ τελετῇ καὶ πανηγύρει καὶ ἐν τοιούτῳ εὐσεβεῖ καὶ φιλομούσῳ ἐκκλησιάσματι; Καὶ λοιπόν, ἀδελφοί, λαβόντες ἐν τούτῳ ὁδηγὸν καὶ διδάσκαλον αὐτὸν πάλιν τὸν θεῖον καὶ μακάριον Ἰώβ, δεῦτε ἐξετάσωμεν καὶ ἀνεύρωμεν τὴν ἀληθῆ καὶ ἀσφαλῆ τοῦ προταθέντος ζητήματος λύσιν.

« Ἡ σοφία πόθεν εὑρέθη; ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης; » Καὶ οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ ἄνεμοι καὶ πῦρ καὶ σίδηρος καὶ λῃσταί, ὅλος ὁ ᾅδης, ἀγαπητοί, συνηνώθησαν, ἵνα ἐν ροπῇ ὀφθαλμοῦ καταστρέψωσι τὸν δίκαιον ἐκεῖνον Ἰώβ· καὶ οὕτω ὁ τέως εὐτυχὴς καὶ πλούσιος ἐν παντί, καὶ ἐν υἱοῖς καὶ ἐν θυγατράσι καὶ ἐν ποιμνίοις καὶ ἐν παντοίοις κτήμασι καὶ ἐν σωματικῇ

ὑγείᾳ, ἔμεινεν αἴφνης ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πτωχός, ἄπαις καὶ ἄοικος, καὶ ἔλκει πονηρῷ ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς πληγωμένος, ἔλαβεν ὄστρακον ἵνα τὸν ἰχῶρα ξύῃ καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κοπρίας ἔξω τῆς πόλεως. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὅλων τούτων τῶν σκληροτάτων δοκιμασιῶν, τὰς ὁποίας οὗτος ὑπέφερε μετὰ πολλῆς τῆς γενναιότητος, χωρὶς οὐδαμῶς νὰ ἁμαρτήσῃ τοῖς χείλεσιν αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν καὶ τρεῖς φίλοι βασιλεῖς, οἵτινες κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ ἑπτὰ ὅλας ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας ἐκάθισαν παρ' αὐτῷ σιωπῶντες καὶ μὴ τολμῶντες οὐδὲ λόγον ἕνα νὰ ἐκστομίσωσιν· ἐφεξῆς δὲ ἀπεπειράθησαν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως καὶ περὶ πολλῶν καὶ διαφόρων πραγμάτων νὰ διαφιλονεικήσωσι μετ' αὐτοῦ· ἀλλὰ ἐν πᾶσι τούτοις εὕρισκον οὗτοι ἐν τῷ Ἰὼβ δύναμιν λόγου ἀκατάβλητον, ἰσχὺν ψυχῆς ἀκράδαντον καὶ σοφίαν μεγάλην καὶ θαυμαστήν· καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀπεφήνατο εἰς αὐτοὺς εἰπών· « οὐ γὰρ ἐλαλήσατε ἐνώπιόν μου ἀληθὲς οὐδέν, ὥσπερ ὁ θεράπων μου Ἰώβ ». Καὶ τῳόντι, ἡ σοφία τοῦ Ἰὼβ τότε μόνον κατεβλήθη, ὅτε αὐτὸς ὁ Κύριος, ἡ πηγὴ πάσης σοφίας καὶ γνώσεως, ἤρξατο διὰ λαίλαπος καὶ νεφῶν νὰ κρίνῃ καὶ νὰ συζητῇ μετ' αὐτοῦ· ναί ! τότε μόνον ὁ Ἰὼβ ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ καὶ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν μηδαμινότητά του, λέγων· « τί ἔτι ἐγὼ κρίνομαι, νουθετούμενος καὶ ἐλέγχων Κύριον, ἀκούων τοιαῦτα οὐδὲν ὤν ; ἐγὼ δὲ τίνα ἀπόκρισιν δῶ πρὸς ταῦτα ; χεῖρα θήσω ἐπὶ στόματί μου ».

Ἰδού, ἀγαπητοί, ποῖος ζητεῖ πανταχοῦ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην, καὶ δὲν δύναται οὐδαμοῦ νὰ εὕρῃ αὐτήν· ἰδού, τίς ὁ μετὰ τοσαύτης ἀπορίας ἀναφωνῶν τοὺς λόγους τούτους· « ἡ δὲ σοφία πόθεν εὑρέθη ; ποῖος δὲ τόπος ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης ; » Ὁ σοφὸς καὶ θαυμάσιος ἐκεῖνος Ἰὼβ αὐτὸς ζητεῖ τὴν σοφίαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐν αὐτῷ δὲν εὑρίσκει ταύτην· « οὐκ οἶδε, λέγει τρανῶς καὶ διαμαρτύρεται, οὐκ οἶδε βροτὸς ὁδὸν αὐτῆς, οὐδὲ μὴν εὑρέθη ἐν ἀνθρώποις »· τί θὰ εἴπωσιν ἄρά γε τώρα εἰς ταῦτα ἐκεῖνοι, οἵτινες νομίζουσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μόνος δι' ἑαυτὸν εἶναι ἡ πηγὴ τῆς σοφίας ; τί θὰ εἴπωσιν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι νομίζουσιν ὅτι κατέχουσιν τὰς κλεῖδας τῆς σοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, ὅτι ἀπεκάλυψαν τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, ὅτι κατεμέτρησαν τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ὅτι ἔφθασαν τέλος πάντων μέχρι τοῦ θρόνου καὶ αὐτοῦ τοῦ Σαββαώθ ; τί θὰ εἴπωσι, λέγω, ὅλοι οὗτοι, ἀκούοντες ἤδη παρὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἰώβ, ὅτι, καίτοι νομίζοντες εἰδέναι τὰ πάντα, ἐν ὅμως οἱ πάντες δὲν γνωρίζουσιν, ὅτι οὐδὲν οἴδασιν ; Ἐὰν λοιπὸν τὸ ἐξαίρετον τοῦτο δημιούργημα τῶν θείων χειρῶν, ἡ κορωνὶς αὕτη τῆς δημιουργίας, ἡ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ πλασθεῖσα καὶ ἀποτελοῦσα τὸν οὐράνιον μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἡμῶν ὑμέναιον, ἐὰν λοιπὸν ὁ σύνδεσμος οὗτος τοῦ πνευματικοῦ καὶ σωματικοῦ κόσμου, ἡ μυστηριώδης αὕτη σύνοψις τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ ὁ ζῶν κρίκος ἁπάσης τῆς κτίσεως, ὁ ἄνθρωπος, λέγω, οὐδὲ οἶδε τὴν ὁδὸν τῆς σο-

φίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, οὐδὲ εὑρέθη αὕτη ἐν αὐτῷ, τότε ποῦ δυνάμεθα πλέον νὰ ἀνεύρωμεν αὐτήν; εἰς τὴν ὁρωμένην ταύτην περὶ ἡμᾶς ἄρά γε φύσιν; ἀλλ' ἰδοὺ αὐτὸς πάλιν ὁ μακάριος Ἰὼβ ἐρωτᾷ καὶ ταύτην, καὶ ὅμως τί ἀκούει εἰς ἀπάντησιν; « ἄβυσσος εἶπεν, οὐκ ἔνεστιν ἐν ἐμοί· καὶ ἡ θάλασσα εἶπεν, οὐκ ἔνεστι μετ' ἐμοῦ ». Ἐσκέφθησαν ἄρά γέ ποτε περὶ τούτου ἐκεῖνοι, οἵτινες διὰ παντοίων καὶ διηνεκῶν παρατηρήσεων, διὰ μακρᾶς πείρας, διὰ ποικίλων ἐρευνῶν ἀγωνίζονται νὰ ἐξετάσωσι καὶ νὰ διέλθωσι πᾶσαν τὴν ὁρωμένην ταύτην φύσιν καὶ κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος καὶ νὰ διεισδύσωσι μέσα καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἀπώτατα αὐτῆς βάθη; ἐσκέφθησαν ἄρά γέ ποτε περὶ τούτου ἐκεῖνοι, οἵτινες, καταστρέφοντες τὸ ἓν δι' ἄλλου καὶ διαιροῦντες αὐτὸ εἰς λεπτότατα μέρη, ἐλπίζουσι νὰ φθάσωσι μέχρι τοῦ πυθμένος, μέχρι καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν θεμελίων τῆς φύσεως, καὶ ἐπ' αὐτῶν νὰ οἰκοδομήσωσι τὴν σοφίαν; ναί! ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἔρευνα τῆς φύσεως εἶναι ὠφέλιμος, ὅταν αὕτη ἀνακαλύπτῃ τοὺς νόμους αὐτῆς, διότι τοιουτοτρόπως καταστρέφονται αἱ διάφοροι ἐκεῖναι προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίαι, αἵτινες ἐπικρατοῦσι πάντοτε παρ' ἐκείνοις, οἵτινες ἀγνοοῦσι τοὺς νόμους τούτους· δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ἡ ἔρευνα τῆς φύσεως εἶναι ὠφέλιμος, ὅταν αὕτη ἀνακαλύπτῃ τὰς ἐν αὐτῇ δυνάμεις καὶ τὰ διάφορα ἐκεῖνα μέσα, δι' ὧν ἱκανοποιοῦνται αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀνάγκαι καὶ ἀπαιτήσεις· ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἔρευνα τῆς φύσεως ἔχει τὴν

ἀξίαν αὐτῆς καὶ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδὸς πρὸς τὴν σοφίαν, ὅταν, καθὼς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀρχαία τῆς σοφίας βίβλος, « ἐκ μεγέθους καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρῆται » (Σοφ. Σολ. ιγ', 6)· ὅταν εἰς τὸν καθαρὸν ἀπὸ παντὸς πάθους ὀφθαλμόν, καθὼς λέγει ὁ θεῖος ἀπόστολος, « τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης » (Ρωμ. Α', 20). Ἀλλ' ἐὰν ὅμως ἡμεῖς αὐξάνωμεν μὲν καὶ ποικίλλωμεν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τὰς γνώσεις ἡμῶν περὶ παντὸς ὁρωμένου, ὑλικοῦ, σωματικοῦ καὶ φυσικοῦ, οὐδόλως δὲ συλλογιζώμεθα, οὐδὲ φροντίζωμεν περὶ τῶν πνευματικῶν· ἐὰν ὅμως, λέγω, ἡμεῖς ἐμβαθύνωμεν μὲν εἰς διαφόρους ἐρεύνας καὶ ἐξετάσεις περὶ τῶν κτισμάτων, οὐδόλως δὲ ἀνυψώνωμεν οὐδὲ τὸ βλέμμα, οὐδὲ τὸν νοῦν οὐδὲ τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς τὸν κτίστην καὶ δημιουργὸν τοῦ παντός, ὤ, τότε πλέον, καὶ ἐὰν τυχὸν αἱ γνώσεις ἡμῶν φαίνωνται εὑρύταται καὶ ἀχανεῖς ὡς ἡ θάλασσα, καὶ ἐὰν τυχὸν αἱ ἔρευναι ἡμῶν φαίνωνται βαθύταται ὡς ἡ ἄβυσσος, ναί! τότε, λέγω, πρέπει νὰ φοβώμεθα, μήπως εἰς τὸν ζητοῦντα ἐνταῦθα σοφίαν καὶ ἐπιστήμην καὶ ἡ ἄβυσσος, κατὰ τὸν θεῖον Ἰώβ, εἴπῃ· « οὐκ ἔνεστιν ἐν ἐμοί », καὶ ἡ θάλασσα ἐπίσης ἀπαντήσῃ « οὐκ ἔνεστιν αὕτη μετ' ἐμοῦ ». Καὶ ποῦ ὑπάρχει λοιπὸν ἡ σοφία αὕτη καὶ ἐπιστήμη, ἥτις λέληθε κατὰ τὴν ἁγίαν Γραφὴν πάντα ἄνθρωπον καὶ ἐστὶ τιμιωτέρα καὶ ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ σαπ-

φείρου καὶ τοπαζίου καὶ παντὸς ἄλλου θησαυροῦ ; τίς οἶδε λοιπὸν τὴν ὁδὸν καὶ τὸν τόπον αὐτῆς ; αὐτὸς πάλιν, ἀγαπητοί, ὁ σοφὸς Ἰὼβ ἀποκαλύπτει καὶ τοῦτο εἰς ἡμᾶς, λέγων· « Ὁ Θεὸς εὖ συνέστησεν αὐτῆς τὴν ὁδόν, αὐτὸς δὲ οἶδε τὸν τόπον αὐτῆς ».

Ἰδοὺ λοιπόν τί ἐστι σοφία, ποῦ ὑπάρχει ὁ τόπος τῆς ἐπιστήμης. Σοφία ἀληθὴς εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, ὁ δὲ τόπος πάσης ἐπιστήμης εἶναι ὁ νοῦς τοῦ Θεοῦ, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ὅστις λοιπὸν θέλει νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ νὰ ἀνεύρῃ τὴν βεβαίαν καὶ τελείαν καὶ ἀσφαλῆ ἐπιστήμην, ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ διὰ ταύτης καὶ μόνον τῆς ὁδοῦ, ὅσον περισσότερον πλησιάζει πρὸς τὸν Θεόν, τόσον ἐγγύτερος γίνεται καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην. Ποία δὲ ἡ ὁδὸς αὕτη καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος δύναται ἀσφαλῶς καὶ ἐπιτυχῶς νὰ κατορθώσῃ τοῦτο ; αὐτὸς πάλιν ὁ θεῖος καὶ σοφὸς ἡμῶν διδάσκαλος καὶ ὁδηγὸς ὑποδεικνύει τοῦτο σαφῶς λέγων· « Ἰδοὺ ἡ θεοσέβειά ἐστι σοφία, τὸ δὲ ἀπέχεσθαι ἀπὸ κακῶν ἐστὶν ἐπιστήμη ». Καὶ πραγματικῶς, πόσον εὔκολος εἶναι ἡ πρὸς τὴν ἀληθῆ σοφίαν φέρουσα τὸν ἄνθρωπον ὁδός ! Πᾶς ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν σοφίαν δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλου τινός, ἢ τοῦ ἀγαπᾶν τὸν Θεὸν καὶ τηρεῖν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. Πᾶς ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν μόνην τελείαν καὶ ἀσφαλῆ ἐπιστήμην, δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλου τινός, ἢ τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ παντὸς κακοῦ.

Φοβοῦμαι, ἀγαπητοί, ναί, πολὺ φοβοῦμαι, μήπως εἷς τινας τῶν ἀκροατῶν μου ἡ διδασκαλία αὕτη φαίνεται ὄχι μόνον παράδοξος, ἀλλ' ἴσως ἴσως καὶ ἀκατάληπτος, διὰ τοῦτον καὶ μόνον τὸν λόγον· διότι αὕτη εἶναι λίαν σαφὴς καὶ ἁπλουστάτη. Καὶ λοιπὸν θὰ μοὶ εἴπωσιν οἱ τοιοῦτοι εἰς ἀπάντησιν μετά τινος ἀπορίας ἴσως, διατί δὲ νὰ μὴ εἴπω, καὶ εἰρωνίας, καὶ λοιπὸν τίποτε ἄλλο δὲν χρειάζεται διὰ νὰ γείνῃ τις σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ; καὶ λοιπὸν ὅλαι αἱ ἐπιστῆμαι, τὰς ὁποίας ὅλος ὁ κόσμος θαυμάζει, καὶ τόσον πυρετωδῶς ἐπιδιώκει, εἶναι περιτταί ; καὶ λοιπὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, τὰ ὁποῖα ὁσημέραι πανταχοῦ πολλαπλασιάζονται, εἶναι ὅλως περιττά ; ὄχι, ἀγαπητοί, ὄχι ! ἡ θεοσέβεια δὲν εἶναι ἄρνησις τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν πολλῶν καὶ πολυειδῶν ἐκείνων γνώσεων, ὄχι ! διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἁγία Γραφή, ἤ, κάλλιον εἰπεῖν, αὐτὸς ὁ Θεὸς λέγει· « ἡ θεοσέβειά ἐστι σοφία »· ἡ δὲ σοφία εἶναι ἡ μήτηρ, ἡ τροφός, ἡ προστάτις τῶν ἀληθῶν γνώσεων καὶ τῶν ὠφελίμων ἐπιστημῶν· ἡ δὲ θεοσέβεια εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς ἀρχὴ καὶ ὁ μόνος ἀσφαλὴς ὁδηγὸς καὶ φύλαξ πάσης ἀληθοῦς γνώσεως. Τὸ ἀπέχεσθαι λοιπὸν ἀπὸ παντὸς κακοῦ σημαίνει ἀνάπτειν τὴν λαμπάδα τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθοῦς σοφίας ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ διαφυλάττειν τὴν πεφωτισμένην ταύτην τοῦ νοὸς λαμπάδα ἀπὸ πάσης οἱᾳδήποτε ἐξωτερικῆς ἢ ἐσωτερικῆς ἐναντίας θυέλλης καὶ καταιγίδος, ἥτις δύναται ἢ νὰ ἀποσβέσῃ αὐτὴν ὁλοτελῶς ἢ τοῦ-

ναντίον νὰ ὑποβαυλίσῃ ἐξ αὐτῆς τὴν τρομερὰν καὶ ἀπευκταίαν ἐκείνην πυρκαϊάν, ἥτις καταστρέφει ἐντελῶς πάντα ἄνθρωπον καὶ σωματικῶς καὶ ψυχικῶς καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Καὶ τῳόντι! ἄνευ θρησκευτικῆς κρηπῖδος, ἄνευ ἐπιγνώσεως Θεοῦ, ἄνευ θεοσεβείας, οὐδεμία ἀληθὴς σοφία, οὐδεὶς ἀληθὴς φωτισμός, οὐδεμία ἀληθὴς ἐπιστήμη, οὐδεμία ζωτικὴ ἀνάπτυξις δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· ἐπίχρισις μόνον τις καὶ φάσμα σοφίας καὶ φωτισμοῦ δύναται νὰ ὑπάρξῃ, ἀλήθεια ὅμως καὶ πραγματικότης οὐδέποτε· δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ συνεπισωρεύσῃ καὶ ἐναποταμιεύσῃ εἰς τὸν νοῦν του ὅσας δήποτε θέλει ἰδέας καὶ γνώσεις καὶ ἐννοίας, δύναται νὰ δώσῃ εἰς ἑαυτὸν οἱανδήποτε θέλει στιλπνότητα· ἐὰν ὅμως δὲν ἔχῃ ἐν τῷ νοΐ τὴν πίστιν, ἐν τῇ αἰσθήσει τὴν ἐλπίδα καὶ ἐν τῇ βουλήσει τὴν ἀγάπην, ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἐὰν δὲν ἔχῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του τὴν θεοσέβειαν, τότε ὁμοιάζει πρὸς κλῶνα δένδρου ἀποκεκομμένον καὶ κατὰ γῆς ἐρριμμένον καὶ φέροντα μὲν πολλοὺς καὶ ἀφθόνους καρπούς, ἀλλ' ἄνευ ζωῆς καὶ ἄνευ χυμοῦ, τότε ὁμοιάζει πρὸς φυτὸν ἐπὶ πετρώδους καὶ ἀνίκμου γῆς φυέν, καὶ ἐπομένως καταδεδικασμένον εἰς μαρασμὸν καὶ ἀποξήρανσιν, τότε, λέγω, πλέον ἡ νεκρότης καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ζωῆς ὑπάρχει ἐν αὐτῷ καταφανής· διότι ἀλήθεια καὶ ζωὴ εἶναι μόνος ὁ Θεός· « ἐγὼ εἰμί, λέγει ὁ ἴδιος, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή ». Πᾶν δὲ ὅ,τι δήποτε δὲν ἔχει τὰς ῥίζας διηκουμένας εἰς αὐτὴν τὴν ἀλή-

θειαν, ἐκεῖνο εἶναι ψευδές· πᾶν ὅ,τι δήποτε δὲν ἀπορροφᾷ τὴν ζωὴν καὶ ὕπαρξιν ἐκ τῆς πηγαίας ἐκείνης ζωῆς, ἐκεῖνο εἶναι νεκρόν· διότι ὁ ἄνθρωπος ἔχει μὲν καθήκοντα καὶ πρὸς τὸν κόσμον τοῦτον, εἶναι ὅμως ἐνταὐτῷ καὶ οὐρανοπολίτης καὶ ἔχει καὶ ἄλλα πολὺ μεγαλείτερα καὶ βαρύτερα καθήκοντα πρὸς τὸν Θεόν, παρ' οὗ ἔχει τὸ εἶναι, καὶ τοῦ ὁποίου φέρει καὶ τὴν εἰκόνα. Ἰδού, ἀγαπητοί, ποῦ πρέπει νὰ στηρίζηται πᾶσα ἀληθὴς σοφία καὶ ἐπιστήμη, ἰδοὺ ὁποία τις πρέπει νὰ ἦναι πᾶσα οἱαδήποτε ἀνάπτυξις τοῦ νοὸς καὶ μόρφωσις τῆς καρδίας ἡμῶν.

Ἰδοὺ διατί καὶ ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία, θέλουσα τοῦτο μὲν νὰ δείξῃ εἰς ἡμᾶς τίς ἡ ἀληθὴς σοφία καὶ ἐπιστήμη, τοῦτο δὲ νὰ ὑποβάλῃ συνάμα καὶ λαμπρὰ πρὸς μίμησιν ὑποδείγματα, τοὺς σήμερον πανηγυριζομένους πανσόφους ἱεράρχας ὄχι μόνον ὥρισε πολιούχους καὶ προστάτας τῶν γραμμάτων καὶ τῶν σχολείων, ἀλλὰ καὶ διδασκάλους τῆς οἰκουμένης ἐκήρυξε καὶ γεραίρει αὐτούς.

Τοιαύτην, ἀγαπητοί, σοφίαν καὶ ἐπιστήμην ὀφείλομεν οἱ πάντες νὰ διδάσκωμεν καὶ νὰ διδασκώμεθα, πρὸς τοιοῦτον φωτισμὸν πρέπει νὰ κατατείνωμεν πάντες πᾶσαν τὴν σπουδὴν ἡμῶν καὶ πρὸς τοιαύτην διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν πρέπει νὰ καταναλίσκωμεν ὅλοι ἅπαντα τὸν ζῆλον ἡμῶν, ἵνα τοιουτοτρόπως γείνωμεν ἄξιοι ἀπόγονοι τῶν ἐνδόξων ἡμῶν προγόνων καὶ ἄξιοι υἱοὶ τῶν εὐκλεῶν ἐκείνων πατέρων καὶ εὐεργετῶν, τῶν

ὁποίων τὴν ἀθάνατον μνήμην δόξῃ καὶ τιμῇ σήμερον στεφανοῦμεν καὶ μακαρίζομεν. Γένοιτο! γένοιτο!

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΕΤΗ

1881—1882 καὶ 1882—1883

δωρηθέντων τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς βιβλίων μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν δωρητῶν.

---

1) Ὁ ἀρχ. Γρηγόριος Παλαμᾶς
   ά) Ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Ἠθική, ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1881.
   β′) Ἐπίτομος εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, ἐν Κωνστ]πόλει. 1882.
   γ′) Ὀρθόδοξος χριστιανικὴ Λειτουργική, ἐν Κωνσ]πόλει. 1883.

2) Ὁ Κ. Στ Ζαφειρόπουλος
   ά) Bibliotheca classica Latina sive collectio auctorum classicorum Latinorum cum notis et indicibus Parisiis 1831. Τόμοι 145.
   β′) Πίναξ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν δεκάτην ἑκατονταετηρίδα. 1883.
3) Ὁ κ. Κ. Ζάππας
   ά) Τὸ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Ἑστία».
   β′) Τὸ ἐπίσης ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμενον περιοδικὸν «Παρνασσός».
4) Ὁ Χ. Γ. Κωνσταντινίδης
   Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα, βιβλίον Η′, Θ′ καὶ Ι′, ἤτοι τὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν (1453—1789) ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου. Ἐν Κωνστ]πόλει. 1870.
5) Ὁ κ. Κ. Ζαχαριάδης
   ά) Στοιχειώδης Ρωμαϊκὴ Ἱστορία. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1882.
   β′) Ἐπίτομος Κοσμογραφία ἢ μαθηματικὴ Γεωγραφία. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1082.
   γ′) Ἑλληνικὴ μυθολογία. Ἐν Κωνστ]πόλει. 1881. τεύχη δύο.
6) Ὁ κ. Α. Νοννόττης
   Le vade-mecum des écoliers par. C. Nonnotte. Constantinople, 1883.
7) Ὁ κ. Β. Δ. Καλλίφρων
   ά) Ὀρθόδοξος ἱερὰ Κατήχησις, πρὸς χρῆσιν τῶν

ὀρθοδόξων ἐκπαιδευτηρίων, ἐν Κωνσταντιν]πόλει, 1882.

β') Σειρὰ ἐγκυκλίων ἑλληνικῶν μαθημάτων πρὸς χρῆσιν ἰδίᾳ τῶν φοιτητῶν τῆς Γ' τάξεως τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς, τόμος γ', ἐν Κωνστ]πόλει. 1882.

γ') Σειρὰ ἐγκυκλίων ἑλληνικῶν μαθημάτων πρὸς χρῆσιν ἰδίᾳ τῶν φοιτητῶν τῆς Β' τάξεως τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς. Τόμ. β'. Ἐν Κων]πόλει. 1883.

δ') Σειρὰ ἐγκυκλίων ἑλληνικῶν μαθημάτων πρὸς χρῆσιν ἰδίᾳ τῶν φοιτητῶν τῆς Α' τάξεως τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς. Τόμ. α'. Ἐν Κωνστ]πόλει. 1883.

8) Ὁ κ. Α. Σπαθάρης

Στοιχεῖα τριγωνομετρίας εὐθυγράμμου καὶ σφαιρικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν γυμνασίων. Ἔκδοσις δευτέρα. Ἐν Ἀθήναις. 1882. σώμ. 2.

9) Ὁ κ. Γ. Γεωργαλᾶς

Ἀναγνωστικόν· ἔτος σχολικὸν Β', Γ', Δ' καὶ Ε'. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1883.

10) Ὁ κ. Ε. Κοφινιώτης

α) Γραμματικὴ τῆς ὁμηρικῆς διαλέκτου. Ἐν Ἀθήναις. 1882.

β') Ἀναγνώσματα Ἡρωδότου μετὰ εἰσαγωγῆς περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς διαλέκτου αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις. 1882.

11) Ὁ κ. Π. Παπαρρούσης

Στοιχειώδεις γνώσεις τῆς γεωγραφίας. Ἐν Κωνστ] πόλει. 1882.

12) Ὁ κ. Μ. Δ. Χαμουδόπουλος

Γεωγραφία πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων, τεύχη τέσσαρα. Ἐν Κωνστ]πόλει. 1881 καὶ 1882.

13) Ὁ Μ. Χουρμούζης

Παρῳδικὴ μικρογραφία μυθιστορημάτων. Ἐν Κων] πόλει, 1882.

14) Τὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον

Τὰ φύλλα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας.

15) Ὁ κ Β. Δ. Καλλίφρων

Τὰ φύλλα τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος καὶ τῆς Ἐκκλ. Ἐπιθεωρήσεως.

16) Ὁ κ. Σ. Βουτυρᾶς

Τὰ φύλλα τοῦ Νεολόγου.

17) Ὁ κ. Δ. Νικολαΐδης

Τὰ φύλλα τῆς Αὐγῆς.

18) Ὁ κ. Δ. Ξένης

Τὰ φύλλα τῆς Βυζαντίδος.

19) Ὁ κ. Φίλιππος Οἰκονομίδης

Ἀρχαία μοῦσα ὑπὸ νέον ἔνδυμα, ἤτοι Φιλίππου Ἰωάννου διάφορα ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ποιήματα καὶ ἐπιγράμματα κτλ. Βιέννη, 1882.

10) Ὁ κ. Ἀριστομένης Ἰ. Ἐλευθερόπουλος

Στοιχειώδης Ἀνθρωπολογία πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων. Ἐν Κων]πόλει. 1883.

21) Ὁ κ. Γεώργιος Τυπάλδος Κοζάκης

Ἔκθεσις τοῦ ἐθνικοῦ ὀρφανοτροφείου τῶν κορασίων

περὶ τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς διοικούσης ἐπιτροπῆς κτλ. Ἐν Ἀθήναις. 1883.

22) Ὁ κ. Παναγιώτης Γ. Κυριακὸς
Λόγος ἀπαγγελθεὶς ἐν τῷ ἐθνικῷ πανεπιστημίῳ τὴν 17 δεκεμβρίου 1882. Ἐν Ἀθήναις, 1883.

23) Ὁ κ. Στάμος Ι. Καγκάδης
Τὰ φύλλα τοῦ περιοδικοῦ « ὁ Βιομήχανος Ἕλλην». Ἑρμούπολις, 1882.

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΡΩΜΩΝ

ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ,

ΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ

ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ, ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ ΚΑΙ

ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΥΤΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΗΞΑΝ ΣΧΟΛΙΚΟΝ ΕΤΟΣ

1882—1883.

Προσφοραὶ διαφόρων. . . .	Πίν.	Α′.
Ἐνοίκια καὶ εἰσοδήματα διάφορα. .	»	Β′.
Μισθοδοσία προσωπικοῦ . . .	»	Γ′.
Ταμεῖον συντάξεων . . .	»	Δ′.
Διάφορα ἔξοδα. . . .	»	Ε′.
Ἀπαιτήσεις. . . .	»	Ϛ′.
Περιουσία σχολῆς, βιβλιοθήκης καὶ ὀργανοθήκης. . . .	»	Ζ′.
Ταμεῖον τῆς μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς.		
Ταμεῖον βιβλιοθήκης, ὀργανοθήκης καὶ μουσείου.		

ΠΙΝΑΞ Α′.

ΠΡΟΣΦΟΡΑΙ.

Α′	Ξηροκρήνης εἰς λ. ὀθωμ.	Γρ.	119900
	» » μεδζ. ἀργυρᾶ	»	30720. 150620
Β′	Διαφόρων, ἤτοι		
	κ. Μιχαὴλ Χ. Θεολόγου	»	5000
	Διαλυθείσης κεντρ. Ἀδελφ. (διὰ Σ. Βουτυρᾶ)	»	14085
	Ἀνωνύμου φράγ. 10917, ἤτοι τόκων τῶν παρὰ τῇ Société 25 μετ. ἑλλ. δανείου	»	47801 3275. 70161
	Τὸ ὅλον	γρ.	220781

ΠΙΝΑΞ Β΄.

ΕΝΟΙΚΙΑ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ.

Α΄ Ἀπὸ πωλητὴν τροφίμων	γρ.	3500
» ἐνοίκιον δι' 6 μῆν. τοῦ ἐν Κουρσοῦ-Τσεσμὲ κήπου	»	900
» » βαφείου	»	900
» » ἐτήσιον καΐχχανὲ	»	600
» » » τοῦ ἐν Φαναρίῳ γηπέδου	»	600
» μέρος τοῦ ἐτησίου ἐνοικίου τῆς ἐν Παλατᾷ οἰκίας διὰ τὸ 1882	»	900
» ἐνοίκιον 3 μην. 1883—4	»	420
» τόκους τῶν 60 μετοχ. Societé Generale	»	2369.40
» 15 Pinards (κατὰ τὴν νέαν διάταξιν)	»	131
» 38 Moutons (» » »)	»	389.25
» 15 Pinards καὶ 38 Moutons (» » »)	»	397.50
» ἅγιον Χαλκηδόνος πρὸς ἐξόφλησιν χρέους του	»	1000
Γρ		12107.15

Ἐκ μεταφορᾶς	γρ.	12107.15
Β΄ Ἀπὸ ἀντίτιμον τῶν πωληθεισῶν 8 μετ. ἑλλ. δαν. 28 ἑκατομ.	»	9232
» δικαιώματα πτυχίων 30 μαθητῶν ἀνὰ 1 λίρ.	»	3000
» » εἰσιτηρίων	»	6140
» περίσσευμα ταμείου βιβλιοθήκης τοῦ ἔτους 1881—1882	»	12720
» εἰσιτήρια, (ἀφαιρέσει τῶν 4 % διὰ τὸ ταμεῖον τῶν συντάξεων, ἤτοι γρ. 5622.16)		134932.9
» διαφορὰν νομισμάτων	»	209.85
» τόκους τῶν ἄνω 8 μετοχ. τοῦ ἑλλ. δανείου	»	395.10
» 19 μετ. ἑλλ. δανείου τῶν 60 ἑκατομμυρίων	»	621
»	»	627
»	»	622
»	»	621
» 5 μετοχ. τροχιοδρόμων Κωνστ]πόλεως	»	125. 2011.10
Τὸ ὅλον	γρ.	181352.19

ΠΙΝΑΞ Γ'.

ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

('Απὸ τῆς ά αὐγούστου 1882 μέχρι ά 7βρίου 1883).

Α'. 'Απὸ 1ης 7βρίου 1882 μέχρι 1ης 7βρίου 1883	κατὰ μῆνα	12 μῆνας
Τῷ σχολάρχῃ ἀρχ. Γρ. Παλαμᾷ γρ.	2500	30000
» καθηγητῇ Β. Δ. Καλλίφρονι »	1880	22560
» » Ι. 'Αριστοκλεῖ »	1360	16320
» » Α. Σπαθάρῃ, (μῆνα ἕνα 1700 καὶ ἐπὶ 11 μῆνας ἀνὰ »	1840	21940
» » Α. Χουρμουζιάδῃ »	1620	19440
» » Κ. Ζαχαριάδῃ, (μῆνα ἕνα 1240 καὶ 11 μῆν. πρὸς »	1320	15760
» » Αἰμ. Νοννόττῃ »	1680	20160
» » Ε. 'Αμαξοπούλῳ »	1680	20160
» » Θ. Σαλτέλλῃ »	1680	20160
» » Ο. Roux »	1080	12960
» » Ν. Βούρῳ »	840	10080
» » Α. Μαλιάκᾳ »	720	8640
» » Χαρὶζ Ρεφὶ ἐφένδῃ »	540	6480
Γρ.		224660

'Εκ μεταφορᾶς γρ.		224,660
Τῷ παρασκευαστῇ φυσικοχημ. μαθημ. 1 μῆν. 250 καὶ 11 μῆν. πρὸς	500	5750
» ἐπιμελητῇ Γ. Κωνσταντινίδῃ »	600	7200
» παιδονόμῳ Στεφάνῳ »	400	4800
» » 'Ιωάννῃ »	400	4800
» » Νικολάῳ »	400	4800
» καθηγητῇ Φιλαλήθει »	1670	20040
» » Χαριλάῳ »	1460	17520
Τῇ οἰκογενείᾳ Λουκίσῃ »	500	6000
Τῷ ὑποτρόφῳ ἐκ Μαδύτου »	100	1200
» Σοῦ Γιολδζοὺ 'Αχμὲτ ἀγᾷ »	46	552
Τοῖς φύλαξιν »		2700
Γρ.		300022

Β'. 'Απὸ 1 αὐγούστου μέχρι 1 σεπτεμβρίου 1882.			
Τῷ καθηγητῇ Ι. Φιλαλήθει γρ.	1670		
» ἀσθενοῦντι καθηγητῇ Λουκίσῃ »	990		
» ὑποτρόφῳ ἐκ Μαδύτου »	100		
» ὑπηρέτῃ »	60		
"Απαντι τῷ ἐπιλοίπῳ προσωπικῷ »	20400	23220	
Τὸ ὅλον γρ.		323242	

ΠΙΝΑΞ Δ'.

ΤΑΜΕΙΟΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ.

	Ἔτη προλαβόντα.	Ἔτος λῆξαν.	Ὁλικὸν ποσόν.
4 % Ἐπιείσιτήρ. γρ.	8282.50	5622.16	13904.66
3 % » μισθοῦ σχολάρχου Γ. Παλαμᾶ	» 1725	900	2625
» » καθηγητοῦ Β. Δ. Καλλίφρονος	» 1242	676.80	1918.80
» » » Ι. Δ. Ἀριστοκλέους	» 938.40	489.60	1428
» » » Α. Σπαθάρη	» 1173	662.40	1835.40
» » » Α. Χουρμουζιάδου	» 1076.40	583.20	1659.60
» » » Κ. Ζαχαριάδου	» 855.60	475.20	1330.80
» » » Αἰμ. Νοννόττου	» 1159.20	604.80	1764
» » » Ε. Ἀμαξοπούλου	» 1075 20	604.80	1680
» » » Θ. Σαλτέλλη	» 789.60	604.80	1394.40
» » » Ο Roux	» 745.20	388.80	1134.
N. Βούρου	» 1275	302.40	1577.40
γρ.	20337.10	11914.96	32252.6

Ἐκ μεταφορᾶς γρ.	20,337.10	11,914.96	32,252.6
Α. Μαλιάκα	» 1195.20	259.20	1454.40
» » » παρασκευαστοῦ φυσικοχημικοῦ μαθ.	» 172.50	180	352.50
» » » συνταξιούχου Α. Χαριλάου	» 1007.40	525.60	1533
ἐπιμελητοῦ Γ. Κωνσταντινίδου	» 780	216	996
παιδονόμου Στεφάνου	270	144	414
» Ἰωάννου	» 270	144	414
» » Νικολάου	» 270	144	414
	24302.20	13,527.76	37829.96

ΠΙΝΑΞ Ε'.

ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΞΟΔΑ.

Εἰς ἀπόδοσιν χρέους εἰς Bangue de Chple (τοῦ παρελθόντος ἔτους)	γρ.	28842.50	
» ἔλλειμμα τοῦ παρελ. ἔτους	»	4354.75	33197.25
» ἐνοίκιον οἰκίας σχολάρχου	»		3500
Κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὴν νέαν οἰκοδομὴν (διὰ τοῦ σχολάρχου)	»		13918
Εἰς Madeleny διὰ χημ. ὀρυκτολογικὰ ἀντικείμενα			20345
» ἀχθοφορικὰ καὶ τελωνειακὰ αὐτῶν	»		152.45
» δάνειον διὰ τὴν εἰς ὄνομα Μαρίας Ἰωακεὶμ μεταβίβ. κτημάτων γουναράδων	»		20000
» ἐπισκευὴν οἰκίας Παλατᾶ	»		622
» » » Φαναρίου	»		1200
» σκέπασμα τοῦ τάπητος τοῦ ἐφορείου καὶ βαλτικὰ αὐτοῦ	»	248	
» Ζωγράφον Δέρδεργη, δι' εἰκόνα τῆς Α. Θ. παναγιότ.	»	400	
» » Γραμανδάνην » » τοῦ κ. Γ. Ζαρίφη	»	1400	
» φωτογράφον Καργόπουλον διὰ 2 εἰκόνας καὶ τουγρᾶν	»	1200	
			96,182.75

Ἐκ μεταφορᾶς	Γρ.	96,182.75
Εἰς κεραμίδια καὶ βαλτικὰ αὐτῶν	»	145
» σίδηρα τῶν παραθύρων τοῦ ἐφορείου καὶ βαλτ. αὐτῶν	»	684
» ὑέλους παραθύρων	»	307
» κόλυβα	»	340
» πατρ. ναὸν διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν ἱεραρχῶν	»	499
» 8 σιδηρᾶς καὶ 2 πηλίνας θερμάστρας, σωλῆνας καὶ βαλτικὰ αὐτῶν	»	4350
» ἐπιδιόρθωσιν τῆς ἀντλίας τοῦ νεροῦ	»	100
» παραπετάσ. κάρβουνα, ἰδζαρὲ τῆς παλ. σχολῆς, μολυβ. σωλῆν. καρφιὰ, γούρνας κτλ.	»	2163.50
» ἁγιασμὸν καὶ πετρᾶν καὶ παλαιὸν λογαριασμόν	»	165
» παλαιὰς θερμάστρας, σίδηρα θρανίων, καρφιὰ, κετσὲν, γάζι, κηρὶ, ἰδζαρὲ τοῦ Κουροῦ Τσεσμὲ, λάδι	»	670.50
» δῶρα νέου ἔτους, μιντέρια, μαξιλάρια, κλειδᾶς, σουρμέδ.	»	330
	Γρ.	105,936.75

Ἐκ μεταφορᾶς	Γρ.		105,936.75
Εἰς ξύλα, ζάχαρι, γάζι, κηρί, ἐπισκευὴν τοίχου ἀναγκαίου, βίδες, βιδολόγ. ἀχθοφορικὰ κτλ.	»	1314.25	
» πετρέλαιον φανῶν, κλειδα, γάζι (δὶς), ἀχθοφορικὰ κλπ.	»	123.50	
» συμβόλαιον (ἐνοικιαστήρια)	»	47	14486.75
Εἰς θήκας ὀρυκτολ. ἀντικειμένων	»	1600	
» χιμωλίας	»	120	
» ἀντιγραφὴν κανονισμοῦ, τυπωτικὰ ἐλέγχων	»	260	
» κατασκευὴν ὑδραγ. χημείου καὶ ὀχετῶν	»	360	
» λάμπαν, μεγάλωμα βάθρων, βιβλία, ἐφημερ. κλπ.	»	168	
» λαχεῖον βιβλιοθήκης καὶ ἄπορον μαθητήν	»	60	
» τυπωτικὰ μητρῴου, εἰσιτ. ἐλέγχων κλπ.	»	440	
» μελάνην, φακέλλους, χάρτην, ἐξ. βιβλίων κ. Ζαφειροπούλ.	»	87.30	
» τζιμέντο, βαφὴν δύο κιβωτίων κλπ.	»	84	3176.30
Γρ.			110,597.80

Ἐκ μεταφορᾶς	Γρ.		110,597.80
Εἰς ζημίαν νομισμάτων	»	»	2785
» τόκους δανείων (600 λ. πρὸς 6 %)	»	»	1306
» καφὲν καὶ ζάχαριν τὸν αὔγ. 1882 (διὰ τοῦ κ. σχολάρχου)	»	»	781
Τὸ ὅλον γρόσια			115,469.80

ΠΙΝΑΞ ΣΓ'.

ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ.

Ἀπὸ κτήματα Βεσσαραβίας διὰ τὸ ἔτος 1882—3, ἐκτὸς τῶν καθυστερουμένων	»	69697
» ἀνώνυμον δωρητὴν » 1883	»	47800
» πατρ. τυπογραφεῖον, ἐκτὸς τῶν τόκων αὐτῶν	»	3587.5
» τὸν ἐν Κουρσῦ Τσεσμὲ κῆπον (δι' ἐναίκ. 6 μην. 1882—3)	»	800
» τὸ » » » βαφεῖον (» 3 μην. » »)	»	300
» τὴν ἐν Παλατᾷ οἰκίαν (διὰ τοῦ κ. Ν. Θ. Σουλλίδου)	»	600
» ἀπορουτήσαντας μαθητὰς διὰ τὰ πτυχία αὐτῶν	»	700
» παιδονόμον Νικόλαον	»	400
» χωράφια Ἐπιβατῶν διὰ τὸ ἔτος 1882	»	1000
» τὰ Χρονικὰ (ἐκτύπωσιν αὐτῶν)	»	2200
	Γρ.	127,084.50

Ἐκ μεταφορᾶς	Γρ.		127,084.50
Ἀπὸ κτήματα γουναράδων (ἐκ τῶν τοῦ Σουλίνη μὲ ἀπόδειξιν τοῦ Κοινοῦ)	»	20000 10000	30000
Τὸ ὅλον γρόσια			157084.50

ΠΙΝΑΞ Ζ'.

ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΙ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ.

Α'. Περιουσία τῆς σχολῆς.

1. 20 μετ. σιδηροδρόμου Ρωμυλίας ὑπὸ τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς:

42282, 82075, 169865, 169872, 257686, 321542, 405396, 576272, 576276, 591609, 660726, 744059, 773565, 900857, 930666, 1072403, 1143130, 1471037, 1471041, 1959436.

2. 60 μετ. τῆς Societé G. de l Empire Ottomane ὑπ' ἀριθ. 79801 — 79820, 83261 — 83280, καὶ 88761 — 88780.

3. 38 μετ. Moutons (σεσημασμέναι κατὰ τὴν νέαν διάταξιν) ὑπ' ἀριθμ. 95980, 50552, 8562, 186466 — 186470, 186471 — 186475, 186476 — 186480, 186481 — 186485, 186486 — 186490, 186491 — 186495, 186496 — 186500.

4. 15 Pinardes (σεσημασμέναι ἐπίσης) ὑπ' ἀριθμ. 553476 — 553480, 822710 — 822714, 591463, 596465, 967604, 967606, 967607,

2 ὁμόλογα τῆς ἐθνικῆς τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ὑπ' ἀριθ. 7700 καὶ 8984 καὶ ὑπὸ ἡμερομ. 17 μαρτίου 1879 καὶ 12 ἰανουαρίου 1881, ἐκ δραχμ. 7626 καὶ 802.54 (κληροδότημα Σουλίνη, ὡς ὁ Πίναξ τοῦ παρελθόντος ἔτους).

6. 1 ἀπόδειξις τῆς Societé Generale de l Empire Ottoman ἀπὸ 25 μαρτίου 1882 περὶ τῶν παρ' αὐτῇ ὑπὲρ τῆς σχολῆς κατατεθέντων ὑπ' ἀνωνύμου 25 τίτλων τοῦ ἑλλ. δανείου τῶν 60 ἑκατομμυρίων. Οἱ ἀριθμοὶ τούτων εἰσὶν 23594 — 23599, 23600 — 23610, 23623 — 23630.

7. 1 ὁμόλογον τοῦ ταμίου τοῦ Κοινοῦ, κ. Σ. Παπαδάκη, διὰ λίρας ἑκατὸν καὶ ὑπὸ ἡμερομ. 21 μαρτίου 1881 (ἐδανείσθησαν εἰς τὰ κτήματα τῶν γουναράδων καὶ πληρωθήσονται ἐκ τῶν πρώτων προσόδων τῶν κτημάτων τούτων).

8. Αἱ εἰς τὴν ἐθνικὴν τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καταθέσεις τῆς Ἀδελφότητος Ξηροκρήνης.

Β'. Περιουσία τῆς βιβλιοθήκης καὶ ὀργανοθήκης.

1. 5 μετ. τροχιοδρόμων Κωνσταντ]πόλεως ὑπ' ἀριθ. 4221 — 4225.

2. 5 » σιδηροδρόμων Ρωμυλίας ὑπ' ἀριθ. 144, 145, 146, 661196 καὶ 919918.

3. 19 μετ. τοῦ ἑλλ. δανείου τῶν 60 ἑκατομμυρίων ὑπ' ἀριθ.
   18177 — 18190 καὶ 57091 — 57095.
4. 1 ὁμόλογον τοῦ πατρ. τυπογραφείου διὰ λ. ὀθωμ. 150, ἔντοκον, ἀπὸ 9 μαΐου 1881 μὲ ὀπισθογραμμένας πληρωμάς.

ΑΚΙΝΗΤΟΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ.

1. Ἡ νέα οἰκοδομὴ αὐτῆς
2. Τὸ παραθαλάσσιον ἐν Φαναρίῳ γήπεδον
3. Ὁ ἐν Κουρουῦ Τσεσμὲ κῆπος μετὰ βαφείου
4. Ὁ » » » καϊκχανές
5. Ἡ παλαιὰ σχολὴ ἐν Φαναρίῳ
6. Οἰκία ἐν Φαναρίῳ
7. » » Παλατᾷ
8. Χωράφια ἐν Ἐπιβάταις
9. Κτήματα ἐν Βεσσαραβίᾳ καὶ
10. Ἥμισυ τῶν παρὰ τῶν γουναράδων δωρηθέντων κτημάτων, ὡς ἡ σημείωσις αὐτῶν καὶ ὁ κατάλογος
11. 15 % τοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Λαζαράκη Περβανόγλου δωρηθέντος ἐν Βαλιδὲ χανίῳ κτήματος
12. Χαβγιαράδικον ἐν Γαλατᾷ.

ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΤΗΣ Μ. ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΕΣΟΔΑ.

Ἀπὸ προσφορὰς Ξηροκρήνης,			
	ὡς ὁ Πίναξ Α'.	γρ.	150620
» » » διαφόρων »	»	»	70161
» εἰσιτήρια, ἐκτὸς τῶν δικαιωμάτων τῆς βιβλιοθήκης καὶ τοῦ ταμείου τῶν συντάξεων,	ὡς ὁ Πίναξ Β'.	»	134932.9
» εἰσοδήματα ἐνοικίων καὶ ἄλλων			
»	ὡς ὁ αὐτὸς Πίναξ	»	12107.15
» διαφορὰν νομισμάτων,			
	ὡς ὁ αὐτὸς Πίναξ	»	209.85
» εἰσπράξεις ταμείου συντάξεων, ἐκ μὲν τῶν εἰσιτηρίων,	ὡς ὁ Πίναξ Δ'.	»	
	γρ. 5632.16		
ἐκ δὲ τῶν μισθῶν ὁμοίως	» 7905.60	»	13527.76
			381557.85
Ἔλλειμμα		γρ.	4637.65
			386195.50

ΣΧΟΛΗΣ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΛΗΞΙΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛ. ΕΤ. 1882—3.

ΕΞΟΔΑ.

Εἰς ἔλλειμμα παρελθόντος ἔτους,	ὡς ὁ Πίναξ Ε'.	Γρ.	4354.75
» μισθοὺς αὐγούστ. τοῦ ἔτους 1882,	ὡς ὁ Πίναξ Γ'.	»	23220
» ἐνοίκιον οἰκίας σχολάρχου	» » Ε'.	»	3500
» διάφορα ἔξοδα κατὰ τὴν ἐγκατάστασιν εἰς τὴν νέαν οἰκοδομὴν,	» Ε'.	»	13918
» ἔξοδα καθ' ὅλον » τὸ ἔτος	» » Ε'.		
	γρ. 14486.75		
» καφὲν καὶ ζάχαριν	781	»	15267.75
» μισθοδοσίαν ὅλου τοῦ προσωπικοῦ,	ὡς ὁ Πίναξ Γ'.	»	300022
» ἐπισκευὴν οἰκίας Παλατᾶ,	ὡς ὁ Πίναξ Ε'.	»	622
Φαναρίου,	ὁμοίως	»	1200
» τόκους δανείων,	ὁμοίως	» »	1306
» ζημίαν νομισμάτων,	ὁμοίως	»	2785
» κτήματα γουναράδων,	ὁμοίως	»	20000
Τὸ ὅλον		γρ.	386195.59

ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΗΞΑΝ ΣΧΟΛΙΚΟΝ

ΕΣΟΔΑ.

Ἀπὸ περίσσευμα τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὡς ὁ Πίναξ Β'.	Γρ.		12720
» δικαιώματα εἰσιτηρίων (1882—3)	»	Β'. »	6140
» » πτυχίων»	»	» »	3000
» τόκους διαφόρων χρεωγράφων	»	» » »	3011.10
» ἀντίτιμον τῶν ἐξαργυρ. 8 μετοχῶν	»	» » »	9232
» πατριαρ. τυπογρ. ἀπέναντι χρέους του	»	» » »	3396
Τὸ ὅλον	γρ.		37499.10
Ἔλλειμμα	γρ.		17452.20
			54951.30

ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΟΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΕΤΟΣ 1882—1883.

ΕΞΟΔΑ.

Εἰς κ. Madeleny, ὡς ὁ Πίναξ Ε'.	Γρ.	20345.
ἀχθοφορικὰ καὶ τελωνειακά»	»	152.50
» διάφορα ἔξοδα » »	»	3411.30
» δάνειον πρὸς ἐκτύπωσιν Χρονικῶν » »	»	2200
» ἀπόδοσιν χρέους τοῦ παρελθόντος ἔτους εἰς Ranque de C ple, ὡς ὁ Πίναξ Ε'. μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν	»	28842.50
Τὸ ὅλον	γρ.	54951.30

ΕΞΕΛΕΓΞΙΣ

τῶν λογαριασμῶν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1881—1882.

ΙΩΑΚΕΙΜ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ Κ ΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ.

Ἀριθμ. πρωτ. 1394.

Ἱερώτατε μητροπολῖτα Ἰωαννίνων, ὑπέρτιμε καὶ ἔξαρχε πάσης Ἠπείρου καὶ Κερκύρας, πρόεδρε τῆς ἐφορίας τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργὲ τῆς ἡμῶν μετριότητος κὺρ Σωφρόνιε· χάρις εἴη τῇ αὐτῆς ἱερότητι καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Λαβόντες ὑπ' ὄψιν ἡμεῖς τε καὶ τὸ ἔντιμον Δ. Ε. Μ. συμβούλιον τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τῶν λογαριασμῶν τῆς Μ. τοῦ Γένους σχολῆς, τῶν διαχειρισθέντων ὑπὸ τῆς ἀποχωρησάσης ἐφορίας αὐτῆς ἀπὸ τῆς ά σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους ᾳωπά μέχρι τῆς λά αὐγούστου τοῦ ᾳωπβ', καὶ εὑρόντες αὐτοὺς ἐν τάξει καὶ ἀκριβείᾳ, τὴν δὲ κατάστασιν τῆς σχολῆς ὑπὸ οἰκονομικὴν ἔποψιν ἀρκούντως εὐάρεστον, ἔγνωμεν περικλεῖσαι ἐν τῷ παρόντι ἀντίγραφον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκθέσεως προτρεπόμενοι τὴν αὐτῆς ἱερότητα ἵνα ὑποβάλῃ αὐτὸ τοῖς ὑπὸ τὴν προεδρείαν αὐτῆς ἐντίμοις μέλεσι τῆς ἐφορίας τῆς εἰρημένης σχολῆς πρὸς γνῶσιν τοῦ περιεχομένου. Ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη μετ' αὐτῆς. ᾳωπγ', σεπτεμβρίου β'.

† Ο ΚΩΝΣΤ]ΠΟΛΕΩΣ ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς ἀδελφός.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ

ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ.

Παναγιώτατε δέσποτα!

Οἱ εὐσεβάστως ὑποφαινόμενοι, συνῳδὰ τῇ ἀνατεθείσῃ ἡμῖν διὰ τῆς Ὑμ. Θ. παναγιότητος ἐντολῇ, ὅπως ἐξελέγξωμεν τοὺς λογαριασμοὺς τῆς Μ. τοῦ Γένους σχολῆς τῆς ἐνιαυσίου διαχειρίσεως, τῆς ἀρχομένης ἀπὸ τῆς 1ης σεπτεμβρίου 1881, καὶ ληγούσης τῇ 31 αὐγούστου 1882, ὑποβάλλομεν ὅτι, παραβαλόντες τὸ ταμεῖον τῆς εἰρημένης σχολῆς πρὸς τὰς ἀποδείξεις τῶν εἰσπράξεων καὶ δαπανῶν καὶ πρὸς τοὺς σχετικοὺς πίνακας ὑπ' ἀριθ. πρωτοκ. 4,132 παρελθ. ἔτους, εὕρομεν ἐν τάξει καὶ ἐν ἀκριβείᾳ, περάναντες οὕτω τὴν ἀνατεθεῖσαν ἡμῖν ἐντολήν. Οὐκ ἄσκοπον ὅμως θεωροῦμεν ἵνα φέρωμεν εἰς γνῶσιν τῆς Ὑμ. Θ. παναγιότητος, γενικώτερον ἐξετάζοντες τὴν οἰκονομικὴν θέσιν τοῦ εἰρημένου ἐθνικοῦ καθιδρύματος, ὅτι, ἂν μὴ ἐπληρόνετο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἱκανὸν ποσὸν ἀπέναντι παλαιῶν χρεῶν, τὸ ταμεῖον τῆς σχολῆς ἤθελε παρουσιάσει ἱκανὸν περίσσευμα. Τὸ εὐχάριστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ἀποδίδοντες εἰς τὰς δραστηρίους ἐνεργείας καὶ τὸν ζῆλον τῆς ἀποχωρησάσης ἐφορίας, θεωροῦμεν αὐτὴν ἀξίαν τῶν πατρικῶν εὐλο-

γιῶν καὶ εὐχαριστιῶν τῆς Ὑμ. Θ. παναγιότητος, ἧς διατελοῦμεν.

Ἐν τοῖς πατριαρχείοις, τῇ 19 μαρτίου 1883,

τέκνα ἐν Χριστῷ εὐπειθῆ καὶ δοῦλοι ἐλάχιστοι

† Ὁ Καστορίας ΚΥΡΙΛΛΟΣ.

Θ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΙΔΗΣ.

Σ. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ.

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν τοῖς πατριαρχείοις, τῇ 9 ἀπριλίου 1883.

Ὁ Α' γραμματεὺς τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου

(Τ. Σ.) Δ. Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ.

Μὴ γενομένης τῆς νομίμου ἐξελέγξεως τῶν λογαριασμῶν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1882—1883 ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν πατριαρχείων ἀνωμαλίας, ἡ ἐφορία τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους σχολῆς, πρὸς πρόληψιν πάσης δυναμένης ἐκ τῆς ἐπ' ἀόριστον ἀναβολῆς καὶ δημοσιεύσεως τούτων προκῦψαι ζημίας εἰς τὰ τῆς σχολῆς συμφέροντα, ἠναγκάσθη ὅπως διὰ γράμματος ζητήσῃ παρὰ τοῦ ἀντιπροεδρεύοντος ἤδη τοῦ Δ. Ε. Μικτοῦ συμβουλίου σεβ. προέδρου Διδυμοτείχου κ. Μεθοδίου τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν, ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἁρμοδίως ἀπο-

σταλέντων πρὸς ἐξέλεγξιν, καὶ ἐπισυνάψῃ αὐτοὺς ἐν τῇ τοῦ ἔτους ἐκθέσει πρὸς γνῶσιν τοῦ δημοσίου, οἵτινες καὶ ἐπεστράφησαν εἰς τὴν ἐφορίαν ἐπὶ τούτῳ· οὐχ ἧττον ὅμως, ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τῆς τακτικῆς ἐν τοῖς πατριαρχείοις λειτουργίας, ἡ ἐφορία ἐπιζητήσει καὶ πάλιν ἁρμοδίως τὴν νόμιμον ἐξέλεγξιν αὐτῶν, ἥτις δημοσιευθήσεται ἐν τῇ ἐκθέσει τοῦ ἐπιόντος σχολικοῦ ἔτους (1883—1884).